

Při příležitosti sedmdesátého výročí úmrtí **Vladislava Vančury** (23. 6. 1891 Háj u Opavy – 1. 6. 1942 Praha) jsme se rozhodli dílo tohoto významného autora zprostředkovat v nové moderní podobě. Nabízíme volně ke stažení nejen jeho známý román *Markéta Lazarová*, ale současně v Ústavu pro českou literaturu Akademie věd v jeho elektronické **Edici E** vydáváme jako elektronické knihy digitální podobu obou projektů Vančurových Spisů, jež v minulosti vznikaly na půdě tohoto akademického pracoviště. Tyto soubory doplňujeme výběrem z Vančurovy publicistiky Řád nové tvorby.

Čtenářům je tak k dispozici v elektronické podobě celek dosud knižně kriticky vydaného Vančurova díla a tím se toto jeho dílo otevírá i pro případné nové čtenáře.

Za svolení k publikaci patří poděkování J. Papcunové, J. Víškové, M. Blahynkovi, O. Hausenblasovi, J. Opelíkovi, M. Pohorskému, dědicům E. Lukeše, Z. Pešata a Š. Vlašína.

Spisy Vladislava Vančury

Spisy Vladislava Vančury

(Praha, Československý spisovatel 1951–1961)

Řídil Jan Mukařovský

1. Obrazy z dějin národa českého [Díl] 1., ed. Rudolf Havel (1951)
2. Obrazy z dějin národa českého [Díl] 2.–3., ed. Rudolf Havel (1951)
3. Pekař Jan Marhoul, ed. Rudolf Havel (1952)
4. Pole orná a válečná, ed. Rudolf Havel (1953)
5. Marketa Lazarová, ed. Rudolf Havel (1953)
6. Luk královny Dorotky, ed. Rudolf Havel (1954)
7. Rodina Horvatova, ed. Rudolf Havel (1954)
8. Rozmarné léto, ed. Rudolf Havel (1955)
9. Útěk do Budína, ed. Rudolf Havel (1957)
10. Konec starých časů, ed. Rudolf Havel (1958)
11. Hrdelní pře aneb Příslaví, ed. Rudolf Havel (1958)
12. Poslední soud, ed. Rudolf Havel (1958)
13. Tři řeky, ed. Rudolf Havel (1959)
14. Hry, ed. Rudolf Havel (1959)
15. Amazonský proud; Dlouhý, Široký a Bystrozraký, ed. Rudolf Havel (1959)
16. Občan Don Quijote a jiné prózy, edd. Alena Santarová a Rudolf Havel (1961)

Spisy Vladislava Vančury

(Praha, Československý spisovatel 1984–1988)

Řídila ediční rada Ústavu pro českou a světovou literaturu ČSAV a nakladatelství Československý spisovatel ve složení Milan Blahynka, Jiří Holý, Emanuel Macek, Milan Pávek, Miloš Pohorský, Bohumil Svozil, Jarmila Víšková, Milan Zeman.

1. První prózy a první pokusy, ed. M. Pohorský (1985)
2. Pekař Jan Marhoul, Pole orná a válečná, ed. J. Víšková, doslov E. Lukeš (1984)
4. Povídky a menší prózy, ed. M. Pohorský (1988)
5. Markéta Lazarová, ed. J. Víšková, doslov J. Holý (1986)
7. Konec starých časů, ed. O. Hausenblas, doslov Z. Pešat (1987)
8. Tři řeky, edd. J. Papcunová, J. Víšková, doslov E. Lukeš (1985)
9. Rodina Horvatova, ed. M. Pohorský (1989)

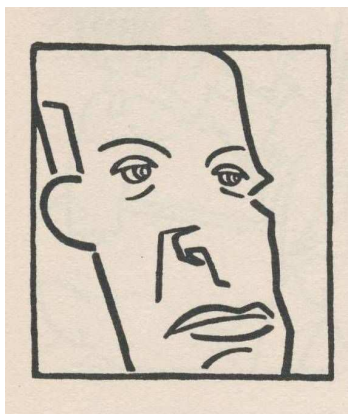
Spisy nebyly dokončeny, chybějící svazky: 3. Poslední soud, Hrdelní pře, 6. Útěk do Budína, 10. Obrazy z dějin národa českého I, 11. Obrazy z dějin národa českého II–III, 12. Dramata (v původním návrhu jako dva svazky: Divadelní hry I a II), 13. Filmová tvorba a 14. Publicistika.

Soubory Spisů doplňuje svazek publicistiky

Řád nové tvorby

(Praha, Svoboda 1972)

Uspořádali, edičně připravili, předmluvu napsali a komentáře sestavili Milan Blahynka a Štěpán Vlašín

Napsali o Vladislavu Vančurovi

„O tajemstvích slovesného tvaru ví Vladislav Vančura více než my všichni dohromady, pánové. Proto: čepice dolů před ním. A hezky nízko!“
(F. X. Šalda)

„Výsledným a úhrnným znakem Vančurovy osobnosti se nabízí výraz harmonie, harmonie slova, jednání, práce, gesta, pohledu, výrazu – všechno na pozadí těžké životní zkušenosti, přísně a nesmlouvavě disciplinované, navenek rovnovážně a nesmlouvavě uměřené osobnosti, oslovující bližního družnou pozorností. Ano, kalokagathia, jak jsme se o ní učili a snili.“
(Bedřich Fučík)

„Vančurovo nazírání skutečnosti nebylo nikdy přímým odrazem její povrchové reality. Bylo vždy výrazem umělecké stylizace, odehrávající se ve Vančurově díle na dvojím souběžném plánu: patos a ironie, tragika a grotesknost jsou primátem jeho básnického zraku. Hledá vždy dvojí současný výraz jedné a téže věci: způsob, jakým se toho dotvářil, učinil z Vladislava Vančury výsostného českého slovesného umělce.“
(Jiří Pistorius)

„Stojíme před dílem Vladislava Vančury a máme náhle pocit, jako bychom stáli na křižovatce literárních dějin, jako by tímto dílem, podobně jako kdysi nížinou moravskou, táhly všechny hlavní cesty spojující západ s východem, sever s jihem, minulost s budoucností.“
(Milan Kundera)

Internetové zdroje

Ústav pro českou literaturu

Webové stránky ÚČL

Webové stránky Ústavu pro českou literaturu Akademie věd ČR
<http://www.ucl.cas.cz>

Slovník české literatury po roce 1945

Přes 1200 autorů, časopisů, nakladatelství a literárních organizací
<http://www.slovníkceskeliteratury.cz>

Česká elektronická knihovna

Zpřístupňuje více než 1700 básnických knih česky psané poezie 19. a počátku 20. století, vyhledávání motivů, frekvenční slovníky
<http://www.ceska-poezie.cz>

Digitální archiv časopisů

55 literárních a kulturních časopisů nebo novin ve formě fotoarchivu:
Česká literatura, Divadlo, Humoristické listy, Literární noviny, Lumír, Rudé právo a další tituly
<http://archiv.ucl.cas.cz>

Bibliografie české literární vědy

přes 300tisíc záznamů recenzí, článků, studií a doslovů od roku 1960 do současnosti, 10 000 záznamů k české literatuře v exilu 1948-1989, 100 000 záznamů předmětové části retrospektivní bibliografie 1775-1945
<http://isis.ucl.cas.cz>

Digitalizovaná retrospektivní bibliografie české literatury 1775-1945

Kolem 1,75 milionu excerptů o člancích a textech z oboru české a světové literatury a příbuzných disciplín (divadlo, historie, žurnalistika aj.) zveřejňovaných v periodickém tisku vycházejícím v daném období v českých zemích v češtině i němčině
<http://retrobi.ucl.cas.cz>

Edice E

Spisy F. X. Šaldy, tzv. akademické Dějiny české literatury, příručka Editor a text, antologie Avantgarda známá a neznámá, Výbor z české literatury po dobu Husovu a z doby husitské, strojopisné i tištěné sborníky

<http://www.ucl.cas.cz/edicee>

České literární osobnosti

Biogramy více než 30 000 autorů, publicistů a vědců z dějin i současnosti české kultury, v internetové databázi zveřejněna zatím polovina, další záznamy uvolňovány postupně

<http://clo.ucl.cas.cz>

Bohemistika. Literárněvědný informační servis

Internetová nástěnka s informacemi o přednáškách, stipendiích, nabídkách práce, nových knihách; zprávy vytvářejí a publikují sami uživatelé

<http://www.bohemistika.cz>

Databáze literárních cen, Thesaurus českých meter, stránky Studentské literárněvědné Konference a další informační zdroje

www.ucl.cas.cz

Knihovna Ústavu pro českou literaturu AV ČR, v. v. i.

Na Florenci 3/1420, 110 00 Praha 1

studovna v centru Prahy, vedle Masarykova nádraží,

otevřeno PO – PÁ 10.00–18.00

tel. 222 828 147; knihovna-sli@ucl.cas.cz

- » největší specializovaná knihovna české literatury a literární vědy s šedesátiletou tradicí
- » otevřena všem studentům, pedagogům, vědeckým pracovníkům i zájemcům o literaturu
- » 140 000 svazků, více než 1 000 časopiseckých titulů
- » díla české beletrie v prvních vydáních či kritických edicích
- » 40 000 svazků cizích literatur v překladech i originálech
- » 12 000 svazků divadelních her a odborné teatrologické literatury
- » staré tisky, bibliofilie, příležitostné tisky a letáky
- » přístup k licencovaným databázím Literature Online, EBSCO, SCOPUS, Web of Knowledge
- » k dispozici fulltextová databáze MediaSearch s obsahem denního tisku, rozhlasového a televizního vysílání a zpravodajských portálů;
- » k dispozici Wi-Fi připojení

Katalog: <http://tinweb.ucl.cas.cz>

Středisko literárněvědných informací ÚČL AV ČR nabízí dále odborným zájemcům:

- » článkovou bibliografii české literární vědy 1960 – současnost
- » retrospektivní bibliografii české literatury 1775–1945
- » nejucelenější sbírku reprodukcí staročeských bohemic
- » biografický archiv osobností české literatury

Pravidla a podmínky poskytování služeb na www.ucl.cas.cz.

Vladislav

Vančura

Rodina

Horvatova

„Chtěl bych napsati román, jenž by dějstvoval v letech 1914—1930. Chtěl bych, aby se v něm odrážely všechny myšlenkové proudy české společnosti a aby v něm byly zachyceny také velké historické osobnosti epochy“, vypráví Vladislav Vančura o svém novém románu *Rodina Horvatova* v interview na stránkách čtvrtého čísla *Literárních novin* v roce 1930.

Devátý svazek Vančurových *Spisů* představuje dnešní čtenářské veřejnosti nejen toto samotné autorovo dílo, ale rovněž i tři krátké prózy, které předznamenaly tvůrčí zrod pozdějšího prvního dílu románové kroniky nedokončené trilogie *Koně a vůz*.

Prostřednictvím „vševědoucího“ objektivního vypravěče podává autor přesvědčivé svědectví o vnitřně diferencované české společnosti z let těsně před první světovou válkou s ohlédnutím a reminiscencemi sahajícími až k revolučnímu roku 1848. Klidný tok Vančurova vyprávění vtěleného do společenského, politického i milostného románu mistrně zachycuje pestrou mozaiku osudů celé plejády postav ze všech tehdejších sociálních vrstev. Román *Rodina Horvatova* náleží k těm osobitým literárním dílům, která výrazně obohatila obecné tendence české prozaické tvorby 30. let.

Československý spisovatel

Vladislav
Vančura
Spisy
svazek 9)

Vladislav

Vančura

*Rodina
Horvatova*

Praha
Československý
spisovatel

207 VIII 56/9

816/89 ✓

Asi hodinu cesty od města Práchně stál dvůr jménem Jankov. Jeho chlévy byly veliké, jeho stodoly přiléhaly k zahradám a v korunách topolů, stínících domovní průčelí, hnízdili čápi. Ještě před nedávným časem patřil jankovský dvůr Vojtěchu Horvatovi, který se uvázal v držení tohoto majetku dědictvím po svém otci. Ale hospodařil špatně. Staral se o stromoví, pečoval o koně a louky mu zatím zarůstaly mechem a pole málo rodila. Říkalo se, že nemá peníze, ale Horvat si hrál na pána a lehce je vydával.

Jankovský statkář měl starostlivou ženu a pět dětí. Dva syny a tři dcery. Nejstarší student vykonal roku 1913 zkoušku dospělosti. Tehdy se malý Jeník teprve chystal vstoupiti do gymnázia. Vzhledem k úsporám bylo rozhodnuto, aby šel do Prahy, neboť jeho tři sestry navštěvovaly střední školu v hlavním městě a matka chovala naději, že se jí podaří opatřit lacinější byt a stravu, budou-li všichni pohromadě. Peníz, který Horvatovi obraceli na výchování svých dětí, byl opravdu veliký. Paní Anežka věšela proto hlavu, ale Horvat žil vesele a dělal dluhy.

Na počátku prázdnin zmíněného roku, když lidé pracovali na polích a když se Horvatovy dcery toulaly se studenty po zahradě, přitáhlo k jankovskému dvoru vojsko. Byl to dělostřelecký oddíl. Bral se silnicí podle říčky Louky, která svažovala kořeny stromů před Horvatovým domem, a zjevil se tak znenadání, že pasáčkům hlídajícím na břehu husy, vypadl z ruky prut a že zůstali s hubou dokořán.

Horvatův nejmladší syn spatřil jezdce oknem.

Však si vzpomínáte na chlapecký údiv, kdy, čelo na skle, jste viděli pochod vojska, jež v míru přechází podle zahrad.

Prvý jezdívá trubač na bělouši. A trubač troubí. Z kovo-

vého nástroje tryská hlas a jeho volání a jeho vrískot rozezní talíře na polici a skleničky, které se dotýkají okrajem.

Za trubačem pak táhne vojsko. Koně frkají, náprava řinčí a z prašného oblaku se zjevuje kráčeující kopyto, špice kol, zbraň bijící do koňského boku, zpocená tvář, zuby, knír a vposled chochol z koňských žíní, který se kývá sem a tam.

Při pohledu na vojsko nemohl malý Jan zůstat doma a vyběhl k pasáčkům, kteří dosud nepromluvíli. Líbezný údiv nutil je obracet v prstech hřebík či vázat provázky, jichž bývá v jejich kapsách dost a dost.

Sotva oddíl přešel, vpadli chlapi na prašnou cestu a běželi podle vozů. Dotýkali se zbroje, křičeli na vojáky a každý z nich se viděl na koni. Byli poblázněni válkou, o níž se toho času již mluvíváno a jež přicházela. Nicméně trysk koní a trubač na bělouši, trubač vdechující veselý zvuk ve svůj nástroj, je okouzloval. Viděli úsměv, jehož přibývá se zmenšující se tváří, a přáli vojáku, aby vyvázl z porážek, které očekávají všechny císařské armády. Přáli mu, aby si odnesl zdravou kůži z patálie, v níž mu půjde také o kejhák, neboť každý ví, že Rakousko dostane při té příležitosti na chrám páně.

Když dělostřelci zmizeli za vršíčkem a když se bylo nutno vrátit, vzpomněli si chlapi na husy a Jan se loudal domů. Ve vratech statku se pak setkal se svým otcem.

„Tak co,“ zeptal se starý Horvat, „kdo je lepší: dělostřelci, nebo pěchota? Co se ti víc líbí? U kterých bys chtěl sloužit?“

Chlapec mlčel a Horvat se dal do smíchu.

„Ty máš svázaný jazyk? Ty nedovedeš mluvit?“ opakoval nacházeje zalíbení v ruměnci, který pokrýl synovu tvář.

Potom poslal Jeníka domů a obrátil se k stájím. Chtělo se mu zřejmě nějakých příhod, ale jankovský dvůr zůstával prázdný. Bylo slyšet jen přežvykující chlév, frkání koní a zvuky kopyt. Po chvíli vyšel z řezárny vozka. Nesl navršené ošatky a pohlédnuv na Horvata opakoval jeho úsměv. Táhl k poledni. Sladké holubice slétaly svrchu dolů, holubice, jež prosí o úsluhy ovívající vás tleskotem křídel.

Nebe příliš obsáhlé zrcadlilo statek jako jediný bod, ale Horvatova mysl se rozptylovala. Myslíl současně na tisíc věcí. Hledal v hejnu holubů své rousňáky, vzpomněl si na sadaře a současně na veselé příhody z města. Byl šťasten, ale v uších mu zněla jakási výstraha. Příliš často slýchal, že je moudré vystříhati se přívalu krásy, obdivu a počínů, které jako honba zabírají širý kraj, neboť v jediném místě je sever, k jediné značce ukazuje magnetická stříelka, a zatímco okouzlený divák se zvrácenou hlavou hledí větrovým stromů, směruje den k svému konci.

Jsa z těch, jimž bylo dáno toužit a jimž byla propůjčena odvaha zkoušet všechny cesty tohoto toužení, jsa zároveň z těch, u nichž věci dosažené pranic neplatí, Horvat nemohl dokončítí žádný ze svých záměrů.

Jeho činy byly neúměrné, tak neúměrné, že platil za podivína.

Povětrí, rozvlněné křídly holubů, připomenulo mu jakousi vzdálenou obdobou vyzvánění zvonů a neurčitý slib, jež kdysi dal nájemci zahrad. Zakoušeje překvapení bez lítosti vzpomněl si konečně, že mohl slib velmi snadno splnit a že přece neučinil nic z toho, k čemu se zavázal.

Tu (přinášeje nespoutanost svého veselí) vběhla na dvůr dívka a za ní společnost sledovaná služkou nesoucí zahradní židle. Všichni byli oděni podomácku a jediný Horvat se odlišoval městským oblekem. Bylo jich šest. Nejstarší Horvatův syn Josef, tři dcery a dva studenti ze sousedství. Prvý poslouchal práva a druhý, Stefan, se chystal vstoupit na univerzitu zároveň s Josefem.

Nejvážnější z nich byl jurista, který se jmenoval Václav Havelka. Byl to selský syn. Příma linie nosu a mohutná brada dodávaly jeho obličejí rozhodného výrazu, ale zdálo se, že chlapík vyrostl příliš rychle. Hubená zápěstí vyčuhovala mu z rukávů a jeho krk byl trochu dlouhý. Havelka kráčel jako voják na stráží a ještě se bál, že jeho záda nejsou dost rovná.

Vedle Havelky šla Alžběta Horvatová. Nesla v ruce klobouk a stahujíc rty (dolní byl poněkud zduřelý) přemýšlela,

co by mohla prohodit a jak by nejlépe nakousla řeč. Alžbětě se zdálo, že je na ní, aby zahajovala rozmluvy, neboť podle věku následovala za prvorozeným Josefem a byla sama důstojnost a sám pořádek.

Druhá Horvatova dcera se jmenovala Lucie a třetí Anna. Ta byla nejhezčí a nejmilejší. Jednou, když byla zcela malá, nazval ji Horvat ROBINOU, protože mu připomínala jakési ušlechtilé hříbě toho jména. Odtud se přezdívka opakovala častěji a nakonec nikdo Annu nepojmenoval tak, jak byla pokřtěna.

Když se Horvat a mladí lidé setkali, mluvilo se o vojácích, o velkých vedrech, o rybách a o zatroleném nicnedělání, které člověka baví jen chvilku. To bylo mínění Havelkovo.

Potom se Horvat vrátil k dělostřelcům, kteří přednedávnem projeli mimo dvůr, a otázal se, proč se nepřišli na ně podívat.

„No, to je takový kousek,“ pravila Robina potřásajíc hlavou. „Byli jsme skoro u silnice a nemohli jsme se dostat ven. Josef říkal, že dovede otevřít zámek, ale neumí na to ani sáhnout.“

„Hlouposti, zlámal se mi hřebík,“ pravil nejstarší syn.

Horvat vzal z Josefovy dlaně dva kusy rezavého drátu a zahodil je.

„Ty nemáš, chlapče, za krejcar rozumu; nevíš, kde je klíč?“

„Klíč!“ vykřikl Josef s posunkem vysmívaného vynálezce.

„To je moc jednoduché, že?“

„Kdo vám bránil? Měly jste si pro něj doběhnout,“ odpovéděl Josef a přitáhnuv k sobě Stefana dodal stejně hlasiť: „když jste chtěly koketovat s důstojníky.“

Robina slyšela tu poznámku ráda. Zasmála se a vrhla něžný pohled směrem k Stefanovi.

Její krk vystupoval z límečku střiženého po námořnickém způsobu, její vlasy, rozdělené uprostřed, spadaly vlnivým pohybem podle spánků a splývaly a vinuly se v mo-

hutný copan. Její nos byl úzký a chřípě vykrojena. Řasy vrhaly stín, horní ret byl kreslen co nejpřesněji, ale pokud jde o pleť, měla Robina malou chybičku. Byla poznamenaná doteky slunce. Měla pihy. Dodávaly jí pŕvabu jakéhosi chlapectví, ale sestry ovšem mínily, že je *pepřená*, a smály se jí (či litovaly ji) tak dlouho, dokud se nedopálila.

Když se Josef zmínil o důstojnících a když se Robina na Stefana podívala, bodlo studenta u srdce. Miloval ji, měl pro ni v kapse dopis a natropil s ním již řadu pošetilostí. (Dokonce byl takový hlupák, že se napolovic svěřil Václavu Havelkovi. No, pozdrav bŕh!)

Ve společnosti svých bratřŕ a sester byla prostřední dcera jakýmsi géniem klidu. Všichni Horvatovi milovali nezřŕzeně spánek, zvířata, smích, hluk a jídlo. Lucie sdílela jejich záliby jen v míře přijatelné a slušné. Lehce pracovala, měla zálibu v každém díle, byla veselá a hezká, ale její pŕvab nikoho nedojímal.

Vedle jiných ctností potrpěla si na věcný hovor a teď se vpytávala, který pluk táhl mimo Jankov. Horvat jí odpovídal.

„Ale je to hloupost,“ řekl vposled Stefan, „hnát se do takového vrchu, vždyť ty koně ušli aspoň dvacet kilometrŕ!“

„A jak to bylo s Robinou a s důstojníky?“ zeptal se Horvat pohlížeje na klobouky svých dcer, na klobouky, které poitalšřovaly tehdejší léta.

Přes potěšení, které zakoušel dívaje se na mladé lidi a sleduje přátelství, která se mezi nimi ruřila a opět obnovovala, kladl Horvat rád všetečné otázky a trochu se dětem vysmíval. Nevěřil na vážnost sedmnáctiletých a byl jist, že jejich žalý a jejich rozepře nepotrvařŕ do večera.

„Jak je to s důstojníky? Já vám povím, co se Robině na nich líbí,“ řekl Josef.

„To jsou šplechty,“ myslil si Václav Havelka.

„Co? Sem s tím!“

Nejmłodší dcera zvedla svŕj zastíněný nos a Josef zavřsil palce do dř u svých kapes.

„Za prvě se jí líbí, že nosí bezbolestné řněrovačky! Za

druhé: mají knoflíky ve dvou řadách. Živoucí zásobnice knoflíků! A Robina je samý špendlík . . .“

„Chyba!“ řekla Lucie potřásajíc prstem, „drží na vojáky, protože zachránili hlavní město říše od moci turecké. Víte, princ Eugen! Dostala na to jedničku z dějepisu.“

„Ubohé dítě,“ řekl Josef, „jak se ti to vejde všechno do hlavy? Vždyť není větší nežli ředkvička.“

„Jak se to řekne řecky?“ pravila Robina.

„Kdybych se pustil do řečtiny, mohl bych napsat celou knížku. *Horvatos: Jankovias*. Možná že to ještě bude tvá maturitní otázka.“

Václav Havelka přejížděl nehtem hodinkový řetízek a drobounké článečky mu drnkaly pod palcem. Myslil na své gymnaziální úspěchy: Otázka. Odpověď! Stál vždycky jako svíce. Horvat, pokud je známo, byl z řečtiny na prasknutí. Kantor mu dal z protekce nějakou blbinku, nejspíše Homéra, to je jako nic!

Robina zatím odpověděla na Josefovou poznámku.

„Nech ho na pokoji,“ pravil Horvat a zasunul paži pod její loket, „má hubu jako šlejfir.“

Otec a dcera kráčeli podobni milencům. Bylo to trochu nevhodné a Alžběta je napomínala svou vážnou tváří.

„Smím prosit?“ pravil Josef.

Uchopil Stefana, který byl pokřtěn jménem Bohdan, kolem pasu a měl ho k rychlejší chůzi.

„Dej pokoj! Nedělej hlouposti!“ odpovídal student přidržuje si okraj klobouku.

„Ráz, dva, tři! Levá, levá, levá!“ opakoval rozjařený Josef a při každém kroku se plácal na stehna.

„Kdo z nich je větší blázen?“ otázal se Václav Havelka své právnické duše.

Statkář šel měně-stále krok. Byl o hlavu delší než Robina. Asi v polovině dvora se obrátil a řekl:

„Už je čas na oběd, děti. Robina a Josef si laskavě umyjí ruce.“

Podle starého zvyku byl na jankovském dvoře kdekdo zdržován, aby s rodinou pojedl, a hospodyně již ráno počítala, že nějaký nenadálý host rozmnoží počet jejích stravníků. Horvatův stůl pokrytý talíři a mísami se podobal venkovským omnibusům, které nevyjíždějí, dokud nejsou obsazeny do posledního místa. Když měl hosty, když se nepospíchalo s jídlem a když kolem mísy zněly zábavné hovory, býval Horvat nejšťastnější. Sedával v čele stolu. Po své pravé ruce ustanovil místo dcerám. Matka a oba synové byli obráceni čelem k oknu; tak měla paní nejbližší do kuchyně.

Toho dne zasedli proti Horvatovi oba studenti. Stefan, syn advokáta, který žil v městě Práchni a byl statkářovým přítelem, patřil jaksí do příbuzenstva. Student ze selského pytle platil za cizího.

Horvat kdysi přemluvil jeho otce, aby synáčkovi dovolil chodit do latinských škol, ale tomu již bylo dvanáct let a malý utřinos se za tu dobu stal vážným právníkem. Byl povahy hloubavé, trochu mu vadila domýšlivost, ale děl jako kat a bral se k svému cíli s jistotou vlastní selským studentům.

Havelka přicházel do jankovského dvora se špatně tajným zájmem o nejstarší dceru. Měl svou náklonnost napsanu na čele, ale protože o ní nemluvil, nebyla nikomu proti mysli. Nikomu mimo sestry, těm dvěma se zdálo, že Havelka zvoliv mrzoutskou a nikoliv nejkrásnější Alžbětu projevil jakousi nesnášenlivost, a (ani o tom nevědouce) ztotožňovaly volbu s bezprávím.

Společnost snědla již polévku, ale místo hospodynino zůstalo doposud prázdné. Konečně paní vešla. Byla to stárnoucí selka. Podobalo se, že je jí přítomnost mnoha lidí obtížná a že by snadněji poobědvala v kuchyni než v jídelně, kde ji zneklidňovaly obřadné pozornosti a způsob jídla připomínající — jak říkala — ošetřování nemocného.

Zatím nejmladší dcera obešla půvabným krokem stůl a nalávala do sklenic vody.

Když přistoupila k Havelkovi, uchopil ji za loket.

„Přestaň,“ pravila, „nevidíš, že mám v ruce džbán?“
 „To je toho,“ odpověděl pohlédnuv významně na Stefa-
 na.

Zatím se Lucie zmocnila cípku sestřiny sukně. Chtěla ji k sobě přitáhnout, ale Havelka nepouštěl Robininu paži.

„Bohdan píše básně!“ řekl polohlasem.

„Robina postavila džbán na stůl tak rázně, až vyšplíchla voda. Za jejími zády se ozval smích.

„Lucie! Anno!“ pronesla paní Horvatová mezi dvěma sousty a její hlas zněl ostřeji, než si přála.

„Sonety, nebo kýho čerta,“ pokračoval právník.

„Copak to tam máte?“ zeptal se Horvat.

„Co? Nic!“ odpověděla Robina zírājíc vlhkým a zamilo-
 vaným pohledem k otci.

Na hrdle džbánu se zachytilo několik kapek vody a sté-
 kaly dolů.

„No, ještě že jsem Vaškovi sebral ten svůj papírek,“ my-
 slil si Stefan. „Je dost drzý, aby tu pitominu četl. Nahlas!
 Dvakrát! Svým flétnovým hlasem a před Robinou! Pane na
 nebi!“

„Vždyť přece slyším, že mluvíte o básních,“ řekl Hor-
 vat. „Kdo je má na svědomí?“

„Stefan,“ odpověděla Lucie.

Advokátův syn neviděl pro rozpaky do talíře.

Když zvedl hlavu, leskl se v jeho očích odraz okna. Hor-
 vat se světlem za zády byl temný jako pekelník. Jeho ruce
 nad stolní deskou se pohybovaly v kdovíjak významné hře
 a stín stvolu se kmital po hranách slánky.

Zatím uvnitř Stefanovy sklíčené bytosti zněl zpěvný zá-
 rmutek a vyzváněla blahá tíseň.

Vzmuž se! Povídám, žádný strach! To je kytka, kterou
 někdo narychlo schrastil na zahrádce.

A hlasy?

Plané víno obrůstá dům a tam někde pod listím křičí
 vrabci.

„Snad jsme ti nezkazili náladu?“ řekl Horvat, který ne-
 rad viděl, když jeho hosté snili.

„Co dělá táta?“

„Co by dělal,“ odpověděla za studenta nejmladší dcera, „chytá asi pstruhy, ne?“

„Už jsem ho dávno neviděl,“ poznamenal Horvat skládaje ubrousek.

„Chodit na ryby není nic příjemného. Se psem se člověk aspoň zasměje,“ pravila Lucie a spolkla veliké sousto.

„Tomu ty nerozumíš,“ pravil Josef.

Byl skloněn nad talířem a vytíral chlebovou kůrkou zbytek omáčky.

„Nu, nu, nu!“ napomenula jej matka, „člověk se za tebe musí stydět.“

„Chlapče,“ pravil Horvat, jemuž šlo ženino napomínání na nervy, „takhle se maminka ani nenají.“

Před koncem oběda přinesli koláč. Robina jej postavila doprostřed stolu, a jak se shýbala, visely jí korálky ze šíje a zvolna se kývaly.

Bila jedna hodina. Pootevřenými dveřmi vanul dech kuchyně, pod stolem rachala svými drápy fena a u lemu sukyně paní Horvatové čekal na sousto kocour.

Přišel čas vrhnout se na moučník, ale doposud všichni měli plná ústa, doposud pohyb čelistí dával vyskakovati boulim na jejich tvářích, doposud všichni stříhali ušima nad svým kuřetem.

Když konečně vstali od oběda, odvedla Lucie Havelku trochu stranou a spustila bez úvodu:

„Proč jsi to říkal, ty starý piráte?“

„A co jsem řekl?“ odpověděl student, „dohromady nic! Chtěl jsem udělat vtip.“

„Ach tak, tomu ty říkáš vtip!“

„To je podle Alžbětina snáře,“ pravila Lucie, cítíc uspokojení nad tím, že mohla jmenovat starší sestru ve spojení s něčím ošklivým.

Prvorozená Horvatova dcera stála u okna a natahovala spodní ret. Byla nehezká, když se hněvala, a Havelka k ní vzhlédl bez zalíbení.

Na konci každého rozhodnutí je skryta lítost, že člověk

ztratil vše, co je mimo cestu a cíl. Mladý právník byl často sklíčen svou volbou a míval mnohdy větší účast s mladšími sestrami než s Alžbětou. Chtěl vidět ve všech očích vlastní obraz, chtěl býti dobyvatelem úspěchu a cti, ale jenom nejstarší ze tří sester s ním souhlasila. Jen Alžběta uznávala velikost, kterou si přičítal, jen ona naslouchala. Tím byla dána věc základní. V tom tkvěl kořen jeho náklonnosti. Když mluvíval s Alžbětou o svých plánech, přestal v nejlepší, aby mu neušlo její vydychnutí a nadšený ruměnc. Tu býval spokojen. Tu mu tanulo na jazyku vyznání, jež sotva dovedl zadržeti. Ale ovládal se jako mnich! Cítil své veliké a neurčité poslání. Chtěl býti první, chtěl všechny udivovat a dopouštěl se jakýchsi malých nevěr ještě dříve, než přislíbil lásku. Byl nedůsledný, střídal názory a někdy se mu stávalo, že obracel hrot svých tvrzení proti sobě.

Zatímco se mladí lidé vadili, vešel do poklizené jídelny kaplan z vesnice Bartinky, která sousedila s jankovským dvorem. Knězi bylo asi třicet let. Na bartinskou faru přišel před několika měsíci a od těch dob navštěvoval tu a tam Horvata. Měl účast s ním, měl účast s hospodyní a rád se díval na pletichaření studentů s děvčaty. Rozmarný a zahálčivý Jankov se ani v nejmenším nepodobal přísné faře a tak bylo nesnadno se mu vyhýbatí. Kněz se mnohdy bránil. Byl uhněten z jiného těsta a Horvatův mrav se mu zdál často podivný; nicméně přicházel. Někdy postál s Horvatovou ženou na dvoře, někdy se vyptával na novinky z hospodářství v rozlehlé kuchyni, někdy poslouchal zdálky veselý smích děvčat, ale vždycky hledal výmluvu, když jej hospodyně zvala dál.

Horvat byl patronem bartinského kostela a kaplan s ním měl toho dne promluvit o opravách jeho krytin. Schůzka byla umluvena na druhou hodinu.

Když vešel, zastihl hašteřící se společnost a byl na rozpacích. Pozdravil, vztáhl ruku k paní Horvatové o okamžik dříve, než mu podala svou, usedl v nevhodný čas a díval se zpod obočí na studenty.

„Jdu snad o chvíličku dříve,“ řekl potom Horvatovi.

„Ne, ne. Čekali jsme na vás,“ odpověděl statkář, ale marně si vzpomínal, oč běží a v jaké věci kněz přišel.

Když paní Anežka podala knězi kávu, započal venkovský rozhovor. Mladí lidé se zatím uchýlili do okenního výstupku, ale Havelka, aby nemusil odpovídati Robině, zůstal v blízkosti starších.

„A, že si vzpomínám,“ řekl Horvat dokončiv vypravování, „nevíte, velebný pane, kdy se vrátí doktor Hilar?“

Tato otázka tanula Horvatovi na mysli, sotva vstoupil kněz do světnice.

Doktor Hilarius Křikava, poslanec a člen řádu premonstrátského, bydlil na klášterním dvoře v sousedství Bartinky. Byl to Horvatův přítel a do jisté míry i spojenec. Jejich vztah se však před několika lety uvolnil a Horvat vyhledával každou příležitost, aby se poznovu sblížili. Podobná přátelství (ba i prázdný společenský styk) byly pro Horvata potřebou. Navštěvoval příbuzné a staré soudruhy svého otce, dopisoval si s nimi, prokazoval jim bezpočet drobných služeb a se stejnou samozřejmostí žádal úsluhy od nich. Návštěvy a hovor s lidmi skýtaly Horvatovi jakési uspokojení a snad i prospěch, ale o tom statkář nikdy nepřemýšlel.

„Pan poslanec,“ odpověděl kaplan, „přijede koncem týdne.“

„Dávno jsem ho neviděl,“ odpověděl Horvat a zamnul si oživeně ruce. „Je ve Vídni?“

Kaplan pokrčil rameny a zvedl obočí.

„Mají teď asi napilno,“ pokračoval Vojtěch Horvat.

„Víte, že se Kramář vzdal předsednictví výkonného výboru své strany?“

Kněz si hryzl rty a zčervenal od límečku až po čelo. Jeho myšlenky šly vstříc myšlenkám Horvatovým, narážely na ně a utkávaly se s nimi, dříve než byly proneseny.

„Ovšem!“ pravil. „Nešlo to jinak. Jeho návrh znamená porušení zemské autonomie. Komise místo sněmu! S tím přece nemůže nikdo souhlasit!“

Horvat rozložený na pohovce se usmíval. Světlo klouzalo po jeho temné kůži jako po bronz.

„Co byste, lidičky, chtěli? Bankrot? Sněm nemůže už bůhvíjak dlouho z místa, zemské finance jsou ve psí, dohoda mezi Čechy a Němci je — zásluhou radikálů obou stran — nemožná . . . Co byste tedy chtěli?“

„Volební opravu! Všeobecné hlasovací právo!“ řekl Havelka a rychle se pohnul. „Hrome,“ myslil si, „jaký mám nepřírozený hlas.“

„Ale vždyť je ve světě stálý neklid! Jak je to dlouho, co byla na Balkáně válka!“ pravil Horvat s posunkem, který směřoval na jih, „a kolikpak scházelo, abychom se do ní zapletli? Víte přece, že Rakousko mobilizovalo.“

Kněz přisvědčil. „Vím. V Pardubicích a v Hradci Králové . . .“

„A, nemohu tomu uvěřit! Cožpak je to možné? Cožpak by opravdu někdo myslil na vzbouření?“ pravil Horvat změněným hlasem a nadzvedl se jakoby k odchodu.

Pták v kleci přeletěl z bidélka na houpačku a rozkmital ji.

„Co tomu asi říká Křikava?“ zeptal se opět kněz.

„To víte, poslanci! Nemůže být pro komisi, ani kdyby v ni nakrásně věřil . . .“

Právník čekal na pomlčku. Měl v záloze několik myšlenek: *Thun. Nezaložený dluh. Doktor Urban. Otázky sociální.* To se týkalo politiky vnitřní. Co se týče války, chtěl se zmíniti o Bertholdových rejdech: „Járku, *Prizren. Poplach se zabitým konzulem!* A Masaryk ho potom přivlékl do delegací. Toho Prohasku! — Měl prý natržené ucho u brašny a zlomenou hůl.“

Paní Anežka sledovala hovor, pohrávaje si cípkem ubrusu. Byla nepozorná, ale nemohla přeslechnouti nový a neznámý zvuk studentova hlasu. Myslíla si, že zadržuje smích.

Václav ucítil její pohled. Stáhl si rukáv, pokašlával, měl strach, aby se nezačervenal a vzápětí jeho hlava vskutku vzplanula až po kořínky vlasů.

„Z téhle stránky jsem tě, na mou čest, neznal,“ pravil Horvat, když Václav skončil.

Právnický trochu poděšen, a přece s hrdostí myslil na Alžbětu, která ho poslouchala. Určil si lhůtu, kdy se po ní ohlédne, a potom, poznávaje znamení Robinino, vytratil se od stolu.

Zatím Horvat mluvil opět o Křikavovi.

Protičeské osnovy sněmů alpských zemí došly dne 2. listopadu 1909 schválení císařova a v týž den opustil Albín Bráf s doktorem Žáčkem Bienerthův kabinet. Odchod obou ministrů byl snad jejich jediný politický čin, s nímž Čechy mohly souhlasit, neboť tehdy mohutněl víc a víc odpor proti starému císařství a samo české poselstvo na říšské radě vzdalo se *doufání* v rakouskou spravedlnost. Parlament, rdoušen obstrukcí urážených národů neméně než dlaněmi Bienerthovými, sotva dýchal, český sněm nebyl schopen práce, věci peněžní hrozily zkázou a válka, děsná cena úlevy, se znovu přibližovala.

Toto období agonické, jak jen může být čas předcházející smrti, bylo poznamenáno jakýmsi vzpínáním, jakýmsi pokusy o česko-německý smír. Císař, ministři a politikové usilovali o dohodu, v niž sami nevěřili, a schůzky byly vlastním smyslem této hry bez vůle, této hry bez obsahu, jež činila směšnými i věci veliké.

Vláda pak vykonala toho času vše, aby zneprátelila národy Rakouska a sama upadla v nenávisť. Styk poslanců s kabinetem byl málem zpřetrhán. A právě tehdy (podoběn vzdálenému strýci, který pranic neví o obtížích a truchlivém stavu svých příbuzných) přijel do Vídně Horvat ve věci dráhy, která měla protínat Prácheňsko. Sotva uložil svá zavazadla, vyhledal známé politiky a sjednal si přístup k úředníkům. Potom strávil téměř dvě celá dopoledne v jejich kancelářích.

K ministrově doprovázel Horvata Hilarius Křikava a Žáček.

V předpokoji pracovny a přijímacích síní sedělo několik pánů. Baron Wrba se opozdil a bylo jim čekatí.

„Znáte, pane Horvate, ministra?“ zeptal se Žáček a sníziv hlas dodal:

„Někdy s ním bývá těžká řeč.“

Doktor Hilarius se s nevolí obrátil. „Doufám, že nás tentokrát nebude častovat svými poznámkami,“ pravil zasunuv prsty za svůj kolárek a trhnuv hlavou, „mám jich po krk!“

„Ach, bože můj, bože můj! je to jeden z nejschopnějších lidí,“ řekl bývalý ministr, „a kdyby pochopil, že Rakousko . . .“

„Nečekejte pRanic!“ přerušil jej Křikava a mávl rukou.

„Půl dvanácté! Snad nás nenechá čekat do poledne,“ poznamenal Horvat pohlédnuv na hodinky.

Když uplynulo nových pět minut, byl již netrpěliv.

„Výstřední člověk, výstřední člověk,“ opakoval svým přátelům vrhaje nepřátelské pohledy ke dveřím.

Po chvíli prošel předpokojem jeden z úředníků a přistoupil k dvěma vystrojeným pánům, kteří čekali v druhém koutě světnice. Ruce na kolenou a knoflík ve vzduchu — snažili se podržet v paměti aspoň počátek svých řečí. Příchod úředníkův je zneklidnil.

„Excelence vás prosí, pánové,“ pravil tajemník nakláněje hlavu, až se jeho nesmírný límec zjevil v celé své výši. Návštěvníci si vyměnili pohled a opatrně — vzhledem k hluku svých podešví — následovali člověka ve vysokém límci.

Po chvíli uvedl týž úředník Horvata a oba poslance do kabinetu, kde se měli sejít s baronem Wrbou.

„Ve věci stavby železnice. Podáno ministerské kanceláři dne . . .“ pravil úředník nakláněje se nad listiny a srovnává je jejich okraje. Tu zahlédl jméno Žáčkovo a jeho počestný obličej přijal na sebe výraz strojenosti.

Žáček sňal skřípec a přejel si levicí řidnoucí vlasy.

„Nezapomněli připojit dobré zdání?“ otázal se úředníka.

„Ne, excelence.“

„Děkuji,“ odpověděl bývalý ministr a obrátil se k Horvatovi.

„Je roztržit, je zřejmě nesvůj,“ myslil si statkář zname-naje krátké a neúčelné pohyby poslancovy.

Zatím se Hilarius rozložil v křesle a s nechutí se díval na konečky svých prstů. Bylo mu proti mysli, že dlí ve světnici ministra, kterým pohrdal, a nemohl se v té chvíli smířiti ani s Žáčkem. Vzpomněl si na jeho rozkol s Českým klubem a na demisi, kterou císař nepřijal. Vzpomněl si na slova, jimiž prý František Josef zdůvodnil toto své rozhodnutí, a zatímco si opakoval domnělý výrok, vzrůstal v něm pocit nespokojenosti. Žáčkova tvář, jeho prokvétající vousy, límec s přeloženými špičkami, motýlek a císařský kabát s revéry obrácenými vzhůru, to vše se mu náhle zdálo protivné a nepěkné. Pohlédl na Horvata, ale ani jeho dobrá míra a veselost nemohla mu vrátit klid. Litoval poznovu této pochůzky.

Když vešel do světnice baron Wrba a když se pánové posadili, vyměnil ministr několik zdvořilostí s Žáčkem a osloviv Křikavu zmínil se o české otázce.

„Pah,“ odpověděl nedbale Křikava, „smiřovačky nepovedou k žádnému konci, ale čas přacuje pro nás.“

„Máte pravdu,“ řekl Wrba, „pokud se bude vyjednávat, nic nesvedeme. Ty tahanice by měly být rozhodnuty jinak.“

„Až bude demokratizován volební Řád do zemského sněmu — ovšem nepřihodí-li se zatím nic závažnějšího!“

Ministr se předklonil a pouštěl pod palcem listy svého diária. Odpor Křikavův jej dráždil a současně mu skýtal jakési uspokojení.

„Ó, čekáte, pane poslanče, že se přihodí ještě horší věci, než je oprava volebního řádu?“ řekl vyslovuje každé slovo velmi zřetelně.

„Vím, že se v Čechách soustřeďují síly, které si vynutí . . . jimž bude přiznán určitý ohled,“ řekl Křikava s planoucí tváří.

„Vyjadřujete se jen přibližně. Děkuji vám!“ odpověděl Wrba s ironickou úklonou.

Žáček, jemuž tato rozmluva vhněla rovněž krev do hlavy, obrátil řeč na dopravní potřeby Prácheňska a jal se mluvit o zamýšlené stavbě dráhy.

„Pravda, jsme v ministerstvu železnic,“ pravil Wrba, pohlednuv na Horvata a pobízeje jej tímto pohledem, aby měl účast na hovoru.

Šťastná a mladistvá tvář Horvatova barona překvapila. Nemohl neviděti, že Horvat zakouší uspokojení z přestřelky, z obratných a hbitých slov Žáčkových i z toho, co řekl Wrba.

Ministr sáhl po krabici doutníků a podávaje je statkáři všiml si jeho zářících bot. Byly vykrojeny po způsobu důstojnické módy.

„Náš okres, excellence, je ze všech nejposlednější. Cesty jsou prašpatné a člověk se nemůže dostat z jednoho konce na druhý,“ řekl Horvat tónem, jímž v předpokoji vypravoval veselou anekdotu. „Železnice, kterou budete stavět, přichází se zpožděním dvaceti let.“

„Chtěl bych věc podporovat, ale fiskus . . .“

„Ach,“ pokračoval Horvat, když se ministr odmlčel, „všechny investice se vrátí!“

„Pak ovšem nejste chudí!“

„Můj bože, půda dává čtyři metráky z míry. To máte, pánové, pár korun! A přitom je každý šťasten, že se to tak tak klepe!“

Tento výpočet, poněkud nezvyklý v síni, kde si lidé dávali pozor na jazyk, ministra rozveselil. Byl v podstatě měšťák a jako každý z nich považoval přímou řeč za poklesek proti dobrým mravům.

„Nuže, přenechte to mně,“ pravil se smíchem, „čekám jen na příležitost, abych mohl osvědčit svým českým přátelům dobrou vůli. Škoda,“ doložil ohlednuv se po Hilariovi, „že má snaha není vždy pochopena.“

„Excellence,“ odtušil Horvat, „přejete si nahlédnout do mapy?“

Žáček a Horvat přidržovali svitek a ministr sledoval čáru probíhající napříč Prácheňskem. Mapa představovala pouhý úsek království a ministr se v ní nevyznal.

„K ďasů,“ pomyslí si Hilarius, „může být něco uRážlivějšího?“

Zatím se Horvatovi podařil jakýsi vtip a jeho šťastná tvář nabyla ještě šťastnějšího výrazu.

„Excelence nemá času nazbyt. Domnívám se, že bychom měli odejít,“ pravil Křikava, zdůrazňuje svou nezdvěřilost.

Horvat zakašlal a jeho dobrá míra se proměnila v údiv.

„Co je to? Rýma? Vliv podnebí?“ myslel si, dívaje se na Hilaria.

Křikava pokrčil ramenem a obrátil se k Žáčkovi. Stárnoucí advokát, ministr odstoupivší za jásosu národa a poslanec bez úspěchu, držel doposud svůj binokl v ruce. Nevšímal si ani ministra, ani svých soudruhů a Horvatovo vypravování splývalo mu s hukotem jakýchsi výčitek.

„Na co vzpomíná?“ řekl si Hilarius spatřiv znenadání tvář poraženého politika tak změněnu, „nevím přanic o jeho myšlenkách a chovám se k němu jako soudce!“

Když opouštěli ministerstvo, stiskl poslanec Žáčkovi loket a zahrnul jej svou chrčivou výmluvností.

„Měli jsme Raději upustit od téhle návštěvy,“ pravil vposled, vyslovuje obtížné R až kdesi ve chrčtánu. „Buďte zdRáv! NazdaR!“

Potom se Křikava omluvil Horvatovi, s nímž měl strávit večer.

Odtud bylo jejich přátelství chladnější.

Společnost mladých lidí mimo Robinu odešla lovit ryby.

Jankovský statek ležel na mírném návrší a silnice rozdělovala jeho plochu na dvě části. Menší část přiléhala k obytnému stavení a větší se skláněla k břehům Louky. Vysoká tráva pokrývala svah a celý palouk byl bez stromů, teprve v blízkosti domu rostla skupina topolů a buk.

Když studenti s oběma sestrami došli k řece, rozdělila Alžběta rybářské náčiní a tu se ukázalo, že zapomněli polovinu věcí doma. Chtěli se vrátit, ale nejmladší sestřička vyhlédla právě oknem a všichni se dali do křiku.

„Robino,“ volala Lucie, zjednavši si ticho a příkládajíc dlaně k ústům, „pošli nám ještě dva pruty. Ještě dva pruty!“

„Dobrá,“ odpovídala studentka kývajíc na znamení, že slyší a že je ochotna věci sehnat.

Ale neměla právě naspěch. S krkem nataženým a dotýkajíc se špičkou střevice podlahy, hledala marně mezi ostatními Stefana. To jméno jí znělo kdesi za hlavou. Neslyšela je, poznávala jen hlas, který se mu podobal a který přicházel z veliké dálky.

Když seskočilo děvčátko z okna a když se obrátilo, stánu tváří v tvář Stefanovi. Byl zde. Stál přidržuje se nábytku a zíral z temna jako vězeň, který přitiskl čelo k okenní mříži. Chvillemi zahlédl chřípí zachvívající se hlubokým vdechem a opět pihy, které byly rozsety po Robinině nosíku. Byl jako ve snách. Jakési andělské zvíře mu položilo tlapu na srdce a neviditelný havran klapal zobanem na jeho rameni.

Jdi, vypůjč si hlas vodopádu a dej znít výmluvnosti, která tebou zachvívá. Udělej krůček, svěř se křídům! Promluv! Zmocni se hlasu, zmocni se svých údů, neboť to je chvíle, která se nevrací!

Horvatova dcera cítila závrať. S očima dokořán a vyděšena blízkostí básně doslova nesdělitelné vnímala úryvky hovoru, který sem doléhal. Byla to ubohá slovíčka a krátké věty, jež si bude navždy opakovat.

Kaplan ve vedlejší pokoji domluvil a teď se ozval Horvat. Smál se a jeho hluboký a smějící se hlas stál jako houslový klíč před nepopsanou řádkou not.

Anna vyslovila Stefanovo jméno a stiskla mu ruku.

„Máš opravdu nějaké psaní?“ pravila naklánějíc hlavu.

Stefan se podíval na své ruce, na kůži třepící se v obloučcích nehtů, potom na varhánky špatně střiženého kabátu a vposled na špičky svých bot. Zdálo se mu, že je všechno ztraceno, ale nemohl jinak a podal jí lístek.

„Milá Robino, přeji Ti veselé prázdniny. Vzpomeň si někdy na svého Bohdana,“ četla uchvácená dívka. Chtěla Stefanovi padnout kolem krku, chtěla mu vlepit hubičku, ale nešťastný student byl již na útěku.

Zatím kaplan končil své poslání.

„Bud'ťe jist,“ pravil mu Horvat, „že to dáme do pořádku. Než přijde zima, budete mít nový krov.“

„Nu,“ pravila paní, „zkrátka celou střechu. Ale těch peněz!“

„Na tom už nezáleží,“ pronesl rozpačitě hospodář a rychle dodal: „Kdybychom stavěli nadvakrát, nebylo by to o nic lacinější.“

Paní seděla zpřímá na své židli a počítala v duchu vydání. „Za tisíc zlatých se to nepořídí,“ uvažovala, vrhající krátký pohled na Horvata.

Měl nohy křížem a houpal se ze strany na stranu.

„Zatrachtilý člověk,“ myslila si, „je mu všechno jedno.“

Jídelní stůl zůstal toho dne složen a desky spočívající jedna na druhé byly silnější než čtyři a půl palce; hospodyně se opírala lokty o jejich hranu, a protože byla drobné postavy, měla obličej orámovaný rukávy. Její krátký a zahnutý nos se tak trochu podobal ptačímu zobáku; paní se strojeně usmívala a tak se zdál ještě kratší, než byl.

„Jak tohle jednou skončí?“ ptala se Horvatova žena svých myšlenek.

Hospodář s doutníkem mezi prsty a s novinami na kolenou myslil na veselejší věci. Po jeho levici stál malý stolek a na něm konvice s černou kávou. Záclona vrhala mu stín vzorku na ruce a statkář hýbaje prsty sledoval světélka, sunoucí se z místa na místo. Mluvil zvolna a čekal na příležitost, aby se mohl dát do smíchu.

„Teď, když máme svá jednání z krku,“ pravil, „mohl byste mi říci, co dělá náš starý farář.“

„Nedaří se mu valně,“ odpověděl kněz, „trápí ho zase záducha.“

„Však se mi zdálo, že jsem ho dlouho neviděl. Ale to nic není. Jen když se nemoci nepoddá. Kolik je mu? Sedmdesát, co?“

Kaplan chtěl odejít a podíval se letmo na hodinky.

„V srpnu mu bude osmdesát šest,“ odpověděl.

„To je stáří!“ řekl Horvat. „Viděl jste našeho hlídače? Znáte ho, ano? Myslím, že nebudou lety daleko od sebe. Narodil se roku 1833. Jako můj strýc Edvard.“

„No, že sis tak vzpomněl,“ pravila paní, „musíme mu napsat k narozeninám.“

„Dlouhý věk. Může si člověk přát něco krásnějšího?“ zeptal se Horvat. Sám chtěl žít aspoň do devadesáti a někdy se mu zdálo, že to dotáhne do sta.

„Když ale přijde nemoc . . .“ prohodil kaplan, hledaje nějaký slušný konec pro svou větu.

„A, nechte na hlavě, být dlouho živ, to stojí za nějakou tu špetku záduchy,“ řekl Horvat a viděl se již, jak za padesát let budou kolem jeho bezvadného klobouku poletovat holubi.

„Teď už opravdu musím jít,“ řekl opět kaplan, ale dříve než mohl vstát, otevřely se dveře a do světnice vešel učitel Oršák, který připravoval nejmladšího Horvatova syna na gymnazijní studia. Kaplan byl tedy nucen se pozdržeti a společnost se dala opět do hovoru.

„Co ten nezbeda dělá?“ zeptal se učitel mezi dvěma větami vypravování a paní Horvatová pravila z prahu kuchyně, že prolajdal celé dopoledne a že se teď prohání někde ve stájích.

„Už jsem pro něho poslala,“ děla vposled, „ale nevím, nevím, co s ním pořídíte.“

Druhý Horvatův syn byl o šest let mladší než Anna a nepodobal se ani bratrovi, ani sestřičkám. Jejich půvab spočíval v prostotě a nejmladší chlapec byl často nepřirozený. Zdálo se, že mu není dovoleno, aby se smál, a propukli někdy přece ve smích, jeho tvář se při něm znetvořovala. Zavolání a jakákoli novina zastihla jej vždy nepřipravena, a přece se podobal čekajícímu dítěti, které naslouchá, až uslyší své jméno. Sedal se shrbenými zády nad hračkami, jež byly zvrubovány zářezy jeho zubů. Zapomínal, co dělá. Byl ošklivý, a přece líbezný nepochopitelným půvabem nedostatečnosti. Horvatovi působila tato skutečnost hoře, ale nemohl nemilovati dítě s dvěma víry vlásků a se štětičkou v rýžce ubohého krčku. Láska, s níž se vracel k tomuto pacholetu, vedle Horvatových mravů se stávala vždy nepocho-

pitelnější. Předstíraje, že spí, mohl po dlouhé chvíli pozorovati chlapce, který v jakési agónii zíral na svou loutku, aniž změnil polohu. Čeho se přitom domýšlel? Byl nepohnut. Snad v těchto chvílích loutky poletovaly, snad slyšel vyprávění, jež se stkví jako hrubý prsten. Jeníkovo rané mládí se vyznačovalo naprostým nezdravím. Býval nemocen a jen zřídka navštěvoval školu. Horvat znamená, že dítě neprospívá, chtěl poprosit nejmladšího učitele z vesnické školy, aby k nim docházel a v odpoledních hodinách prázdňě se zabýval tímto žákem.

Jednou v zimě vydal se Horvat do Bartinky, aby tu věc smluvil s učitelem.

Kraj byl pod sněhem a mrzlo, jen praštilo. Koně zvolna stoupali do vršku a Horvat se díval za hejnem letících vran a po vrbcích, kteří s prázdňím zobákem skákali koňskou stopou.

Před saněmi šel jakýsi člověk. Horvat viděl, jak se jeho postava černá na sněhu, a dojížděje ho všiml si, že nejde ani pěšinou, ani kolejí. Jeho rozbité střevíce zůstavovaly stopy přištípků a Horvat poznal Oršáka, který měl v kraji nepěknou pověst a platil za opilce. Mezi mladým učitelem a jím byl rozdíl jako — jak se říká — mezi dudami a nebem a jankovský hospodář si nejméně přál, aby právě Oršák zjednal pořádek v Janově vzdělání. Když však viděl učitelovu křivolakou stopu a když zhlédl sních v jeho vousecch, rozhodl se jinak. Zastavil koně a poprosil kantora, aby si sedl.

„To je chyba,“ řekl na vysvětlenou, „že jsem vás nestihl dříve. Chtěl jsem vás už dávno poprosit, abyste se ujal mého chlapce. Škola mu nevoní a má špatné známky.“

Odtud docházel Oršák do jankovského dvora a odtud Jana učil. Sedávali v široké lavici mezi dvěma okny. Oknem filodendronů a oknem ptačích klecí, neboť světnice určená nejmenšímu dítěti byla zároveň jakousi zahradou. Učitel lhostejně opakoval své otázky a odpovědi se nehrnulý. Jen tu a tam se Jan ozval hláskem, v němž bylo slyšení tíseň a odvrácenost od věcí školy.

Horvat byl někdy tomuto trapnému vyučování přítomen a tu uhadoval, že vedle snivé tuposti, jež dítě vskutku unášela, chlapec předstírá či zvětšuje nesmělost. Bez potřeby zadržoval v řeči, mluvil tichounce a lámal si prsty v posunčině, jež se mohla zdáti rozechvělou a jež byla vypočítána. Horvat uhodl jakousi skrytou a cizí pamětí toto hlupáctví. Věc ho zraňovala, ale pomlčel o ní, nemaje ani dosti odvahy, aby popadl chlapce za ucho, ani dosti slov, aby řekl to, co se domníval.

Před zkouškou do střední školy trávil učitel se svým žákem celé dny a tak sotva vykouřil doutník a sotva zavřel kaplan za sebou dveře, měl se Oršák k dílu.

Pracovali s Jeníkem až do páté hodiny a učení šlo toho dne o malé poznání lépe než jindy.

„Skoro se mi zdá, že z tebe bude dobrý student,“ řekl učitel a zavíraje knihu naslouchal zvukům přijíždějícího vozu.

Lekce se končila.

„To přijel strýc František,“ pravil Jeník. „Čekáme na něho.“

„Ták?“ pronesl Oršák, „to je ten, který se vrátil z Bulharska?“

Za chvílku vešel do větší světnice Horvat, přiváděje svého bratrance Františka Holka a jeho ženu.

Bylo je slyšet, jak rozmlouvají.

Když se vítání skončilo, vzpomněl si Horvat na Jeníka a šel poprosit učitele, aby pro dnešek již upustil od vyučování.

„Jsme hotovi,“ odpověděl Oršák a Jan horempádem utíkal políbit tetičce ruku.

Paní Holkové bylo asi čtyřicet let. Mluvila hlubokým a krásným hlasem, připomínajícím zpěvačku, a stopy krásy doposud pronikaly zpod šedi její tváře. Přílba vlasů a oči, připomínající oči nemocných a oči zvířat, dodávaly jakési truchlivosti této hlavě, této podobě v kořeni nepříjemné.

Veliký Holk si vedl podomácku a hlučně se se všemi zdravil. Jeníka políbil na tvář a Oršákovi potřásl rukou.

„Tvá prudkost nezestárla,“ poznamenal Horvat.

„A,“ odpověděl Holk, „na tom již nesejde. Ať jsem zestárl či nic, vracím se bez krejcaru.“

„Musím hned na počátku říci, proč jsem přijel,“ pokračoval Holk nestaraje se o Oršáka. „Chci si vypůjčit pár stovek, abych se mohl pustit do něčeho nového. Jářku, mezi námi přece nemusí být žádných okolků.“

„Já tě znám, vždycky jsi rád přeháněl,“ řekl Horvat, „vždycky jsi zveličoval nějakou malou nesnáz a vždycky jsi měl plno nových plánů.“

Holk věděl, že bratranec chce oslabiti jeho příznání a uhadoval, že se jen tváří, jako by šlo o žert. Měl v živé paměti Horvatovy rozpaky při každém obchodním jednání a představoval si již cestou, že bratranec bude zavádět řeč na jiné a lepší stránky života. To ho pobuřovalo, a rozhodl se mluvit hned na začátku zpříma.

„Mé chyby,“ řekl, „jsou veliké, ale to všechno není nic proti neomalenosti, s kterou musím trvat na půjčce.“

„Jednou jsem četl,“ odvětil Horvat, „že lidé mají své bližní rádi především pro jejich poklesky.“

„Tak je svět převrácený,“ dodal po chvíli smíchu, a protože se mu zdálo, že Oršák stojí příliš stranou, oslovil jej.

Zatím přišly Horvatovy dcery se studenty a vítání se započalo znovu.

„Alžběta,“ pravila paní Holková, „připomíná mou sestřenici. *Vidíte*, Františku, je, jako by jí z oka vypadla.“

„Právě tak,“ odpověděl rozmrzelý Holk. Bylo mu nanic z ženinych tlachů.

Učitel Oršák se zmocnil čepice a měl se k odchodu.

„Na shledanou,“ pravil, „chtěl bych se ještě podívat na včely.“

Horvat mávl rukou. „Pojďte s námi,“ zval Oršáka, „František nám poví něco o Bulharsku.“

Ale učitel se rozloučil. Přidržel dlaň na prodřeném místě kabátu a opakuje své pozdravy vyšel ze dveří.

Jan a Lucie vlekli jakousi brašnu a Lucie se smála na celé kolo.

„To bych rád věděl, co v tom je,“ řekl Jan a zvedl k sestře svůj červený obličej.

„Sklo!“ odpověděla Lucie. Třepala hlavou, až jí padal účes, a zuby ohraničené temnou čarou rtů se jí leskly jako zvířátku.

„Z Lucie bude hezká holka,“ poznamenal strýc František ztlumiv hlas.

„Prosím? Člověk neslyší vlastního slova. Děti, musíte tak bláznivě křičet?“ pravil hospodář, odváděje Holka do jídelny.

Usadili se u okna.

„Znám tak trochu Balkán,“ pravil Horvat a přejížděl dlaní své šedivějící vlasy, „ale nechtěl bych tam být natrvalo. Je to všechno hezké, jenže, nic naplat, nám dvěma je už souzeno sedět pěkně za kamny.“

„Jel bych od hodiny zpátky,“ odpověděl Holk.

Byl zabořen do křesla a jeho vyhrátá kůže a jeho velikost (skoro obludná) skýtala mu více úlevy, než připouštěl. Měl cestování po krk. Byl unaven jízdou, byl unaven věčným štěbetáním své ženy a její hlas mu zněl ještě v uších. „Františku, tohle, Františku, ono, Františku, *požádejte*, aby ten *hrozný člověk* zavřel okno!“

„Dej pozor,“ řekl, ukazuje směrem k většímu pokoji, „za chvíli mě bude žena volat, abych si umyl ruce.“

„Chceš vodu?“

„Já,“ odpověděl Holk, „jsem vykoupán jako pudl. Mysl jsem se v Práchni půl hodiny.“

„Vy jste se stavili v hotelu?“

„Jak jinak. Copak myslíš, že Eliška může měnit své zvyky?“

Horvat se chechtal. „To byl asi shon!“ řekl. „Pokojské ohřívaly želízka na pálení vlasů, což?“

Zatím přinesla Robina kávu a pánové sáhli po doutnících.

„Tady je oheň,“ pravila nejmladší dcera naklánějíc se s rozžatou sirkou ke strýci.

„Podívejme se, jaký je z ní klacek,“ řekl Holk a udeřil ji po nahé paži. „Táta z tebe chce mít profesorku, ne?“

„To spíš z Alžběty,“ odpověděla Anna přízvukem selských děvčat, „já se vdám.“

„Nejvyšší čas,“ smál se Holk a pohodil ohořelou sirku na podlahu.

Fena, která se ve své zamilovanosti nemohla obejít bez hospodáře, vstala a přešla na sluneční stranu. Okenní rám kreslil jí na hřbetě kříž a proužek stínu běhal za její oháňkou.

„Hrome, je zde krásně!“ řekl Holk a naklonil se, aby viděl do vedlejší světnice.

Tam bylo plno ženských.

Lucie roztřepávala nějakou látku a jedna ze služek, sepjaté ruce pod bradou, dívala se jí přes rameno. Všechny byly sraženy v chumel a paní Holkové se zdálo, že je tu trochu těsno. Cítila kuchařčin dech a dala jí na srozuměnou, že její místo je někde u kamen. Kuchařka nepochopila. Nicméně její zájem byl lichotivý.

Teď vpadla do světnice Robina. Chce vidět, natahuje krk a nakonec si stoupne na židli.

„Mami, to je krásná barva!“ křičí opírajíc se o služčin hřbet.

„Ukaž! Půjč mi to!“

Lucie jí rve látku z rukou a křičí ještě silněji:

„Prosím tě! Dej si zajít, vždyť je to *hedvábí!*“

Paní Holková přinesla nejstarší dceři na šaty. Vedle toho nakoupila krajek a spoustu věcí, které nestály za mnoho, ale měly nesmírnou cenu, neboť žebrácký troníček platí za dukát. Tyto nicůtky byly koupeny za poslední groš a paní je rozdělila jako královna. Ach, měla tak malou ruku, její pas byl neuvěřitelně tenký a vlastní kouzlo ji přemáhalo.

Hrome, paní Eliška Holková byla rozená šlechtična! Narodila se v baronském domě, měla nádherné vychování, vkus, švih a hrdost. Hrdost, která rozdává. Nemohla přijít s holýma rukama. Vždy, i na své nuzácké pouti cestovala s kyticí!

Horvatovy dcerky si ještě prohlížely dary, ale hospodyně se hroužila do par svých hrnců. Blížil se čas večeře. Paní

baronka se šla převléknout a Horvat odvedl Františka do nejbližší světnice, která mu sloužila za pisárnu. Tam posadil bratrance za stůl a krče pohrdlivě rameny řekl:

„Nemáš vskutku peníze?“

„Chceš vědět, oč jsem tě přišel požádat,“ odpověděl Holk, „anebo mám vypravovat všechno od začátku? Je to nejloupější příběh, který znám.“

„Nechme toho,“ pravil Horvat, „bojím se, že ti nemohu pomoci.“

Holk vstal a jal se přecházeti po délce pokoje, shledávaje slova, jež zraňují, dříve než byla vyslovena. Vyděšen odmítnutím a vztekly svým posláním chodil z kouta do kouta. Trhal rameny, lámal krabičku zápalek a jeho zády otřásal nepřírozený smích.

„Je to naposled, co tě prosím,“ řekl po chvíli mlčení. „Nutím tě k velkomyslnosti, ale nepovídej, že ti ta věc působí větší nesnáze, než mohu uvěřit. Potřebuji dvacet tisíc.“

„Co ti mám odpovědět?“ řekl Horvat.

Žádost daleko méně naléhavá byla by jej dávno přiměla, aby otevřel svou pokladnu, ale Horvat byl bez groše. Neměl ani vindry, vězel v dlužích až po krk a po léta zastíral tuto skutečnost.

„Co sis vzpomněl,“ řekl zadržuje bratrance ve vlčí chůzi, „co sis najednou vzpomněl žádat tolik peněz! Na našich polích se nedaří než sníh a vítr.“

„Ano,“ odpověděl František, „teď začnou tvá podobentví. Dovedu je ocenit, ale nepomohou mi. Prosím tě znovu, abys mi půjčil tu částku.“

Horvat bez slova přitáhl Holka k zásuvce a otevřel ji.

„Kdybych zde měl peníze,“ řekl přiškrceným hlasem, „zavíral bych méně pečlivě.“

„Nuže,“ doložil vyhrábnuv hrst listin, „spočítej si poklad mých dluhů! Žena ví tak o polovičce a ty mě snad nebudeš nutit, abych o tom mluvil před ní a před dětmi.“

Horvat rozkládaje směnky a dlužní úpisy stál shrben a kabát dokonalého střihu složil se na jeho zádech v obloučky a řadu varhánek.

„Prohospodařil jsem svůj statek,“ pravil obraceje pěstěnou tvář k Holkovovi a čině posunek jako ten, jehož se všichni zřekli.

Zatím v kuchyni rozmlouvaly obě ženy.

„Tak to s námi šlo od deseti k pěti,“ pravila paní Holková. „Druhý rok jsme se už ani s nikým nestýkali. A když nás přece někdo pozval, anebo když jsme jednou začas měli hosty, stál František jako zařezaný. Můj muž se naučil pár bulharských slov, ale promluvit slušnou němčinou nebo říci francouzskou větu, to na něm nemůže nikdo žádat. To je mu dočista cizí. Zůstali jsme jako kůl v plotě.“

Horvatova žena poslouchala jen na jedno ucho. Nedovedla vcházeti ve snadná přátelství a byla špatnou utěšitelkou. A dvojnásob špatnou, když se jí stesky zdály plané. Věřila, že svědkem hoře je krev. Bála se jediné smrti svých dětí a každé neštěstí, které se dalo ukrýt, přecházela mlčením.

Tedř, pohlížejíc úkosem na svou příbuznou, shledávala, že je nesnesitelná a že nemá všech pět pohromadě.

Paní Holková byla oděna v tmavé šaty s bílým límcem a držela v ruce kapesník. Její planoucí oči a úzká, bledá tvář, její oblek a vznešenost vypadaly vskutku bláznivě v této obrovské kuchyni, kde po celý den nevyhasla kamna. Stál tu hrubý stůl plný zářezů, veliké police na nádobí, pohovka, na které spala nejstarší služka, skříň na přibory a druhý stůl pod okny, která byla již tak daleko od kamen, že se jejich přívět stával mnohdy patrným i za dne.

Podlaha světnice byla vyšlapaná cestami služek. Nejhlubší stopy vedly ke dřezu, který od rána do večera zněl šplícháním vody. Krátce, kuchyně paní Horvatové se nepodobala místu, kde se vzdychá s kapesníčkem u úst.

„Chvála pánu bohu,“ pravila hospodyně, „František rozumí svému řemeslu a dovede si poradit.“

Paní Holková svraštila obočí.

„Neříkám, že ne,“ odpověděla, „ale bez styků se nic nepořídí.“

„Konečně, vždyť jste měli přece smlouvu. Či — jak to

bylo?“ pravila paní Anežka, zastavujíc se v práci. Zdálo se jí, že malá služka, která utírala u oken nádobí, natahuje uši.

„Nech toho a jdi nahoru pohlédnout peřiny!“ pravila k ní se zlostným trhnutím hlavy. „Slyšíš? Martino!“

Děvče vyběhlo pleskajíc bosýma nohama.

„To je kříž,“ pravila opět Holková žena, „kdyby se byl František řídil podle mé rady, nemuselo k ničemu dojít.“

„Nu, a co se vlastně stalo?“

„Vypověděli muži úvěr. Banka. Židovská banka.“

„Á, s bankami je vždycky strach jednat,“ pravila hospodyně a popadla ucho hrnce rukou obalenou do zástěry. „Od banky raději dál!“

„František držel jenom se sedláky,“ pokračovala Holková žena, „a ti opravdu — byli to venkovští lidé, víte? — neměli mnoho ohledů. Říkali hraběnce von Steinhof: *paní*. Jednou při obědě jsem se už skutečně rozhněvala. Jeden takový chlapík mě před ní oslovoval *baronko*. Ji nedovedl pojmenovat a mně říkal *baronko*. Jako bych to chtěla od něho slyšet! Jako bych jí doposud byla!“

Paní věčně obrácená k jakémusi šlechtictví, které velmi pozdě začalo, zřejmě se radovala, že našla lodici, po níž se mohla pustit do starých vod a vzdalovala se ve svém vypravování víc a víc.

„A jdi mi k šípku,“ myslila si Anežka, „to je s tvým mužem jiné pořízení!“

Byla zřejmě na jeho straně, neboť Holk mluvil o skutečných událostech a jen tehdy, když něco robil. Ten člověk se dovedl ohánět v domácnosti! Bylo jej radost poslouchat, když spustil, zač se v Bulharsku kupuje ječmen a co stojí kopa vajec.

„Vidím,“ pravila vposled Horvatova žena, „že jste nepřestala být baronkou. Ale já jsem selka. Nemám takové starosti. Spím a pracuji, hledím si jen kurců a křiku na dvoře.“

Paní Holková chtěla cosi odpovědět, ale do světnice vpadl její manžel. Vydechoval chraplavý zvuk a ruměncem mu pokrýval tvář.

„Odjíždíme!“ vykřikl nasazuje si klobouk. „Odjíždíme! Odjíždíme!“

„Teď? Co vás to napadlo? Vždyť bude za chvílku večer,“ pravila hospodyně otírajíc si dlaně o zástěru.

„Teď! V tu chvíli!“ děl Holk skrže zuby. „Zavazadla můžete ženě poslat. Sbohem! Jste zbaveni obtížných příbuzných!“

Paní sháněla plášť a rukavice, Holk přecházel za dveřmi a Horvat s kapesníkem v ruce hledal svou nejmladší dcerušku. Prohlížela si ještě tetiny dárky.

„Jdi,“ řekl, přejížděje si dlaní vlasy, „jdi a popros je, aby neodjížděli. Řekni strýci, že ho o to snažně žádám.“

„Ne, dítě,“ odpověděla paní Holková, když Robina zadonila, aby odložila klobouk, „můj muž — jak si vzpomínám — slíbil, že bude zítra v Praze. Lituji, ale *závazky se musí dodržovat.*“

Potom se se všemi rozloučila líbajíc děti ústy, která se podobala krvavé ráně.

Když Holkovi vycházeli, stál před vnějším schodištěm malý Jeník. Holkovi minuli chlapce bez povšimnutí, ale sotva jej přešli, strýc se zastavil a vytrhnuv peněženku jal se v ní rozechvělou rukou něco hledati.

„Vezmi!“ řekl Janovi a políbil jej na obě tváře.

Odtud se již neohlédl a vůz, který byl za ním poslán, vrátil se s prázdnou.

Jeníkovi pak zůstaly tři dukáty navlečené na rudé niti.

II

Ještě třetí den po Holkově odchodu měl Horvat napilno. Oblékl si zedraný kabát, v němž kdysi chodíval na koroptví hony, a seděl ve své pracovně. Jeho stůl byl pokryt účty a obchodními záznamy. Statkář vyprázdnil všechny zásuvky a četl páté přes deváté. Listoval v knihách, aniž čemu rozuměl, a z metelice čísel vyvstávala mu slova hádky. Nastokrát již opravil výrazy, které se mu zdály příkré, a nastokrát se omluvil, jako by František dosud naslouchal.

Když se unavil, sáhl Horvat po novinách a jal se čísti o vídeňském parlamentě.

Pes, který ležel na podlaze a který upíral na Horvata svůj pohled, vstával, sotva statkář pohnul údy, domnívaje se, že přichází chvíle, kdy se vyrazí do polí. Horvat však seděl dál a dál.

Táhla jedna hodina, byl čas k jídlu a Lucie zlehounka zaklepala na dveře pisárny. Horvat neslyšel. Byl zabrán v řešení jakési složité úlohy.

Hrál v šachy.

Při obědě mluvila paní Anežka o poznání živěji než jin-
dy a Horvat uhadoval, že je to výraz radosti nad jeho cho-
váním při srážce s Holkem. Hospodyně, která toho dne
vládla v domě, dovedla vzdálit všechny návštěvníky, a tak
se stalo, že Horvat obědval se svou rodinou sám.

Dívky mlčely, malý Jeník se měl na pozoru, aby otevřel
ústa, a jenom nejstarší syn rozmlouval polohlasně s mat-
kou.

„Byls venku?“ zeptala se paní Anežka.

„Byl, chodili jsme se šafářem,“ řekl Josef a snažil se
uhádnouti, zda Horvat poslouchá. „Na Šitkově pracovalo
devět mužských. Polovina žita již leží.“

Josef cítil, že Horvat naklonil hlavu a náhle se zastyděl.
Potom změnil hlas a zeptal se otce, má-li jít poznovu za se-
káči.

„Nezkazíš si odpoledne? Chtěl bych,“ pokračoval Hor-
vat, „dopsat několik dopisů a skoncovat tu nepříjemnou
věc se strýcem Františkem; zůstanu tedy doma.“

„Pokud jde o Holkovy,“ dodal Horvat odkládaje lžičku
a dívaje se přísně po svých dcerách, „bylo to nedorozumě-
ní, které se vysvětlí. Nemusíte o tom přemýšlet.“

Po jídlu se statkář vrátil do své úřadovny a do večera
rozřešil všechny šachové úlohy svého časopisu.

Seděl pět hodin opřen loktem o stůl, s prsty ve vlasech
a čelem v dlani. Nad papíry se válela oblaka kouře. Koneč-
ně cítě dotyk jakési nečistoty Horvat vstal, odhodil cigaretu
sotva zapálenou a otevřel okno.

Vlahý vítr ohýbal růžky listin, pohnul slohou kouře a přiměl Horvata, aby zhluboka vydychl. Statkář se zvedl málem na špičky, napjal paže a na jeho tvář se vracel starý úsměv. Tu se mu zdálo, že slyší známý hlas.

Někdo zřejmě přicházel do domu. Horvat rozeznával smích nejstaršího syna, hlásky děvčat, pištění Janovo a ženin alt. Čekal, až se ozve odpověď na toto vítání, a když přichází promluvil, poznal synovce Otakara. Poznal Holkova studenta a tu se mu zdálo, že nedorozumění, které měl s jeho otcem, se rozplývá, že se zmenšuje a že z něho nezástalo snad nic než několik bláhových slovíček.

Tu vyběhl ze světnice a nechal dveře dokořán, takže průvan pustošil jeho papíry.

Holk vskutku poslal do jankovského dvora své dva syny. Ustanovil se na tom již tehdy, když spěchal se ženou k prácheňskému nádraží.

Šel toho paměťihodného dne příliš rychle a čas od času bylo mu čekati na ženu, která se opožďovala. Tu stál, srážeje holí bodláky, které rostly při cestě. Eliška kráčela za ním, zvedajíc dlouhé sukně. Šla vzpřímena, její ruce vězely v rukavicích a co chvíli si přidržovala před ústy batistový šátek.

„Milý příteli,“ pravila docházejíc k Františkovi, „jsem opravdu ráda, že jdeme. Nemohl jsi přece nic očekávat od těch podivných lidí.“

A jindy opět: „Napíši zítra svým příbuzným. Požádám barona Raubitze a budeš mít po starosti.“

„Tvoji příbuzní!“ myslil si Holk dívaje se se vztekem po vysokém límci a pláštěnce, kterou se zdráhala odložit, „je mi stokrát milejší Horvat než ta vyžlata.“

„Otakar s Maximilianem,“ řekl odpovídaje na své myšlenky, „pojedu na prázdniny sem, do dvora!“ Řka to, zrychlil opět krok zůstavuje svou ženu již bez povšimnutí.

Když třetí den studenti přijeli do Práchně, složili svá zavazadla u řezníka, který byl Horvatovým dodavatelem, a dali se k Jankovu podle říčky. Znali tu cestu velmi dobře,

neboť Holk trávil celá léta v cizině a chlapani sem přijížděli buď na svátky, či na dobu velkých prázdnin.

Toho času bylo Maximilianovi 21 let. Chodil do školy výtvarných umění a měl se státi malířem. Jeho mladší bratr byl dvacetiletý a řízením či hrou osudu vstoupil do konzervatoře hudby. Studoval kontrabas. Byl kučeravý, štíhlý, vysoký, sličný, ale hyzdily jej uši. Ty zdědil po Holkovi; byly veliké a ploché jako dlaně. O poznání menší Maximilian měl soví tvář a mračil se. Jeho huňatá obočí se spojovala a jeho údy byly pokryty srstí. Byl škaredý, černý, rozpačitý a nerad mluvil s lidmi.

Když se blížili k jankovskému dvoru, setkali se s Josefem. Vrátil se právě z obchůzky a chtěl se vykoupat.

„Maxime! Otakare!“ vykřikl a dal se do běhu. Musil si přidržovat klobouk, jak pospíchal.

„Nu, nu“ hučel Maximilian, „To je spěchu, to je radosti a za chvíli se bude hádat.“

„Vy darebáci, vy kluci ničemní, proč jste nic nenapsali? Proč jste nám neposlali lístek?“

„To víš, málo času.“

„Ani bych neřekl,“ odpověděl Horvat objímaje bratrance a zasazuje mu dlaní rány do zad. „Maximiliane, ty starej břídile, jak se máš?“

„No tak dobrá! už mě nech!“ pravil prvorozený Holk a zastrčiv si ruce do kapes vykročil rychleji směrem ke statku.

„Jak by ne! musí se vždycky urazit! To by nebyl ani on. To by nebylo celé.“

„Vy jste spolu něco měli?“ zeptal se Josef.

„My? Ani zdání! Vykládal celou cestu o diplomech. Víš, veteráni si objednali nějakou kresbu — a profesor mu to svěřil. — Co? — No, krátce: zakázku!“

Maximilian obrátil k mladšímu bratrovi svou zasmušilou tvář. Zčervenal a na skráních mu naběhly hněvné žíly.

„Tak to byli veteráni?“ řekl ovládnuv se.

„Veteráni nebo nějací jiní mazavkové. Já nevím!“

„Panebože, jakživ jsem neviděl většího osla,“ odpověděl Maximilian a přidal poznovu do kroku.

„Nedělej hlouposti, Maxi! Maximiliane!“ křičel Josef a doběhnuv k bratranci uchopil jej za obě ramena.

„Člověče, teď mi musíš dát hubičku!“

Maximilian si po polibku otřel tvář hřbetem ruky. Byl v rozpacích.

„No tohle!“ řekl si již málem usmířen, „jakživ bych nemohl tropit takové kousky.“

„Tak vidíš, ty stará vojno!“ pravil Horvat ponechávaje ruku na bratrancově rameni.

Když studenti vcházeli, zahlédli na zahradě Robinu. Nejmladší dcera uklízela peřiny, které visely na bidle. Bušila do nich dlaní.

„Haló, Robino! Robino! Nech ty duchny na pokoji!“

„To jste vy! To je Otakar! Kam vás sem čerti nesou?“ odpovídala nejmladší dcera a dala se do běhu, až jí vlály vlasy.

„Otakar je tady! Holky, Otakar přijel!“ křičela ubíhající směrem k obytnému domu.

Obě starší sestry a malý Jeník sbíhali z vnějšího schodiště. Jan výskal radostí.

„Budeš zticha!“ pravila Alžběta, „nevíš, že tatínek pracuje?“

„Nevím!“ odsekl chlapec a pádil k svému příteli. Zdálo se mu, že zakaboněný malíř je nejlepším chlapíkem na světě.

„Maxi! Maxi, to jsem rád!“ opakoval zavěsiv se mu na krk.

„Dej pokoj, nu tak, vždyť mě umačkáš,“ bručel Maximilian, který se chtěl se sestřenicemi přivítat s kloboukem v ruce.

Cestu stoupající ve velkém oblouku k hospodářským stavením spojovalo s rovinou dvora krátké schodiště. Otakar po něm skákal vzhůru; bral stupně po třech a křičel jako u vytržení:

„Hurá! Hurá!“

Nejstarší Horvatova dcera sevřela svou tlamičku k sotva znatelnému úsměvu, zato Lucie s Robinou nebyly zdrženlivé.

„A co tak znenadání?“

„Kde máte své rance?“

„Že vás nemrzí jezdit v pátek. Nevíte, že to přináší smůlu?“

„Komu? No, samozřejmě nám, kteří se neradi hádáme a kteří milujeme ticho.“

„A teď byste už mohli přestat!“ pravila Alžběta.

Maximilian se konečně vyprostil z Janova objetí a potřásl Robině rukou. Chtěl jí říci něco zvlášť krásného, ale nezmohl se než na běžné povídání.

„Pojďte domů!“ pravila opět Alžběta.

Slunce se snižovalo. Rozechvělí motýlové se třpytili ve skvrnách světla, které pronikalo korunou stromů, a hejna mušek létala v blízkosti lidských tváří. Stín byl nasycen vůní keřů a slepice se chystaly již na hřad.

„Chcete tady stát až do večera?“ opakovala Alžběta, postrkujíc Otakara ke dveřím.

„Kdybych neměl hlad, proč ne?“

„Slyšíte ho? Takhle mluví na návštěvě!“ pravila Robina a dala se do křiku po jídle.

Zatím statkář došel až k domovním dveřím. Oslepen trochu nízkým sluncem přiložil si dlaň jako štítek před oči a díval se na hašteřící se skupinu.

„Oho, jsou to oni! Jsou, ti darebové! Pročpak jste na sebe dali tak dlouho čekat?“

Mladí lidé běželi k Horvatovi a nastalo nové vítání.

Maximilian potřásal vlasatou hlavou a vyřizoval vzkazy, o nichž se rozhněvaný Holk ani nezmínil.

„Jsem rád, že jste tady,“ pravil Horvat a dokonale usmířen odešel do stáje, aby se poohlédl po koních. Měl mezi ročky kobylku, která se jmenovala Roxa, a tu si velice oblíbil. Když poplácal ostatní své cvalíky po kýtách, vešel do její ohrady a zvednuv kobylce nohu přejížděl prstem obvod kopýtka, které bylo vykrouženo jako list nádherné rostliny.

„Roxa,“ pravil starý hlídač k Horvatovi, „by mohla stát na dukátu.“

„To bych řekl,“ odpověděl statkář, „má ještě špetku bartinské krve. Kde jsou ty časy, starý, kdy tihle koně platili v kraji za nejlepší!“

„Co není, může být. Stáje ještě stojí, výběhy jsou v pořádku. Dnes by se mohl hřebčinec zase vyplácet.“

Horvat již neodpověděl a díval se mlčky na pevný a útlý kloub své kobyly.

Po večeri se mladí lidé rozptýlili po domě. Otakar odešel s Josefem a s Lucií, Maximilian se pak toulal z pokoje do pokoje. Pohlédl na hřbety knih, dotkl se Horvatových zbraní a došel ke klavíru. Byl sám, v domě vládlo ticho a jenom z kuchyně sem doléhaly hlasy děveček a rachání hrnců. Maximilian uhadoval, že se teta otáčí kolem dřezu a že pro trochu hudby neodloží utěrák. Zvedl tedy desku nástroje a sedl ke klávesám.

Jsa neschopen utajit, co cítil, jsa neschopen skrývat své rozechvění, Maximilian Holk nemohl hrát před lidmi. Chtěl býti neviditelný, chtěl býti sám s hudbou, jež se linula a hřměla v ručejích a vírech unášejících ubohé srdce.

Zdálo se mu, že klavír mává křídly, zdálo se mu, že vzlétá do prostoru, kde zlato a kobalt srší ze zobanu dravců. Slyšel duněti táhlý zvuk zvonu a vzlykot písně, slyšel nárazy letek a hlas, který vládne štěstím. Nořil se do své hudby jako medvěd, který se dere houštím, a jako dítě, jež tone v světle.

„Náš malíř,“ řekl Otakar zastavuje se uprostřed jakéhosi tlachu a naslouchaje, „náš malíř tříská opět do klavíru.“

Řka to, ukázal si prstem na čelo. Chtěl se usmát, ale vzdálená hudba se přibližovala, padajíc jako vánek a světelná prška do korun stromů a do lidských tváří.

Otakar stál s Robinou pod zavřeným oknem v zahradě, na kterou se snášel soumrak. Bylo jim mlčeti. Poslouchali a vzdálený hlas rozkazoval jejich duchu.

Maximilian se měl kdysi stát hudebníkem. Podle paní Elišky bylo rozhodnuto, že vstoupí do konzervatoře hudby. Jeho otec zřizoval tehdy pivovar v Uhrách a po skonče-

né práci měl odjet do Bulharska. Práce jej zaměstnávala a souhlasil se vším, co bude pro něho bez hanby a bez škod pro malého chlapce. Hudba se mu zdála vhodným zaměstnáním pro syna barončina. Sám se po léta máchal v pivovarských mlátech a miloval chlapáctější nástroje, než je klavír či housle. Sníval o tom, čím by se Maximilian mohl stát, kdyby mu bylo dovoleno, aby vedl syna na jinou a správnější cestu, ale paní Holková trvala na svém. A protože sládek slýchal často mluvit o umění a protože je neznal, uvěřil, že je slavné a že může uživit chlapečka, který se prý stane jedním z jeho knížat.

Když bylo Maximilianovi patnáct let, napsal Holk dopis svému bratranci do jankovského dvora a poprosil ho, aby dovedl hochu k přijímací zkoušce. Horvat měl rozhodnouti podle vlastní hlavy a podle rad, kterých se mu dostane, o všem, co má následovat.

Byl tomu rád. Věřil, že ztracený a neschopný Maximilian bude prvním mezi prvými na hudební škole. Jeho hra jej okouzlovala, jeho kresby jej udivovaly a byl jist, že mimo oblast umění není pro něho místa.

„V tom chlapci něco vězí,“ říkával, když teta lomila rukama nad jeho vysvědčením. „Může se stát stejně dobře malířem jako hudebníkem. Má ducha. Je poznamenan, je vyvolen a bude z něho znamenitý umělec.“

Když se blížil čas zkoušky, dopsal Horvat pro jistotu příteli, který byl intendantem divadla, a poprosil jej o přímluvu pro případ, kdyby snad bylo ve škole méně místa než uchazečů.

Den před zkouškou odjel Horvat do Prahy a přespal se synovci. Studenti bydlili u jakési vysloužilé komorné v blízkosti mikulášského chrámu a jejich pokoj se co chvíli ozýval úderem věžních hodin. Tento byt najala Horvatova žena. Zdál se jí krásný, naplňovala jej blízkost kostela a nebyl příliš drahý.

Horvat spal v nejlepší světnici, přečpané nicotným nábytkem starých panen. Bylo mu z těch krás nanic, lože jej pánilo a již od časného rána slyšel za dveřmi tápavé kroky stařeny, která byla zřejmě příliš pečlivá.

Maximilian vstal bled a nesvůj.

„Jak se daří, rytíři?“ zeptal se Horvat zatajuje svou rozmrzelost.

Maximilian neodpověděl.

„Je čas, abys snídal,“ řekl opět Horvat a nutil studenta k jídlu.

Ale sotva nešťastný Maximilian pohlédl na konvici s čajem, dávil a nemohl se utišiti.

„Nic naplat,“ pravil opět strýc, „je tady někde nablízku lékař? Dojdu pro něho.“

„Kdepak lékař! Dám mu pár ledových krupek,“ řekla stará slečna a s očima navrch hlavy vyběhla shánět svůj lék.

Teprve po hodině mohl Maximilian vstát a sejít na náměstí. Horvat najal drožku.

Konečně se octli před profesorem.

Na Maximilianově tváři se střídala bledost s ruměncem, žhnul a po chvíli bylo jeho čelo pokryto studenými krůpějemi potu. Nemohl ze sebe vypraviti slova, nemohl pohnout rukou a neslyšel rozumných domluv.

Světnice kolem něho se vlnila, věci se přetvořovaly, okno probleskávalo tmou, v koutech se mihalo klikaté jiskření a pevně zavěšené housle se otíraly o stěnu kývajíce se sem a tam jako srdce zvonu.

Vlídny učitel neznal míry v povzbuzování a divže neochraptěl:

„Nuže, zkusme to nyní! Zahrajte, cokoliv chcete, uklidněte se, *pane Holku*.“

Maximilianův duch se nezjasnil.

„Ty berane!“ řekl Horvat, když vyšli. „Osvědčil jsi prazvláštní vlohy. Jsi jankovitý a tam, kde se vyučuje bláznivím, budeš premiantem!“

Potom Horvat vtačil studenta do kočáru a poručil vozkovi, aby si pospíšil. Vraceli se po Karlově mostě. Proklaté housle skákaly na dně vozu. Maximilian plakal a Horvat k němu pozvolna pootáčel svůj pohled.

„Neplač, jsi už dospělý člověk,“ pravil strýc vida zhrouceného chlapečka, jímž v koutku vozu otřásalo vzlykání.

„Neplač,“ opakoval dojat nezkušeným stvořením, které skrývalo tvář do úhlu lokte, „neplač, to všechno nic neznamená. To vše je počátek. Za pár let se budeme vysmívat takovým těžkostem a nikomu nenapadne, aby jim věřil.“

Ale Maximilian plakal dál a dál. Měl hlavu skloněnou a nad ubohým krčkem se zvedal včera koupený límec, límec venkovana, protknutý velkým knoflíkem, límec, na němž se stýkají oba konce mašličky věčně povylézající.

Horvat se díval na tyto něžné nedostatky a na chlupatou hlavu, která se zachvívala zoufalstvím, a prst nesrozumitelného štěstí zavadil o jeho klobouk.

Zatím vůz dostihl náměstí a minul maršálkův pomník.

„Jedťte zpátky! Vraťte se! K akademii výtvarných umění!“ řekl Horvat a vůz se stočil znovu na most.

„Hlavu vzhůru, vstávej, Maxime! Jářku, přece nebudeme lelkovat,“ smál se Horvat, když zastavili před budovou nedaleko řeky. „Už je zas dobře, jsme chválabohu opět mocni svých schopností. Nuže, dej se zapsat na malířskou školu. Je to vlastně jen žert a pranic nezáleží na tom, jak věc dopadne. Ovšem, kdybych byl na tvém místě, zvolil bych malířství. Je krásnější, je němé. Ale o tom až později. Vyber si, co se ti líbí, ale teď se měj k dílu. Snad od tebe budou žádat, abys nakreslil podobiznu uhlem. To pro tebe není nic nového. Dokázal jsi to již stokrát a tisíckrát. Měj na paměti, chlapče, že chceš být umělcem. Slyšíš, co povídám? Posloucháš mě? Nuže, učitelé hudby jsou packaři a tíhle zdejší obkreslovači nemají smysl než pro správný rozměr. Tam, kde oni končí, začíná prý umění, Maxime! Nech je žvanit a udělej to, co si přejí. Uvažuj chvilíčku nad takovou snadností, neběsni, hled' si své práce, měř a kresli! Nikdo se na tebe nebude dívat a nikdo tě neuslyší.“

Skryt za malířský stojan a pokukuje po modelu, který umíral nudou, Maximilian se uklidnil. Ticho a nepřetržitě, nepohnuté čekání skývalo tomuto strašpytlu něco úlevy. Mohl držet pevně uhel a zhotovil svou čmáranici dosti přesně.

Třetí den se pak dozvěděl, že byl přijat do akademie výtvarných umění.

Od té doby minulo šest let. Maximilian nebyl na malířské škole posledním žákem a zdálo se, že v Horvatově úradku bylo přece něco prozíravosti. Nicméně Maximilian nezapomněl na housle a klavír. Hrával velmi pilně. Hudba jej obklopovala.

Toho dne, kdy se podle otcovské vůle vrátil k strýci, byl Maximilian rozechvěn. Od jeho škaredé a vlasaté hlavy neodstupovala láska. Byl zamilován do Robiny. Báł se vkročit do Horvatova domu, báł se své posměvačné krásky a jeho bratr jej vyvlekl z města málem na oprátce.

Robina, které platily všechny Maximilianovy myšlenky, se již honila kdesi po dvoře. Neměla ani zdání, že ošklivý bratranec je na světě ještě k něčemu jinému, než aby tropil hlouposti a platil za strašáka. Můj bože, vždyť stačilo říci: „Maximiliane, přijel k nám prácheňský advokát“; nebo „Maximiliane, máš jít pozdravit pana kaplana“, aby se zavřel do špiže a stál mezi pytli celou hodinu. A bylo věru k popukání, když vposled vylezl rozcuchán, s prsty lepka-vými od medu a s obíleným hřbetem.

Lucie a Robina byly v domě největšími smíšky a bratranec jim skýtal zábavu.

Zatímco Maximilian dokončoval svou bezejmennou sonátu, zmocnila se Robina čeledínovy harmoniky a (aby ukázala, že ani jí není hudba docela neznámá) spustila písničku.

„Přestaň,“ pravila paní Horvatová, která neviděla ráda, když mladé děvče s nohou na koleni vyhrávalo před stájí. „Přestaň a jdi za Františkou.“

„Ale,“ namítla Robina, „oprala jsem zeleninu, složila jsem všechny kapesníky, hodinu jsem dřela slovíčka!“

„Tomu se u nás neříká práce,“ ozval se nejstarší bratr.

„Ty jsi blázen!“ řekl Otakar nešťasten, že se kazí zába-va.

„Musím je držet na uzdě. Já a matka s nimi dovedeme ještě zatočit.“

„S kým?“

„Největší práce je s tebou,“ řekl nejstarší, „stála bys celý den před zrcadlem.“

„To je pravda!“ zasmála se Robina.

„Stoupni si, děvče,“ pravila paní Horvatová, „a když již hraješ, ať je to něco slušného!“

„To znamená, že je všechno v pořádku,“ řekl Otakar a narazil si klobouk až po uši.

Zatím přiběhl také Jeník. Měl v ruce prut a zůstal stát u zdi.

„Pojď se napít mléka!“ pravila hospodyně, která věřila, že teplé mléko může to nedochůdče postavit na nohy.

„Pojď. Bude to!“ dodala, když váhal.

Robina spustila polku a Josef s Otakarem se točili v kole.

„Tobě to trvá!“ pravila paní Anežka.

Jan se přišoural. Zvedl dížku, zavřel oči a polkl malinký doušek. Mléko stékalo podle okraje nádoby, chlapec se odhadoval a skláněje hlavu tvářil se, že pije.

„Nu, nu, ty komediantě,“ řekla paní, když lupal po vzduchu. Odhánějíc ho, vzhlédla se zalíbením na rozveselenou dvojici.

Otakar objímal Josefa kolem pasu a v naraženém klobouku se podobal zpěvákům, kteří toho času obveselovali venkovany z jevišť pražských pivovarů.

Horvat, kterého vábila hra, ukončil rozmluvu se šafářem a přešel k stáji.

„Se mi zdá, že ti dva ztratili rozum,“ řekl a zmocnil se harmoniky. „Teď,“ pokračoval, „chci vidět něco pořádného. Slyšíš, Otakare? Klobouk dolů. A vyber si tanečnici!“

Snášel se večer a pod stromy houstla tma. Psi bloumali podle svých bud a s přitaženým ohonem přebíhali mimo páry, které se točily zprava nalevo a zleva napravo podle zvuku hudby, podle chuti, rozmaru a zdvořilosti venkovské. Kaménky létaly zpod jejich nohou. Kaménky, písek a prach. Chvilí bylo viděti loket, chvilku se blýskla zpcená tvář či zuby či Josefův nos nebo opět poletující copánek. Krátce, mládenci se měli k světu a veselost vzdouvala děvčatům sukně.

Zatím Maximilian dohrál svou skladbu a zůstal bez hnutí. Zdátky zněla polka a křik tanečníků. Maximilian pozná-

val Robinin hlásek a cítil, že mu buší srdce. Byl zmaten, zdálo se mu, že Robina přichází do světnice, zdálo se mu, že cítí na skrání její vlhý dech.

„Anno,“ řekl oslovuje přízrak, který se spojoval se sněním a stínem, „Anno,“ opakoval, domnívaje se, že v toto jméno je vkleta jednota a jasnost, která jej uchvacovala.

Snil, že se přiblížila výmluvná chvíle, kdy se jeho nehybný jazyk rozpoutá a bude mluvit v souzvuku vyzvánějících věcí, radosti a smyslu poznovu obnoveného.

Nebe, povětří a šelestící větve propůjčily mu svůj hlas, řeky strun a rohy povětří mu sloužily a dům, zvířata i lidé učinili tři kroky ve směru toho hlasu, ve směru toho přání, ve směru toho, co nás obklopuje věčným znepokojením a co je nevyslovitelné.

Po chvíli Maximilian vyšel z pokoje, kde stál klavír. Přeběhl chodbu, zlehýnka otevřel světnici děvčat a přistoupil k oknu.

Na dvoře doposud tančili. Starý hlídač přinesl lucernu a postavil ji na obrácený škopek. V poprašku světla bylo viděti, jak se Alžběta vážně otáčí s hospodářským příručím, bylo viděti Otakara, který odložil kabát a teď si utírá zpočené čelo. Lucie se nemohla dočkat, až bude hotov, a křičela mu něco do uší.

„Co?“

„Já nevím!“

Maximilian hledal Annu. Stála mezi chasou, mezi čeledíny a služkami, kteří se s houstnoucím soumrakem přibližovali k tanečním párům. Robina se smála. Maximilian uhařoval červeň rtů a stín a světlo rozložené po její tváři. Potom obrátil pohled k lucerně, kterou někdo zvedl. Byl to Jeník, kýval svítilnou a opakoval Maximilianovo jméno.

„Nemůže mě vidět,“ pomyslně si student, ale pro jistotu poodstoupil od okna.

Záhy potom hra skončila. V přízemí bylo již slyšet dupot a hlasy vracejících se dětí.

„Měl bych jít za nimi,“ pomyslně si Maximilian a (aby se naposledy dotkl věci, kterou měla Robina v rukou) zvedl

pohozenou knihu. Byl to francouzský román. Holk pustil pod palcem několik listů a tu nemohl přehlédnout Stefanův dopis.

„Milá Robino, přeji Ti veselé prázdniny. Vzpomeň si někdy na svého Bohdana,“ četl Holk.

III

Horvat nebyl z těch, kdo se oddávají trudným myšlenkám. Když měl v patách psa, anebo když poslouchal veselé tlačky u stolu, nebylo nad něj šťastnějšího člověka. Dluhy jej netrápily. Teď se však přibližoval čas splátek, Horvat měl klopat, a ať se hnul, kam chtěl, znělo mu v uších slovo, je muž se bránil a které se bál vyslovit.

K tomu ke všemu začala Roxa kulhat. Napadala na levou přední nohu. Horvat se radil se zvěrolékařem, a když věc nepomohla, vodil do stáje sedláky, o nichž se vypravovalo, že dovedou léčit. Býval obklopen koňari v kazajkách zapjatých na poslední knoflík a ti mluvili jeden přes druhého.

„Dejte jí teplý zábal!“

„Postavte ji nohou do spařených otrub!“

„Hlouposti, potřebuje volný výběh a bude zdravá jako rybička.“

„To všechno je nesmysl,“ pravil sedlák, který se jmenoval Kubíček a který (navzdory své moudrosti) prohospodářil málem statek, „pusťte Roxu do brodu a nechte ji pár hodin denně stát v mělký řece.“

Ta věc stála za úvahu, a když zvěrolékař neměl námitek a když ji připouštěl, dal Horvat zarazit do Louky kůl a zřídil jakýsi můstek. Od těch dob vyháněl některý jankovský pasáček Roxu k říčce. Byla jim tam oběma dlouhá chvíle. Chlapec ulamoval kousky ze svého prutu a házel je do proudu, Roxa pak skláněla šíji. Její hrdost a její něžná šelmovství byla tatam.

„Kubíčku,“ řekl hospodář sedlákově, když se přišel po-

ptat, jak se kobylce obrátila nemoc, „myslím, že nám nez-
bude nic jiného, než Roxu utratit.“

„Ba, ba,“ odpovídal sedlák, „schne jí noha. To je marná
věc, přišli jsme pozdě.“

Koncem druhého týdne Roxa již nevycházela. Zhubla,
nemohla vstát, nemohla se udržet na nohou a sotva zvedla
hlavu, když Horvat vešel do stáje. Statkář viděl, že je zle,
a svolal velkou radu. V ten den mu padalo všechno z ruky.

„No, no! se mi zdá, že Horvat přehání. Neřekl bych ani
slovo, kdyby to byl velký, statný kus,“ pomyslí si Kubíček
otáčeje svým promaštěným kloboukem, „ale tahle kře-
hotinka? Co s ní?“

„Teď je dobrá rada drahá,“ pravil Horvat, „vás, Kubíč-
ku, také nic nenapadlo?“

„Ne,“ odpověděl sedlák s prsty za límecem, který jej tí-
snil, „nedá se nic dělat. Naložte tu mršinu na valník a už ať
je venku!“

„Jak to myslíte?“ zeptal se Horvat po chvílce mlčení.

„Kdyby vám zdechla ve stáji, bude to stokrát horší. Ko-
ně poznají, kolik uhodilo, a potom s nimi nic nesvedete.“

Tehdy byla právě neděle. Horvatových šest párů stálo
podle žlabu se schýlenou hlavou. Jen tu a tam zašustila slá-
ma, jen tu a tam uškubl některý kůň špetku sena. Stáj byla
tichá. Otevřenými dveřmi vletovaly sem vlaštovky a na ok-
nech bzučela moucha.

„To máš tak: je to jeho nejmilejší kůň,“ pravil čeledín
na druhém konci stáje.

„Nu, má jich ještě pěknou řádku,“ odpověděl druhý
chasník. „Na nějakém menším statku by to bylo horší! Vo-
no se leccos povídá, ale vohlídni se u nás, kam chceš: všu-
de samej blahobyť.“

„To je pravda,“ řekl opět první čeledín a podíval se s ús-
měvem na řadu mezi koňskými zadky.

Dlažba byla zametena, zdi se jen svítily a na rohatinách
zvonily zlehounka postroje, jež rozhoupal vítr.

„To je pravda! Je to nejkrásnější statek v kraji.“

„Štěpáne!“ vykřikl Horvat skloněný nad hřibětem, „po-
dej mi věchet slámy!“

„Hned! Už letím!“ odpověděl čeledín a přeběhl k němu dupaje zánovními botami.

„Tady je věchet,“ pravil se šťastným úsměvem.

Horvat poděkoval.

„Se mi zdá,“ řekl opět Štěpán, „že už tu kobylku nezapřáhneme do kočáru.“

Statkář se zlostně obrátil. Chtěl čeledína okřiknout, ale popatřiv do jeho kulaté a usmívající se tváře, zvedl jen obočí a zakýval hlavou.

„A co tady robíš v nových šatech? Proč nejsi v Bartince u kostela?“ zeptal se, když se čeledín neměl k odchodu.

„Podívejme se na toho špindíru,“ pravil hlídač slézaje z palandy, „má boty jako husar!“

„I spěte, starý, marně byste tady překážel.“

„Člověku se ani nechce,“ pravil hlídač. „Takovej kuň, takovej koníček! Už jsem ho viděl pod sedlem.“

„Pod sedlem! To by toho bylo!“

„Ty jsi ještě mladej zajíc, brachu,“ řekl opět stařec a přisedl na bobek k dodělávající Roxe. „Tahle klisnička je z bartinskýho hřebčince: votamtud byli náramní běhouni. Ale ty se už čerta pamatuješ!“

„No, no, není to tak dávno!“ řekl Kubíček.

„V osmašedesátým jsme měli takovejhle vejrostků plno. Starej milostpán jim říkal chlupáči jako — s vodpuštěním — prasatům.“

„Víš co,“ pravil Horvat, dívaje se na tkaničky, které splývaly po stranách starcových nohavic, „počkáme ještě na zvěrolékaře, a kdyby byl tadyhle s Kubíčkem zajedno, vezmete si Roxu na starost.“

„A to bůh uchovej!“ řekl stařec a vstal. „To by mi připadalo . . . Takový věci se nemají nikdy dělat,“ dodal již na odchodu.

Potom zamířil k palandě a zahrabal se do pelechu.

„Copak ty nechodíš spát domů?“ zeptal se Horvat.

„I chodím. Každý den chodím,“ řekl rozhněvaný stařec, ale náhle umlkl a posadiv se spustil nohy z výše svého lože. Potom nabral z jiného sudu a pravil:

„Měl byste, mladý pane, napsat svému strejčkovi. Dyť je to přece jen milostpánův bratr a mohl by nám pěkně zatlačit. Takhle z toho starýho dvora nic nezbyde!“

„No, no, snad není pro jednu kobylku tak zle,“ odpověděl Horvat a usmál se šťasten, že nalézá bručouna na straně naděje.

„A teď,“ pokračoval neodpovídaje na vyzvání, „teď se náš starý půjde vyspat. Hrome, v tvých letech je trochu odvážené být stále na nohou.“

„V mých letech! V mých letech! Pořád je řeč vo tom, jak jsem starej,“ řekl hlídač a přimhouřil své jediné oko. Bylo mu to však zřejmě vhod. Bylo mu vhod vše, co dělal a říkal jeho mladý pán.

Kůrkovi táhla pomalu osmdesátka. Byl vrstevníkem hospodářova otce a dovedl vypravovat ještě o pohřbu Horvatova děda. Ale pletl si jména vojenských pánů, jimiž začínal své příběhy, a Anna či Jeník musili mu často napovídat. Co však se týče pohřbu, byl si jist každou podrobností. Viděl doposud prácheňské valy osazené vojskem, viděl helmice jízdy a chocholy dělostřelců, viděl řemení zkřížené na bělostných kabátech vojska a zdálo se mu, že slyší krok nádherné setniny.

Průvod obcházel město a řemeslnice v čepcích a chasa a mladé dívky stály na špičkách a lezly na obrácené dížky a na nárožní kameny a všude, kam se dalo. Toť se ví, že měly oči navrch hlavy. Zatím šel pohřební průvod dál a dál. Od trubek trubačů vlál černý flór, a protože slunce pralo jako divé, táhlo vojsko, jak se říká, v blescích. A trubači vstávali ve třmenech a jejich přepásané podbradky byly plny dechu a krev se jim lila do tváře. Potom, když rakev přešla valy a když se před ní ukázala ta zahrada smrti, zastavil se průvod a vojáci vypálili salvu. A druhou a třetí. Na to znamení se ozvaly zvony a vyzváněly, až člověku zaléhaly uši.

A tak byl pochován první Horvat, který býval vojákem a který se přiznal do jankovského statku.

„Ty brachu stará,“ pravil Horvat a zatřásl dřímajícím Kůrkou, „usínáš, kde se posadíš. Hajdy do pelechu!“

Stařec si přešel rukou tvář a zvolna se vracel k vědomí.

„Už je to se mnou nanicovaté,“ mumlal, ale znenadání jako by se dotkl předmětu ze svého snu (který zůstal, zatímco všechno ostatní se rozplynulo), obrátil se Kůrka k statkáři a jal se znovu mluvit o strýci Edvardovi.

„Ten musí mít s tímhletem dvorem uznání,“ řekl, „vždyť je to práce jeho tatíka!“

„Jdi k šípku!“ zasmál se Horvat.

Asi za hodinu přijel zvěrolékař. Byl to čtyřicátník s pěknou růžovou tváří, v níž se leskla skla skřipce. Měl bičik, jezdecké boty a čapku, ale kdožví jak by se byl držel v sedle. Génus nové doby učinil jej svým poslem. Jezdil na motocyklu a školáci z okolních vesnic běhali v jeho stopě, když (ruce na řidítkách) cválal podle svého vozidla.

„Tak co, chytne ta štěkule štěkavá?“ křičeli a pronásledovali jej, dokud se nevžňal plyn v jeho stroji a dokud se chudšas nezachránil trochu obstojnou rychlostí.

Horvat a Kubíček očekávali doktora na dvoře.

„Co je nového? Jak se daří hřiběti?“

„Marná sláva,“ odpověděl sedlák, „věděl jsem už napřed, jak to dopadne.“

Lékař se usmál a jal se vysvětlovati příčinu a původ nemoci plýtvaje latinou a výrazy, jimž nikdo nerozuměl.

„Tak, tak,“ odpovídal Kubíček skrze zuby, „kde jsou ty časy, kdy lidé dovedli ještě poradit! Nebožtík starý pán se vyznal v koních, ale teď aby člověk pohledal někoho, kdo umí vo takovejch věcech jen promluvit“

„Nu, Kubíčku, půjdeme se podívat do stáje, ne?“ pravil Horvat.

„Já jsem tam už byl!“ bručel sedlák a kývl na hlídače.

„Ten mudrlant,“ řekl ukazuje za lékařem, který vešel s ostatními do konírny, „by nedovedl ani přibít podkovu.“

„A Horvat mu už vysolil spoustu peněz,“ dodal po chvíli, otíraje si zleva napravo a zprava nalevo křídla svých vousů. „Vyhazuje peníze plnýma rukama a pomalu nebude mít na sůl. Přijde na buben.“

„To se ještě ukáže,“ odsekl starý hlídač. „Má půl kopy strejdů a všichni sedí po krk v peněžích!“

„A já abych šel po svém,“ řekl opět sedlák, ale jakkoliv si skutečně přál odejít, vázly mu jaksi nohy a nemohl z místa.

Zatím zvěrolékař položil konečky prstů na kobylčinu tepnu a počítal údery.

„Jedna—dva—tři—čtyři . . .“

Horvatovi se zdálo, že žádné srdce nebilo pomaleji. Stál za lékařem a nedíval se již na svého miláčka.

„Co dělá?“ zeptal se po chvílce Štěpána a čeledín, který s ním jezdíval v kočáře a který tak často přitahoval hlavu Roxiny mámy, odpověděl:

„Má oči napolo zavřeny.“

„Skončeme to!“ ozval se znovu statkář a přiložil naposled dlaň na hebké nozdry zvířete.

Záhy potom zavolal Štěpán deputátníky a všechny, kdo byli právě nablízku, a naložil s nimi hřebě na nízký vozík. Bylo přikryto pytli, aby se ostatní zvířata nezděsila.

„Slyšíš ty šelmy? Kdežpak, ty nikdo nevodelstí!“ řekl starý hlídač ohlížeje se po frkajících koních, a protože měl z míry špatnou náladu, jal se plísnit třetího čeledína, který nadzvedl cíp plachty.

Horvatova žena nesla každou ztrátu v hospodářství velmi těžce. Když padla kráva, nebo když snad navštívil mor prasečí chlívice, nebývala s ní valná řeč. Tu chodila se staženými rty a rozhněvala se pro slovíčko. V takových dnech dostával svůj díl i Josef, který přece byl jejím miláčkem a mohl i ve všední dny nosit sváteční kabát.

„Pomoz pánbůh,“ myslil si starý hlídač, „až se paní doví, co se stalo!“

A Štěpán, který řídíval kočár, se rozpomínal, jaké nedobré kousky Horvat tropí, když se nepohodne se ženou. Cítil v kříži, že hospodář poručí zapřáhnout. Mladému chasníku to nebylo proti mysli. Zdálo se mu, že Horvat práskající bičem stojí za podívanou. Miloval jeho vzteklé jízdy a všechno, co po nich následovalo.

Zatím zvěrolékař vypil ve světnici skleničku kyselého vína a chystal se k odchodu. Sňal brýle, otíral šátkem jejich skla a díval se krátkozrakýma očima na statkářku. V té chvíli se ozval výstřel.

„Už je po Roxe!“ pravil Horvat.

„Bylo to nejkrásnější hříbě na světě,“ pronesla po chvíli ticha paní Horvatová, „ale nehodilo se do statku. Připomínalo mi starý hřebčinec.“

Roxa ležela s prostřelenou lebkou v sadě a Kubíček se vracel k stáji. Z hlavně jeho ručnice se doposud kouřilo.

„No, ty zrzavej lišáku, tebe pánbůh nadarmo nepoznamenal!“ řekl hlídač.

A zatímco mluvil a zatímco jeho duch opět oživoval a zatímco se do jeho starého srdce vracelo veselí, vyběhl na dvůr Horvat.

„Co má shořet, shoří,“ řekl stařec usmívaje se, „ale ať jsem zatracenej, jestli si nevopatříme klisnu, která bude ještě hezčí.“

„Ach můj bože, není to všechno hloupé?“ myslil si Horvat. „Co zde chci? Co zde pohledávám? Ten bluma, Kubíček, stojí támhle. Mám mu snad poděkovat? Ano? Ne? Dám mu třeba tu kulovnici. Beztoho je to starý brak. Hrome, když jsem ji kupoval, to bylo řečí. U Nowaka a Štětky měli slečinku, nějaká vzdálená neteř nebo co. Povídám: tady je pro vás krabice bonbónů. Potom jsem div nepřišel pozdě na nádraží. A doma! Člověk se nemá vracet s prázdnýma rukama. To je to. Já jsem, namouduši, myslil všechno jinak. Měl střílet na komoru. Ale Kuba se vyzná v tlačenici. Člověk by to do něho nehádal. Stojí tady jako strašidlo. Je uraženej za celej koňarskej cech, za všechny příbuzný. Kvůli zvěrolékaři. No dobrá, každěj máme své chybičky. Ale ten chlap je jako bečka. Já vím, že chlastá. Deset půllitrů, to je nějaký bryndy . . .“

Sedlák zatím stál uprostřed dvora. Měl sváteční kabát, který se mu zvedal na břichu. Tlapy se opíraly o hlaveň ručnice. Díval se, jak si zvěrolékař vyšlapuje ze schodů.

Levá, pravá, levá.

Kubíček hleděl na zvěrolékaře zpod obočí, které bylo husté jako štetka. Mračil se. Nos se mu ztrácel v mohutných knírech, krk mezi rameny a oči v hloubi stínu.

Po chvíli zvedl sedlák kulovnici a otřel rukávem její zámek.

„Tak co s tím mám dělat? Jářku, protáhni ji koudelí,“ pravil ukazuje na čeledína.

Horvat se rozloučil se zvěrolékařem a přešel k sedlákovi.

„Udělal byste mi radost,“ řekl, „kdybyste si tu kulovnici nechal.“

Kubíček se dal do smíchu a nakonec se rozkašlal.

„Ten zatracenej blázen smrdí jako čert,“ pravil, naznačuje prudkým pohybem lokte, že mluví o odjíždějícím zvěrolékaři.

Oné neděle šly Horvatovy dcery se studenty do kostela. Když bylo po mši, připltl se k nim Havelka a všichni se loudali k Jankovu.

„Měl bych se vrátit,“ řekl právník před vrátky.

„Hlouposti, že by se ti v takovém horku chtělo,“ odpověděl Josef a vtlačil (naoko se zdráhajícího) přítele do dvora.

„Počkej, já půjdu napřed!“ křičel Jan a hnal se do schodů. Měl na ruku krásné rukavice z šedé kůže. (Natáhl je právě o okamžik dříve, než vkročil do dvora.) Za Janem přicházeli chlapi Holkovi a Robina. Josef s Havelkou a s oběma staršími sestrami se trochu zapovídali u vrat.

Sotva vrzla branka, vrhli se k příchozím domácí psi a Robina si musila chránit šaty.

„Jdi! Lehni si! Reku!“ křičela ohánějíc se slunečníkem s dlouhánskou holí.

Byla oblečena v bílou sukni a přes ramena měla přehozenou pláštěnku, kterou nosila již její matka.

Jan se tvářil, že chce udělat pořádek, a popadl se se psy do křížku.

Zatím vyšel z domu Horvat a Alžběta (která si nebyla

jista, jak matka přijme návštěvu, již přiváděli) hledala u něho přispění. Horvat kýval hlavou a oslovil mladého právníka.

„Ten kluk,“ řekl Maximilian usedaje na schodišti a utíraje si zpcené čelo, „je tady pečeněj vařenej.“

„Kdyby tohle viděla Alžběta, to bych si odskákal!“ pravil Jan namísto odpovědi a stáhnuv si rukavice plné oděrek ze zápasu se psy strčil je bratranci pod nos.

„Se mi zdá, že ti ty pitomé rukavice hodím támhle do džberu.“

„Málo strachu!“ vykřikl Jeník.

„Tak sedni! Ten Havelka chodí za Alžbětou, ne?“ ptal se Maximilian.

Jan přisvědčil. „Ale nesmíš se jí smát. Včera za to Robina dostala.“

„Řekni mi, jak to bylo,“ naléhal Maximilian a přitáhl si Jana k uchu.

„Dej pokoj! jdi pryč! Ať ti to řekne Robina, Robino!“

„Už dost!“ pravil Maximilian, který si přál, aby Anna přišla, a současně se toho děsil. „Pojď, budeme poslouchat, co ten osel povídá.“

Právník stál s Horvatem. Mluvili o novinách a student mlel páté přes deváté.

„Líbí se ti to?“ otázal se Maximilian Jana.

„Což mně,“ odpověděl Jan, „Alžbětě by se to snad líbilo.“

Maximilian se dal do nepřirozeného smíchu a Havelka, který při své domýšlivosti přece jen nebyl hlupák, se obrátil cítě, že se směje na jeho účet.

„Jednou jsem viděl ještě vyšší límeček!“ řekl opět Maximilian a vstal ze svého místa.

„Seznámil jsi se s Maximilianem?“ zeptal se Horvat Havelky.

„Ano, známe se už hezky dlouho,“ odpověděl student a jeho tvář přijala chytrý a uctivý výraz.

„Proč se na mě vpytává? Proč mi klade takové otázky?“ myslil si, „když nás už stokrát spolu viděl?“

„Je to znamenitý hoch,“ řekl Horvat.

„Mám pana Holka požádat, aby promluvil se Stefanem,“ pravil opět právník, „víte, že by se chtěl také stát malířem?“

„Ne, to je novina!“ vykřikl Horvat, a jako by uhadoval, co věc znamená pro Annu, zavolal ji.

Robina se ovšem zarděla a šla jako svázaná. Její úzký, chlapecký obličej se proměnil v ubohou tvářičku školáka, s nímž bude nějaký přísný pán mluvit o špatném prospěchu.

Zatímco Horvat a mladí lidé rozmlouvali, odběhla Lucie s Alžbětou domů. Spěchaly se převléknout. Světnice, do které vešly, sloužila za skladiště. Pestré šaty rozvěšené na bidlech táhnoucích se po celé délce pokoje podobaly se barvířské vzorkovnici. Bylo tam vedro, ale postupující slunce zasahovalo již jen poslední z oken. Kříž jeho světla se lámal na podlaze a sahal vzhůru po bílých šatičkách a po kabátě s kožišinovým límcem, který očekával zimu. Leden se v této světnici dotýkal července.

Alžběta stála se skloněnou hlavou a obracejíc se k sestře prosila, aby jí rozepjala živůtek. V uších jí znělo lichocení a její zřítelnice se leskly štěstím. Viděla opět kráčet po svém boku Havelku a tou měrou, jak obraz nabýval jasnosti, vzrůstalo v jejím srdci mámivé pohnutí.

Student šel zpřima. Měl tmavý oblek, na předloktí mu visela tenká hůlka a v sevřené pěsti nesl rukavičky. Díval se Alžbětě do tváře, ale bláznivé slunce jej přinutilo, aby zpola zavřel oči. Na jeho čele se tměl krátký stín, jeho zuby se leskly a jeho tvář se zkracovala v šťastném úsměvu.

Nejstarší sestře se zdálo, že Lucie touží býti účastna něžnosti, kterou sama překypovala. Chtěla ji obejmout.

„Maminka na nás čeká,“ pravila druhá dcera uhýbajíc se k zrcadlu a upravujíc si vlasy.

Když se děvčata ustrojila, zavolal je někdo do kuchyně.

„To je dost, že jdete!“ pravila jim hospodyně na přivítanou. „Dávejte na stůl!“

„Ale vždyť je ještě čas!“ řekla mladší sestra.

Alžběta se chopila talířů.

„Tohle jsou šaty na neděli?“ otázala se paní Horvatová, prohlížeje si Lucii. „A ten účes! Dítě, vždyť vypadáš jako Nanynka!“

Alžběta se ohlédla na plísňenou sestru a přejela si dlaní svou vzdudou kadeř. Nebyla nikdy tak jista sama sebou jako v blízkosti matky.

„To je krása! To jí to sluší!“ dodala paní Horvatová, vyměňujíc s nejstarší dcerou pohled plný porozumění.

Toho dne měla rodina obědvat venku. Alžběta nesla pod besídku talíře a mladší sestře zvonily v zástěře příbory.

„Hrozné děvče,“ pravila paní Horvatová, „podívejte se, jak nese ty lžice!“

Ale Lucie se smála a nic nenasvědčovalo, že by se jí matčino napomínání nějak dotýkalo.

Na vnějších schodech se sestry div nesrazily s Robinou.

„Slyšely jste to?“ křičela. „Slyšely jste tu novinu? Stefan bude malířem! Ma - lí - řem!“ opakovala sklánějíc se a tisknouc koleny sepjaté dlaně.

Maximilian poslouchal její šťastný smích. Bloumal přitom po dvoře a z rozpaků si klepal podpatkem na podpatky. Byl ohromen Robininou smělostí.

„Což neříká, což se nepřiznává, že je zamilována?“ myslil si kráčeje k stájím.

Robininy výkřiky zněly mu v uších. Písmena Stefanova dopisu skákala mu před očima. Šel se zarytou tvrdošíjností těch, kteří nikdy neotevrou zobák a kteří se zalknou žalem. Byl neschopen říci něco účelného či aspoň srozumitelného, mlčel. Vláčel se v žhavém slunci a krůpěje potu stály na jeho čele.

Chtěl překročit dva kameny v řadě chodníčku, který směřoval od obytného domu ke konírnám, když k němu přiběhl Jeník. Malý chlapec jej udeřil do zad.

„Co děláš?“ zeptal se Maximilian.

„Zastřelili ji!“ odpověděl Horvatův syn.

Student pohlédl do chlapcovy zardělé tváře a pochopiv, oč jde, vykročil s ním k stáji.

Všechny dveře konírny byly doposud otevřeny. Čpící vedro a stín bez přestání protkávaný letem vlaštovek stál nad hřbety zvířat. Maximilian okamžik čekal, až uvykne přítmi, a potom přešel s Janem k palandě. Hledal Kůrku.

„Pojďte dál!“ řekl starý hlídač, kývaje nohama z výše svého lože.

Měl čepici naraženu až přes uši, kožich a bosé nohy.

„Což o to,“ pravil, „chodíte si po procházkách a Roxa je zatím v pekle!“

„Co s ní je?“ zeptal se Maximilian rozhlédnuv se.

Dvířka pažení, kde ještě před hodinou leželo hříbě, byla otevřena a na zemi se válelo něco slámy. Byla smetena na strany a dlouhá cestička smyku se táhla až ke dveřím.

„Dostane ji ras,“ řekl stařec a jeho jediné oko se smálo a jeho třesoucí se hlava padala níž a níž.

„To jsou ty konce,“ děl opět po chvíliče mlčení, „ras a pohodný.“

Opakoval ta dvě slovíčka a mlha spánku je proměňovala. Znamenala hrobníka, smrt a vposled chlapisko nadité do kalhot, které jsou na prasknutí.

„Je černej, ježatej, vlasy mu spadají do čela a to čelo, to ubohé čelíčko, je sotva na prst vysoké. Pokrývá je nějaká hanebná vyrážka a taktak, že na něm nerostou kozlí růžky. Potom přijde na řadu nos. Krásnej, baňatej, silnej, s pořádným hrbem a čertovskými děrami. Z těch děr se hulí, hulí knír. O bradě nemluvim, ale zuby! Z tebe bude, chlape, přece jen kostlivec. Ty budeš dělat jednou povyk v márnici!

Nu, chvála bohu, teď rozeznávám každou brvičku, teď tě mám pěkně před očima. A kdopak to je? Podívejme se, pan Wohgemuth! Má zatrackaný kladivo. Toť se ví, vždyť je to drnomistr! Jak se nahýbá, leze mu mezi kařaty a vestou trochu bříško. A na krku má devět žil. Každá jako bejkovec.

A kladivo nahoru a kladivo dolů.

Takhle jezdí sedláci a takhle páni.

Jenže se, brachu, posereš. Už ti blednou líčka, už jsi jako stín, už jsi jako papěra, už rosteš do země jak kravskej vocas!

A co je to na tvým místě? Kdo to tam přichází?

Sláva bohu na nebi, to jsou mí koně! Mí zlatý koně. Má klisnička.

Copak jsi, ty hubo ochlastaná, neviděl, že je březí?

Copak jsi neviděl, že má drápy na kopytech a křídla na bocích? A to tě taky nenapadlo, že má v bříše celý stádo hřebečků? Nebo ti to bylo vosk, ty lumpe?“

Stařeček Damian Kúrka snil dál a dál.

Zdálo se mu, že stádo nádherných koníků pobíhá vysokou loukou. Viděl, jak klisna klisně překládá útlý krk přes šíji a poslouchal vzdálený cval hříbat. Potom šel blíže ke kobylám. Položil dlaň na jejich strstnaté boky a cítil škubání a opojný úder radosti, kterou se ta zvířata zachvívala od hlavy k patě. Viděl stoupati krvavý ručej do jejich nozder, cítil vousatou tlamu na svém rameni a usmíval se.

Když se obraz změnil, stál stařeček uprostřed konírny.

Byl oblečen v krásný zelený kabát s výložky a měl v ruce proutek. Bylo mu dvacet let a po boku stál jeho pán bez tváře. Po jeho boku stál Filip Horvat, Jeníkův děd a otec pana Vojtěcha. Řetězy zvonily, kopyta duněla, krásnoocí hřebci ržáli a jejich dech ještě daleko ohýbal stébla slámy. Pán a sluha šli podle koňských zadků a dupání a řinkot řetízku jim zněly do uší. Sluha kráčel v zelené kamizole a pán neměl tvář, na jejím místě byl jen lesk a jas. Šli do druhé stáje a z druhé do třetí, až přišli ke klisnám, které mají volné vazáky a mohou obrátit hlavu rovnou k ocasu.

A ten sen a ta cesta byly jako vidění plodnosti, neboť pod každou klisnou se válelo hříbě. Některá z těch zvířat ležela pokojně, některá vrážela svou sametovou tlamičkou do slabin kobyl a ty s vemenem nalitým, silné a něžné, obkročovaly opatrnýma nohama svá mláďata.

„To je plemeno,“ řekl pán k služebníkov, „které se neztratí!“

Hospodář však nepromluvil svým hlasem.

„Řekl to všechno jinak. Lépe, krásněji, ale já to už netrefím!“ myslil si starý hlídač a procítl, zapomenuv vzápětí na svůj sen.

„Co je? Jak se daří?“ zeptal se Maximilian, vida, že se starý dědek vzbudil.

„A řas ví, co ještě přijde,“ odpověděl hlídač, „spal jsem dlouho?“

„Než by tak člověk napočítal deset. Ale řekněte mi: jak to bylo s Roxou?“

„Kubíček jí ukrátil trápení,“ odpověděl Damian.

Co tak rozmlouvali, nezměnil stařec svou polohu. Seděl s hlavou spuštěnou a bosé nohy se trošinku kývaly sem a tam. Jan se ještě chvíli díval, jak mhourá svým jediným okem, a potom, aby stařec poznovu neusnul, vylezl k němu na palandu. Miloval toto místo. Stáj ho okouzlovala a čpící Damian (chuďas byl stížen všemi chorobami stáří a ještě k tomu byl na šířku s mýdlem) mu připadal líbezný jako nějaká víla. Stařeček se trošinku uhnul. Jak se zvedl na žilnatých rukách, palanda zapraskala a zdálo se, že se rozletí na tisíc kusů.

„Kam tě čerti nesou, vidíš, že je tu místa sotva pro jednoho,“ řekl dědeček.

„Pověz nám něco o tom nejhezčím hříběti, víš, o Robině,“ pravil chlapec, když se usadili.

„A, hochu, dnes mi není do řečí,“ odpověděl stařec. Ruce s naběhlými žilami složil do klína a usmíval se, zíraje kamsi přes hřbety koní. Člověk by řekl, že dopadl na svou palandu z veliké výše. Jeho ustavičný úsměv byl znepokojivý. Kmital se na tváři, hasl, v témž okamžiku se obnovoval a zdálo se, že vyzraňuje z tohoto obličejce utkaného z drobných červených cévek a křížujících se čar.

Pod vystávajícím límcem kožichu ležela šije zbrázděná jako želví krunýř a hlava s průsvitnými boltci klesala nesmírnou tíhou let.

„Chceš poslouchat o první Robině?“ pravil cítě, že jeho

vypravování uvízlo kdesi uvnitř jiného klubka vypravování a že marně hledá počátek jeho útku. „Chceš slyšet o tom slavném koníčku? Ale to už, chlapče, všechno neplatí. To už je tak dávno, že to není ani pravda! Tahle Roxa je stín té první. Už není, co bývalo, holečku, a náš dvůr — to je už taky kostnice.“

„Co to povídáš,“ otázal se Jan znepokojen.

„Co? Povídám, že je dnes parnej den! Slyšíš ty mouchy? Zatrolená havěť!“ dodal, aniž se hnul nebo mávl rukou.

Jan ztrácel naději, že se Damian rozpovídá. Seděl mlčky a odvrátiv hlavu snažil se uhodnout, pohybuje-li starý ústy či nic. Po chvíliče ticha zvedl k němu pomalu oči pokryté dlouhými řasami a setkal se s pohledem jediného oka.

„Až přijdeš domů, Jeníku, řekni, že pan Edvard by tady mohl bejt už na svý narozeniny. Kolikátou neděli máme?“

„No vidíš,“ dodal, když se mu dostalo odpovědi, „pan Edvard se narodil někdy vo žních. Pamatuju si to, protože my dva nejsme daleko vod sebe.“

Když Robina zavolala Jeníka k obědu, seděli již všichni za stolem.

„Nu ovšem,“ pravila Alžběta, „čpí stáji!“

Josef ohrnoval po nejmladším bratrovi nos, jako by sám co živ nevzkročil do konírny. Robina se ušklebovala spíše proto, že bylo pro ni nesnesitelné zachovati vážnou tvář a nehýbati se z místa.

„Sedni si na konec stolu,“ pravila matka Janovi, „ale dříve si vezmi jiný kabát!“

Chlapec neochotně poslechl. Zdálo se mu, že před Maximilianem je podobné prohánění nevhodné. Ale Maximilian schován pod svými pačesy a pod nesmírným obočím jako pod kbelcem sotva si všiml, že Jeník odchází. Jeho myšlenky dlely ve stáji. Byl shrben jako starý hlídač a jakási šťastné hoře mu naplňovalo hrudí. Slyšel tichý let hudby, která uplývá a která se vrátí. Byl roztržit a zvonil vidličkou o okraj talíře.

„To nejde,“ pravila Robina naklánějíc se k Maximiliano-
vi, „na tohle má náš táta náramně spadeno.“

„Já vím,“ odpověděl červenaje se tak, že krev zkalila je-
ho podobu, jako sépie kalí čtvrtáček moře. „Já vím,“ opa-
koval šťasten, že rozvlnila svým dechem okrasek jeho vzdu-
chu.

Když se Jan vrátil, vyměnili si pohled plný porozumění.
Cítili, že je spojuje schopnost zardívati se, a student pozná-
val hloupé a klátivé rozpaky toho bratříčka z jiné kolébky.

Otakar zatím jedl. Měl talíř plný zeleniny a zhlhl neuvěřit-
elné množství polévky. Alžběta, která byla v domě jakým-
si strážcem pořádku, usadila oba Holky naproti otci a její
starostlivá a poněkud hrubá tvář vzhlížela k nim a obracela
se po mladších děvčatech, jako by se chtěla přesvědčit, je-li
všechno v pořádku a netropí-li Jeník či Anna nějakou ne-
přistojnost.

A oběd pokračoval. Mísy kolovaly, sklenice zvonily, ze
džbánu proudila voda.

Horvat měl ubrousek na koleně, Otakar a Maximilian si
jej zastrkovali za límec, ale Jan se obešel bez něho. Vracela
se mu dobrá nálada a přidržoval koleno psa, který se sem
vloudil. Pes byl neklidný. Jeho tlapy a kmitající se ohánka
zavadila snad o matčinu sukni.

„Nu, toť se ví! Jeník krmí pod stolem Reka!“

„Nedal jsem mu ani kousek!“ řekl Jan utíraje si ruce.
Lucie zvedla okraj ubrusu a zmizela pod ním.

„Prosím tě!“ pravila Alžběta, „proč nesedíš? Co tam dě-
láš?“

„Chci se podívat!“ odpověděla mladší sestra a přitáhla
rychle svého miláčka, aby mu podala sousto.

Jan jí porozuměl a hledal špičkou svého střevíce její no-
hu.

„Už dost!“ řekl Horvat šťasten při pohledu na zardělé
a smějící se tváře.

„To budu ráda vidět tu ostudu, až budeš v Praze,“ pra-
vila Lucie, která právě tak jako otec milovala poklesky dět-
ských let a kterou rozjařovala drobná hádka. „Alžběta z to-
ho dostane záchvaty.“

Alžběta (trochu směšná a trochu rozhněvaná) se vzdou-
vající se hrudí a s odulým rtem jala se krájet koláč na ne-
uvěřitelně malé a něžné kousky. Jedla je jako Angličanka.

„Podívejme se!“ pravila Lucie a dotkla se loktem mladší
sestřičky.

Obě měly co dělat, aby ztajily smích, a obě byly hezké,
jestliže jim pánbůh odepřel dar dobrého chování, skýtl jim
to, čeho se Alžbětě nedostávalo, neboť každý nemůže
všechno zhltnout.

Zatím pes došel k Horvatovi a složil mu svou těžkou hla-
vu na kolena. Horvat souhlasil a mnul jeho hebounké uši.
Způsobovalo mu radost, že se účastnil nezbedností svých
dětí, a smál se pod kůží.

„Co jsi slyšel v Bartince?“ zeptal se Josefa, který polykal
koláč.

„Nic,“ odpověděl student, „ale strážmistr mi dal pro te-
be Úřední list. Je tam článek o strýci Edvardovi.“

„Článek?“

„Ne, jen zmínka,“ opravil Josef. „Bylo mu jednaosmde-
sát let.“

„Jednaosmdesát let,“ opakoval Horvat, tísněn vypočíta-
vostí, jež se mu drala na mysl, „jednaosmdesát let! Někdy
se mi zdá, že se k němu nechováme dobře. Neměli jsme
dovolit, aby žil tak sám. Chtěl bych ho natrvalo pozvat do
Jankova. Vždyť se zde narodil,“ řekl po chvílce mlčení
a sklopil hlavu.

„To je pravda,“ pravila Horvatova žena právě ve chvíli,
kdy Jan otvíral ústa, aby se zmínil o poselství starého hlída-
če, „měli bychom si ho trochu hledět. Těch pár grošů není
k zahození!“

IV

Edvard Horvat se narodil roku 1832. Byl to podivín, oblé-
kal se jako zastara a podle obyčeje, který si osvojil v Paříži,
bydlil v hotelu, neboť vše, co přicházelo po revolučních

pokusech jeho mladosti, připadalo mu jako věc dočasná a marná. Čekal, že se svět změní.

Byl nejmladším bratrem Horvatova otce Filipa. Když mu bylo deset let, vstoupil do školy moderní humanity a učil se francouzsky. Jeho otec si přál, aby později studoval pařížskou polytechniku. Naneštěstí nedostávalo se mu na to peněz a budoucnost Edvardova byla nejistá.

Tehdy se právě počínalo mluvit o inženýrství a průmyslu. Živností se přetvořovaly, v kraji vznikla první velká továrna, měšťané bohatli a sedlákům se vedlo jen taktak.

Jankovský dvůr nebyl z nejmenších, ale rozdělení půdy mezi tři syny šlo jen za cenu chudoby. Pole, louky (protékáné říčkou stejného jména) a les měly zůstatí vcelku. Tak se uvázal v dědictví nejstarší syn Filip. Druhý chlapec měl býtí vojákem, ale zemřel dříve, než dosáhl dvaceti let. Smrt druhorozeného syna znamenala pro rodinu (vedle zármutku) i špetku úlevy ve věcech peněžních a Edvard mohl odjetí na studie do ciziny.

Psal se rok 1848 a Edvardovi bylo šestnáct let.

Tehdy odboj (stále živý v českém národě) zvedal se znovu k bouřím. Povstání polské, Italové v hloubi Špilberku a Paříž, která setřásla Ludvíka Filipa, skýtaly sílu starým nadějím. Sílu k smrti i k vítězství. Duch potlačených bouří, duch selských povstání, duch revolučních příprav z roku 1830 a z roku 1832 a z času, kdy byl korunován Ferdinand V., setkal se s vlnou, již vychlístla francouzská revoluce, a tento dvojí, a přece jediný proud strhoval Prahu, uchvacoval mladé Slovensko i země české koruny.

Edvard Horvat se ponořil do tohoto jara nového věku jako loď, která byla dlouho držána v přístavu a konečně vyplouvá. Vyměnil svůj školácký klobouk za revoluční čapku. Vpeřil se do zástupu a jeho baret se pak pěkně vyjímal ve srážce před generálním komandem a všude, kde šlo do tuhého.

Když bylo povstání potlačeno, přibyla k důvodům studovat v cizině příčina nová a Edvard odjel do Paříže. Vybral si vodní stavitelství, a jak se zdá, dařilo se mu dobře. Uvykl

práci, která mu nebyla od mladosti vštípena, osvojil si jazyk i způsoby lidu a nechtěl se vrátit.

Ale to není vše. Načichl socialismem! Navždy se rozloučil s přísnou zbožností své paní matky a byl (jak se v domě starého Horvata říkalo) *zasazen* komunou. Je jisto, že prošel jejími boji a že mu bylo podruhé utíkat. Vrátil se domů. V ten čas se rozstнал Horvatův tatínek. Rodina již dávno vystřízlivěla z revolučního nadšení a Edvard musil vyslechnout mnohé výčitky.

„Vstup do služby ve vídeňském ministerstvu,“ řekl synovi Horvat na svém smrtelném loži. Edvard mlčel a poslechl. Tento revolucionář neměl v třiceti osmi letech odvalu zrušit slib (jímž se nezavázal) a nikdy ji nenalezl.

Po otcově pohřbu vypravil se Edvard do Rakous a po mnoha obtížích získal žádané místo. Pobyl ve Vídni třicet let. Neoženil se. Neslevil ani o vlásek ze svých zásad. Ležel v knihách, bydlil v hotelích a získal si pověst podivína.

„Je to jakobín,“ říkali o něm lidé, ukrývajíce zprvu nenávisť a později úsměv.

Po třicetileté službě dosáhl (když už nebylo vyhnutí) jakési vyšší hodnosti a byl přeložen k místodržitelenskému úřadu do Prahy. Věren svým zálibám ubytoval se v hotelu jménem Pošta, v hotelu, který stál na jednom z náměstí Menšího Města pražského. Obýval tam dvě světnice. Lehával na divanech s kulatou poduškou, jež měla tvar válce, holil se každý den, nosil plášť s límcem až po lokty a čítal francouzské knihy. Ráno bylo jej viděti, jak chodí do svého úřadu s úsměvem, který pohrdá lidmi a zřiká se nestatečné chasy, jež nedovedla setrvat ve svém smýšlení.

Tak Edvard sloužil ještě řadu let.

Jednou se stalo, že přijeli do Prahy jacísi belgičtí inženýři. Nebyli to páni příliš vysocí, ale na jejich dobrém zdání závisela značná peněžní částka. Šlo o obchod, který byl vázán na věci úpravy dolního toku Labe. Když byla návštěva ohlášena pražskému místodržitelství, nastal shon. Bylo nutno pány přivítat, ustanovit jim úředního průvodce a zaměstnat je. Věc souvisela s úřadem inženýra Horvata a tu

přišlo místodržiteli na mysl, že by se hodil k podobnému poslání Horvat, který mluví dobře francouzsky a který se tak dokonale popařížštil.

Místodržitel požádal tedy Horvata o návštěvu. Jeho francouzština byla shledána bezvadnou, jeho starosvětská zdvořilost byla oceněna, jeho podivínství dodalo mu zajímavost, sličná tvář a přílba bílých vlasů vážnost, posměvačnost, švih a peníze uznání. (Opravdu, Horvat se nemusil nikoho o nic prosit a měl své zlaťáky uloženy na dobrý úrok.)

A tak mu bylo svěřeno poslání, které záleželo v trošce francouzštiny a ve vyjížděcích otevřeném kočárem či v lodicích. Belgičané uznávali, že má ducha a galský vtíp. Jeho cylindr a plášť byl mu přičten za zásluhu a jeho starobylost, která se směšovala s byrokratickými návyky, byla prohlášena za výlupek rakušanství.

„Hrome!“ řekl si starý pán, „to vše se podobá více porážce než úspěchu.“

Když se Belgičané vrátili do své země, byl Horvat jmenován komandérem jakéhosi řádu a vzápětí se mu dostalo podobné pozornosti od vídeňské vlády.

„Jsem poctěn,“ pravil starý inženýr děkuje za vyznamenání, „ale kolem své čtyřcítky mluvil jsem daleko lépe francouzsky. V těch letech bych byl sestavil také lepší večerí.“

Tato odpověď se rozšířila po kancelářích a byla oceňována málem tak jako jeho klobouk.

Stav milosti netrval však dlouho.

Když se Horvatovi dostalo tolik vyznamenání, bylo nutno jej povýšiti. Propůjčili mu tedy novou a vyšší hodnost, ale vzápětí jej měli, aby odešel do výslužby.

Horvat, zbaven svého úřadu, zůstal na starých místech. Procházel náměstí, sedával v kavárně nad svým časopisem a tu a tam se setkal s mladými studenty. Holkovci bývali mezi nimi jen zřídka. Starý pán se domníval, že jsou to hlupáci, ale neměl námitek, aby s ním tu a tam *povečeřeli*. Ustanovil pro tyto schůzky pátek. V ten den sedal v kavárně

U polního maršálka, a kdykoliv přišli, *častoval je kávou*. Potom se vyptával, co je nového, ale odpovědi poslouchal jen na půl ucha. Když se rozcházel, podstrčil jim několik odpočítaných zlaťáků. Tím byl den příbuzných skončen.

Asi týden po Edvardových narozeninách přijel do Prahy jankovský statkář a ubytoval se v strýcově hotelu. Strávil noc ve veselé společnosti a ráno, dříve než Edvard zasedl k práci, zaklepal mu na dveře. Chtěl ho přemlouvat, aby se odstěhoval do Jankova. Starý pán psal dějiny osmačtyřicátého roku. Stál v županu u těžkého pultu, který byl snad jediným jeho majetkem. Pokoj, zavalený knihami, se podobal romantické poustce básníků. Jeho okna zůstávala stále otevřena a dveřmi bylo viděti do vedlejší světnice, kde stála pohovka a skříň. To bylo vše; mimo odřenou lenošku a dvě či tři židle neměl Horvat jiného nábytku.

„To jsi ty!“ řekl starý inženýr neodkládaje pero.

„Oho,“ odpověděl statkář, „cožpak jsi už zapomněl na své synovce?“

„Zapomněl jsem již na svět,“ řekl strýc, který rád mluvil příkře a zpřímá. „Ale stalo se něco tam u vás?“

„Pranic se nepříhodilo. Chtěl jsem se jenom zeptat, jak se ti daří.“

„Lenoším.“

„Tak, a co ty knihy?“ děl mladší Horvat hledaje místo, kam by odložil klobouk.

„Krátím si dlouhou chvíli,“ řekl stařec a opřel se loktem o pult. Potom zvedl v konečcích prstů pero a díval se na ně, jako by chtěl pokračovat v práci.

Vojtěch Horvat pronesl nějakou omluvu a starý pán pokyvoval hlavou. Jeho dlouhá tvář připomínala synovce. Byl jen o poznání sušší a delší, měl ruce plné žil a nemohl jich udržeti v klidu. Třásly se a hrot pera se kmital, jako by chtěl zaznamenat nějaký hovor odvěkého kouzla.

„A co je s tvými koňmi, co dělá hřebčinec?“ zeptal se znenadání. „Někdy si vzpomínám na naše staré chasníky,“ pokračoval Edvard, „bylo mezi nimi pár povedených chla-

pů. Jeden z nich se jmenoval po mém tátovi Filip a druhý Damian. Tehdy bylo ve zvyku dávat jména po pánech nebo po svatých z kalendáře.“

„Damian je ještě živ a zdrav.“

„Chodil jsem s ním za Ludvikou Brüknerovou,“ pravil stařec a vzpomínka na starou lásku rozhoupala opět osychající špičku pera.

Ve vysokém věku, kdy člověk líhává se smrtí, bývá bdělost tu a tam otřesena. Někdy dostačí, aby se zadíval na děšť stékající po okenním skle a již zapomíná na věci, které ho obklopují, a zůstane dlužen odpověď na otázku. Jindy přeruší běh jeho myšlenek smítka z kalamáře a jako doutnák, přiložený k střelnému prachu, dá vybuchnout paměti a vrhne ji zpátky tam, kde podle pravidel mladosti vzdycky zvrzané a krásné kvete příslovečný jaterník a přebývá půvabná dívka.

Ó ptáci, brázdící vlny nebes, a vlašťovky, křížující nad Středomořím, abyste se vrátily hřadovat pod starý krov! Abyste vzlétly na cestu a hledaly dům nedůvěřivého žida, který jedním okem hlídá kozu okusující traviny a druhým dcerušku, která se směje, která tančí uprostřed hospody vyprazdňující se.

Tenkrát táhlo k ránu. Tys myslel celou noc na ni, ona na tebe.

Jakž bys necítil ten příval štěstí? Jakž bys přešel vzpomínku, která dosahuje k tvým prsům? Jakž by ses nestyděl, že tě tak jímá?

Pro hlasy, které bloudí v lesích, pro otisky střevíčků kolem starých hospod, pro chrchlavé štěstí, které má stařecovou čelist a plesnivý slepenec na místě vlasů, pro věčný let srdce a ustavičné a blažené znepokojování toužíš zřici se toporné hry u svého pultu. Chceš svléci starou kůži, chceš proděravět svůj klobouk a rozlámat hůl na tři kusy.

Chceš se opravdu vrátit?

Někde v hloubi Horvatovy paměti zněla otřelá a přihlouplá písnička. Jeho uvažování nebylo té chvíle ani věčné, ani bezvadné. Stál jako žebrák, obrátil ruku dlaní vzhůru

a světlo mu padalo na prsty a na hrot pera. Hučel si přitom nějakou nadávkou.

„Nesmím ztrácet čas,“ pravil po chvíli mlčení Edvard, „zbývá mi ještě vykonat mnoho věcí. Možná, že ty jim nepřikládáš váhu, ale pro mne je to něco jiného. Budu rád, až dokončím svou škrábanici, ať má již nějaký smysl či nic.“

„Já vím,“ odpověděl statkář, „myslíš na své dějiny. Chceš, abych odešel?“

„Ještě okamžik,“ pravil inženýr, „řekni mi, co dělá tvá žena; netrápíš ji příliš?“

Vojtěch Horvat, který se zřekl záměru přemluvit strýce, aby odjel s ním do Jankova, vzal do náruče kopy knih ležících na židli a usadil se. Jeho dobrý rozmar se opět vracel, pohodil klobouk a objímaje si koleno jal se vypravovati o žních.

„Žena je stále na poli,“ řekl. „Nedá si chvíličku pokoje, má starost s dětmi a mnohdy věru neví, co si má dříve počít.“

„A ty chodíš s rybářským prutem, co? V tom ohledu jsi zajedno s Filipem, ten míval také času dost a dost.“

„Nemohu přece síci žito,“ smál se Horvat.

„Měl bys psát dějiny.“

„Já jsem přece nezažil žádné povstání!“

„Měl bys psát dějiny spokojenosti a elegance. A když už je o tom řeč, chlapče, tvůj krejčí se učil střihat v Londýně?“

„Všichni londýnští krejčí by nesvedli tak pěkný plášť, jako nosíš ty,“ odpověděl se smíchem mladší Horvat, házeje do klobouku své rukavice.

„Nech na hlavě!“ odsekl stařec pociťuje úlevu a jakousi radost z nicůtek a úšklebků, které si vyměňovali.

„A co je nového v politice? Co evropská válka? Ještě v ni nevěříš?“

„Posledně jsme se, se mi zdá, přeli o Bienertha.“

„To jsi u mne tak dlouho nebyl?“ pravil Edvard.

„Teď, z odstupu, musíš ale uznat, že Buquoyův návrh

byl přece jen nejlepší," řekl jankovský statkář. „Měl jsem tehdy pravdu.“

„Prosím tě! S menšinami, které nedosahovaly dvacet procent, se v něm vůbec nepočítalo. Víš, kolik je ve Vídni Čechů? Nuže," pokračoval Edvard, „nedostalo by se jim pražádných jazykových práv.“

„Naopak, zásadně šlo o uznání rovnoprávnosti . . .“

„Pah, měšťácká politika znamená právě interpretaci zásad," vpadl Edvard.

Na skráních mu naběhlo větvoví žil a hrot pera se dal opět do pohybu. Byl popudlivý. Vznět, který se nahromadil za času jeho samoty, propukl starou silou.

„Vy všichni," pokračoval, „se domníváte, že Rakousko je věčné, a otázka úřední řeči je vám důležitější než sama koruna a sama revoluce!“

Potom se zmínil o Slovanské jednotě, jež v období smířovaček poskytovala vládě příliš volnou ruku, a skončil, vzpomínaje si na časy, kdy se habsburský trůn taktak držel v rovnováze.

Horvat si opřel ruku o koleno a poslouchal jako člověk, který je odsouzen setrvati v divadle při starém představení. Chvillemi si upravoval záhyby rukávu a chvillemi vzhlédl do strýcovy tváře, snaže se o špetku zájmu. Když Horvat mluvil o osmačtyřicátém roce, pokrčil rameny. Potom pohlédl na hodinky.

„Na tvém místě," pravil, „bych si vyhledal jiný hotel. Pošta není z nejlepších. Spal jsem mizerně.“

„Ty jsi se ubytoval u nás? Brachu, tahle hospoda z časů dostavníků se nehodí pro šviháky, kteří přicházejí do Prahy za vyražením. Všiml sis, jaký máme dvůr a stáje?“

Horvat mávl rukou. „to je poslední, co bych chtěl vidět! V Bartince je místo pro sedmadvacet koní! A to se ještě nezmiňuji o hřibatech.“

„Já vím," řekl inženýr, „nic není smutnějšího než prázdná konírna.“

Horvat neposlouchal. Natahoval uši vstříc přibližujícímu se klusání a řinčivému zvuku elektrické dráhy, který zazníval z ulice.

Hotel měl dvě průčelí. Jedno bylo obráceno k náměstí a druhé do živé třídy, která směřovala ke středu Menšího Města pražského. Na severní straně byl dvůr ohraničen úzkým křídlem, v jehož přízemí ležely stáje. Nad opuštěnými konírnami táhla se pak řada pokojů a dlouhá chodba.

„Tvá ulice,“ řekl Horvat, „je příliš hlučná. Mám štěstí, že jsem se ubytoval na druhém konci.“

„Hlučná?“ opakoval inženýr vzpomínaje si na Paříž. „Ani bych neřekl.“

„Jak dlouho zůstaneš v Praze?“ zeptal se po chvíli ticha.

„Chtěl bych se ještě dnes vrátit domů,“ odpověděl statkář. „Mám vyřídit jen jednu věc. Sháním peníze.“

Sotva se Horvat zmínil o penězích, otevřela se mu — jak se říká — ústa sama a statkář pozval strýce do jankovského dvora.

Starý inženýr odhodil pero a prošel se pokojem.

„Dnes je již těžko něco měnit,“ řekl. „Mám osmdesátku za zády, co mohu čekat? Ostatně jsem v téhle díře spokojen. Prosím tě, kdo by mi trpěl takový nepořádek?“

Řka to, Edvard se zastavil. Čekal na nové pobídnutí? Či tušil nějakou čertovinu? Jeho oči spočinuly na synovci, který uvažoval a mlčel.

Někde za dveřmi se ozvaly rychlé kroky a hlas podomkův, Karmelitskou třídou projížděly kočáry a současně bylo slyšet cinkání klíčů.

Vojtěch Horvat cítil, že ho zmáhá tíseň. Položil ruku na svůj těžký nákrčník a zakašlal.

„Nechci se obohacovat na cizí účet,“ pomyslí si, „a sám bych byl nikdy nepřišel na ten ničemný nápad.“ „Nu ovšem,“ pravil vposled strýci, „hlavní město a naše samota! Lituji, že jsem se o tom zmiňoval.“

„Kdy odjedeš?“

„Ve čtyři hodiny.“

„Vrátíš se do hotelu? — Dobrá, zastav se u mne, než půjdeš na nádraží,“ dodal inženýr, když jeho synovec přikývl.

Potom se rozloučili. Statkář uchopil oběma rukama klobouk a zlehounka si jej nasadil na bezvadný účes. Zdálo se, že je opět spokojen.

„V půl čtvrté!“ opakoval inženýr, „nebo raději ve čtvrt!“ a přibouchl dveře.

Když Horvat vyšel z Edvardova pokoje, postál okamžik s palcem na hodinkovém sklíčku a potom se dal chodbou.

Jakási žena se zlou tváří a podomek v zástěře vlekli podle oken koš. Spatřiv Horvata ustal muž v práci, vzpřímiv se a uchopiv svou čepici za štítek vyřizoval statkáři, že na něho čeká *nějaká slečna*.

„Kdo?“ zeptal se Horvat.

„Slečna,“ opakoval sluha s lišáckým a obdivným výrazem.

Horvat podomka okouzloval.

Když mu v noci otevřel vrata a když jej zahlédl vcházeti ve svrchníku s vyhrnutým límcem, zdálo se mu, že do hotelu zabloudil *skutečný pán*.

Pootevřenými dveřmi padal proužek světla na klanějícího se drožkáře a jeho díky byly tak hlučné, že Horvat zrychlil krok. Sluha (v dlani chladivý peníz) svítil mu na cestu a věru nevěděl, co je krásnější: Horvat nebo jeho kabát nebo botičky?

Vyslechnuv, že je očekáván, dal se Horvat k svému bytu. Předsíň byla prázdná. Poněkud zklamán otevřel druhé dveře. V pokoji seděla dáma světlých vlasů a výrazného obočí. Horvat se uklonil a zíral na ni mlčky.

Jeho pokoj byl již poklizen. Na stole ležela malá podélná brašna, napodobující tvar válce, a hůl; svrchník byl přehozen přes židli.

Vojtěch, dívaje se do neznámé tváře, viděl jakýmsi postranním pohledem, že lože je ustláno a že věci jsou na svých místech.

Dáma se představila. Byla učitelkou hudby a jmenovala se Josefina Bergmannová. Dvorní rada Edvard Horvat poslal jí na jakousi přímluvu rukopis svých dějin, aby jej okle-

pala na stroji. Slečna se naučila písarskému umění po večerech v jakési kanceláři, neboť mezi klavírem a psacím strojem je prý podobnost.

Horvat nechtěl prodlužovat nedorozumění a řekl své návštěvnici, že se věc pravděpodobně týká jeho strýce.

„Já,“ pravil se smíchem, „mohl bych napsat leda dějiny stáji.“

„Můj bože!“ vykřikla slečna Bergmannová a uchopivši konečky prstů své šaty zvrátila se v nespoutaném veselí do židle.

Horvat si všiml jejích nohou, nacpaných do neuvěřitelně malých střevíčků s francouzským podpatkem, a prodlel okamžik zíraje na překypující nárt.

„Ptala jsem se po panu Horvatovi a ukázali mi na vaše dveře,“ opakovala.

Horvat vzal ze stolu písarskou práci a nabídnuv se, že slečnu dovede na pravé místo, jal se mluvit o hudbě. Zachovával zdrženlivost, v níž se mísí přetvářka s dobrým mravem, a chtěl jí dáti na vůli, aby buď setrvala, nebo odešla.

Ale slečna neměla naspěch.

„Beethoven?“ pravila, „Devátá Beethovenova? Je to moc těžké . . .“

Horvat již neposlouchal, díval se na její načerněné obočí, na vyzývavý klobouk, na ruce, které vězely v tmavých rukavicích, a zatímco zněl příval slečniných slov, poznával půvab blahé a prostořeké hlouposti, jímž bývají nadány kokety.

Zatím podomek se svou pomocnicí dovlékl těžký koš do přízemí. Upachtěni stanuli u vchodu ke sklepům a sluha se opět obrátil k Horvatově světlici.

„Hm, deset minut. Je to jeho holka, myslil jsem si to!“

„Fi,“ odpověděla žena se zlou tváří, „člověk se musí dívat na takovou chásku!“

„Jděte, jděte, paní Renšová,“ pravil podomek, „kdyby vám bylo o třicet méně . . .“

„Hlupáku!“ odsekla služka.

„Takový chlap by jich mohl mít na každém prstě deset,“ pravil opět sluha.

Paní si převázala šátek a náhle popuzena něčím, co snad souviselo s Josefininou přítomností v Horvatově světnici, odstrčila nohou koš a jala se bědovat.

Když vycházela na dvůr, bylo ji ještě slyšet, jak nařiká:
„Zatracená práce, člověk si nemůže ani narovnat záda!“

Odpoledne jednal Horvat o půjčku a o prodloužení úvěru.

Seděl opět v hotelovém pokoji. Jeho věřitel a advokát prohlížejíce papíry nakláněli se nad stolek.

„Nemohu se rozhodnout,“ pravil Horvat.

„Správně,“ odpověděl věřitel, „věc nespěchá. Vaše směnka bude, tuším, splatna za tři týdny; máme tedy času dost a dost.“

„Ale řekněte mi, proč chcete novou záruku? Před půl rokem vám stačil podpis.“

Věřitel pohlédl na advokáta, jako by si teprve teď povšiml, že není s Horvatem sám, a odpověděl:

„Musím jednat podle pravidel svého stavu. Jsem obchodník a mám společníka, který se mi dívá na prsty. Nikdo by vám nemohl posloužit lépe a za jiných podmínek.“

„Konečně,“ pokračoval odstrkuje od sebe papíry, „měl byste přece uznat, že nemám — že nemohu mít — žádný zvláštní zájem, abych uzavíral nebezpečné obchody.“

Řka to, odmlčel se hledaje pouzdro na svůj skřípec.

„Promiňte, nevšiml jste si, kam . . .“

„Zde je,“ řekl Horvat, obraceje se k němu plnou tváří.

Bylo zřejmé, že čeká, co směnárník řekne, a že se odhodlal zachovati mlčení.

„Vy mně přece rozumíte,“ pokračoval netrpělivě muž, nasadiv si skřípec. „Všechno by se to mohlo skončit a já se svou pohledávkou . . .“

„Promiňte,“ řekl advokát a dotkl se směnárníkova rukávu, „doposud není nejmenší obavy. Je to přechodná tíseň . . . měl jsem příležitost mluvit přednedávnem s ostatními pány a věřte mi, . . . nikdo s vámi nesouhlasí . . .“

„Zapomínáte na naši věc,“ řekl Horvat, „nejsme zde pro nic jiného, než abychom se dohodli.“

Na advokátově tváři se zračila obava, aby Horvat nenakouzl nějakou hloupost, které by později litoval.

„A to jsou těžkosti,“ prohodil váhavě, „to jsou těžkosti každého vyjednávání.“

„Vám se asi zdá,“ hovořil dále Horvat, „že chci na vás nejvýhodnější podmínky, ale jde mi o víc . . .“

„To je zbytečné,“ vpadl právník, zapomínaje na svou zdvořilost, „mezi obchodníky mohou platit jen rozumné důvody.“

Potom přejížděje si dlaní spánky jal se mluvit dlouho o výměře statku. Vypočítal žulové lomy, v nichž se kámen již láme, a jiné, které mohou být kdykoliv otevřeny, odhadl les, sklizeň a vposled výtěžek lihovaru.

Když advokát mluvil o lihovém hospodářství, pozvedl hlas tak, že bylo zřejmo, jakou důležitost mu přikládá.

Zatím Horvat bubnoval prsty na stůl. Snažil se zachovat klid, ale jeho tvář, jindy tak svěží, se chvěla drobnými záškubky. Cítil, že se zcela neovládá, a vysychalo mu v hrdle. Náhle uprostřed řeči zazvonil na číšníka a požádal o kávu šťasten, že může chvíli hovořit o jiných věcech. Když vešel veliký a ulekaný chlapec s červenou tváří, Horvat oživil.

„Prosím vás, připravte mi stolec k lenošce,“ řekl a usedl se natahuje nohy, jako to činíval. Jeho střevíce byly bezvadné a Horvat dívaje se na ně nemohl zatajit úsměv, který přeletěl přes jeho tvář.

„Přidejte mu nějaké procento!“ řekl polohlasem k svému zástupci.

Právník odpověděl posunkem. Věřil, že je všechno v pořádku, ale navzdory dobré snaze a navzdory jeho obratnosti skončila věc nepěkně. Horvat odcházel napolovic s prázdnou. Nová půjčka nebyla uzavřena.

Asi hodinu před odjezdem vlaku zaklepal Horvat u svého strýce.

„Že konečně jdeš,“ pravil inženýr připravený na cestu.

„Rozmyslel jsem se. Přijímám pozvání. Zkusíme to na jeden či na dva týdny.“

Sklepník vynesl zavazadlo a Horvat si všiml, že měl tu- též červenou tvář a týž ulekaný výraz jako chlapec, který se objevil při rozmluvě s věřitelem.

„Ještě okamžik,“ řekl starší Horvat, když vycházeli. A vrátiv se k svému stolku, zastavil hodiny, které se hotovi- ly odbíjet.

V

Obytný dům jankovského dvora byl úzký a dlouhý. Jeho pokoje se táhly v řadě a podle nich probíhala chodba zkrá- cená v přízemí o kuchyň a kancelář. Schodiště bylo založe- no dvojmo po stranách vchodu a spojovalo se na prvním odpočívadle. Stoupalo v jakémisi výstupku dosahujíc po- schodí a půdy, kam byly ještě vklíněny dvě světnice.

V jedné z nich se ubytoval starý inženýr.

Když poprvé vyhlédl ráno oknem, pojala jej závrať z rozlohy a větrného moře. Znal kraj dopodrobna, mohl jmenovat kdejaký kopec obklopený mlhou a rozpomínal se na toulky po hrázích rybníků.

Louka doposud tekla starým korytem. Doposud přilétali na modravé střechy Jankova čápi, doposud kraj byl pln ža- bího kvákání, doposud táhly mimo stavení zamilované hla- sy léta.

Horvat oddaloval od sebe kouzlo, jež ho mámilo, a chtěl se dívat na rybníky a pole jako na zboží nepřinášející již užitku, ale stádo, které ovčák právě přeháněl, a děti, křičící pod okny, nedopustily, aby se mýlil.

Po chvíli přešel Edvard k druhému oknu a sklonil se nad dvůr, kde běžaly slepice a kde si hafani hřáli na ran- ním sluníčku zadky. Byla mezi nimi fena kdoví kolikátá v řadě posloupnosti, jež uchovává své chlupáče z času do času. Svalila těžké břicho vedle misky a plné cecíky je zdo- bily jako krajka.

Bylo půl sedmé. Horvat vzhlédl k trámům, jež rozčleňovaly strop na políčka, a přešel světnici dotýkaje se nábytkem. Zdálo se mu, že jeho synovec není daleko nejhorší hospodář. Byl šťasten a viděl rád svůj domov bez valných změn.

Podle obyčeje vstávaly Horvatovy dcery před šestou hodinou. A sotva se umyly a oblékly, musily po práci. Paní Anežka netrpěla, aby někdo zahálel, a tak se jedna z dcer starala o kuchyni, druhá o dvůr a třetí o obytné světnice. Toho dne pomáhala Robina při vaření. Práce u dřezu a u plotny skýtala jakousi zábavu a byla Robině milejší než oprašování stolků a stlaní postelí. Blouditi s utěrákem v ruce po pokojích ji nudilo. Nesouhlasila s rozestavením nábytku, bouřila se proti vkusu své matky, měla tisíc námitek proti soustruhovaným ozdobám padajícím z výše skříní a byl jí k smíchu rozkročený skleník se zrcadlovým pozadím, které odpovídalo na všechny pohledy zkresleným obrazem.

Někdy se Anně podařilo umluvit starší sestru, aby jí pomohla přemísťovat nábytek. Potom se stěhoval stůl do středu pokoje, těžký stojan, nesoucí na své vidlici zrcadlo, k oknu, vycpaní ptáci do otcovy kanceláře a obrazy ze stěn.

Když Robina provedla svou, dívala se s uspokojením po světnici. Na místě, kde visely obrazy, vystávala svěží políčka malířských vzorů a lampa, o niž zavadily přenášejíce sloupek s Faustem (který držel v ruce knihu), se kývala ze strany na stranu. Robina byla spokojena, ale její vítězství netrvalo dlouho. Sotva paní Horvatová překročila práh pokoje, spráskla rukama nad hlavou. Stůl pak putoval ze středu, tetřev nad dveře a Faust do kouta.

V kuchyni se dařilo Robině lépe. Pospěch, shon a ustavičný proud řeči ji zaměstnával. Neměla pokdy oddávati se převratným myšlenkám a novoty, po kterých bažila, neměly tam místa.

Ráno po Edvardově příjezdu začalo pro hospodyně nepěkně. Jedno z telat bylo stíženo kolikou a paní Anežka sháněla léky, které mu chtěla podat. Vstala o čtvrté. Ještě na loži oblékla si tlusté punčochy, potom vklouzla do pan-

toflí s dřevěnou podrážkou a do kazajky prošívané na rukávech, neboť byla zimomřivá a šetrná.

Když vešel čeledín s neblahou zprávou, vrátila se již z druhé pochůzky, držela právě v ruce střevíc, aby se přezula, ale vyslechnuvši, oč jde, pohodila jej a měla tak naspěch, že zanechala dveře dokořán. Pokleslá a zlehounka se otvírající klika bila do zdi.

„Zavřete!“ pravila hospodyně, překročujíc práh a rachajíc svými křápy.

Bylo slyšeti, jak se vzdaluje, jak se zastavila u police pod schodištěm, jak hledá mezi lahvičkami a jak se brání neblahé novině:

„Teď jdu z chléva! Teď jdu odtamtud . . .“

Anna s vykasanými rukávy stápěla dlaně na dno škopku. Vlahá voda působila příjemný pocit a měla ji k nečinnosti.

Veřej zůstala dokořán.

Děvečka, padesátnice, o níž bylo možno soudit, že překročila sedmdesátku, pěst na ucháči, čekala, až se dívka pohne. Když se neměla k dílu, přešla zlostně ke dveřím a přirazila je špičkou škrpálu.

Rána zaduněla domem a Edvard ve svém podstřeší procitl ze sna.

„Co je to?“ myslil si, čekaje s očima přivřenýma a s nastroženým uchem, že se ozve křik či druhé zabouchnutí. Potom odložil fotografii, kterou sňal ze zdi. Zdálo se mu, že slyší hebounké pleskání bosých nohou, a otevřev spatřil ubíhající děvče.

Byla to Martina, dcera neprovdané matky a dvorská služtička.

Martina letěla střemhlav ze schodů a přeběhnuvši síň vpadla do kuchyně.

Hospodyně, která se jmenovala Františka, podívala se s nevolí na Martinu.

„Namouduši, holka, ty nemáš zdravý rozum!“ pravila, „Co zase hledáš? Včerejší den, co?“

Martina pohodila hlavou a sešpulila ústa. Naposlouchala se podobných hovorů již dost a dost.

„To je řečí, mohla bys už jednou přestat!“

Františka však vedla svou. Bručela do šátku, jehož uzel se svezl pod dolní ret, a opírajíc se o rám plotny, drhla jej tlučeným pískovcem. Pod hadrem v jejích sevřených prstech vznikal lesklý pruh, skřípot ji ohlušoval.

Nedbalost děvčat vnukala Františce pocit zneuznání a současně jakousi blahou povědomost, že sama je oporou domu, který by se obrátil v poustku, kdyby složila ruce v klín.

„Člověk se dře do úpadu,“ myslila si, „ale až jednou zavřu oči . . .“

Zatím Martina s tajemnou a rozveselenou tváří ukazovala Robině na dveře.

„Pojď,“ pravila, „vím o něčem, co stojí za groš.“

Robina hledala okamžik záminku, pro niž by mohla se ctí zanechat škopku, ale nic ji nenapadlo. Odběhla tedy smějíc se a dupajíc, jako je dovoleno nejmladším dcerám.

„Kam? Kampak máte namířeno?“ pravila Františka. „Škoda, že vám paní říkala, co máte dělat!“

Ale to už byly obě ze dveří. Hnaly se chodbou a na schodiště. Jedna byla bosa, druhá bez punčoch a ruce měly nahé až k rameni. Podobalo se, že jsou sestry.

Vedle Edvardova pokoje byla ještě jedna světnice. Když děti dorůstaly a když skříně nemohly již pojmout celé závěse šatů a hadříků (neboť věci přecházely z dcery na dceru, a pokud látka jakžtakž držela pohromadě, nic se neodkládalo), dala tam paní Horvatová upevnit podpěry, na nichž spočívaly latě s věšáky vybíhajícími na obě strany. Byla to soustava věčně kolísající a běda, kdyby někdo — hledaje svou sukni — o ni zavadil. V koutě řečeného pokoje stál stůl o třech nohách, pyramida krabic, podstavec pro vánoční stromek a vposled skřín, na níž Josef v dobách své rané mladosti zkoušel ostří nožičků. Její boky byly zohaveny nápisy a kresbami, ale u dveří doposud majestátních visel zámek větší, než je ucho železnáku.

Tato skřín sloužila Alžbětě za schránku pokladů.

„Tak! Teď máme po všem,“ řekla Robina znamenajíc, že šatník je na dva západy.

„Malá starost!“ odpověděla Martina a zubíc se a přimhuřujíc oko sklonila se na zem. Potom vsunula ruku pod skříň. Bylo jí dotknouti se téměř tváří podlahy a vstala všechna zardělá.

„Tady je klíč!“ pravila a jala si třít loket.

Robina se třásla nedočkavostí, aby usvědčila svou nejstarší sestru z nějakého směšného či nedovoleného kousku (neboť láska mezi sourozenci nabývá někdy ostré příchuti srážek a škádlení).

Horvatovy dcery, Josef, a dokonce i Jan byli si v mnohém ohledu tak podobni, že se nemohli shodnout. Všichni toužili po týchž věcech. Milovali vnější lesk, sdíleli žízeň starého Horvata, rádi si dopřávali ječivého smíchu a všichni vyhledávali teplá místa v posteli, kde se válel jejich bratr či sestra. Tvořili smečku, milovali hromadu těl, družnost, žranice a hádky.

Jan, který jim byl nejméně podoben a jemuž bylo mnoho věcí odepřeno, cítil, že je strhován stejnými zálibami. Odlišoval se od ostatních především tím, že je nedovedl uskutečnit. Avšak s Robinou se měla věc jinak. Její hašteřivá a drzá láska k životu dovolovala jí plakat a smát se, uzavírat přátelství a tropit bližním věci, pro něž se vadili. Po hádkách následoval pak krásný smír. Tu stávala tvář v tvář svým uraženým přátelům a brala je kolem pasu, cítíc milost jakési člověčiny právě tak, jako když se hněvala. Vztek i něha tvořily jen přízvuk jejího věčně kypícího rozmaru, který se mohl stejně snadno podobat citové posunčinně, jako byl milý a jímající.

Robina vsunula konečně klíč do zámku a Martina jako vyvolavač, který svírá oponu před nejtěžším kusem svého panoptika, položila na skříň dlaně.

„Co myslíš, že tam je?“

„Psaníčka!“ odpověděla Robina.

Druhé děvče se dalo do smíchu a otevřevši dveře lovilo mezi krámy. Klečela, měla paži přivřenu křídly šatníku a obracela smějící se tvář k Robině. Po chvílce tápání uchočila věc, kterou hledala. Byly to vysoké jezdecké boty.

Martina provlékala jejich vnitřní poutka a zvedla je na ukazováku.

Jezdecké boty!

Nejmladší sestra byla tak udivena, že nemohla pronést slova.

Proč si je Alžběta pořídila? Kde vzala peníze? Proč je schovává? Co zamýšlí?

Když pominul první údiv, vyňala Robina novinový papír, který byl nacpán do špiček bot, a obula jednu z nich. Martina vklouzla do druhé. Smály se. Zrak upřen na skvělé dílo a sukně přitaženy vzad, chodily po světnici.

„Ukážeme je Lucii a chlapcům. Pojd'! Nezouvej se!“ pravila Robina a obě vyrazily na chodbu.

U okna stál strýc Edvard.

„Co to, k čertu, je?“ řekl. „Nemáte o kolečko víc?“

„Ne, míň!“ odpověděla Robina dupajíc střevícem. Edvard byl zřejmě v dobré míře. Obě děvčata se mu líbila. Díval se na vykroužené rty Robininy poznával požívačná ústa Horvatů, ale Martina se mu zdála cizí.

„Prosím tě a co ty zde děláš?“ otázal se mladé dívky.

„To je Martina,“ odpověděla její společnice.

„Nu, teď nevím o mnoho víc.“

„Jak ti to mám říci? Martina! Naše Martina!“ opakovala Horvatova dcera.

„Výborně,“ řekl Edvard pochopiv, že jde o služku. „Musím přece vědět, jak se všichni v domě jmenujete. A což boty? Chcete v nich běhat celý den?“

Robina vyložila, co zamýšlejí provést a jaký kousek zahrají nejstarší sestře. Mluvila velmi rychle a Edvard za přívalu slov sotva mohl sledovati pohyby jejích rukou a pohazování hlavy. Díval se na její vratký postoj, když se snažila zout botu, a usmíval se nerozpačité služtičce, která z něho nepustila očí.

„Co si myslí?“ přemítal. „Myslí si, že jsem starý, nepotřebný chlapík, který ji bude sužovat třikrát denně o vodu a který jí způsobí řadu nepříjemností. Musím jí něco dát. Měl jsem na to myslet v Praze, měl jsem nakoupit nějaké tretky. Ta maličká by, se mi zdá, měla nejraději prstýnek.“

Zatím venku vyjížděli čeledínové se žebříňáky. Dvůr ožil, husy se daly do kejhání, vozy rachotily a stavení se probouzelo. Malý Jan běžel z poschodí do přízemku a křičel na celé kolo:

„Snídaně! Snídaně! Kde je Robina? Viděls Robinu? Kde je?“

„Co, prosím tě, chceš?“ ozval se venku Maximilian. Seděl na vnějším schodišti vydrhnut a učesan, jako by dnes byla neděle.

„Má jít pro snídani. Snídaně!“ ječel Jan obraceje se na všechny světové strany. „Snídaně!“

Martina se vyklonila z okna a mávala dolů botami, které si navlékla na ruce.

„Jeníku! Jeníku! vidíš?“ křičela, nemohouc utajit překvapení.

Jan zahlédl sotva špičky bot a pokrčil rameny. Když odběhl, svezla se Martina z okna a vrhla na Edvarda udivený pohled, jako by jej teprve teď správně viděla. Potom všichni tři sešli dolů. Martina s Annou měly naspěch a předběhly Horvata o celé poschodí. Slyšel, jak dole propukly opět ve smích.

„Ještě ujde!“ pravila Martina druhé děvečce. „Ujde, ale je dlouhý jako tyčka.“

„O kom to mluvíš, ty nestydo?“ zeptala se Františka. „Dej si pozor na svůj prostořeký zobák, nebo ti přijde jednou draho!“

Venku zastihl Edvard nejprve Maximiliana. Mokrý vlasy mu ležely při hlavě a jeho zamračený obličej byl málem hezký. Měl světlé volné šaty, a když se postavil, aby přál prastrýci dobré jitro, zdál se malý a silný.

„Oho,“ pravil Edvard, „snad jsem tě nevyrušil? Sedni si, hochu, a přemýšlej dál.“

Edvard měl Maximiliana poněkud v žaludku. Zdálo se mu, že je to vyjevený mladík, a velmi mu připomínal svou matku, která byla z židovského pytle.

„Ať táhne na kolo i se svým zatraceným malířstvím,“ myslíval si za schůzek s ním, když si rozpačitý student

mnul hřbet nosu a div mu nevyrazil loktem oko, „je mi nanič z poezie vykrákaných umělců, kteří se objímají v noci s peřinou. Hrají, malují a nedej pánbůh, aby se dali do zpívání.“

„A co paní matka?“ řekl po chvíli rozpaků. „Všechno při starém? Jářku, to si dovedu představit. Byl jsem s ní v Americe. Ve Státech, ale to je už řada let. To jsi nebyl ještě na světě.“

„Já?“ odpověděl Maximilian, „byl jsem na světě! Narodil jsem se dávno předtím.“

„Člověk nemůže podržet všechno v paměti, ale máš pravdu. Byl jsi takové černé dítě s rovnými vlasy. Teď je to jiné, co? Setkal jsem se s vámi v Chicagu. Tvá matka nechtěla jezdit omnibusy ani pouliční drahou.“

„A hrome!“ pomyslně si Horvat. „To jsem se dal po ránu do řeči.“

„Měl bys požádat Robinu, aby ti půjčila slunečník,“ dodal zvedaje ruku proti slunci. Potom se obrátil k Jeníkovi, který se právě vyřítit z domu.

Jan se zastavil a upravoval si punčochu, která mu nepadala.

„Jsou všichni stejní,“ pomyslně si starý inženýr.

Za Janem přišel hospodář, Maximilianův bratr, dále Josef, tři sestry přinášející ohromné konvice a vposled paní Horvatová.

Zasedli ke snídani.

Alžběta držela nad stolem jen svůj šálek. Lokty přitáženy a hlavu vzhůru podobala se ptáku, který k nám zavítal z Anglie. To se nedá říci o ostatních. Josef mluvil s plnými ústy, Lucie se smála, až vdechla drobet a musila vstát od stolu.

„Dej pozor, ty čertovská žábo!“ vykřikl Josef a uchopil konvici, která se rozkývala, jako by snídali na palubě.

„To je každý den!“ pravila paní Horvatová. „Ještě jsem je neviděla v klidu snídat.“

„Teď bys měl jít chytat ryby,“ navrhoval hospodář. „Chlapci ti opatří prut a dovedou tě k tůni. Co myslíš, Josefe, dali by se dnes chytat pstruzi? Byl by na to den?“

„A, to člověk nikdy neví,“ odpověděl nejstarší syn mezi dvěma sousty.

„Takhle když je pod mrakem a když má pršet, to se pak tahá jeden za druhým,“ pravila Robina.

„No,“ řekl Otakar, „v Louce není ryb na čerty.“

„Já jsem jich chytila za odpoledne šestnáct!“

„Miláčku, nesmíš tak prášit!“

„A nevezmeš si ještě krapítek? Či kousek másla? Musíš se o sebe postarat.“

„Ne děkuji, vždyť snídám za dva.“

„Kdežpak, kdežpak, jen se rozhlédni.“

„Namouduchu, Maximiliane, ty máš chuť k jídlu!“ řekl starý strýc a tím napomenutím a tím neomaleným způsobem dal jaksi najevo, že nevypadl z hnízda.

Po snídani si vzal Edvard svůj pamětihodný klobouk a chopiv se hole vyšel do polí. S Horvatem kráčel pes. Těžká fena s trochu rozpláclym zadkem a s plandavýma ušima šla mu v patách.

„Na jaké jméno asi slyší,“ myslil si starý pán a pro potěšení ducha jich několik odříkal. Fena kráčela dál pohybujíc svou oháňkou a pohlížeje na něho ze snu, kde vládne odanost a touha lovit.

„Pojďme tedy, *jak se ti líbí*,“ řekl Horvat.

A šli podle břehu, stromořadím, které vzneslo své hlavy za tu dobu, co se stranil jankovských cest. Vzpomínky, láska a něha trochu vyčtená, něha a hlasy znějících lesů vanuly mu do tváře. Fena se tu a tam pustila za králíčkem. Pak zmizela ve vysoké trávě a bylo slyšeti její vysoký a rozčílený kvikot.

„Až se vrátím,“ myslil si starý inženýr, „podíváme se na Vojtěcha ze strany. Má dlouhou hlavu jako já. A nos jakbysmet. To není nic podivuhodného, ale odkud se u něho vzal ten snadný smích? A které tmě jsem já ukradl schopnost žít sám?“

Když byl odpoledne statkář s Edvardem a se synovci na zahradě, přišel na návštěvu bartinský student. Na tuto chví-

li čekala Robina. Dala Lucii znamení a vytratily se spolu do komory. Tam byly v koutě připraveny jezdecké boty a jedny z nejzpidněnějších šatů, jaké se kdy urodily na kolenou švadlen. Paní Horvatová je kdysi pořídila Alžbětě k biřmování. Když si je chudinka navlékla, vypadala doslova jako strašák do zelí a její sestry se válely smíchy. Potom se šaty přešívaly. Byly zkráceny a prodlouženy, jejich rukávy se v jednom období rozpínaly jako andělská křídla a v druhém splývaly hůře než prázdné pytle. Krajka, stuha, lata, sámek, nesámek, to vše na nich rostlo jako srst a ztrácelo se jako srst, která líná před blížící se zimou. Šaty byly původně bílé, ale paní Anežka je dala k hanbě všech růží a Ruženek obarvit na růžovo. Šaty zružověly. Byly růžové, jako je brčál zelený. Byly hanebné, neboť některá růžová barva je sice krásná, ale jiná může vrzat a páchnout ažaž. A to je případ, o němž jde.

Robina uchočila zlořečené šaty za límec a zatřepala jimi prohýbajíc se smíchem.

„Tak, a teď chvílku drž!“ řekla druhá sestra. „Drž a nesměj se jako ovce!“

Lucie měla v ústech špendlíky, hlavičkou dovnitř, hrotem ven. Mluvila skrze zuby a trošinku koutkem úst. Smála se, křivila tvář a pohybovala rychle rukama.

Jedna, dvě, tři, čtyři, pětkrát či desítkrát zapraskaly stiskací knoflíčky. Šaty spadly Robině k nohám. Stála v nedbalkách, ve spodním živůtku, který byl pod paždí poznamenán duhovými obloučky.

Lucie navlékla sestřičce na hlavu roucho, o němž už byla řeč. Potom si klekla na koleno, a zatímco se Robina otáčela, stáhla je pěkně k zemi.

Bylo čertovsky nádherné! Karnýry se plazily po zemi, pas spadal do půli břicha, dlaně mizely v rukávech a límec volal po pomstě nad švadlenou a nad mateřským vkusem.

Anna se udeřila dlaněmi do kolen.

„Hotovo!“

„Ještě ne! Ještě ne!“ opakovala Lucie.

Zbývalo navléknout si boty, vstrčit šaty do holínek a sepnout je mezi kolena svěřacím špendlíkem.

Slečny to vykonaly.

„Myslím“ pravila Lucie, „že způsobíme Alžbětě radost. Co říkáš, pozná se na první pohled?“

Robina odpověděla jakýmsi zahulákáním a vyběhla z domu, zapomínajíc na klobouk a bičík, který byl již připraven.

„Robino! Ro-bi-no!“ křičela za ní Lucie, odnášejíc zapomenuté věci.

Když běžely chodbou, zaslechla Martina dupání bot, a protože byla do švandy zasvěcena, nechala nádoby nádobím a už byla venku. Běžely přes dvůr. Prvá Anna, druhá Martina (švihající utěrkou na nádoby) a třetí Lucie s kloboukem a holí. Hnaly se do zelinářské zahrady, kde seděl strýc s hospodářem a s mladými lidmi.

Alžběta, prst mezi stránkami knihy, dívala se do očí sel-skému studentovi a rozprávěla. Byla v nejlepším, když se daly do křiku.

„Kdy ty holky dostanou rozum?“ zeptal se hospodář.

„Oho,“ řekl Edvard, „já vím, co to znamená . . .“ ale všechna ostatní slova byla přehlušena řevem, který se rozlehl, jako když r. 1820 stáli na dvoře vzbouření sedláci.

Josef vřískal, Robina vřískala ještě víc a Jan, který se mohl nadíti, že jeho nepříjemný hlásek zanikne ve vřavě, povolil rovněž uzdu své zdrženlivosti.

„Alžběta jede na biřmování!“

„To je naše nejstarší ve vkusných šatičkách z Vídně!“

„Šaty jsou z teleťiny, boty z kašmíru.“

„Robino, vystrč ret! Vysuň jej! Víc, víc, pro pánaboha, neb nikdo nepozná, že představuješ Alžbětu!“

„Kousni se do pysku! Nafoukni hubu!“

„A boty, ukaž, ukaž, holka, to je pravá práce prácheňská, to je tintěrovina, jakou jsme ještě nezažili!“

Když byla hra v nejlepším, ohlédl se Horvat na svou prorozenou dceru. Knihu na kolenou a prst mezi stránkami seděla bez hnutí na svém místě. Vysunula ještě víc spodní ret, na její tváři se objevily skvrny a zdálo se, že je jí do pláče.

„Přestaňte! Ticho!“ řekl Horvat, „není v tom kouska vtipu.“

Alžběta zatajila povzdech. Chtěla vstát, chtěla se dát do běhu, chtěla utéci. Pocit hanby pokryl ji jako stín. Zdálo se jí, že se všichni dívají na krátké a silné prsty jejích rukou, měla tísnivý pocit, že to, co je na ní nehezké, se zvětšuje, vzrůstá a kypí jako těsto v díži. Jakýmsi neurčitým pohledem znamenala Václavovu tvář zkřivenou smíchem a současně Martinu, která stála daleko od selského studenta.

„Je to hloupost. Snad by ses nehněvala!“ pravil opět Horvat a dotkl se jejího ramene.

Otcova účast vehnala jí poznovu krev do hlavy. Učinila několik kroků a potom obrátivši se odhodila knihu. Svazek s plesknutím dopadl do trávy a Alžběta byla tatam.

„To je všechno, co umíte?“ poznamenal potřetí Horvat. „Jděte za ní! Jděte někdo za ní!“

Václav Havelka ohromen svou chybou (neboť teprve teď pochopil, že se směje hrubému žertu) vstal, aby ji následoval.

Alžběta nešla domů, ale seběhnuvši ze svahu, který byl schůdný jen za tohoto vzrušeného okamžiku, skryla se v ohbí živého plotu. Cítila, že je sledována, uhadovala, kdo přichází. Měla jistotu, že to je Václav. Když došel, obrátila se k němu rozhodnuta setrvat v uraženosti. Chtěla promluvit co nejvšedněji, ale za jejím drsným hlasem se ozval hlas druhý a něžný. Alžběta plakala. Dlouho zadržované slzy jí tekly po tváři, šťastné slzy jí tekly po tváři, slzy smývaly její zármutek a necítila již nic, než že je zamilována a že nemůže utajit svou lásku. S touto bystřinou v srdci vrhla se Václavovi do náruče.

Selskému studentu tikaly v náprsní kapse hodinky a jejich zvuk mu jakousi těžce srozumitelnou obdobou připomínal, že se dopouští zpronevěry na slavnější sudbě. Chtěl si zachytiti svůj padající skřípec, chtěl se zmocnit kapesního šátku, chtěl mlčet, ale kouzlo plné studu a řád, jehož tíhu pociťoval, kouzlo, následnost, pořádek a opojení, které mu dýchalo do tváře, to vše a vposled jakási sláva způsobila, že řekl, co měl říci.

Když se políbili, usedla Alžběta na lavičku, zůstávají vedle sebe místo. Její levice visela podle těla a zámrazy blaženosti jí otřásaly. Poslouchala, dříve než Václav otevřel ústa, neboť tento nejistý milenec mařil čas trháním lístků a chtěl je zapísknouti přikládal je ke rtům.

VI

Václav Havelka se vracel z Jankova domů asi k sedmé hodině. Byly žně. Vozy se sjížděly k stodolám a stébla zachycená v korunách stromů naznačovala jejich cesty.

Václav neměl chuť setkat se s lidmi, ale nechtěl před nimi pospíchat. Ve svých černých šatech podobal se semináristovi. Skřípec a prázdné ruce dodávaly mu jakési vážnosti. Šel zvolna, napodobuje krok Křikavův a lenivost Horvatovu, neboť ti dva byli v kraji největší páni.

Václav prodlel již čtyři roky v hlavním městě, ale nepříjal pranic z jeho způsobů. Nevěřil jim. Zachoval si chytráctví mazaného venkovana a chtěl se raději podobati vzorům, jež platily v Bartince, než těm, kterým se podivovala Praha.

Rozhodl se studovat advokacii, ale neznal prostředí, které si zvolil. Prácheňský advokát Stefan byl příliš studený patron a neměl úspěch. Věčný kandidát poslanectví (napůl kazatel, napůl filozof) nemohl se Václavovi líbit. Opájela ho jména slavnějších obhájců. Viděl se již v taláru s rukou na knize a slyšel svůj hlas, který rozezvučí soudní síň a sklene nesmírnou větu. To bylo vše, co si dovedl představit ze světa práv.

Jednou zahlédl v soudní síni proslulého advokáta doktora Faltuse. Ale to byl stařec s těžkými víčky a hranatou hlavou, který se pranic nestaral o posluchače. Odřikával své texty a pomáhal paměti hojnými zápisky. Byl tučný, opíral se celou vahou o lavici a měl zřejmě porušené zdraví.

Václav tehdy poslouchal s ohromením. Shledával velikost v každém slově, ale jakkoliv byl jeho obdiv upřímný, přece jen cítil, že se do věci nutí a že je odsouzen sdílet

vkus Bartinky, která by se ani neohlédla za malým a chraplavým panáčkem.

Tu mu vyvstal před očima zástup, který se každou neděli shromažďoval u bartinského kostela.

Byly tam tři stánky prodavačů cukrovinek. Zpod převislé plachty, ozářena jen na svých hrotech, houpala se perníková srdce, a děti, s pohledem upřeným vzhůru, stály v strnulé řadě. Bylo vedro. Pot se lil z čel chasníků a děvčata držela v hrsti kapesník, neboť desky modlitebních knížek se jim lepily na ruce. Hospodáři v propocených límcích s klobouky v týle stáli u nůše s lahvovým pivem, které vybuchuje a pění, když se nalévá. Vůkol pak zněly hovory. Děvčata, procházející se po dvojicích, vyměňovala si tajemství a stavěla je přitom na odív; jiná děvčata se chechtala a opět jiná zachovávala vážnost hospodyněk.

Z hloučku chasníků padaly poznámky, pivo stékalo po stěnách zažloutlých sklenic a rozkročení sedláci zvedali je proti světlu.

Když skončily služby boží, vyšel z vrat hřbitova (kam se už od nepaměti nepochovává) průvod paní v šátcích. Hluk vzrůstal. Slunce pražilo. Tu za hlomozu a zvuků frkaček vykročil z kostela Horvat. Před prahem počkal (okamžik) na Hilaria Křikavu a potom se spolu brali středem zástupu. Krátký stín ležel jim u nohou. Šli, zastavovali se se sedláky, rozmlouvali s nimi, ale mnoho odpovědí zaniklo v šumu a pochechtávání. To, co řekl Horvat nebo Křikava, bylo ovšem slyšet jasně. Konečně došli k svým kočárům a rozloučili se s nohou na stupátku.

Tento obraz tak často opakovaný vryl se Václavovi v mysl a naplňoval ho studem (neboť sedláci ustupovali Horvatovi z cesty trochu ponížně). Havelka jim to zazlival, ale sdílel jejich obdiv.

Přemýšleje o Horvatovi uzřel Václav prokmitávati jeho podobou podobu Alžbětinu. Slečna plakala a Horvat pravil: „Jděte někdo za tím děvčetem!“

Havelka byl tak zabrán do svých představ, že si ani nepovšiml Oršáka, který seděl před školní budovou.

„Kam jdeš? Co je nového v Jankově?“ zeptal se učitel vstávaje z lavičky.

Byl bez kabátu. Roztřepené rukávy košile spadaly mu až k prstům a vesta sotva mohla obemknouti jeho hrudník. Přistoupiv k plůtku opřel se Oršák o sloup a Václav poznal, že je opilý.

„Musím se podívat domů,“ řekl Václav, aby skončil hovor.

„Studeo pecuniarum causa. Amo pecuniarum causa. Studeo, studere, studui, stultum!“ řekl Oršák, zadržuje studenta. „To je, brachu, stupnice alžbětinská. Rozumíš mi? Co? Rozumíš?“

Václav se vytrhl z učitelových rukou a spěchal neobraceje se. Před chalupou se setkal s otcem, který vezl obilí.

„Přidrž vrata!“ řekl sedlák a ukázal synovi na veřej, padající svou tíhou ke kameni zapaštěnému do středu cesty.

Kolísavý potah vjel na dvůr a student se doposud opíral o křídlo vrat.

„Nu, byl by pomalu čas, aby ses hnul!“ pravil sedlák a student se dal do práce.

Paní Havelková viděla nerada nejstaršího syna nádeničit a večer, když se chystali na lože, vyčtla to manželé.

„Co tě to napadlo? Co si lidé pomyslí?“

Sedlák odpovídal příliš silným hlasem.

„Mluv zticha!“ napomenula jej, ohlížeje po dveřích komory, kde seděl Václav.

Druhý syn a desetiletá dcera někde lelkovali, nejmladší dítě spalo již v posteli (kam se selka chystala přilehnout), ale Václav doposud bděl. Doposud pracoval.

„Snad se učí, snad píše psaní,“ myslila si paní Havelková, „ať dělá, co chce: je to jediné okno, kde se svítí. Každý může vidět, že si hledí knih.“

Synovo studentské zaměstnání selku povznášelo. Viděla v tomto *postavení*, jak uvykla říkati, hlavní věc a vlastní smysl studií. Být pánem znamenalo pro ni snad méně než být studentem, neboť tuto slávu, tento rozkvět, způsobovali rodiče větší měrou než Václav.

Paní Havelková chodívala spát již zvečera. Sotva byla hotova v chlévě a sotva opatřila drůbež, rozdělila večeři vždy stejnou a vlezla do postele. Potom v dolíku lože čekala na své tuláky a snila. Sladká dřímota skýtala jí nejvíce vznětů. Snila o Václavovi. Viděla jej konati nesrozumitelné práce uprostřed zlých a posměšných pánů, kteří mu (pravděpodobně pro jeho chudobu) nedůvěřovali.

Představovala si všechny ty krkavce.

Černí, hubení, kněžourští jako z obrázku, který Marie jednou přinesla od tesařova syna. (Byl to neznaboh.) Přemýšlela o nich neméně než o synovi. Měla je stále na mysli, ale nikdy neviděla jejich hákovité nosy tak zblízka a nikdy se nemohla víc zděsit drápů na jejich prstech, než když přicházeli k jejímu loži. Byla to hra s ďáblem. Václav stál uprostřed příšer a vedl si po způsobu toho, o němž se vypravuje v knize evangelia. Shledávajíc tuto podobu a již již hotova vysloviti veliké jméno Ježíšovo, byla paní zasažena takovým strachem, že se vztyčila na loži.

Sen prchl. Opřela si hlavu o dlaň, loket o polštář a jala se rozmlouvatí se sedlákem, který bos a bez kabátu přecházel po kuchyni.

„Mám starost o Václava. Je to nezkušený, hloupý kluk a kdoví jakou věc nám ještě neprovede. Kdoví co na nás čeká!“

Muž měl v podobných řečech stejnou zálibu. Rozuměl jejich smyslu a věděl, že znamenají štěstí, o němž je hanba mluvit zpříma.

„Máš pravdu,“ řekl, „se mi zdá, že nám přerůstá přes hlavu.“

Paní udeřila do peřiny a vyhledala pro svou nohu chladnější místo.

„To snad ne!“ pravila cítíc, jak z hlubin srdce stoupá jí do hrdla úzkost. „Jen kdyby byl ten druhý jako Václav!“

„No,“ odpověděl sedlák, „člověk si zrovna nevybere, ale Josefa mám aspoň na očích, mohu mu poručit.“

Paní se posadila a uchopivši jeden ze svých copů přehodila jej zlostně na záda.

„To bych ráda věděla, kdo ti co napovídal! Učitel Oršák, ne?“

„Je toho plná ves, víš, že chodí za slečinkou ze dvora!“

„A kdyby chodil!“ odpověděla paní s pocitem úlevy, „mohli by olíznout všech deset!“

Studentův otec spustil lžici do hrnčičku a přenesl jej mlčky na kamna.

„To je to!“ řekl s váháním, které si osvojoval ve chvíli vzrušení. „Já od něho nic nechci, ale kdyby se snad stalo a opravdu jednou dostudoval,“ pravil dále sedlák odvažuje každické slovo, „byla by to jeho škoda . . .“

„Škoda? Je mu to málo? Míří táta ještě výš? Či není slečinka dost hezká?“

Paní se snažila představit si Alžbětu.

„Jak je to dávno, co byla u biřmování? Tři — čtyři léta. Stála jsem tehdy Lojzině za kmotru a viděla jsem všechno jako na dlani . . .“

Hodiny zavěšené nad čelem selčiny postele odbíjely devátou a do světnice se přihnalo malé děvče.

„Je to dost, že jdeš,“ řekl sedlák. „Jedla už, matko?“

Paní přisvědčila a to jediné slovíčko rozvlnilo obraz biřmování. Brána z chvojí s nápisem, který zrobil učitel Oršák, kočáry, vyzvánění zvonů, průvod kněží a slečinka s kyticí, slečinka oděná v šaty nejkrásnější zrcadlila se již jen na hřebenech vln. Roztříštila se a vposled zmizela.

„Zítřa musíš časně vstávat,“ pravila selka své dceři, a protože uvykla mluvit jen o práci a protože všechen ostatní hovor považovala za nevěčný a bláhový, jala se rozvádět vše, co je třeba vykonat, dříve než odejdou na pole.

Zatím muž obešel dvorek a pískal na druhého syna.

„No, jakpak dlouho na tebe budu čekat?“ řekl zavíraje dvířka na dva západy.

Mladší Havelkův syn měl plnou hlavu Oršáka, který dnes opět ztratil míru.

„Nevím, nevím,“ řekl sedlák, „jak to s tím chlapem dopadne. Bude prý řídícím? Je to možný?“

„Hloupostí!“ odpověděl chasník, „dali mu to jen na čas.“

Sedlákovi se zdálo, že dvorem přeběhl stín, a vrátil se na zápraží. Soumrak houstl a bylo sotva viděti k vratům stodoly.

„Je tu někdo?“ otázal se hospodář rozškrtnuv sirku. Po chvílce ticha opakoval otázku, a když opět nikdo neodpovídal, přešel k vozu, který stál ve vratech stodoly, a spustiv jej o poznání níže, přirazil obě veřeje a spustil závoru.

„Lumpové,“ řekl si mysle na tuláky, jichž bylo v kraji nepočítaných, „co by si člověk na nich vzal, kdyby mu podpálili.“

A stísněn jako bohatec, jehož poklad zůstává bez stráže, bral se domů.

Hnojiště páchlo, horký van dral se zamřížovaným oknem chlěva a bylo slyšet kvákání žab. Sedlák se podíval k noční obloze. Několik hvězd probleskovalo z mraků a měsíc tonul v přísvisu záře. Sedlák ucítil dotek nové úzkosti. Vítr se ani nepohnul. Schylovalo se k bouři a žáby ze vzdálených rybníků bylo tak dobře slyšet, jako by kvály v louži uprostřed návsi.

Vrátiv se do světnice odložil sedlák potmě své spodky a vrhl se se sténáním do postele. Byl sklíčen.

„Spíš?“ otázal se ženy a zaslechnuv, že se pohnula, dodal: „Bude bouřka.“

Paní přemýšlela doposud o Alžbětě.

„Obilí zmokne. Kdybych měl pár koní,“ pokračoval hospodář, „mohlo být všechno pod střechou.“

„Snad by ti mohli půjčit ze dvora,“ pravila žena.

„Že se ti chce mluvit takové nesmysly,“ odpověděl sedlák, „já bych dneska Horvatovi neřekl, ani za nic! Copak nevíš, na čem jsme?“

Paní neodpovídala. Tiskla tvář k hlavě nejmladšího dítěte a hledíc na štěrbinu, odkud se linulo světlo ze synovy komory, snažila se vrátit v myšlenkách k Alžbětě. Poznávala, že ji miluje.

Václav, ruku na otevřené knize, se odkláněl, aby učinil místo mladšímu bratrovi u okna.

„Nic neslyším,“ řekl Josef, jemuž doposud tanul na mysli Oršák, „odešli asi do hospody.“

„Prosím tě, co na tom máš? Že tě to baví!“ řekl student.

„Hm, měl bys ho vidět,“ odvětil Josef opíraje se levicí o stůl a tiskna hlavu k mříži.

„Nic,“ dodal, když se mu nepodařilo postihnout pražádný zvuk, „možná že ho chytila žena.“

„Se mi zdá,“ pokračoval Josef usednuv na stůl a zouvaje si střevice, „že tě má Oršák v žaludku. Mluví o tobě, no, náramně hezky!“

Václav ve svých vidinách slávy patřival na Oršáka jako na výstrahu, kterou mu prozřetelnost postavila do cesty. Znal jeho neuvěřitelnou paměť a schopnosti, které prý udivovaly v dobách, kdy trávil čas na vysoké škole. Znal jeho bídu, poklesky a přísahy, jimiž se tisíckrát zavázal, že se obrátí k lepšímu životu, znal jeho mohutný rozum i bláznovství, ale jedno i druhé připadalo mu jako smyšlenka. Nemohl uvěřit, že by se tyto protivy vtěsnyly v jednu hlavu. A přece to bylo nepopíratelné. Splétaly se jako dvě obludná těla. Jako člověk a zvíře, jako muž s jasným čelem a býk. Václav, utkaný z touhy po úspěchu a bez velkých vášní, byl zděšen Oršákem, který nedovedl chodit leč v závratí myšlenky či kořalek. Zdál se mu netvorný, uhýbal před ním a nalézal jej na všech bartinských cestách jako strašidlo.

Zaslechnuv, že se Oršák bavil na jeho účet, byl student poněkud zneklidněn, ale snažil se utajit, že mu věc není lhostejná.

„A co,“ řekl zavíraje knihu, „Oršák je poslední v kalendáři. Na toho nikdo nedá.“

Když ulehli, zeptal se mladší bratr Václava, co je pravdy na jeho pletkách s Alžbětou, a nečekaje na odpověď, jal se ho zahrnovati výčitkami.

„Přestaň,“ řekl student uraženě. „Já se tě také nevyptávám.“

„Se mnou každá holka ví, co ji čeká.“ odpověděl Josef, „já nic neslibuji.“

„Myslíš, že jsem já něco sliboval?“

„A máš ji rád?“ zeptal se druhý bratr.

„Nevím. Nemohu to říci. Snad,“ odpověděl Václav.

„Můj bože!“ vzdychl mladší bratr a náhle stržen přívalem záští dodal: „Jdi k čertu i se svou pitomou holkou!“

Byl s Václavem nespokojen, poznával, že s ním nemůže souhlasit. Byl unaven, cítil tíhu v údech, cítil všechny klouby, utahaný hřbet a večeri, kterou zhltl. Chvilku bylo ticho, potom kdesi v podkroví spustil cvrček vrzavou píseň a vlna dusného horka vanula komorou.

Z návsi k nim dolehl křik. Oršák přecházel z hospody do hospody, ale Josef již neslyšel. Spal leže s otevřenými ústy.

Oršák se vracel ráno domů. Pomlácen, zedraný a sžírán svým opilým štěstím bral se mimo selská stavení a míjel bez povšimnutí chasu, která se chystala na pole. Nepřipadlo mu, že by se měl skrývat. Šel mlčky, klátil rukama a chvílemi se opět zastavoval hledaje střechu klobouku. Kráčel jako krysař a myší stádo, které se líhne v střepinách vyprázdňených lahví, šlo za ním. Naslouchal jejich pištění, naslouchal svistu představ, jež neměly pokdy promluvit. Jeho přivřeně oči dokreslovaly obraz zahlédnutých vidin, znetvořující zvířata k obrazu chrličů a proměňující všechno po způsobu smrtelných horeček. Přirdoušen svou vášní, mdlý a bez dechu, byl více mrtev než živ a děvečky, které jsou náchylny k smíchu, dívaly se za ním s hubou dokořán.

Oršák bydlil ve starém pivovaře, který byl dávno zrušen. Tato rozlehlá a neužitečná budova patřila Horvatovi. Když ji opustili sladovničtí chasníci, zřídil Horvat v jedné části přízemí hostinec a klenutou síň, která zabírala celou výšku domu, upravil, aby mohla sloužit za tančírnu. Odtud se skvěl nad jejím vchodem nápis DVORANA. Dřevěné schodiště dotýkalo se svou patou záchodu a stoupalo temnou prostorou do poschodí. Zde byla pošta, hotelové pokojíky (věčně prázdné) a vposled byt Oršákův. Silné kamenné zdi dýchaly vlhkostí a pach záchodu čpěl po celé budově.

Oršák vystoupiv do poschodí zůstal v polotmě. Zvrátil se na lavici, kterou při poslední zábavě kdosi vynesl z kruchty hudebníků, a čekal, až jeho žena vyjde ze dveří. Pohled upřen na konec chodby, s pěstí na srdci a s ústy otevřenými přemáhal opilost a spánek.

Paní Oršáková vstala toho dne o páté. Oblékla se, uvázala si šátek na hlavu a šla po práci. Krmila husu, měla kozičku a u nich se počíнал den.

Oršák slyšel zapadnout dveře a klapot pantoflí. Když kroky dozněly, přeběhl dlouhou chodbou až k druhému schodišti a vpadl do kuchyně. Prošel vedle kolébky a vedle lůžek svých dětí, vkradl se do pokoje a zamkl za sebou na klíč. Konečně byl v bezpečí. Padl na sedátko pod oknem, jež bylo vyhloubeno ve zdi, a oddychoval. Nad ním visely ptačí klece. Drozd, dvojice čížků a klec se sýkorkami. Oršák k nim vzhlédl, vztáhl ruku, chtěl vstát, ale sesunul se a již se nepohnul.

Nikdo nemohl říci, kdy počala Oršáková vášeň. Snad mu byla vštípena již jako chlapci. Paní Oršáková neznala jej jinak. Schýlena nad dětskými postýlkami nebo nad valchou uvykla tomuto šílenství. Probděla mnoho hodin čekajíc na manžela, vykonala bezpočet cest, aby jej odtrhla od lahve a mnohdy konejšíc dítě sotva narozené byla zděšena samomluvou či předříkáváním veršů, které sypal ve svém bláznovství z rukávu. Tu kladla ucho na dveře světnice, v níž se zamkl, sledujíc jeho vratký krok a zámlky, když se mu nedostávalo dechu.

Paní, která pocházela ze statku v okolí Práchně, naučila se sotva psát a nerozuměla pranicemu z toho, čím se obíral ve chvílích jasného rozumu. Střízliv či pomatený svou kořalkou, byl jí stejně nepochopitelný a stejně jí naháněl strach. Pohrdala jím, chtěla ho chránit a v hloubi své ubohé a tupé duše jej milovala. Kdysi bojíc se, že si srazí hlavu, dala vezdítí mříž do strašného okna (ušetřivši potřebný peníz na žebráckých polévkách) a jindy, když nebylo doma groše, opatřila mu jakýmsi zázrakem přece hlt kořalky. Ale strašný piják se od ní odvracel, nemohl snést nic z života,

po němž prahl a jemuž se vzdaloval. Teprve v sedle své opilosti, teprve na hřbetě své ohnivé klisny mohl se s úžasem rozpomínat, že jeho žena je starostlivá a hodná lásky. Teprve když mu padala hlava, teprve když si v pekelném oživení hryzl pěst, mohl patřiti do nížin, v nichž se žena (bez přestání chodící s útězkem) a děti (tak málo líbezné) podobaly andělským stvořením. Tu jasný den a sloup slunečního světla padající na stůl zdál se mu nejkrásnější. Tu poznával, že jeho krkavčí neklid má dvě střídy: Touhu po životě a unikání z něho.

Paní Oršáková se kdesi na dvoře dozvěděla, že se její muž vrátil. Běžela domů a jala se bušit na zavřené dveře.

Opilec procitl. Bazar potkanů a krys zpatlaných z šedi, kterou vyzvracel, pískal u jeho nohou. Viděl kostlivou dámu pohrávající si slunečníkem, viděl rysa, který přisát k hadru pije tepennou krev. Viděl lezoucí vlásenku se zobanem zůstávající rány v zápěstí (na místech, kde jste si zapínali rukavičku), viděl kadeře vlásenky vlnit se jako medúza a vztáhl ruku ke svým klecím chtěje se jich zachytiti, chtěje být vykoupen, chtěje se zachránit.

Rány na dveře zněly silněji a silněji. Oršák tiskl svou tvář k drátům klecí a zavěsil se na ně. Ptáci křičeli, zmítajíce se v těsném prostoru, a Oršák v jakémsi úchvatu své blázniviny srazil je na zem.

Voda z rozbitých misek se rozlévala v louži, ptačí zob se sypal na podlahu, ptáci bili do drátů a rány na dveře utichly, aby se za chvíli ozvaly ještě silněji.

Když Oršák nabyl opět smyslů, táhlo již k poledni. Vstal, oblékl kabát, uvedl do pořádku věci, které rozházel při svém návratu, a hledal příležitost zmizet.

Žena na něho nepromluvila. Zamračená a nešťastná pracovala u kuchyňského stolu a hrnce zněly v jejích rukou. Zůstala obrácena zády, ale sotva vyšel, dala se za ním.

Venku setkal se Oršák se starým inženýrem Horvatem. Oslovil ho a jal se nazdařbůh vypravovati o Bartince, s kterou to jde od deseti k pěti. Mluvil do větru, mluvil jen tak,

aby se přesvědčil, že vládne jazykem a že mu lidé po včerejší noci ještě odpovídají. Připadal si politováníhodný a nízký jako plaz. Styděl se, měl soucit se ženou a současně v sobě živil hněv proti ní, proti lidem, proti Horvatovi, který napřimoval svá stařecká ramena a mával holí. Chtěl mu ukázat, že je právě tak směšný jako on sám, že v chalupách bydlí hrabiví tupci a že v tomto stánku bídy pranic neznamená vyprázdněná láhev.

Z temného průjezdu vyšla Oršákova žena a poslouchala, o čem je řeč. Po chvíli vystoupila ze stínu a kráčela opatrně blíž. Nakláněla hlavu, a aby jí nic neušlo, udělala si kornout z dlaně.

Jedno z dětí, které si hrály v prachu, rozběhlo se k ní a dalo se do křiku.

„Buď zticha! Buď zticha, cikáne!“ pravila zastavujíc se.

„To je má žena,“ pravil Oršák.

Paní pozdravila protahujíc slova jako všichni lidé v kraji a otřela si hřbetem ruky ústa.

Horvat se pohnul směrem k místu, kde stála, ale Oršák jej uchopil za rukáv.

„Pojďte se podívat, jak vypadá škola, to stojí za groš.“

„No, dovedu si to představit. Až někdy jindy,“ odpověděl Horvat, ale vykročil poznávaje, že si učitel nepřeje, aby mluvil s jeho ženou.

„Kam zas táhneš?“ pravila paní.

„No dobrá! Dobrá!“ přerušil ji učitel a obrátiv se k Horvatovi dodal:

„To je živobytí! To je pěkné živobytí!“

Šli pustou návší podle husí louže, podle terasy s kuželníkem, podle zídek osázených střeplinami lahví a slunce je páliło do týlů. Po chvíli došli k stavení, z kterého čpěl pach mydlin. Dítě vynášelo z chalupy hrnec vařící vody. Před zápražím stály na stoličkách necky a dvě malá děvčátka nořila ruce do zpěněné tekutiny. Dítě s těžkým hrcem šlo rovněž k neckám. Rozpřahovalo ruce od ucha k uchu plecháče a spěchalo vratkým krokem, neboť hrnec byl těžký.

Když mladší děti spatřily učitele, daly se na útěk. Ško-

lačka jej pozdravila stahujíc ústa. Zastavila se přitom a pára vystupující z hrnce zaclonila jí na okamžik obličej.

„Co,“ řekl učitel, „je středa a ty nemáš vypráno? To je nějaký pořádek?“

Děvče vytilo obsah hrnce a neodpovídalo. Dlouhý Horvat a učitel, který mu dosahoval sotva k rameni, byli jí zřejmě k smíchu. Sklonila se nad své dílo hledajíc kosým pohledem ostatní děti a její ruce ze starého zvyku dělaly vše, co má vykonávat pradena bdělá své pověsti.

Když Oršák s Horvatem míjeli Havelkův statek, ukázala za nimi selka posunkem hlavy a zeptala se svého studenta, co starý pán v Bartince hledá. Václav byl podle jejího soudu zasvěcen do všech věcí, které souvisely s Jankovem.

„Vaše dvory jsou na zdejší kraj trochu veliké. Kolik tady zbývá polí? A jaké? Samá škrabota,“ řekl Oršák.

Horvat viděl, že učitel nemůže stačit jeho dlouhému kroku, a spěchal tím úsilovněji.

„A mzdy, pane dvorní rado!“

Rozmluva stávala se protivnou. Horvat zavolal bez důvodu psa a připjal ho na řemen.

Bylo nesmírné vedro. Vzduch stál a zachvíval se jako vodní hladina.

„Pojď,“ řekl Horvat ohlížeje se na fenu, která kráčela v jeho stopách s vyplazeným jazykem a hubou plnou slin, „pojď, támhle je voda.“

Za touto průzračnou záminkou rozloučil se s Oršákem a zabočil do polí.

Když došel ke skupině stromů, shledal, že studánka vyschla.

Horvat usedl pod strom a lámal stéblo trávy.

„Domníval jsem se, že tenhle pramen je stálý,“ řekl si snaže se nemyslit na Oršáka.

Po polích táhlo jakési vanutí, prvé za onoho dne.

Edvard vydechl a promnul si stařecké oči. Zdálo se mu, že nemá schopnost dorozumívati se s lidmi. Zdálo se mu, že je zaklet do své kůže, zdálo se mu, že příliš zestárl a že ztratil svůj čas.

Koncem srpna přijel do jankovského dvora podnikatel staveb Křišta. Horvat pozval na týž den Hilaria Křikavu, ale poslanec, jak se zdálo, nespáchal. Hodina schůzky zvolna mījela, hovor vázl a Křišta natahoval ucho vsťříc hrčení kočáru, které se neozývalo.

Ve vedlejších pokojích stály Horvatovy dcery před knihovnou. Hledaly jakýsi svazek. Robina si klekla a její sukně se složily v rozmarné záhyby.

„Prosím tě, stoupni si!“ pravila Alžběta ukazujíc loktem, že nejsou samy.

Podnikatel zahlédl posunek a domyslíl si, že se týká jeho. Byl polichocen a snažil se chvilku poslouchat, co si povídají. Sestry však mluvily polohlasem a Křišta nezachytil ani slovíčko.

„Robino,“ pravil Horvat, „požádej strýce Edvarda, aby sešel dolů.“

Robina vyběhla z pokoje a Alžběta zmocnivši se knihy, kterou hledala, šla zvolna za ní.

„Smím se zeptat, co čtete?“ pravil Křišta.

Alžběta listujíc zprava doleva obrátila několik stránek a ukázala podnikateli titul knihy. Jeho oči přelétly skupinu písmen sestavených do trojúhelníku, jehož hrot směřoval dolů.

„Podívejme se, román ve vši své kráse,“ pravil podnikatel.

„To mě nebaví,“ myslil si pohlížeje na Alžbětu, „ale máš, holka, řídké zuby. A nos! Caesarský! Gaia Julia! U kořene narostl trochu do šířky.“

Alžběta zavřela knížku a šla spánembohem do zahrady. Robina byla již venku.

Konečně zarachotil Křikavův vůz. Byl to kabriolet staré ražby; žlutý, oprýskaný, vysoký, s pery na tři prsty. Když Hilarius vystupoval, zastavil se chvilíčku na stupátku a tu se kočárek naklonil na bok.

„Hod' koním hRst sena,“ řekl Hilarius přidržuje se kozlíku. Potom se obrátil k Robině a odpověděl na její pozdrav latinsky.

„Nu což, snad na mne nečekají dlouho? JáŘku, co Říkáš, ty pihovatá kRásko!“ dodal vcházeje do síně a mávaje kloboukem.

Robina běžela před ním.

Když se Hilarius usadil naproti Horvatovi a když se hovor počal stáčet k smyslu schůzky, řekl Edvard, že ministerstvo nevezme při stavbě dráhy nikoho v úvahu mimo inženýra Hartwiga nebo Rilkeho.

„Můžete se spolehnout,“ končil, „že to nikdo jiný nedostane.“

„Rilke je spřízněn se sekčním šéfem Malthusem,“ pravil podnikatel. „Je to bratr jeho ženy.“

„Ach, tím není nic řečeno,“ namítl Vojtěch Horvat, „to nerozhodne. Říká se, že Malthus je nepřístupný člověk a že na něho nelze v žádném smyslu působit.“

„PProsím tě!“ řekl Křikava a pokrčil rameny. „Mimo vás nenapRavitelné opoRtunisty nikdo od těch chlapíků nečeká nic dobrého. Jestliže se bude ve zdejším kRaji stavět železnice, je to jen pRoto, aby HaRtwig nebo Rilke vydělali uRčitou částku. StRategický význam ta tRať mít nebude — a to je jediné — co by je mohlo ještě zajímat.“

Řeholník lhostejně umkl očekáváje odpověď.

Když nepřicházela, dodal po chvíli mlčení:

„Snad se pŘitom ještě zhodnotí tvé pozemky, ale to je všechno.“

Hilarius Křikava mluvil z míry rád o tom, co lidé neradi slyšeli. Tento mrav zbavoval jej přátel v poslaneckém klubu zemědělské strany právě tak jako jeho politický radikalism. Býval knihovníkem jedné z nejslavnějších klášterních knihoven, ale opustil ji, když mu bylo naznačeno, aby volil mezi svým úřadem a politikou. Odtud trávil čas v pŭtkách anebo se nudil na řeholním statku, který byl podle jména svěřen jeho dohledu. Polní hospodářství a lesní správa ho nezajímaly. Byl Horvatovým sousedem, a jakkoliv mu byl

oddán, přijížděl do jankovského dvora jen zřídka. Nemohl zapomenout, že si Horvat předchází pány z ministerstev, a přisuzoval mu záměry skoro zištné.

Když Hilarius domluvil, očekával, že Horvat odmítne poznámku, ale Horvatovi bránila pýcha, aby se obhajoval.

„Rakousko je vlastně Vídeň,“ řekl Křišta pohlížeje střídavě na své sousedy, „vláda nezná nic jiného.“

„Ale ne, ne!“ pravil Horvat. „Kdybychom se nevzdávali, mohli bychom ve Vídni rozhodovat. Státní právo? Ano, ale neztrácejme proto hlavu a to, co je možné . . .“

„Můj bože,“ pomyslně si podnikatel, „mám-li takového přímluvčího, může být má věc řádně pošramocena.“

Šlo o to, aby se snad Hilarius v poslední chvíli nepostavil proti podnikateli. O stavbě dráhy bylo rozhodnuto a práce byly již vlastně zadány. Křišta, který měl ve Vídni mocné přímluvčí, nemohl mluvit veřejně, ale byl si svou věcí jist. Teď mu záleželo jen na tom, aby okresní zájmy nemařily úmluvu, v kterou vešel s ministerskými úředníky. Obrátil se tedy na Horvata s prosbou, aby jej doporučil poslanci Křikavovi.

Jankovský statkář platil za člověka, který nedovede nikomu nic odepřít, a Křišta si byl jeho pomocí tak jist, že se nezdráhal počítati s ní na prvním místě.

„Pane poslanče,“ pravil nečekaje ani na vhodnou chvíli, „pan Horvat je zasvěcen do mých poměrů a ví, jak mi na téhle práci záleží. Chci učiniti všechno, abych se zhostil závazků, které na sebe беру . . .“

„Vy přeháníte,“ pravil Horvat se smíchem. Potom stiskl podnikateli loket a jal se mluvit o nicotných zábavách v radničním sklepě vídeňském, kde se s Křištou seznámil.

Křišta poslouchal s rozpačitým výrazem člověka, který vešel do nepravé světnice. Chtěl věc vysvětlit a pohlédl s nevolí na Horvata, který mluvil již o politice.

„Anglie,“ pravil, „se pokusí odvrátit Německo od válečných plánů. Myslím, že City nepodstoupí žádné podobné dobrodružství. Co by tím získala, který trh je pro Angličany uzavřen? Nedovedu si představit, co by je mohlo pohnout k válce.“

„Kdož ví!“ odpovídal Křikava. „Cožpak nemají smlouvu s Francií? Ostatně sám jsi to řekl: Jsou-li dnes všechny trhy anglické, bude mít Německo zájem, aby věc vypadala jinak.“

„Tak vysoko se nemíří,“ namítal Horvat, „jde podle všeho jen o nějaké nevýznamné ústupky v koloniích a ty budou dosaženy mírovým jednáním.“

„Pah, mírovým jednáním! Rád bych věděl, co budou potom dělat zbojáři.“

„A cožpak stát na vrcholu své síly někdy válčí? Cožpak může být napaden a přinucen k válce? Anglie . . .“

„Hlupáku,“ myslil si podnikatel sleduje sotva zvuk Horvatových slov, „máš statek málem na bubnu a staráš se o Anglii.“

Křišta by byl nejraději vstal. Cítil, že je mu nevolno. Horvatovy vlasy a jeho temná tvář, jeho zdrženlivost a zřejmá záliba ve vybraných výrazech, to vše jej podražďovalo.

„Vy pospícháte?“ řekl Horvat znamenaje inženýrův neklid.

„Ne, naprosto ne, mám času nazbyt,“ odpověděl Křišta a jal se mluvit o Anglii právě tak bystře a právě tak bez znalosti jako Horvat.

„A pokud jde o váš zájem při zadávání práce,“ řekl znenadání Horvat, „svěřte se Křikavovi. Myslím, že v jeho ruce bude věc bezpečnější než ve vašich vlastních.“

Řka to, jal se vykládat, jak se podnikatel nepěkně vyslovil k jednomu z přímluvčích.

„Považ si,“ opakoval zvedaje rozžatou sirku, „řekl mu, že dovede odhadnout cenu jeho přímluvy!“

„Jde mi především o to, aby byli při stavbě zaměstnání zdejší lidé,“ pravil Křikava.

„Ovšem zajisté! Okresní starosta a hejtman je téhož názoru.“

„Hejtman?“ opakoval poslanec s nedůvěřivým posunkem. „Nu, praxe bývá jiná.“

„Ale ujišťuji vás . . .“

„Bude lépe, když se k tomu zavážete,“ pravil opět Křikava.

Potom si zapsal několik poznámek týkajících se rozpočtu a slíbil, že poznovu navštíví úřady, jal se pokračovat v přerušném hovoru.

„Ty si tedy myslíš, že v koloniích je poRušena Rovnováha? Nu, Řekl bych spíše, že Německo hledá záminku k válce. Vilém je vyzbrojen, ale dReadnoughty stáRnou. Za páR let nebude k potŘebě ani jeho dělostŘelectvo. Musí si, holečku, pospíšit.“

„Naštěstí se nás to netýká,“ odpověděl Horvat, „Rakousko má jiný zájem.“

„Tak!“ vykřikl Hilarius. „Ty věŘíš na Rakouskou zahraniční politiku? Ty věŘíš, že je samostatná?“

Názory a postavení Horvatovo vytvořily se zvláštním způsobem. Nebyl bohat, neměl úřadu, ale jeho styky, jeho mrav, věčné cestování do Vídně a lehkost, s níž vydával drobné částky, zjednaly mu určitou vážnost a vliv. Byl nevyrovnatelný, pokud šlo o klusáky a plnokrevné koně. Byl doma v kruzích kobylnkářů.

Jeho otec, Filip, zůstavil mu dvůr o patnácti stech měřácích a hřebčinec v Bartince, ale kolem let devadesátých vzrostla vydání spojená s chovem do té míry, že se Horvat musil zřici své zábavy. Usedlost bartinská s rozsáhlými výběhy se odtud valně změnila. Stáje byly sice udržovány v jakémisi pořádku (jako by hospodář věřil, že se ještě vrátí lepší časy), ale louky byly většinou zorány a dvůr zarůstal travou.

Kdyby se byl Filip Horvat vrátil na stará místa, nalezl by jen stěny hřebčince; nicméně duch této trosky byl týž, jaký tam vládl v dobách jeho mužného věku.

Roku 1868, kdy jedenáctiletý Vojtěch Horvat docházel v Praze do latinské školy, byl jeho otec Filip poslancem. Tehdy nastávaly v Čechách neklidné časy. Císař poražený ve válce pruské porušil *nezměnitelnou* ústavu a v starém království schylovalo se poznovu k bouřím.

Zatím Filip pramálo se staral o vývoj politických událostí a byl zaujat svým hřebčincem. Jednal o něm s vojáky, chodil po úřadech a neměl na mysli, leč jak by získal podporu

na bartinské stáje. V polovině ledna byl málem u cíle. Blížil se k cíli za podivnou cenu, neboť Čechy, mající v živé paměti styk se Slovenskem a zastávající svá práva historická, odmítly právě mluvit s vládou. Odmítly dualism a dožadovaly se korunovace. Odpor proti Vídni vzrůstal, a když se klenoty královské a koruna vracely do Prahy, zvedlo se mocné volání po samostatnosti. Myšlenky revoluční nabývaly poznovu půdy, avšak Horvat s několika svými přáteli soudil, že je nutno obeslati zemský sněm, a vyznával, že *ve věcech hmotných přestává ona příkrost, která se jeví ve věcech státoprávních a národních.*

Na počátku ledna, v den, kdy přibyl do Prahy Beustův ministr spravedlnosti, jel Horvat s velícím generálem pražské posádky z Františku do Nového Města pražského. Mrzlo, ale na ulicích bylo plno lidí. Studenti, měšťané, chasa nejrůznějších řemesel a pracující lid stál před průjezdy domů a tísnil se na chodnících. Ulicí Křižovnickou procházel pak průvod. Bylo slyšeti křik a bubnování.

„Praha je nepokojná,“ řekl Filip Horvat, dívaje se po kloboucích zástupu, který se dal znenadání v běh. „Je nespokojena a má snad pravdu.“

Navzdory tomuto souhlasu necítil se však zavázán vybočit z řady, jež se rozvíjela k moci, k bohatství a k šťastné konvenci, která se střeží přímého hovoru o výdělcích, a přece je získává.

„Rád bych věděl, jak dlouho se již zabývají politikou,“ pravil Horvatův společník, ukazuje na skupinu mladých lidí přebíhajících ulici.

Horvat pohlédl důstojníkovi do tváře a neodpověděl. Výsměch a pohrdání, které — jak se domníval — znělo v jeho poznámkách, dotýkalo se náhle jakýchsi stránek Horvatovy hrlosti. Zkřížil ruce na koleni a vykláněje se z vozu sledoval studenty v přiléhavých spodcích a v kabátech, v jejichž střihu dozníval empír.

„Jsou zde,“ pronesl po chvílce mlčení Horvat, „aby nám připomenuli rok osmačtyřicátý.“

Vůz míjel zvolna klášter, neboť zástupy mohutněly a bylo nutno přitáhnout koním otěže.

„Štěstí, že nemáme naspěch,“ pravil důstojník a zřejmě rozveselen podívanou na kalabréské klobouky policie (na nichž se čeřil kohoutí chochol) dodal: „Městská stráž by s těmi chlapíky nic nesvedla.“

„A škoda jí, škoda městské stráže!“ řekl Filip Horvat. Zatím lidí stále přibývalo a vůz mohl jeti již jen krokem.

Z otevřených dveří klášterní pivnice bylo slyšeti nápěv, který toho času otřásal Prahou.

„Revoluce!“ pravil důstojník se šťastným úsměvem člověka dívajícího se na dětskou hru, „to je učiněná revoluce!“

Ze skupiny studentů, jež bránila policistům vniknouti do průjezdu, padlo několik výkřiků a ulice odpověděla na jejich výzvu voláním:

„Sláva samostatnému království! Ať žije česká koruna! Ať žije samostatnost!“

Horvat zachytil několik pohledů a nemohl zůstat lhostejný. Hlavy jako ze spěže, hlavy, jež rozpaloval mráz méně než myšlenka, hlavy a ústa plná dechu, zdvižené paže, hůl a francouzský nákrčník, dědictví Robespierrovo, jehož cípek se zvedal pod úderem napjaté tepny, hůl, pěst a škubající se vousiska, v jakési střídě obrazů (z nichž každý byl s to vehnati krev do střízlivější hlavy, než byla Horvatova), jítřily jeho mysl.

Filip vstal. V tu chvíli byl stejně vzdálen revoluce, jako jí byl blízko.

„Zůstaňme klidni a nevěšme si jich! Nic to není!“ opakoval důstojník domnívaje se, že v Horvatově mysli zabírá více místa hněv proti zástupu, než je slušno. „Nechme je! A ty,“ dodal obraceje se k vozkovi, „práskni do koní!“

Když vůz projížděl Širokou ulicí, bylo mu zastavit před kasinem německých studentů. Tam hloučky vzrostly opět v dav a koně nemohli z místa.

„Hrome, co je to?“ zeptal se důstojník, slyše třeskot rozbitého skla a jakési drobné cinkání.

„Vytloukají Herbstovi okna!“

„Ano, ale ten druhý zvuk. Slyšíte jej?“

„Myslíte, že je to cvakání kohoutků? Kdežpak!“ odpovídal Horvat, ale i jemu se zdálo, že jde do tuhého. Výjev jej zdvihal z vozu, přitahoval ho a mátl mu mysl.

„K řasu,“ řekl, když se mu konečně vrátil hlas, „to vše mi připadá jako vypravování, které jsem slyšel, či jako příhoda, která se už jednou udála před mýma očima . . .“

Horvat nedokončil větu. Měl sotva čas, aby ukázal na hochu v jízdni dráze a vykřikl:

„To je Vojtěch! To je můj chlapec!“

Odtud zůstala v paměti obou Horvatů podvojná vzpomínka, která označovala tuto chvíli, jako panna a orel označuje rub a líc mince.

Filip našel mezi barety a poděbradkami syna a vposled své místo i sílu, aby se vzdal výhod, které ho zaváděly.

Odtud se zřekl podpory pro svůj hřebčinec. Odtud neopustil cesty, která se znenadání otevřela pod koly kočáru.

Jeho syn Vojtěch pak nikdy nezapomněl, jak se k němu blíží otec v průvodu usmívajícího se generála, a měřival ruměnce podle začervenání, které mu tehdy zaplavilo tvář.

„Pokud se týká mého vkusu,“ řekl generál onoho památelného dne Filipu Horvatovi, „dal bych přednost právě tak jako váš syn těmto hezkým chlapíkům. Bohužel, není nám dvanáct let. Bohužel, jsou okolnosti někdy silnější než my. Ale vám, příteli,“ dodal po chvíli ticha a ukázal na baret, v němž by se byl mladý student nejraději propadl, „vám sluší ta čapka dokonale.“

To již seděli v kočáře a jeden z policistů uchopiv koně za udidla, vedl je zástupem demonstrantů.

„Z cesty! Uхни se z cesty!“ křičel na výrostka, který snad ještě před okamžikem vykřikoval hanbu Rakousku a nyní mohl nechat oči na zeleném generálském chocholu a na rukavičce, která se dotýkala studentova lokte.

Když dostihli volného prostranství, pokynul generál policistovi na znamení díků.

Starý voják se vzpřímil, pravice vzlétla mu ke klobouku a tvář ožila štěstím.

„Co to držíš v ruce, kámen?“ otázal se generál, ukazuje na studentovu sevřenou pěst.

„Ne,“ odpověděl, „házeli jsme čtyráky. Rozdávali je v besedě u Černé růže.“

„Jakže?“ vykřikl generál, „ti kluci, kteří se třesou na krejcar, vytloukali okna čtyráky! Ale pak je opravdu s Rakouskem zle,“ dodal potězkáváje velikou a hrubou minci.

„Každý, u koho našli policajti kámen, byl odveden na strážnici,“ řekl chlapec a generál se smál a bušil mu na rameno a obracel se k němu se všemi měnivými odstíny ironie.

Vojtěch pak byl okouzlen.

Pěchota spěchající od Novoměstské věže k Široké ulici zdravila generála a důstojník nespouštíje očí z malého chlapce sotva jí kynul rukou.

Filip Horvat vystoupil pod jakousi záminkou z kočáru a okouzlený Vojtěch přemýšlel o skvělosti těch, jimž stráž drží koně. Chtěl se jim podobat, chtěl dýchat jejich vzduch a jako oni zvedat nedbale dlaň k čapce.

„Vláda,“ řekl Hilarius Křikava, konče svůj výklad o rakouské politice, „musí být ve vlastním zájmu povolnější.“

„Co tím myslíš, ústupky?“

„Co myslím?“ opakoval tázaný zvedaje doutník. „Chci Říci, že v Rakousku jsou Němci v menšině. Chci Říci, že je nutné počítat se skutečností. Rusko potlačilo před osmi lety Revoluci, ale odstranilo tím její příčiny? Nemůže vybuchnout zítřka s novou silou? Dobrá vláda se má snažit o to, aby její občané nebyli nespokojeni.“

„To znamená,“ otázal se podnikatel, „že dělnické strany mají mít podíl na vládní politice?“

„Dá-li pánbůh, budeme jednat i o tom,“ pravil Křikava.

„Myslím, že se státní správa nechová nepřátelsky,“ namítl roztržitě Horvat.

Účastnil se hovoru jen ze slušnosti. Jeho pozornost byla obrácena k studentům, kteří stáli s Robinou pod okny.

„Který je tvůj syn?“ zeptal se Křikava.

Horvat ukázal na Josefa.

„Na mou čest,“ řekl opět Křikava, „Rád bych věděl, co

si dnešní studenti myslí a s kým by souhlasili. Zavolej je. Kdo je to ten dRuhý?"

„Právnik. Havelka. Jeho táta má v Bartince statek,“ odpověděl Horvat a přistoupiv k oknu zval studenty, aby vstoupili.

Po chvíli stáli oba mladí lidé ve dveřích.

„Proč nás sem táhne?“ myslil si mladý právník, pociťuje proti Horvatovi hněv člověka, jemuž se všeho nedostává. „Udělal by lépe, kdyby nás nechal na pokoji. Mne i Josefa,“ pokračoval a s touto myšlenkou překročil práh.

„Á,“ řekl Horvat protahuje délku, jako by v ní byl skryt zvláštní význam, „pojďte dál, mládenci.“

Havelka usedl na okraj lenošky vedle Hilaria a tázavě se díval na přítele, který zůstal stát za otcovou židlí.

Pánové odpověděli na pozdrav a vyměnili s mladými lidmi několik vět o univerzitním studiu. Potom se hovor opět vrátil k věcem veřejným. Horvat obhajoval mladočeskou politiku a Hilarius měl plno výhrad.

„A proč ty, Václave, mlčíš? S kým by souhlasili tvoji přátelé z fakulty?“ zeptal se statkář.

„Já nečtu noviny!“ odpověděl Havelka nenávistně.

„Hlouposti! Je informován lépe, než si myslíte,“ řekl Horvat.

Podnikatel díval se na příchozí mlčky. Bylo mu asi 35 let, ale seděl nachýlen a jeho vrásčitá tvář připomínala stárnoucí ženy. Rozprávka se studenty jej nezajímala, ale vzhledem k tomu, že si Horvat s Křikavou zřejmě přáli v ní pokračovat, zeptal se právníka na studentské spolky.

Místo Václava odpověděl však Horvatův syn.

„Můj bože,“ pomyslně si statkář dívaje se na selského studenta. „Proč se tak mračí? Co se mu přihodilo?“ Zatím Josef pokračoval. Vplétal do vypravování příhody, trochu se chlubil, ale všechno, co řekl, bylo zábavné.

Zatím neměly Horvatovy dcery pranic na práci a nudily se. Alžběta v novém účesu a s knihou pod paží chodila z místa na místo. Okno a prostor před ním ji přitahovaly, ale bála se opustit stín stromů. Bála se, že její přání setkat se s Václavem bude uhádnuto.

„Tak, a teď jsme v koncích!“ pravila Robina. „Co budeme dělat? Dočkáme se těch kluků, nebo půjdeme samy?“

Alžběta se nejistě usmála a nahlédla do knížky.

„Nestůjте tady jako dřevění svatí. Za chvílku budou čtyři hodiny!“

„Nu, a co z toho?“

„Jak myslíš,“ odpověděla Robina a v milostném roztoužení objala sloup besídky.

Sluneční svit sunul se zvolna po schodišti a zasáhl vposled fenu, která ležela na nejvyšším stupni. Pes vstal a protáhnuv se odcházел zvolna do kuchyně.

„Co zde chceš? Hybaj! Hybaj na dvůr!“

Bylo slyšet hlas Františčin a rachání drápů o dlaždice.

„Nu vidíš, brachu stará!“ pravila Robina vítajíc psa, který se vrátil a který se před ní zvedl na zadní nohy.

Robina se dala do běhu.

„Nero, Nero!“ křičela uskakujíc před dovádějícím zvířetem.

Když přiběhly až k oknu, přitiskla Robina nos na sklo a podívala se do světnice.

„Oho, je ti smutno!“ zavolal na ni doktor Hilarius vstávaje ze své lenošky.

Robina přisvědčila a na zamžené místo před svými ústy vepsala otazník.

„Tohle je ale chování!“ pravila Lucie se smíchem. „Kdyby tě viděla máma!“

Nejstarší sestra odhodila knihu a jala si upravovati účes.

„Nu, kolik jsi toho přečetla? Ani stránku, co?“ poznamenala Lucie s věcností, která ji neopouštěla.

„Ty jsi blázen,“ odpověděla něžně sestřička, „vždyť to znám už málem nazpaměť.“

„Proč si tedy nevezmeš něco jiného?“ zeptala se Lucie a rozpažila ruce.

Zatím se v Horvatově světnici pánové již loučili.

Paní Anežka (podle předtuch, které přepadají hospodyně) to uhodla. Odložila zástěru a vyšla k dcerám.

„To se podívejme, horší zábavu si už opravdu nemůžeš najít!“ pravila Robině, která leštila svítilnu.

Paní Horvatové bylo jasno, že se obě starší dcery ve světě neztratí, ale Robina jí působila starost. Její budoucnost byla nejistá, její záliby nicotné, povaha nestálá a mysl příliš bujná. Učení jí nešlo pod nos. Byla prostořeká a uštěpačná, ale lidé ji měli rádi.

Když se podnikatel Křišta a Hilarius pozdravili s hospodyní, zastavil se stárnoucí poslanec na okamžik s Robinou. Mluvil opět latinsky.

„Quo usque tandem — jak dlouho budeš, Robino, zneužívatí trpělivosti naší? Jak dlouho překážeti chceš v Rozmluvách dospělým, abys společnosti své došla? — Ha, dovedeš mi to, holka, přeložit? Víš, co to povídám?“

„Jakpak by ne!“ odpověděla studentka a jala se odříkávatí hatlamatilkou své kvinty: „Tribunum lidí úkladem nobis strojire . . .“

„U všechvšudy,“ smál se Hilarius, „musím si dát pro podřuhé pozor na jazyk. Ale jen co je pravda, usadila jsi mě, jak se patří!“

Zatímco Robina a Hilarius takto žertovali, rozmlouvala Alžběta s Křištou. Šťastná, že je čekání u konce, a provinilá (vzhledem k pokleskům proti trpělivosti, kterou nařizuje řehole dívek), chránila se pohledět směrem, kde stál Václav. Šla podle Křišty a její loket se dotýkal jeho rukávu. Šla zvolna a lehce, její tvář zářila nadšením a štěstí se zračilo v jejích pohledech.

Toto kouzlo vstoupilo Křištovi do hlavy. Cítil, že Horvat je z nejpříjemnějších lidí, a nudná vypravování, která vyslechl, mizela pod proudy jakési nenadálé radosti. Zdálo se mu, že prochází branou blaženého věku, kde vládne důvěrnost.

„Krásný den, krásný den!“ myslil si podnikatel, vstupuje do svého vozu a stahuje si příkrývku na kolena.

Bylo sice vedro, ale Křišta cestoval v motorovém vozidle, v jedné z těch nestvůr, které zdobily silnice roku 1913. (Automobil se zdviženými lucernami propůjčoval mu lesk, nezbytný ve světě podnikatelském.)

Když se usadil, složil Křišta ruce na pokrývku. Neschá-

zelo než vyrazit a smeknouti klobouk, ale řidič se doposud zabýval motorem.

„Co je?“ zeptal se Křišta.

Člověk v myslivecké kamizole otáčel dále klikou a vkládal do své práce takovou sílu, že mu nabíhaly na čele žíly. Nemohl odpovídati.

„K čertu!“ řekl si podnikatel.

Zdálo se mu, že lidé jeho druhu by neměli býti vystaveni hříčkám podobných náhod, ale ohlédnuv se za Alžbětou, dal se do smíchu.

Asi třetí den po této rozmluvě vrátil se Křišta za jakousi záminkou do jankovského dvora. Alžběta byla právě v zahrádce a slyšíc, že někdo přichází, naklonila se přes plůtek nad kamennou terasou.

Klobouk z florentské slámy zavěšený na tkanici s malými uzlíky houpal se jí v ruce.

Podnikatel ji uctivě zdravil.

„Oho,“ pomyslna si Alžběta, „je v dobré náladě. Copak ho k nám přivádí?“

Křišta šel až k místu, kde nebyl svah příliš vysoký, a Alžběta kráčela zároveň s ním. Když se zastavil, podala mu ruku nahýbajíc se tak, že se jejich hlavy octly málem ve stejné výši.

Florentin mu padl k nohám.

„Váš klobouk!“ vykřikl a sehnuv se podržel jej chvílku ve svých prstech.

Jakási zdráhavá touha prodlužovala každý jeho pohyb. Byl pošetilý, mluvil nesmysly a Alžběta poznávala, že přišel jen proto, aby stál pod touto terasou a hleděl jí do tváře. Zdálo se jí, že je vtipnější než všichni, kdo ji shledávali nesličnou, a Václavova láska byla jí srozumitelnější než kdy předtím.

Okolí Bartinky a Jankova, kraj zvlněný zářezy říčky a potoků, jež vyhloubily něžná údolí, kraj poznamenaný chocholy na temenech strání, kraj balvanů rozsetých pekelným rozsévačem, kraj mladosti věčně se obnovující, oživil

novou hrou. Byl zasažen prací a zástup dělníků rozbil tu svůj stan.

Při soutoku potoka a Louky stál již dřevěný dům, lidé naváželi násyp, vnikali do úbočí skály a celý kraj zněl prací, která je strašná a která se podobá hře. Ve vsi bylo viděti chlapy v barevných šátcích na krku a jiné s klobouky, jaké svět hned tak nespatrií, a opět jiné v hadrech, jež vybělilo slunce všechněch zemí. Byli mezi nimi taškáři, dobráci a lidé, jimž každé křivé slovo vehnalo krev do tváře. Ti se pak vadili a bývalo jim hračkou vytáhnout křivák. Úderem šesté stáli všichni při práci a navečer ji opouštěli s hřbetem zlámaným tíhou balvanů a kladiv. Potom šli po zábavě. Hospody zněly jejich křikem. Ti, kteří neměli peníze a jimž z nějakého důvodu vypověděl šenkýř úvěr, váleli se pak po mezích vypravující si o veselých příhodách a o spravedlnosti, která děvkaří, ale nakonec přece jen kápne božskou. Když je omrzelo pít a rovnat si hřbet, zívají procházejíce se podle vesnických domků a v blízkosti dvora. Před hezkými děvčaty zakrývali si však své černé papuly špičkami prstů, neboť mnohý z nich viděl lán světa a dovedl se chovat.

Mezi těmito chlapy byli dva, kteří pocházeli z horní Itálie a mluvili česky. Stavba drah byla jejich zaměstnáním a vedla je do Čech již potřetí. Prvému z nich šlo na třicátý rok. Jmenoval se Giovanni Martino. Druhý se blížil padesátce. Říkali mu Lahvička a pocházel z Janova. Před mnoha lety pracoval prý v přístavu a dobře se mu dařilo. Měl síly za dva a tak si přicházel na slušné částky, ale jedné noci se zapletl do jakési neblahé příhody, která končila rvačkou, a musil odejít. Giovanni a Lahvička nebyli nádeníci, nýbrž tuneláři, a to nejsou lidé, kterým je každá díra dobrá za pelech. Odmítli tedy spát v barácích a hledali si nocleh v Bartince. Na své cestě zastavili se u syna Damiana Kůrky.

Mladý Kůrka nemohl vystát, že jeho táta mluví o jankovském dvoře *jako o svém*. A Damian pak nechápal, s čím „ten chlapec“ není vlastně spokojen. Tak se nepohodli. Jeden zanevřel na druhého a František Kůrka dal Horvatovi výpověď. Při stěhování padlo z Františkovy strany pár příkrých slov a Horvat za ním přirazil dveře.

Od těch dob bydlil František Kůrka v Bartince, najal si světnici ve výměnkářské chalupě a chodil na práci k sedláckům nebo do Práchně. Konečně pak našel výdělek při stavbě dráhy.

Vedle světnice, kde Kůrkova rodina spala a vařila, byla příruční komora. František ji ukázal oběma Italům a řekl:

„Co byste hledali, zůstaňte u mne! Budete platit jen za jednu postel.“ Lahvička a Giovanni se podívali po komoře, a třeba se jim nezdála, přece jen souhlasili.

Odtud je bývalo vídati, jak se válejí na dvoře po slavnících. Komora byla malá a oba přátelé milovali čistý vzduch. Odnášeli tedy svá lože (k nelibosti Kůrkovy ženy), kam jim napadlo. Slepice chodily kolem nich, husy jim oštipovaly prsty, ale to vše je nedovedlo vyrušit ze zahálky. Tetovanou paži pod hlavou a dýmku v hubách leželi na slunci. Při dobré náladě tlachali třeba s dětmi. Hůře bylo, když jim stoupla do hlavy nějaká hrubá myšlenka. Tu neměli sílu přemáhat vlastní nitro. Nehleděli již na kuřátka, jak zobou, ale klátili se po záprsni s vlasy do čela, posupní, černí a hotoví třísknout do hrnce, který byl navléknut na plaňku.

Opět jindy byli neteční. Kdoví co jim za podobných chvil táhlo hlavou. Lahvička měl snad doma ženu se zlatými kruhy v uších a dlel v myšlenkách u ní nebo u vřískajících a ječících dětí.

Krátce: hněv, láska, prudkost a stavy ospalosti byly u nich pomíchány, jako bývají pomíchány květinčky, které sil vítr.

Jednou zapomněl Giovanni, že je všední den. Nechtělo se mu robit. Ležel na otepi slámy bos a bez kabátu. Tvář měl obrácenu vzhůru a díval se na sešlý kryt kolny, kde odpočíval. Giovannův soudruh Lahvička vrátil se z práce s Kůrkou a nyní si opíral hřbet o sloup. Z dlouhé chvíle okusoval stéblo trávy.

„Hola,“ řekl vyplivnuv kousek rozžvýkaného sousta, „co budeme robit, chceš takhle ležet až do noci?“

Giovanni se pohnul a zahučel nějakou odpověď.

„Nu,“ pravil opět Lahvička, „mně z toho není ani zima, ani horko, ale ten Kůrkův spratek, Frantino, ti posmejčil dýmku. Jářku, měl by ses na něho podívat. Táhle stojí a kouří.“

Giovanni vyletěl, kopl do lože a již stál vedle Lahvičky.

„Táhle, vidíš! Teď se ničema schoval za strom.“

„Namouduši! Panenko ze stěn našeho kostela! Rodičko boží!“

Řka to, rozběhl se Giovanni ke stromu. Nabral to oraništěm.

Podle Kůrkova stavení vedla cesta ke dvoru. Nebylo tam daleko, a kdo měl dobrý zrak, mohl zahlédnouti vrcholky jankovských topolů s čapími hnízdy. Tou cestou přicházela Robina s Martinou. Šly vyříditi mladému Kůrkovi, že jeho otec Damian podruhé omdlel a že je strach, aby se starci nepřihodila nějaká ještě horší nehoda.

Smutné posláni nekazilo dívkám rozmar.

Když docházely, přiblížil se právě Giovanni k chlapcům. Byli tam tři a všichni kolem dvanácti let. Vidouce Giovanniho, vyklepali obsah dýmky a pro jistotu podstoupili z cesty. Giovanni šel naoko dál. Měl hlavu skloněnu, ale střílel očima po Františkovi. Byl vzdálen sotva deset kroků, když náhle vyrazil v běh. František ovšem nečekal. Údy a záda, jež často přicházela ve styk s řemenem, měly dostatek smyslu pro nebezpečnoství a tak, sotva Ital udělal prvý prudký pohyb, dal se do běhu a kličkoval před ním tak obratně, že jej nebylo možno dopadnouti.

„Svatá Panno!“ křičel Giovanni, „počkej, ničemo, zakrouťím ti krk!“

Dívky věc bavila, zůstaly chvíličku stát a dívaly se, jak to dopadne. Giovanni byl těžký chlap a jeho všechna síla spočívala v pažích, nikoliv v nohách, které neuvykly běhu. František naproti tomu běhal jako vítr.

„Kdežpak,“ pravila Martina ukazujíc na kličkujícího chlapce, „musel by se na něho dvakrát nastavit. Kdepak!“

Řkouc to, jala se tlouci dlaní do boku a smála se. Giovannimu to nebylo vhod. Uvykl hrátí mezi dělníky prim

a teď tu stál s rukama rozpřaženýma a s ohnutým kolenem nevěda, na kterou stranu ten malý ničema vyrazí. Dal se vpravo, po prvních skocích stočil se na stranu opačnou, ale Giovanni byl prudkostí běhu unášen právě tam, kam si zamířil ze začátku. Měl již srdce až v hrdle a malý chlapec mu doposud unikal.

„Františku,“ křičela Martina, které se snad Ital líbil, „no, tak, ty kluku hloupá, snad si nedáš napráskat!“

Když slyšel za zády smích, zatnul milý Giovanni zuby a jal se pronásledovat chlapce s takovou zuřivostí, že František dostal strach. Jediný pohled do tváře Giovanniho jej přesvědčil, že pranic nezíská, bude-li hru prodlužovat, a tak podle rozumu všech dítek se dal do pláče. Giovanni se rozběhl naposledy a uchopil nezbedu za límec. Možná, že ani neměl v úmyslu jej trestat, možná, že by se byl před okamžikem spokojil jediným políčkem, ale teď, když se honba stala věcí jeho cti, bylo tomu jinak. Bez sebe vztekem uchopil chlapce za límec a výplata začala. Rány se mu sypaly na hřbet a František křičel a plakal.

Chlapci, kteří utíkali zároveň s ním, se nyní zastavili a jeden z nich se shýbl pro hroudu.

„Nech ho! Co ti udělal?“ vykřikl, a dříve než mohl uvážit svůj skutek, hodil po Giovannim. Hrouda zasáhla Itala do kolena.

„Oh, můj bože! Ježíši, Maria, Josefe,“ křičel František a rány dopadaly, jako by obušek Honzův vyletěl z pytle.

„Tak ty ho nepustíš? Tumáš! Tumáš!“

Při každém podobném zvolání létaly hroudy na Giovanniho, ale žádná z nich ho již nezasáhla.

Tu se do věci vložila Martina. Zamračená, s bradou zdviženou přistoupila k Italovi.

„Co je to? Proč ho bijete? Namouduši, tohle vám přijde draho!“ pravila, neslyšíc a nerozumějíc, co povídá.

Ital Martinu odstrčil a ta se mu pověsila na paži.

„Vždyť ho zabije! Vždyť ho umlátí!“ křičela.

Robina nevěděla, co udělá. Chtěla se zařídit podle Martiny, ale současně se jí zdálo, že výplata (trochu krutá) má

dobrý důvod. Ostatně výprask nebyl v končinách Jankova věc nevídaná.

Když se však Giovanni znovu po děvčeti ohnal, popadla jej Robina za rukáv košile.

Ital se zprudka obrátil a plátno taktak slátané bylo vedví.

Tu jej pojala zlost, pustil chlapce a zakroutil Robině rukou tak bolestně, že se dala do křiku.

František zatím utíkal, jako by mu hořela kařata, ale sotva si uvědomil, že je volný a že může opět vládnout rukama, shýbl se hledaje kámen.

„Taliáni ochlastaní,
chasa pačesatá,“

křičel metaje na Giovanniho hlavu vše, co bylo na dosah jeho dětských dlaní.

Giovanni se za ním již nepustil. Držel v náručí Robinu a zlost jej přešla. Svíral ji tím těsněji, čím více se snažila vyprostiti se a čím mocněji mu opírala lokty do prsou.

Potom nedbaje jejího křiku, políbil ji na tvář.

Lahvička, který přihlížel k celému výjevu, se smál a bylo slyšeti, jak křičí třesoucím se hlasem.

„Odkdypak se mladé holky perou s mládenci? Povídám, vždyť by si tě mohl vzít! Za tři týdny budou vohlášky.“

Přiváben tím křikem vyšel před stavení Kůrka a vida Robinu s Horvatovou služkou neochotně se blížil.

„Nech ji na pokoji! Nedělej hlouposti!“ řekl hledaje takový tón, aby děvčeti prospěl a nezadal svému hněvu.

„No tohle se tomu šibeničnicku nevyplatí!“ pravila Martina.

Giovanni si utrl rukáv, který visel již na poslední nitce, a pravil:

„Já jsem nezačal, já jsem se přece takhle nezřídil.“ Martina s dlaněmi ve vlasech a s lokty zdviženými dívala se mu do tváře bledá zlostí. Chtěla se hádat a slova se jí drala na jazyk.

Robina si naproti tomu uvědomovala trapnost své situace. Mlčela. Měla strach. Martina, Kůrka, právě tak jako Ital jí uráželi již svou přítomností. Polibek páčil ji ve tváři, cítila

pach rozžvýkaného tabáku, sílu stisknutí a vposled jakousi strašnou a nevyhladitelnou urážku, jež spočívala v něčem jiném než v polibku.

„Neměly jste se do toho plést,“ pravil Kůrka, „ti chlapci si potom mohou myslet kdovíco.“

Robina se posadila na nízkou zídku a neodpovídala. Hleděla mimo cítíc, že tuto příhodu nebude moci zapomenout ani odpustit.

Když Martina vypověděla, co je přivedlo do Bartinky, a když vyřídila vzkaz, poslal si Kůrka pro čepici a chtěl se dát hned na cestu.

„Je mu přes osmdesát!“ pravil, „člověk se už nemůže nadít žádnéjch pěknejch věcí, ale přece!“

Martina sklonila švestkovou větev, která přečnívala přes plot zahrady, a zkoušela, je-li ovoce už zralé.

„Vy tady budete mít nějakou nůši,“ pravila s hlavou zvrácenou ke koruně stromu, „ale ve dvoře všechno pomrzlo. Nesklidíme letos ani tohle,“ dodala zvedajíc palec a ukazovák.

„Tak co, půjdeme?“ zeptal se Kůrka.

„My se ještě stavíme ve vsi,“ pravila Robina a odvádějíc služku šla zvolna podle šklebících se Italů na dvorek a odtud k návsi.

Kůrkova žena stála na zápraží a Robina jí sotva odpověděla na pozdrav.

„Víš, kdo to byl?“ zeptal se Kůrka Giovanniho a nečekaje na odpověď řekl, že její otec je v kraji největší boháč a že je prý z těch, kdo mají prospěch ze stavby železnice.

„A všiml sis,“ odpověděl Ital sleduje myšlenku, která jej naplňovala štěstím, „všiml sis, že se ani moc nehněvala? Hrome, děvčata jsou na celém světě stejná! Musím si na ni počkat.“

„No,“ pravil Lahvička, „dělej, jak myslíš, ale páni mají dlouhé ruce, holečku.“

Potom zvedl Giovanni pohozenou dýmku a všichni se loudali ke stavení.

„A toho kluka mi neper,“ dodal Kůrka, „to víš, taková věc nemůže být nikomu vhod.“

„Ať mi tedy nebere my věci,“ odpověděl Giovanni, a když se večer sešel s Františkem, přilákal jej k sobě a dal mu na usmířenou dvacetník.

120 | Hned na počátku prací došlo mezi dělníky a podnikatelem k mzdovému sporu. Nejnespokojenější byli kopáči a vozičkáři, ale o nádeníky nebývá nouze a jejich stávky nejsou nebezpečné.

Křišta svěřil věc správci a nelámal si hlavu, jak dopadne. Trávil většinu volného času v Jankově a vracíval se odtud vždy šťastnější.

V Bartince bydlil u učitelky ručních prací. Její dům byl (mimo školu, pivovar a farní úřad) jediné stavení, které mělo patro. Cihly složené v kříže a hvězdy tvořily zábradlí jeho vnějšího schodiště, pod okny rostl bez pokrytý prachem a nad prejzovou střechem se zvedala skála. Na jejím svahu byl upevněn smyk, spojující její patu s hlinišťem ležícím někde na temeni. Před časem bývala tu cihelna a kolny v sousedství domu obehnané týmž krajkovím, které vroubilo schodiště, nasvědčovaly, že někdejší její stavitel byl ovládán vkusem hravým a neúčelným.

V sobotu prvního zářijového týdne vrátil se Křišta z jankovského dvora před pátou hodinou. Uloživ vůz, vystupoval po schodech a počítal je jako za dob mladosti.

Učitelka v čisté zástěře výměnkářek a v čepci zhotoveném (jako ostatně vše, nač se člověk podíval) vlastní rukou, dívala se na svého nájemníka. Hlavu nachýlenu a hotova přisvědčiti, kdyby snad něco poznamenal, předem nadšena a vždy souhlasící, zvedala hluché ucho.

Křišta pozdravil.

„Pánbůh dej dobré odpoledne,“ odpověděla bez spěchu. „Pan Myslík na vás čeká už dobré dvě hodiny.“

„Tak? Nu, potřeboval bych s ním mluvit. Děkuji!“ odpovídal shledávaje v stařenčině hlase půvab dobroty a něhy.

Týž odlesk ležel toho dne i na věcech, kterých se dotýkal. Zdálo se mu, že spatřuje svět seskupovati se podle šťastné osy.

Křišta proběhl prvou světnicí, kde ležely doposud bedny s nábytkem obšitým pytlovým obalem, a vešel do své kanceláře.

„Prosím tě, kde vězíš?“ zeptal se jeho přítel, adjunkt Jan Myslík.

„Snad ses nenudil?“ řekl Křišta, vyhýbaje se otázce a překypuje touhou vypravovat o Alžbětě.

Její obraz Křištu neopouštěl. Spatřoval, jak vyvstává z tvarů, jež ho obklopovaly, a zachvíval se jakousi myšlenkou, která je a není, která vás naplňuje radostí i studem, která je blažená a směšná, která se opovídá a mizí, sotva cítíte její dotek.

Myslík hleděl na svého přítele se zřejmou netrpělivostí. Znal ho již řadu let. Věděl, že je všední chlapík, jemuž bylo odepřeno vše, o čem se mluví v románech. Byl bohatý, ješitný a pracovitý; nikoliv proto, aby rozmnožoval majetek, ale aby si získal důležitost a váhu, které potřeboval.

Jeho přátelé o něm soudili jako o příkladném inženýru, a lidé se snaží býti tím, zač jsou považováni.

„Nu, každý podle svého vkusu,“ řekl Myslík dívaje se do Křištiny tváře.

„Počkej, ještě mi budeš závidět,“ odpověděl a jal se roztržité prohlížet součty výplatních listin.

V prvním poschodí domu byly čtyři místnosti a Křištova kancelář sousedila s úřadovnými dohlizitelů.

Někdo tam pohyboval nábytkem.

„Osm, patnáct, třiatvacet, devětadvacet . . . Zatrackaná práce, co tam ti chlapi robí?“ zeptal se Křišta a jeho prst se zastavil na čtvrtém řádku.

„Sobotní úklid. Vedle toho je tam nějaký drbanej sedlák.“

Křišta vytáhl z kapsy kapesník, zadíval se vážně na dveře a poslouchal.

„Přípřež! Prosím vás, potřebujete přípřež! Buď máte k ně, nebo . . .“

„Pozor, člověče nešťastná, v tom jsou přístroje, s tím se musí polehoučku. Tak, hotovo! A teď můžeš otevřít.“

„Kleště! Dejte sem nějaký kleště!“

Podnikatel byl zvědav, co řekne sedlák, a lovil v šustění papíru jeho hlas.

„Nu tak, co je s tebou? Ozvi se!“

„A Alžběta byla ohromná, což?“ řekl adjunkt.

„Při večeři ti o tom budu povídat,“ odpověděl podnikatel a lusknuv prsty vešel do třetí světnice.

Bylo tam plno lidí. Zmačkané papíry ležely na bednách, měříčské tyče se opíraly o stůl, ocelové pásmo se vinulo po podlaze obracejíc se (jako živé) a chřestíc.

Když podnikatel vstoupil, snažil se písař ukrýt svou cigaretu a nejřádnější zaměstnanci ztlumili hovor.

„Nu tak, dej to stranou, ať se tady může projít,“ řekl člověk zabývající se pásmem, a pohlédnuv ke Křištovi dodal: „Strhalo se pero.“

Pásmo zvonilo, mráz a lesk mu létal po zádech. Křišta je překročil a bral se dál.

Někteří lidé ho zdravili a on odpovídal:

„Nazdar! Nazdárek!“

Když byla ocelová závěš za ním, kráčel k oknu. Cítil se mlád a vesel, hbitý a pln důvěřivosti. Měl na čele napsáno, že je pán.

Jediný pohled ze strany a sedlák, který se nemohl dohodnout s dozorcem, odstrčil jeho zápisník a kráčel za Křištou. (Neboť je lépe pojednati s kováři než s kováříčky.)

„Tyče a všechny ty krámy zůstanou v barácích,“ řekl podnikatel prvému zřízenci, „není tu k hnutí!“

„Já vím,“ odpověděl dozorce s jakýmsi shovívavým posunkem, „ale když nemáme zámky.“

„No, a kdy vás to napadlo? Člověk se má starat ještě o zámek!“

Sotva Křišta promluvil, bylo mu odpovědět na nějakou otázku. Marnou, hloupou, nicotnou. Třetí a čtvrtá byly stejného druhu.

„Tak a teď je řada na tobě, Vašíku,“ řekl si mistr, který si zatím připravil něco nového.

„Jako tadyhle, kde má člověk hledat kótu?“

„Takovej starej praktikus, copak neumíš číst plán?“

„Bodejt', bodejt'! Ale když je to jako blechy,“ pravil sklá-
něje se nad promaštěný papír a sleduje hrot Kříštovy tuž-
ky.

„A teď, hoši, bude pomalu čas skládat,“ řekl první do-
zorce.

„To je pan inženýr? Povídám, to je pan Kříšta?“ zeptal
se sedlák přidržuje písáře za rukáv.

„Pst!“ řekl písář, „nechte ho na pokoji!“

Ale sedlák se již prodral kupředu. Huba mu jela osto-
šest.

„Prosím vás,“ zvolal podnikatel, „obraťte se na mistra.
To je jeho věc!“

„No jo, ale za ty peníze, já nevím. Musíte přidat.“

„Přidat? Na potahy přidat? Milý pane, co bylo ujedná-
no, to platí!“

Sedlák sebou trhl, jako by smlouva byla nějakým pro-
hřeškem.

„Nic nebylo ujednáno!“

„Jak myslíte, jak chcete,“ opakoval Kříšta zvedaje rame-
na.

Zdálo se mu, že sedlák, písáři, dělníci a vposled i samo
dílo jsou tu jen proto, aby mohl ukázat svou jistotu, svou
zdrženlivost, svůj plán. Měl splnit vše, co se od něho čeká,
a títo lidé se svými námitkami a svou neschopností zvyšo-
vali jen jeho cenu. Zaplat'pánbůh za ty dary, zlobil se jen
naoko.

„Nezapomínejte, že jste tady jakživi neměli takovou pří-
ležitost k výdělku.“

„No právě, právě! Vždyť jsem si kvůli tomu koupil ko-
ně. Ale na nádraží je kus cesty, kolikrát pak může člověk
obrátit? To víte, milostpaně, všichni chceme být živi.“

„A vy jste mi liška! Chtěl bych se vsadit, že máte něja-
kých sedmdesát — osmdesát korců!“

„Ani řeči! Kdežpak osmdesát korců! Člověk se musí za-
traceně ohánět. A potom, mám chlapce na studiích.“

„A, pan . . .“

„Havelka.“

„Těší mě. Opravdu, velice mě těší. My se s panem doktorem známe . . .“

„No, povídal mi o tom,“ řekl sedlák s vážnou tváří.

„A teď si promluvíme po sousedsku,“ pravil podnikatel a položiv ruku na Havelkovo rameno, odváděl jej do vedlejší světnice.

Mistři a dělníci byli se svou prací již hotovi. Stočené pásmo leželo na bednách, motouz byl svinut, kola drátu visela na rohatině a všechny ostatní věci octly se jakýmsi zázrakem na svých místech. Večer a úmluva, o níž nebyla nikdy řeč, dala zmizeti všem zmatkům. Lidé pracovali lehce a rychle jako spřežení docházející k vrátkům svého statku, jako čtenář, který s hbitostí obrací listy, aby s ubývajícím světlem dospěl na poslední stránku.

Když sedlák a Křišta vešli do světnice, kde seděl Myslík, byly právě hodiny.

„K čertu, jdou napřed,“ poznamenal adjunkt vzhlednouv od stolu.

Klobouk v týle a rukávy v polou předloktí plnil cigaretové dutinky. Tabák měl vysypán na novinách a na víčku od krabice.

„Znáš pana Havelku?“ zeptal se Křišta.

Adjunkt místo odpovědi pozdravil.

„Zdař bůh. Copak nám nesete?“

„Ale mám jezdit na nádraží.“

„Co jsme posledně platili za dovážku?“

„Okamžik, okamžik,“ pravil Myslík podpíraje si dlaní čelo.

Zatímco se sedlák a adjunkt dohadovali, přemýšlel Křišta o Alžbětě. Jeho zastíněná tvář připomínala ženštinu trochu svěhlovou a trochu pyšnou na své slípky. Překypoval přátelskou žertovností a bubnoval si přitom prsty na stůl. Jistota, která vládla jeho duchu, vlnila se trošičku nekli-dem. Slýchával zvonit, že se lidé milují, a toto vypravování a blízkost Alžbětina postačily, aby mu spletly hlavu. Přišlo to znenadání. Jankovský dvůr (místo zamilovaných hovo-

rů, zahrada a stan lásky) poskytl stupeň tomuto herectví. Text byl podvržen. Masky stará. Alžběta propůjčila jí tvář a jméno.

„Říkají, že mi tvůj spratek brousí za holkou,“ myslil si pohlížeje na sedláka a snaže se postihnout podobu mezi otcem a synem. „Toť se ví! Studující diplomacie, nebo co. Nosí cvikr se šňůrkou, když je vítr. Pouští tkaničku pod nehtem palce a počítá, kolik je na ní vroubků. A ten výraz! Panečku, copak jsem mu udělal, když jsme tenkrát seděli s Hilariem Křikavou? Díval se jako Babinský. Já povídám: „Co dělají studentské spolky. Slávie? Ha?“ Také jsem si to mohl nechat. Zdvořilost! Klapat zobákem. Proč? To bych taky rád věděl. Krátce: hled' si svého! Pomalu, mírně, za stálé pohody. Krůček a krůček. Krok jak krok. Jako želvi-
ce. Jako hodinky.“

„Tak jsme dohodnutí!“ řekl adjunkt a Křišta se usmál.

„Rukoudáním si zvedneš mandle. Za moje, za mé, za naše. Když jsem tu holku viděl poprvé, byl už přítom. Sukně se jí vzdouvaly pod koleny. Měl jsem ho, tento, v patrnosti. Ne, s ním nemůže nic mít. Marnost!“

„Člověk se nutí, jak může,“ pravil sedlák a vstal od stolu. „Spočítejte si, co jen stojí píce.“

„No, vždyť tady nejste sám,“ namítl Myslík.

„Měl byste se na věc dívat rozumně,“ pravil podnikatel vraceje se k hovoru. „Kdybych požádal ve dvoře . . .“

„Jako Horvata?“ otázal se sedlák. „Holečku, ten by nepovozničil, ani kdyby ho to mělo zachránit. To je moc velký pán!“

Na bartinské návsi bylo plno lidí. Dělníci bez vousů, dělníci s naježenými kníry, bosí, v pantoflích či ve vysokých botách, vyleštěných jako zrcadla elegance, se spodky přeloženými v manžetu, která obepíná holínky, bloumali podle louže a jiní obstupovali vchod do hostince, kde byl kuželník. Táhl se po délce terasy ve výši dvou metrů nad hlavami těch, kdo stáli pod zdí.

Koule se valila s dusotem. Člověk s nakročenou nohou,

zastiňuje si zrak, hleděl na pospěch své rány. A tumáš! Třesk rozražených kuželek.

Druhý hráč potězkával dlouho svůj projektil. Třetí se rozběhl a po deseti skocích vmetl jej na konec prkna, jež slouží k míření a za můstek.

Hluboký smích, křik, třaskání a hukot koulí vracejících se dřevěným žlábkem nesly se vzhůru. Zvedal se prach, slunce žhlo a žízňiví ptáci létali nízko u země.

Ti, kdo přecházeli po návsi, rozmlouvali o mzdách a o svém sporu s mistry či s Křištou, který bídně platil. Divali se přitom za děvčaty. Když některá děvečka přeběhla dvůr, zastavovali se a vráželi jeden do druhého loktem. Nejodvážnější chlapík zůstal pak rozkročen mezi vraty a s palcem v rukávové díře své vesty se ptal, jak jí říkají.

A holky dvakrát rychlejší než jindy se chechtaly, tloukly náradím a stavěly hrnce příliš zprudka. Proto se jich velice mnoho nakřápl.

Jinde, nejčastěji v chalupách oplývajících bohatstvím peřin, ukazovaly domácí dcerky leda skloněné čelo a hubená ramena. Ty víly byly na vdávání a nesměly si zadat.

Chasníci kráčeli tedy dál.

Na straně obrácené k západu, před hospodou, kde hřměl kuželník, bylo stavení s vysokým štítem, který nesl nápis OBCHODNÍ DŮM. Majitel stál před krámem. Hor-ko a dusný pach stoupající z útroby jeho skladiště jej neodstrašovaly. Zapjat až pod bradu dýchal záři svého majetku a krůpěje potu stály mu pod čepicí.

„Ach jo,“ pomyslně si, „to je život!“ A sáhnuv po doutníku, jal se olizovati jeho roztřepené lístky.

Byla sobota, den žně, den účtování a zákazníci neměli asi peníze.

„Čert vezmi ty hulvátské socialisty. Lid je dobrý, což o to, jen kdyby jim ti mluvkové vždycky něco nenakukali. Důvěrníci, to je největší prevít! A támhleten, to je kápo!“

Obchodník hleděl zpod čepice na agitátora, který přijel z Práchně na kole.

Stroj skloněn, levici na řidítkách a nohu přehozenou přes

rám vykládal s nějakými vousáči. Jeho nohavice byly sepyaty svorkou.

„A bůh mě netrestej, druhý!“ řekl si obchodník zahlédnuv nesmírný nákrčník a slamáček člověka s nesouměrným obličejem. „To je národní. S tím by byla ještě řeč.“

Košile, obrázky v rámečcích, mlýnek na kávu a svazek holí v pyramidě, která napodobovala ukládání napoleonských ručnic, přivábily k výkladní skříní tři Italy.

Obchodník spustil německy a chasa z Piemontu se bránila zvonivou mateřštinou.

„Co stojí tohle?“

„Matičko boží, panno neposkvrněná, že ti není hanba, ty zloději!“

Obchodník se usmíval ťukaje prstem na sklo.

„Hrome,“ myslil si, „košile berou náramnou zkázu. Musím si pořídit nějakou takovou stříšku. Parapeta, nebo jak se ten blázen jmenuje. Dělá to službu proti slunci. Takovej žár, a to už máme večer! A co zas? Sklo! Člověče, netříškej do toho, beztak belu koupíš. Jo, bellabellabella. Stará bela, Taliáne makariusovitá!“

Giovanni napsal na zaprášenou tabuli velké R — R R R R Robina.

„To je jméno toho děvčete. Jakživ jsi o takové ani neslyšel a já jí dal hubičku!“

„Těžká věc, kamarádi, my půjdeme do stávky a ti mizerové začnou dělat,“ pravil důvěrník dotýkaje se zvonku svého bicyklu.

Kůrka, který se loudal vedle chodníčku, to zaslechl a zastavil se. Aby se neřeklo, že zatajuje svou příslušnost k jiné straně, sáhl po novinách. Vězely v náprsní kapse. Rozložil je, přešel dlaní po první stránce a potom stočil týdeníček do trubičky. Každý se mohl na vlastní oči přesvědčit, že je to *Hlas Práchně*. Od roku potopy platí za tentononc, za žlutý tisk, jenže je to lež!

„Co se na mě škaredíš? Co ti nejde pod vousy?“ řekl důvěrník Kůrkovi.

„Žádný špičky!“ pravil hlídačův syn, „jo, promluvit si, ale rozumně.“

Důvěrník zaklepal prstem na noviny a jal se mluvit o chybách jejich úvodníku.

Potom přešel v řeči na odborové organizace a Kůrka si připravoval odpověď.

„Vida ho! Je mu špek, že někdo nemá co žrát. Stávka! Kůže jedna mazaná. Já vím, organizace, teplé místo. Příspěvečky! Ale nic naplat, kušnění rozumí. Radost poslouchat. Kdypak to bylo? Jo, demonstrace za rovné, tajné. Tehdá to sebral jaksepatří.“

Zatímco se tak přeli, vyletěla koule z kuželníkového žlábků a spadla z terasy.

„Ještě se stane nějaký neštěstí!“ křičel hostinský odlepiv se od dveří výčepu.

„Támhle je. Skoč pro ni!“ dodal obraceje se k bosému chlapci, který ostatně nečekal na vybídnutí.

Koule unikala zviřujíc prach a hoch schýlen a s rukou napřaženou lovil ji, jako se loví utíkající zvířátko.

Nastával večer a do vsi se sjížděly potahy. Dobytek šel zvolna, tátové neměli naspěch, ale ženské byly jako vítr. Podávky na rameni a šátek na očích skýtaly pěknou podívanou pro chlapíky, kteří se nahrnuli k zábradlí a čekali, až jim chlapec podá ztracenou kouli.

„To je panské živobytí,“ řekl sedlák a žena mu odpověděla opovržlivým mlčením.

„Copak si myslíš,“ řekl důvěrník a položil Kůrkovi ruku na rameno, „že se s takovým pantátou dohodneš spíš než se mnou? — Tak vidíš! A co je to sedlák proti Křištovi . . .“

Druhý důvěrník, člověk s odbojným nákrčníkem, se blížil k rozmlouvajícím. Zvedl svou rozcuchanou hlavu a vyčrtlý krk na znamení pohotovosti. Zdálo se mu, že je s Kůrkou zle. Toť se ví! Byl přesvědčen, že nikdo nemůže obhájit pravdu než on sám. Šoural se blíž. Konečně stanul u nepřátelského bicyklu a jal se hovořiti.

V sedm hodin zvonilo klekání, ale socialisté, věční rouhači, neztlumili ani svůj hlas.

„Tak se podívej,“ řekl obchodník k své sestře, která si

za chládku vynesla židli před zelenou okenici, „zatraťbozi. Pan farář může mít, chudáček, radost!“

Slečna se dívala na skupinu, a protože byla nepozorná, zmýlila se v počítání ok.

„Ti nám tu scházeli!“ pravila párajíc dílo. Po chvíli měla plný klín bavlnky.

Zatím ve stacích stála již na stole polévka.

Čeledínové jedli na zápraží přidržující si misku koleny a kočky se jim dívaly do huby.

Nastal soumrak a kuželkáři doposud metali své koule.

„Pudl!“

„Dřevo!“

„Mantinel!“

„Morthadry, taková rána! Chlapče, ty to tady rozsekáš!“

„Těm je hej!“ řekl Kůrka a ukázal k hospodě. „Každý má cibule se řetízem. Stávka nestávka. Když je člověk mistrem nebo tunelářem, může si foukat. Má smlouvu, má svý jistý a v sobotu peníze na dlaň. Ten Talián, který se teď žene po kouli, se jmenuje Giovanni Martino. Zůstává u mne. Ani byste nevěřili, kolik vydělá!“

„A taky toho nebude na čerty. Váš milostpán bere, se mi zdá, každýho u huby,“ řekl důvěrník a po chvíli dodal: „To je tak, když si lidé nerozumějí.“

Kůrka držel v ruce *Hlas Prácheňska*. Foukal do trubičky a vdechoval vůni potišťeného papíru. Chtěl svůj týdeník vyměnit za *Rudý Jih*.

„Jo, kam jsem dal ty tvý noviny? Mám si je nechat? Dobrá, tady máš na oplátku. Ať si přečteš jednou něco pořádnýho. Já vím, jak jim říkáte. Je mi to známo, pane!“

„My dva bychom se shodli, to je jistý!“

„Já nejsem žádný stávkokaz. To mi nesmí nikdo opakovat. Měl jsem kvůli socialismu patálie už v jankovským dvoře.“

„A to teda nevím, jak jste přišli na svět.“

„Nejspíš,“ řekl důvěrník s nákrčníkem, „za židovský peníze, jako někdo!“

„Abych ti nemusil říct, jak jsi chytřej,“ pravil prvý důvěrník a zvedl kolo.

Potom se dotkl čepice a natáhl ruku.

„Nazdar, kamaráde, pozdrav tě bůh! Zítřka v devět ráno je schůze. Přijdeš?“

„Ani zdání!“ odpověděl muž s nepravdělnou tváří, ale na druhý den byl mezi prvými na svém místě.

Křišta byl přinucen zvýšit mzdy a učinil to s pocitem blahovůle a dobroty. Když se vrátil ze schůzky, kde došlo k dohodě, čekal na něho člověk, který mu poklízal byt, a odevzdal mu Horvatův lístek. Statkář psal, že toho dne k němu přijede advokát Stefan, a žádal, aby se podnikatel zastavil v jankovském dvoře.

Křišta četl lístek znovu a znovu. Zdálo se mu, že uhaduje jeho skrytý význam. Zdálo se mu, že setba uzrála.

Některá lidská jednání dospívají k závěrům jen proto, že se pohybují řečištěm, které bylo vyhloubeno dramaturgií starých písniček. Smrt nebo svatba! Ano a ne! Úspěch či proud krve! Podle tohoto pravidla nabývají mdlé skutky přízvuku a váhy, podle toho pravidla stává se člověk s nesoouměrnou tváří jakýmsi hrdinou, František ženichem a panna bez odvahy ženou.

Inženýr Křišta se ovšem domníval, že je sám strůjcem osudu. Věřil, že odměňuje dělníky podle své vůle, věřil, že získal Alžbětu a že s ní již již kráčí k oltáři.

Alžbětina láska k Václavovi? Pah, povídačky z kalendáře! Každé děvče má nějaké plotky se studentem. Křišta chtěl přimhouřit oko, neboť příběh byl koneckonců utkán jen ze sna. A nadto, k ďasů, byl přece dobrák!

Stoje uprostřed světnice s lístkem složeným v tenoučké pásky, díval se František Křišta po svém příbytku a zakoušel uspokojení, jež plynulo z hloubi jeho duše. Taburety obklopovaly stůl, koberec *linul se* z kouta do kouta, zrcadlo obrácené k oknu odráželo krásný obraz krajiny, *kde říčka s potokem se snoubí*.

Když se dosyta napřemýšlel o Alžbětě, přišla mu znenadání na mysl rozprávka, kterou měl s dělníky.

„No, vem to nešť! abyste viděli dobrou vůli,“ pravil těm

chlapíkům a vztáhl ruku. „Platí! Ujednáno! A zítra se, mládenci, dáme do práce.“

Panečku, umět jednat s lidmi je dar od boha.

Křišta věděl, že nehrazená říčka se na podzim rozvodňuje a že by každé prodlení způsobilo škodu na jeho díle. A přece byl přesvědčen, že ukončil spor nikoliv proto, aby měl pokdy upevnit patu náspu, ale z jakési shovívavé lásky.

Jednou procházejí táborem svých trhanů byl dojat při pohledu na výrostka, který mával oteklýma rukama a co chvíli je opět schovával pod paží.

„Tohle dělá hřebenáč!“ řekl Křišta a obrátiv se k mistrovi rozkázal, aby mladému dělníku dali lehčí práci.

„Cožpak se takový chlapec musí hned zplundrovat! Máte mít taky rozum, lidé zlatí.“

Potom dal mládenečkovi pět korun a mistrovi, kterého tak nevlídně sjel, nabídl doutník.

Od těch dob si chlapi tu a tam zahráli před Křištou divadlo a vlekli se jako mrchy.

Můj ty Tondo, viděl jim do žaludku, ale proč by jim nepomohl? Rozpočet to jakžtakž unese.

Když si Křišta uvědomil, že jsou čtyři hodiny, svlékl si kabát a odešel do kuchyně se oholit. Voda stékala do umyvadla tenkým proudem z nádrže zavěšené na stěně. Byla studená. Křišta čekal několik chvil drže mýdlo a štětku. Potom zvedl vysoko svůj ptačí nos a pustil se do práce. Jeho tvář nezbuzovala nadšení, ale když se Křišta obrátil trochu na stranu, zahlédl linii čelistí a ohryzku, která byla určitá a hezká.

Několik minut po páté hodině zastavil Křišta vůz před Horvatovým domem. Vystoupiv přirazil prudce dvířka a stahoval si rukavice. Doposud nepohlédl ke dveřím. Šel zachovávaše váhavou obřadnost. Osud mu nedopřál, aby se mohl vhodně obléci, neboť jel v otevřeném voze a sám. Bylo tedy nutno, aby si počínal tím opatrněji.

Paní Anežka Horvatová stála v tu chvíli na zápraží. Držela v ruce velký plátěný slunečník, s nímž vycházejí malíři

do pleněru. Šátek svezl se jí z hlavy a bylo zřejmé, že se vrátila právě z pole.

Křišta byl odhodlán políbiti jí ruku, ale setkal se s ní tak záhy a znamená, že myslí na svou sklizeň, pozdravil se zdrženlivostí, jež tak slušivá pánům vyslancům.

Potom vešli do síně. Křišta se maličko opožďoval. Jeho hlas byl zastřen, ale paní nechápala, že jí těmito náznaky něco vyčítá, a kráčela našlapujíc podle svého zvyku trochu těžce, a přece hbitě.

„To jsem ráda, že jste přišel,“ pravila zavěšujíc svůj pádný slunečník na skobku vedle štoudví s vodou, „ale, prosím vás, nezačínajte o politice. Strýc Edvard čeká jen na slovíčko.“

Druhý, s kým se Křišta setkal, byl Josef. Podnikateli se zdálo, že jeho tvář vyjadřuje chlad a hrdost. Nejstarší syn vrátil se s ním do světnice a paní Anežka odběhla dohlédnout na kuchařku.

Když se Křišta seznámil s advokátem Stefanem a když bylo skončeno vítání, jali se pánové mluvit o posledních novinkách. Advokát mlčel. Neshoda a výtky, jimiž jej Edvard do té chvíle častoval, zdály se mu opravdu přílišné. Byl milovníkem pravdy. Sny, vzlet a básnivé bláznovství Edvardovo nahánělo mu hrůzu. Cítil zmatek za přivalu jeho starobylosti. Nemohl mu vnutiti jediný svůj termín. Staroch nechápal pranic. Skutečnost měnila se mu pod rukou.

„Je blázen. Zestárl, jeho mozek nestojí již za grešli,“ myslil si dívaje se na dlouhou Edvardovu lebku s průsvitným ušima.

Starý pán se na okamžik setkal s jeho pohledem a nemohl zatajit úsměšek. Byl si jist, že advokát nemá ani kvintík ducha a že se ze své vědy potřeštil. Svár vanul mezi těmito dvěma bytostmi.

Když byl čas, přinesla Alžběta kávu a rozdávajíc hrnčičky zastavila se u doktora. Řekl jí jakousi lichotku, jednu z těch, jichž se počítá třináct do tuctu. Alžběta nedala mu však domluvit.

„Myslil jsem, že mi dovolíte, abych dokončil,“ pravil pohněván a vida ruměncem na slečnině tváři, zjhl.

Každá ztráta snesla nějaký slušný výklad, každý ústupek znamenal jeho vítězství.

Křišta pohlédl ještě jednou na uzardělou tvář své spoléčnice. Čern zřitelníc vyjadřovala hloubku, jež blýská. Tkli-vý, známý a současně nepojmenovatelný cit dotkl se jeho bytosti. Zachvíval jí a Alžběta (zatímco se čas na okamžik zastavil) těžce, s námahou, jako by jí bylo překonati něja-kou sílu, se usmála.

Křišta byl rozhodnut. Promluví s Alžbětiným otcem.

Zatím advokát se poznovu obrátil k Edvardovi a jal se mu s odstínem, jež poznáváme ve hlasech učitelských, vy-kládati, v čem se dopouští omylů.

„Ano, ano, tak, máte pravdu,“ odpovídal Edvard naklá-něje se nad stůl. „Máte pravdu, jestliže lidé a národ nemají duši, máte pravdu, jestliže světem nevládnou síly, které se rodí ve společnosti a které trvají z času do času.“

„A jděte na kolo, pánové! Ráčíte nás nuditi se svým par-lamentem. Parliament. Parlament. Původně soudní dvůr. Cože? He? O čem je řeč? Pokud jde o mne, rád bych sly-šel něco veselého,“ myslil si Vojtěch Horvat a díval se svým jiskrným okem na advokáta. „Je šedivej jako potkan. A kape z něho nuda. Jeden z omylů Předlitavska. Rád bych věděl, proč jsem se na něho těšil. Poctivák. Připravil svou ženu o vnadidla. Poctivák! Ještě jednou! Šaty mu ně-kdo uševcoval. Kam chodí na tu fazónu? Bienerthe, Bien-erthe! Bude z něho také politik, ze syna.“

„A prosím vás,“ pravil rozhlédnuv se, „kde jsou naši mladí přátelé? Kam se poděl Bohdan a chlapci Holkovi?“

Křišta se zavrtěl na židli a paní Anežka nahlédla do svět-nice.

„Budou tu co nevidět,“ pravila.

„Správně,“ řekl Vojtěch Horvat, „ať jdou mezi nás.“

„Po chvíli se Maximilian, Otakar, Josef a advokátův syn Bohdan posadili za stůl. Robina zůstala stát s rukama za zá-dy a hrála si se záclonou. Měla nejbliže k Maximilianovi.

„A víš, že to Stefan myslí vážně? Víš, že chce opravdu vstoupit na akademii?“ pravila polohlasem k svému brat-ranci.

„Nu,“ odpověděl zamračený malíř, „takových bude! Prosím tě, copak je to tak těžké!“

„Nechtěl bys mu o tom něco říci?“

Maximilian zakoktal nesrozumitelnou odpověď a Robina mu stiskla loket.

„Ty za ním, se mi zdá, chodíš,“ pravil Maximilian s pohledem upřeným na okraj svého talířku.

„Náš strýc je přesvědčen, že osmačtyřicátým rokem počíná nový letopočet.“

„Jako od útěku Mohamedova,“ pravil Edvard.

„Nu, jaký div,“ odpověděl advokát, drže skřípec nad svým hrnkem a dívaje se do Edvardovy tváře, „vy jste jej přece prožil, pane dvorní rado. Stýkal jste se snad s Fričem?“

„Dával jsem mu rozumy! Bylo mi šestnáct let!“ odpověděl Edvard s nevolí a rozlomiv chléb jal se jej žvýkat.

Lucie netečná a neúčastněná hleděla si svého hrnku.

„Mohu ještě poprosit o krapítek?“ pravila natahujíc se k Alžbětě.

Její pohled se dotkl Křišty.

„Sova!“ pomyslně si vzpomínajíc na Robininu kresbu.

Byla vyhotovena na deskách knížky, kam si hospodyně zapisovala odběr mléka.

„Nádherná karikatura! Podoba, no k zbláznění!“

Paní Horvatová byla nucena zbavit svůj sešitek obalu a od těch dob si naříkala na rozpojené listy.

„Nu a co, příteli, jak to je se studiem, co sis vybral?“ zeptal se Vojtěch.

„Práva,“ odpověděl advokát místo svého syna.

„Tak?“ pravil Horvat. „Slyšel jsem, že ho zajímá malířství. Myslím, žeš to říkala, Robino, ne?“

Maximilian pohlédl na sestřenici zároveň s advokátem a s Alžbětou.

„Říkala jsem, že bude malířem,“ pravila Robina.

„Chyba!“

Horvat si uvědomil, že advokát nerad slyší o podobných záměrech.

„Nu,“ pravil, „je to povolání jako každé jiné. Ostatně, mohl by ses stát profesorem kreslení. Maximilian myslí také na kantořinu.“

„Ani zdání,“ řekl mladý malíř. „To mě opravdu nehne!“

Robina zaslechnuvši tento povedený výraz sešpulila tvář a zrudla zadržovaným smíchem.

„To je báječněj kluk!“ myslila si hledajíc kapesník. Zato advokát, jehož úvahy kráčely jako ovce po uzounké lávce, zdál se jí ubohý a nicotný.

„Tvář výběřčího daní. Řádnost sama. Nuda nevýslovná. Krom toho drahého vzdělání: trouba.“

„Jestliže chce být malířem, či lépe: jestliže jím nemůže nebýt, co se proti tomu dá dělat? Jednoho krásného dne vám uteče, jako se utíkalo k divadlům,“ řekl Edvard.

„Jsem tu proto, abych zabránil nepředloženostem,“ pravil advokát.

„To je věc názoru,“ odpověděl Edvard. „Vláda myslí o sobě totéž.“

„Dobrá vláda, vláda, která počítá se skutečnostmi . . .“

„Pah, myslí jen na to, jak by vzala občanům vše mimo schopnost platiti daň.“

„Ne, pane, vláda osvícená . . .“

Horvat se dostal do varu.

„Myslíte, že snad záleží jedině na vládcích? Naprosto ne! Myšlení, široký proud . . .“

Do Edvardovy řeči vpadl kanárek a jal se zpívat tak silně, že se mu rozčepýřilo peří na hrdélku a že se dala pod ním do pohybu houpačka. Robina byla vyzvána, aby učinila přítrž tomuto hlasu. Přehodila přes dráty klece jakousi příkrývku a zmizela ze světnice.

Bohdan, vyhýbaje se otcovu pohledu, dopil rychle svůj šálek a dotkl se špičkou střevíce Josefovy nohy. Za chvíli byli ze dveří.

Advokát vzpřímen čekal na příležitost, aby mohl obhájití své stanovisko. V Edvardově řeči pobuřoval jej především obrat: *vaše skutečnost je stín*.

Zatím mladí lidé, Josef a Otakar, Robina a Bohdan vyběhli na dvůr.

Maximilian seděl na schodech. Vyhnán z důvěrného života, nesdílný, mlčenlivý, kdekoho odstrašoval a sám necítil nic, co by se podobalo touze po lidech. Jedině Robina jej okouzlovala. Jedině ta připadala mu dražší než samota. Toužil po ní a ve chvíli, kdy mluvila se svým Bohdanem, vzpomínal si na každou podrobnost jejího obličeje.

Tou měrou, jak obraz nabýval určitosti, umenšovala se tíha v jeho prsou. Zdálo se mu, že klade ruku kolem Robina pasu, a zatímco jeho ústa pronášela něžná oslovení, trhal lístek, který sem zanesl vítr.

Otakar vida, že má jednu ze špatných chvil, řekl, aby ráčil jít s nimi k řece.

„Ne,“ odpověděl Maximilian, „neráčím!“

„Se mi zdá, že tě zas popadla nějaká psinka,“ pravil mladší bratr. „Jsi nesnesitelný! Proč ses pořád díval na toho advokáta?“

„Nu, a co dál? Co mi chceš ještě vyčítat?“ řekl starší Holk se směsí hořkosti a smíchu.

„Budeš opravdu sedět na schodech až do večera?“

Maximilian vstal.

„Pojďte, mládenci,“ řekl ohlížeje se, kde stojí Robina, „ale namouduši, nevím, co tam budeme dělat.“

„Copak se dělá, když člověk jezdí loďkou? To jsou otázky!“

Josef nesl na rameně vesla a krátké bidélko. Odložil klobouk i kabát a po nahých rukou mu stékaly kapky vody. Byl hezký. Odstín barvy jeho vlasů působil v dopadajícím světle, jako by šlo o člověka, který náhle zešedivěl. Podobal se tak příliš svému otci, že Maximilian nemohl věc přehlédnouti.

„Ouha, to bidlo na štoudev zůstane pěkně doma!“ řekla Martina, která přenášela přes dvůr koš. „Do smrti bych se s ním neshledala.“

„Bidlo sem, bidlo tam, Martino! Holka, nech nás na pokoji.“

„To víš, celá živá!“ pravila Martina a hnala se na Josefa.

„Pomoc! Kluci! Morthadry, ještě urazím někomu hlavu.“

Josef se otáčel s vesly na rameni a vposled je shodil na zem. Žuchlo to a Maximilian křepce odskočil.

*„I kýho výra! zdá se mi, že chce
svou statnou pěst mi spustit na zuby . . .“*

„Naučil jsem se to od Oršáka. Chceš, abych odříkal celou stránku?“

„Můžeš si to nechat a bidlo taky.“

„Ježíšmarja, miláčku, to nestálo za to. Pojď ještě jednou do kola!“

„Až naprší a uschne!“ pravila Martina.

Josef zvedl vesla, a když je měl na rameni, Martina jimi zacloumala. Kymácel se přitom jako na vodě a musil dvakrát změnit krok.

„To máš na rozloučenou!“

„Náramně hezká holka,“ řekl Josef, když scházeli po schůdcích.

Ve vratech potkali stádo krav. Roh narážel o roh.

„Zase zdržení,“ řekl Maximilian. „Kdoví kde je Robině konec!“

„Myslíš, že se vejdem všichni do lodě?“

Josef přisvědčil a jal se volati za prvou dvojicí, která došla již břehu a zamířila proti proudu.

„Robino!“ vykřikl Maximilian a v jeho hlase byla potlačená prudkost. „Robino!“

Dívka zvedla ruku, zamávala jim na pozdrav a šla svou cestou. Bohdan jí kráčet po boku. Brali se dál a Maximilian je viděl zmizeti mezi stromovím.

Břeh Louky byl porostlý olšinami a zvedal se malými nerovnostmi. Před ústím potoka, v končinách, kde stály dělnické baráky, rozdvojoval se proud ve dvě ramena. Jedno bylo úzké a s vodou téměř nepohnutou.

Únava léta opovídala se již v temné zeleni a žlutě prokmitávala na konečcích lístků. Kraj ležel v jasu, jenž někdy předchází sklonku dne. Břízy se leskly šedí a závan větru skláněl strom ke stromu. Na druhém břehu štípal jakýsi člověk polínko a zpíval si.

„To je italština,“ pravil Bohdan hledaje, co by řekl. Píseň zdála se mu nezajímavá, ale poslouchal. Srdce mu tlouklo. Měl na mysli bezpočet věcí, zadržovaná výmluvnost jím otřásala, ale jeho hlas selhával.

Robina podívala se směrem, kam ukazoval, a poznala Giovanniho.

Výjev, který se odehrál, když šla s Martinou do Bartinky, vracel se jí poznovu na mysl. Vzpomněla si na Giovanniho ruce a dech plný štiplavého pachu.

„Nyní ji uchopím a políbím!“ myslil si Bohdan, ale v okamžiku, kdy se již nakláněl, cítil, že postavení jeho nohou není správné. Potom se bál, že by člověk na druhém břehu mohl zahlédnouti jeho pohyb nebo že by snad uslyšel Robinin výkřik. Tyto úvahy zbavovaly jej možnosti mluvit a jednat. Stál mžouraje do slunce. Šťěstí, které navzdory své tísní pociťoval, dotýkalo se ho jako únava.

„Slyšels, co říkal Josef?“ otázala se Robina s klidem, který jej ohromoval.

„Ne.“

„A nic jsi nepozoroval?“

„Ne.“

„Můj bože, kam jsi dal oči? Přece Křišta!“

„Co je s ním?“ otázal se student snímaje klobouk a přejížděje si dlaní po vlasech.

„To je dobré, chodíš okolo nich a nic tě nenapadlo!“

„Alžběta?“

„Nu ovšem!“ řekla opět Robina a uchopivši Stefana za rukáv dala se do smíchu.

Bohdan poznával, že je ztracen. Příští okamžik vrhl jej vpřed. Cítil, že se zmocňuje Robininých úst, cítil dotyk jejích vlasů a štěstí tak nesmírné, že se ohlašovalo silou bolesti, zaplavilo mu rozum.

Když táhlo k sedmé a když se přibližoval čas večere, sháněl se advokát po svém synovi.

„Kde vězí? Kam se mohli ztratit?“

„A, buď jist, že nejsou daleko,“ odpovídal Horvat, nespokojený se svými hostmi.

Edvardovy hádky jej rozjitřovaly, byl pohněván a díval se nevlídně i na Křištu, který již podruhé odešel za Alžbětou. Horvat rozeznával v jeho chování strojenost, viděl, že je obřadný, že se chystá k jakési slavnostní řeči, a náhle, ve vteřině divokého vnuknutí, uhádl, že přišel žádat o nevěstu.

Vojtěchova tvář zbrunátněla studem. Když se ovládl, jal se zdržovati advokáta a prosil jej, aby zůstal v Jankově přes noc.

„Proč? Z jakého důvodu?“ řekl Stefan. „Doposud jsem se nikdy ani neopozdil! Opravdu, mohl bych pro Bohdana vzkázat?“

Horvat zavolał Martinu a řekl jí, aby se poohlédla po mladých lidech.

„Mají ale dost času a ty také, děvče,“ dodal vycházeje s ní na dvůr.

Alžběta zatím přehrávala jakýsi valčík a Křišta opíraje se loktem o klavír, díval se na ni.

„Před cizím člověkem nemohu mluvit,“ myslil si, „ale nic není ztraceno. Zítřa nebo pozítří se tak trochu poptám paní Anežky.“

VIII

Horvat se domýšlel, že si malý Jeník zvykne snáze na město, bude-li mu dovoleno, aby se po dva či tři dny toulal po ulicích. Když se tedy přibližoval čas zápisu a zkoušky, rozkázal, aby uložili výbavu nejmladšího syna do košů a vypravili ho na cestu. Paní Horvatová viděla věc nerada, neboť loučení se přiblížilo tak rychle! Počítala s každou hodinou, a přece nebyla polovina věcí hotova. Prádlo leželo doposud na hromadách, krejčí, který měl zhotoviti malému studentu šaty, se opozdil a nic nenasvědčovalo, že bude možno odjezd urychlit.

Jan cítil svou důležitost, ale přál si, aby mistrova ruka byla hodně pomalá, aby věci nebyly shledány, aby koše by-

ly dřevé a krátce, aby vznikly takové překážky, které by nikdo nemohl odstraniti z cesty.

Když přišla sobota, visely šaty na hřebíčku, zavazadla byla převázána a na šicím stroji v okně filodendronů, které se zatím změnilo na švadlenskou dílnu, ležela zbrusu nová košile.

„Vstávej, už je čas!“ pravila Martina budíc ho málem za svítání.

Jan si přitáhl peřinu až ke bradě. Zdálo se mu, že se věci tak závažné nemohou strhnout znenadání, věřil, že nějaké dobré neštěstí se snese na dům, věřil, že mu bude dopřáno, aby si utržil nějakou blaženou ránu, která by ho zbavila té těžké cesty, věřil, že přijde bouřka či že se obloha zatemní sněhovými mraky.

Jeho poslední noc byla neklidná, probouzel se, vstával, naslouchal oddechování svých bratranců a viděl zrcadlití se ve tmě přisnou tvář profesorovu. Profesor kladl otázky, ptal se a v pousmívání čekal na odpověď, která nepřicházela. Teprve k ránu Jan usnul.

Když Martina odešla, snažil se Jan uvědomiti si, že staré předměty zmizí z dosahu jeho ruky, že nebude již patřiti do tváře pastýřů, kteří u vytržení poklekají před bohorodičkou, že zmizí i druhý obraz představující anděla strážce, že všechny známé věci zanechá obklopeny domovem a že sám bude žít vně světa, který jediný má barvy oblohy. Bylo mu do pláče.

„Co děláš, Jeníku, vždyť nebudeš hotov!“ pravila paní Horvatová. „Podívej se, snídaně je na stole a chlapci jsou již oblečeni.“

Po chvíli přišel k Janovi Maximilian. Měl sváteční šaty a z kapsy mu čouhal kapesník.

„Povídám, Maxi, co s tím?“ řekl Jan ukazuje mu tento nedostatek a nutě se do žertování.

„To je pro tebe, až začneš řvát,“ odpověděl bratranec.

Jan se ušklíbl a běžel k umyvadlu.

Paní Horvatová připravila svému nejmladšímu den předtím lázeň, a Jan se tedy mohl spokojiti již jen krůpějí vody.

„Br, je studená,“ řekl jektaje zuby.

Stál tu v své noční košili (která byla spuštěna až na zem a kterou přidržovaly rukávy svázané na uzel) a byl zpola nah.

Maximilian díval se na jeho vystupující žebra a na hubené paže a zdálo se mu, že on sám je dospělý a silný muž.

„No, snad se ti bude pár dní stýskat, ale Praha, hochu, není Amerika,“ pravil přistupuje k oknu.

Loučení Janovo, nové šaty a přípravy na cestu, jichž byl po několik dní účasten, vdmychly mu jakousi slavnostnost. Litoval, že odchází, a těšil se, že tomu tak je, neboť Robina a ostatní dvě děti měly zůstat u jeho matky.

Zatímco Jan hroužil hlavu do studené vody, pojala jej lehká závrať.

„To je strach před zkouškou,“ myslil si, „propadnu. Neodpovím na jedinou otázku. Neumím počítat.“

Když se Jan utíral, položil mu bratranec svou chladnou ruku na záda. Byla ledová od dotyku okenního skla a Jan vykřikl.

„Teď je čas na žerty,“ pravila paní Horvatová, která zahlédla, co se děje, „kdybyste se raději podívali po svých věcech!“

Chodila ze světnice do světnice. Starost ji jakoby vzpřimovala a poskytovala jí daleko větší účast na osudech dětí než něžná péče. Mohla se usmívat a udělovala poslední rozkazy.

Dveře světnic zapadaly s třáskáním, jiné zůstávaly otevřeny a z chodby čišel chlad, neboť ráno bylo zimavé a nad řekou stála mlha.

V půl šesté vyváděl čeledín na dvůr koně a Martina, držíc v rukách těžký vak, čekala již na zápraží.

„Polož to, holka zlatá,“ řekl Horvat, „cožpak tady není dost mužských?“

„A ty, proč nezajedeš k schodům?“ pravil k čeledínu, který teprve rozvazoval postraňky na koňských hřbetech.

U snídani se rodina neměla čas ani posadit. Alžběta zapínala Janovi knoflíčky u rukávů košile a malý student držel ve volné ruce krajíc namazaný silně máslem.

„A co je s těmi vejci? Jezte! Otakare, Maxi, budete obědvat až někdy ve dvě hodiny!“

Jan vyprostil svůj rukáv ze sestřiných dlaní a odstrčil hrneček. Cítil, že se mu hrdlo svírá jakýmsi nepřiměřeným citem. Stůl a lidé, kteří jej obklopovali, dali se na ústup, vzdálenost mezi ním a stolem se zvětšovala a jedna z chvil podivného snění zahalila jej ve svůj plášť. Cítil, že se rozpláče, a jeho srdce překypovalo něhou. Matka, o níž nikdy nepřemýšlel a které se bál, sestry, Martina a otec se svou krásnou a usmívající se tváří, ti všichni zdáli se mu útočištěm, jež mizí v jakémsi stoupajícím příboji času. Zřel je v nejrůznějších místech domova. Otce před hlavami koní, matku nad dížkou. Zřel je v plném a slavnostním světle, jež ohraničuje obrys tak, jako by byl vytepán z plechu, zřel je se všemi podrobnostmi nesnadné práce: s nití, která míjí ouško jehly, s jablkem, které znovu a znovu padá z navršeného koše, s hlavou hříběte v dlaních; zřel je a slyšel hlasy, kterým natisíckrát opakoval blažený slib; spatřoval a cítil své účastenství v bytosti domova utkané ze všeho, co jest, co bylo a co trvá.

Cítil, že se nikdy nenasytí tohoto dýchání, těchto vzlyků, tohoto pláče.

„Jene, Jeničku, studente, snad bys neplakal? Snad mě nechceš umačkat? Můj bože, vždyť je ti málem jedenáct roků, vždyť jsi už velký chlapík! Vzmuz se přece! Povídám, Jeníku! Vždyť s tebou bude Max a Otakar. Pozítří přijde Robina s Lucií, nu tak, hlavu vzhůru!“

Jan procítl na rameni svého otce. Tiskl jej ze vši síly dětských loktů. Chtěl proniknout až za hranici jeho duše, chtěl se do něho vrhnouti jako do propasti.

Potom nastalo loučení s matkou. Poznamenala jej křížkem na čele.

„Buď pilný, nezapomínej, že máš špatnou paměť. Pan učitel Oršák s tebou nebyval vždycky spokojen, hled, abys nahradil, co ti není dáno od pánaboha. Máš s sebou housle, nezapomínej na ně. A na cestě musíš být opatrný. Nes pouzdro pěkně v ruce. Tady, v téhle krabici, je jídlo. Maxi-

miliane, ty jsi nejstarší, dej pozor, ať si vezmou ubrousky, nebo vás tetá v Praze nepozná.“

„To je nějakého loučení,“ pravila Robina. „Počkej, až budeš ve vlaku, všechno z tebe spadne.“

„Nu a teď už je konec! Jaképak hlouposti!“ dodala cloumajíc mladším bratrem.

Jan přitiskl svůj vlhký nos na matčinu ruku. Nastavil Martině čelo, políbil se s Františkou a naposledy zaběhl do stáje.

„Sbohem, strýčku Damiane!“

„Sbohem!“ opakoval, zachycuje se lokty na visutém loži a stoje na špičkách.

Stařec nechápal dobře, oč jde.

„Nu, nu, ty jsi mi povedená slotá,“ odpovídal tahaje chlapce za konečky vlasů a usmívaje se ze svého sna. Potom přišli na řadu psi. Objal je jednoho po druhém, ale byli mrzuti, neboť noc a doba veselé proháňky právě končila.

Když byly věci uloženy na vůz a chlapci seděli na svých místech, vyšvihl se k nim Horvat.

„Jeďte!“ řekl Štěpánovi a uchopiv Janův klobouk mával jím, dokud nezmizeli v ohbí cesty. Malý student poplákal a nemohl ani pohnout rukou, ani se ohlédnouti.

Před odjezdem vlaku vyňal Horvat ze svého svrchníku krabičky s cukrovím.

„Ó, tohle se přece v Práchni nedostane,“ řekl Maximilian, „kde jsi je, strýčku, koupil?“

„Upekli jsem to,“ odpověděl Horvat.

Když uslyšeli pískání lokomotivy, chopil se Jan pouzdra s houslemi.

„Je dost času, nespíchejte,“ opakoval Horvat, ale venkované se již hrnuli k dojíždějícím vozům.

Horvat usadil své studenty v jednom z oddělení a postál chvíli před otevřeným oknem.

„A což abych vám nabídl na cestu cigaretu,“ řekl zvedaje pouzdro.

„Ne, ne, ne,“ opakoval Maximilian, „víš přece . . .“

„Nu, takoví chlapíci,“ odpověděl Horvat, „dnes bych přimhouřil oko i nad Jeníkem.“

Mladý malíř si dal tedy říci, natáhl nerozhodně ruku, ale tu se již dal vlak do pohybu. Cigarety se rozsypaly. Jan pak zahlédl svého otce, jak běží se zvrácenou hlavou podle pohybujícího se vozu a jak se směje.

Na podzim roku 1913 bydlil František Holk v Poštovské ulici. Najal ve středu města pět pokojů připouštěje, že by pozbyl dobrého jména i zbytku úvěru, kdyby se odstěhoval na předměstí. Věc vyplynula z rozmluv s Eliškou, které se počínaly podobat hádkám. Nájemné dosahovalo výše, které se Holk hrozil. Spočítal desetkrát či padesátkrát vydání i peněžní hotovost a viděl, že částka, kterou se mu podařilo zachránit z bulharského nezdaru, se do šesti měsíců rozplyne. Poznával, že je v pasti. Velké plány, jež mu uzrály v mysli za doby rozkvětu a které živil ještě na lodi vraceje se z Ruščuku do Vídně (neboť tato cesta byla levnější než stěhování po železnici), ztroskotaly. Chtěl dělat agenta. Obchodníci chmelem, mezi nimiž měl několik dobrých přátel, přijali jej s bodrou vlídností, ale když vyšlo najevo, že je bez peněz, změnilo se jejich chování v jakousi přehnanou a zdrženlivou laskavost. Byli ochotni poskytnouti mu příležitostná zprostředkování, ale nemohli, a báli se učiniti více.

Holk tedy zkoušel štěstí na jiných místech. Prošel pražské pivovary od velkých po nejmenší, ale podnikatelé mu odpovídali jako zestárlému člověku, který náleží k panské vrstvě a neumí přiložit ruku k dílu. Ostatně, malé pivovary, k nimž se obracel, byly na sklonku své slávy a velké podniky neměly valné důvěry k sládkům staré školy.

Jednou seděl Holk v pisárně jakéhosi předsedy správních rad, jemuž bylo hračkou rozdílet dobře placená místa.

„Nevím, nevím, jak byste se shodl s našimi chemiky,“ řekl předseda, „ale můžeme o věci přemýšlet. Snad by se dalo opravdu pro vás něco udělat. Pravíte, že jste zařizoval samostatně pivovar?“

Holk, který do rozmluvy vkládal všechnu naději, neměl pro rozechvění ani čas přisvědčit. Stát v sladovnické zástěře někde u bečky či rozmlouvat s inženýry v laboratořích,

to vše mu bylo lhostejno. Byl si jist, že pivo se nestalo lepší od času vysokých škol, a věřil, že věda spíše porušila starou dovednost. Chtělo se mu říci něco žertovného na účet podobných vaříčů, kteří pracují se zkumavkami v ruce, ale zdržel se neznaje mínění pána, který měl o něm rozhodnout.

Předsedova krátká a vzpřímená postava vyjadřovala vážnost lidí, jimž je každá chvílka drahá. Pohleděl na Holka, všiml si jeho rovných velkých uší a odvrátil pohled ke svým zápiskům. Bylo to Holkovo curriculum vitae.

„Nájemce pivovaru, arcibiskupský sládek, podnikatel . . . byl přinucen opustiti své poslední působiště pro špatnou kalkulaci a nedostatek úvěru . . .“ četl předseda.

Věc ho nezajímala. Uvykl hodnotiti lidi podle vlastního úsudku a mohl si vážit jedině mínění, které sám pronesl.

„Slyšel jsem, že se zabýváte novou metodou zpracování sladu,“ pravil Holk začínaje řeč, kterou si narychlo sestavil, „slyšel jsem . . .“ opakoval a náhle se zřítíl v epileptickém záchvatu.

„Vodu! Vodu!“ vykřikl předseda vyskočiv ze své židle.

Vzápětí vběhlo do světnice několik úředníků. Předseda stál opíraje se o stolní desku. Byl bled a stěží mohl ukázati na Holka. Jeden z příchozích dal se do páčení Holkových pěstí a druhý po rozumu pokynů, které nashíral při četbě vzdělávací, chtěl mu otevřítí ústa a vsunouti korek mezi zuby.

„Jsou to padoucí křeče,“ řekl sluha, „nechte ho na pokoji.“

Zatím se předseda vzpamatoval z leknutí a přešel do vedlejší kanceláře.

„Půjčte mi cigaretu,“ řekl k tajemníkovi a mladý právník se vrhl k stolku mezi dvěma křesly, kde se stkvěla krabička pomalovaná egyptskou pyramidou a karavanami táhnoucími pouští. Předseda vypjal ramena a vdechnuv kouř, obrátil se k úředníkovi.

„Můj bože, slyšel jste to? ten Holk je nějaký nešťastný chlap. Padl jako podřát . . .“

Tajemník připojil jakousi poznámku.

„Až přijde k sobě,“ řekl opět předseda, pocituje odpor smíšený s lítostí, „zavolejte mu drožku. A sluha by měl jet s ním,“ dodal požádav o klobouk, který zůstal ve vedlejší kanceláři.

U Holka klečeli dva zřízenci a drželi mu paže. Džber vody s ručníkem přehozeným přes okraj a láhev brandy stála opodál.

„Nedávejte mu nic pít!“ pravil úředník obraceje se od rohatiny, kde vedle klobouku předsedova visel Holkův deštník. Úředník si zavěsil jeho hůl na předloktí.

„Ne, ne, ne,“ bránil se předseda, když mu jej úředník podával, „to není můj. Vraťte jej! Vraťte jej!“ opakoval pocituje zlou a štítlivou nesnášenlivost, jako by se deštníku byla dotkla ruka malomocného.

Úředník neporozuměl a podržel deštník okamžik ve výši svého ramene.

Ubohý deštník vězel v potahu, který byl na konci roztržpen, jeho hůl byla ze dřeva ohýbaného v ohni a dvě třásniček viselo dolů.

Procitnuv ze záchvatu byl Holk stížen silnými bolestmi hlavy.

„Nu, jak se daří?“ zeptal se sluha, pomáhaje mu do křesla.

Holk poděkoval a rozhlédl se plaše po světnici. Jeho šaty byly v nepořádku. Jal si zapínati kabát a položil si dlaň na obnažené břicho.

„Lituji, že jsem vás polekal. Ne, děkuji vám,“ dodal odmítaje pomoc.

Potom vstal a shledav své věci měl se k odchodu.

„Zde jsou vaše papíry,“ řekl úředník a podal mu obálku.

Holk zahlédl na jeho tváři zvláštní výraz účasti a studu.

„Měl jsem jakousi rozmluvu s panem předsedou správním rady. Jde mi o místo. Nemohl bych jej ještě poprositi?“ otázel se Holk, zarděv se až po čelo.

„Odešel,“ pravil zvolna úředník. „Má opravdu velmi málo času.“

„Myslíte, že mohu počkat, až se vrátí?“

„Za těchto okolností . . . řekl mi, abych vám odevzdal žádost.“

Úředník chtěl říci *vrátil*, ale slovo mu nešlo přes rty.

„Ujišťuji vás, podobný stav . . . jsem docela zdrav . . . jednou za tři roky . . .“ vypravil ze sebe Holk cítě, že mluví naplano a že tuto chvíli všem ztěžuje.

Když se František vrátil domů, zastihl svou ženu při psaní dopisu. Seděla u stolku, který rodina za všech pohrom přenášela z domu do domu. Byla to nádherná práce z doby Ludvíka XVI. a třpytila se francouzskou bronzí. Ve světnici, kde mimo klavír, pohovku a dvě či tři sedátka pranic nebylo, vyjímal se tento kus nábytku tím nádherněji.

Paní Eliška s účesem, jehož kadeře nesly stopy horkého želízka, opírala se loktem o stolec, hřbet téže ruky spočíval pod její bradou. Byla oděna v dlouhý splývající župan a v prstech pravice si pohrávala perem.

„Můj příteli,“ pravila poznávajíc Holka již v předsíni a otočivši se ke dveřím, „myslila jsem na vás celou tu dobu . . .“

Holk neposlouchal a nemohl odpovídat.

„Přece vás neodmítli!“ naléhala žena, „baron Raubitz mě ujistil . . .“

„Hlouposti,“ řekl Holk, „mluv, jak ti narostl zobák! Nemohu slyšet tvé pípání.“

Paní Eliška vstala od stolku a se zdviženým obočím pohlédla na svého manžela.

„Můj bože!“ pravila, zatímco se její hrdý výraz změnil v masku trápení, „můj bože, snad jste . . .“

„Ano,“ odpověděl František, „měl jsem záchvat. Právě při rozmluvě. Již podruhé v týdnu jsem měl záchvat.“

Řka to, Holk sklopil oči, aby neviděl vznešenou a nepřirozenou tvář své ženy. Cítil, že odložila pero, že jde k němu a že stojí za jeho židlí.

„Musíš si odpočinout, aspoň týden, aspoň několik dní,“ pravila kladouc dlaň na jeho čelo.

„Elis,“ pravil po chvilce mlčení Holk nazývaje svou že-

nu jménem, které ji rozněžňovalo, „bude třeba, abys propustila služku. Nemůžeme se jinak zařídit, žijeme z posledního.“

„Ovšem, chtěla jsem ti to říci sama, za těchto okolností . . .“

Holk si vzpomněl na frázi úředníkovu a náhle jej zaplavil stud. Chtěl si představit své vlastní tělo, jak se zmítá a škube sebou lámáno křečí. Vzpomněl si na džber s vodou, na svůj promočený límec, na obnažený pupek, ale nemoc, stav, který jej činil tak ubohým, mu unikal.

„Bolí mě trochu hlava,“ pravil chtěje se zbýti rozmluvy plné zámlk.

„Pojďte!“ pravila Eliška uchváčena opět jakýmsi herectvím.

Holk se dal vésti, ale když vešli do druhé světnice a když paní chtěla rozestlati pro něho lože, strhl příkrývky a oděn zvrátil se na podušku.

Horvatovy dcery měly připraven pokoj, který sousedil se světnicí paní Holkové. Jeník spal se svými dvěma bratranci vedle kuchyně. Stála zde tři lože s hubenými peřinami, velký dubový stůl a vposled zavazadla plná nálepek se jmény hotelů. V těchto vacích byly složeny svršky studentů.

V den jejich příchodu připevňoval Holk na zeď jakési prkno, jež mělo sloužit Janovi za knihovnu. Na stole se válely truhlářské nástroje a pod Holkovými střevíci šustily hoblíny. S kladivem v ruce, oživen a šťasten, že konečně našel něco, co lze vykonat, zvedal František poličku do výše.

„Je to v pořádku?“ zeptal se, obraceje se na svého pomocníka.

„Ne, myslím, že ne. Jeníku, postav se, ať vidíme, kam dosáhneš,“ pravil Otakar.

Chlapec se postavil ke zdi a zvedl ruku.

„Výborně, nemohu slevit ani o vlásek,“ řekl Holk a snažil se uchopiti tužku, která mu vězela za uchem.

„Mohu vám něco podržet?“ zeptal se Jan.

„Ne, ne, ne! Zapomínáš, že z tebe je už mladý pán. Nesmíš se ničeho dotknout.“

„Opravdu, je to dobré,“ řekl Otakar přeměřiv výšku na obou stranách.

„Jak by ne! Jak by ne,“ opakoval Holk a jal se bušiti do skoby, až mu odskakovalo kladivo a omítka padala ze stěny.

Bylo asi pět hodin. Paní Eliška seděla u okna s knihou v ruce. Světla zvolna ubývalo a nemohla již čísti. Zavřela tedy svůj román a přemýšlela o příbuzných a o přátelích, které již nemohla pozvat a s nimiž se dávno nestýkala. Zdálo se jí, že zvolila tuto odloučenost pro silnou potřebu samoty a pro smutek, ale současně cítila, že se obelhává a že nemá živějšího přání než vyjítí přátelům vstříc a osloviti je. Její odříkání pramenilo z bázně, že se nesetká již s obdivem, jemuž uvykla, a že nebude předmětem závidosti. Soumrak houstl a paní přicházely na mysl procházky v Ruščuku, kde dámy a pánové uvykli mezi pátou a šestou hodinou navštěvovati hřiště jakéhosi Angličana, aby přihlíželi hře v golf. Byla to právě myšlenka Elišky Holkové. Považovala golf za zábavu skoro tak znamenitou, jako je zpěv a hudba, neboť v anglických ústavech, jimiž prošla, byla mu dávána přednost. Prostranství, jež hra vyžadovala, sádka holí a sluha, který je nosil, šat, rozmarná společnost, několik elegantních obrátů a rozmach, který si osvojila, snadno vyvracely námitky, že se podobný sport pramálo hodí pro dámy, které překročily určitý věk.

„Hutchinson!“ opakovala paní dávajíc v svých představách znění každíčké hlásce své angličtiny. „Hutchinson!“

Byl to chlapík kolem čtyřiceti let s mohutnou bradou a věru velmi málo se podobal Holkovi.

Jednou, když se znenadání snesl na golfové hřiště déšť, byl František přinucen vejíti do klubovny, jež byla sroubená z neopracovaných kmenů. Vnitřní prostor té ubohé a směšné stavby měřil sotva několik čtverečních metrů a Holk dosahoval hlavou až k trámům. Sňal klobouk a shýbal se. Paní se poněkud posunula, aby se mohl posadit po jejím boku, ale Hutchinson mu již uvolnil místo.

Hutchinson platil za gentlemana, a kdyby se byl František jen trochu vyznal v anglických mravech, mohl s ním žertovat a mluvit o sportu. Naneštěstí se chudřas díval jako loupežník. Byl asi v rozpacích, tváře mu žhnuly a uši měl jako růži. Bylo to trapné! Paní ještě po roce si vzpomínala, jak si přidržoval špičkami prstů konec rukávu a jak si čistil klobouk. Konečně vstal a protáhl si strnulé údy.

„Pah,“ řekl, „s vaším golfem! Je to pro kočku!“

Pan Hutchinson měl jakousi žertovnou námitku.

„Měl byste si hledět svých obchodů,“ pravil Holk, „obchodujete širokem či golfovými holemi?“

Paní si vzpomínala na tuto zahanbující chvíli.

„Vedl si jako sedlák,“ pravila nepřipouštějíc, že jím vskutku vždy byl.

Eliška pohodivši knihu přiložila si dlaně k uším.

„Požádej strýce, aby přestal,“ pravila vstupujícímu Janovi.

Po chvíli vešel Holk. Opřel se o dveře a hrál si s kláděm.

„Bolí tě hlava?“

„Ne,“ odpověděla paní a jala se vypravovati o Ruščuku. „Vzpomínáš si na Hutchinsona? A na slečny Bogomilovy? Ach, jak to bylo krásné!“ pravila cítíc, že všechny výjevy nabývají opět vznešeného smyslu.

„Dobrá, dobrá,“ odpovídal Holk, „ale teď se musíme postarat o svého nájemníka. Nemáš hlad, hochu?“

Jan se domníval, že si z něho strýc tropí žerty, a nepřisvědčil.

Po všechna léta svých studií bydlily Horvatovy děti na Malé Straně. Zde stál Edvardův hotel, sem vedla železnice i prácheňská cesta a to skládalo mlhavý důvod, aby byl střed města posunut na levý vltavský břeh.

Když se Holk usídlil v Poštovské ulici a když bylo rozhodnuto, že Horvatovy studentky a malý Jan budou zůstávat u něho, nepřipadlo nikomu na mysl, že tento stav dlouho potrvá, a Horvat rozhodl, aby Jan vstoupil do malostranského gymnázia.

Byl to dům vklíněný mezi dva chrámy, který těsnou branou přemostoval Letenskou ulici. Uprostřed jeho dvora stála kašna plná vody a platany stínily nerovnou dlažbu.

Několik opozdílů, kteří konali přijímací zkoušky až po prázdninách, zdrželo se v ředitelně a Jan byl poslední. Žáci se již shromažďovali v učebnách a Jan hledaje svou primu bloudil z poschodí do poschodí. V úhlu chodby potkal jednoho z učitelů. Spěchal mávaje papírem a v jeho vousaté tváři se zračila neochvějná vůle vtípkovat.

„Co zde děláte?“ otázal se Jana.

Chlapec vykotal, že neví, do které třídy má vstoupit.

„To je pěkné, nevíte, do které třídy máte vstoupit! Uvažujte o tom ještě chvilku, a kdybyste snad vzal zavděk primou, raďte tímto směrem a těmito dveřmi.“ Řka to, postrčil Jana k učebně, která byla označena římskou jedničkou.

Žáci seděli již na svých místech. Profesor kráčel mezi lavicemi a rozdával nacionálie. Třída byla zalita světlem a Jan neschopen rozeznatí jedinou tvář zůstal na prahu. Okna jej oslepovala. Cítil, že je středem pozornosti, znamenal, že žáci vstávají, a teprve po okamžiku pochopil, že pozdrav platí druhému profesoru, který se zjevil za ním v otevřených dveřích.

„Vedu vám premianta,“ řekl profesor naznačuje posunkem, aby třída nevstávala.

Chlapci měli odpovědět smíchem, ale neznalí mravu, který vládne ve školách, přijali poznámku mlčky. Vyučování počínalo službami božími a všichni byli oděni v nové šaty. Dávající pozor na lokty a kalamáře po okraj plné inkoustu, neschopni vstát a neschopni usednout, zírali z jednoho na druhého.

„Musil jsem ho přemlouvat, aby nezačal od oktávy,“ pravil dále učitel.

Jan v dlouhých a širokých spodcích, s rukávy sahajícími až po špičky prstů a s úcesem, který jen nesnadno zmáhal nepoddajné vlasy, stál, nevěda kudy kam. Zdálo se mu, že je třeba, aby se usmál, chtěl se uklonit a vykročit v ústrety druhému učiteli. Potom uchopiv zápěstí levice, v níž svíral

čepici, zastavil se před ním. Jeho hubená a dětská tvář pohlížela k němu s jakousi rozpačitou hrdostí.

„Dobrá, dobrá,“ pravil učitel a mávnuv rukou běžel promluvit několik slov se svým přítelem.

Zatím Jan stál před lavicemi. Chlapci mu radili, aby usedl, ale Jan si nebyl jist, je-li dovoleno zvoliti si sám místo, a čekal na vybídnutí profesorovo.

„Prosím vás, proč se neposadíte!“ pravil učitel vrátiv se k svému stolku.

Potom dal Janovi dva čisté blankety, které bylo nutno vyplnit.

Student se octl v poslední lavici a jal se o překot vpisovati mezi řádky své jméno. Některé otázky byly příliš přesné a jiné zněly nesrozumitelně. Jan si nebyl jist, kterého dne se narodil, a nevěděl, co znamená odpovědný dozorce. Chtěl se poradit, chtěl nahlédnouti do blanketu svého souseda a dotknul se jeho lokte.

„Nevíš, jak se jmenuješ?“ pravil chlapec a přisednuv blíže, podstrčil mu své krásně vyplněné nacionále.

Jan cítil studentův kyselý výdech, pach kávy a mýdla, který ulpěl na jeho rukou.

„Kavka Bohumil,“ četl v záhlaví listiny a znamená svůj první poklesek připsal za své příjmení poznovu jméno křestní.

„Jan Horvat Jan,“ četl potom profesor nakloniv se přes Jeníkovo rameno.

„Jan Horvat Jan! No, na vás jsme opravdu čekali, vy premiante,“ dodal profesor trhaje Janovu listinu. Jednadvacet hloupých a užaslých tváří dívalo se na jeho ruce. Někteří žáci v prvých lavicích vstávali a kdosi přeběhl z místa na místo.

„Proč vás sem rodiče posílají? Proč se nejdete učit holičem?“ řekl profesor dívaje se na uzardělého Jana, který si v němě posunčinně lámal prsty. Profesor nahlédl do Kavkova archu a shledav, že je správně vyplněn, řekl studentovi, aby Janovi pomáhal.

Zkažené nacionále stálo čtyři haléře a Jan měl tuto část-

ku vyrovnat chlapci, který opakoval třídu a byl ustanoven za výběrčího.

Když se žáci hrnuli ze dveří, aby se seřadili na chodbách v průvod, stál před Janem, a zvedaje si loktem padající spodky, naléhal, aby si pospíšil. Jan vytáhl peněženku a přebíral se v drobných.

„Dělej, dělej!“ opakoval repetent.

Cítil, že tento okamžik patří jemu, chtěl ukázat, jak dobře se vyzná v primánském žertování, a když Jan nemohl vylovit dvouhalěr, vyrazil mu peníze z hrsti. Dvojstupy sekundánů procházely právě mimo výjev a podle obyčeje, který se vžil ve školách, spustily smích podobný houkání.

„Premiante!“ vykřikl šprýmař.

„Premiante!“ opakovaly hlasy sekundánů.

„Premiante!“ výskl Bohumil Kavka a udeřil Jana čepicí.

Řady studentů se pohnuly a chlapci v blůzách a v kabátčích zapjatých na čtyři knoflíky, s vlasy doposud vlhkými a s kapsou plnou trefek dali se na pochod. A všichni klátili rukama, všichni spěchali a všem se současně zdálo, že nemohou opustiti chodbu, dokud kantorům nesehrají nějaký povedený kousek.

Hořáky pod valenou klenbou zmítaly svými rameny. Čpěl tu prach, bylo slyšeti výskot a křik.

V místech, kde se temná a úzká chodba stýkala s prostranstvím před schodištěm, stál profesor, který nazval poprvé Jana premiantem. Zdálo se mu, že pochod jaksi vázne, a vyběhnuv proti směru postupujících studentů spatřil Jana, jak loví po zemi mince. Čepice a klobouky dopadaly na jeho záda.

„A, to jste vy!“ pravil učitel, který se jmenoval Hokeš.

„Se mi zdá, že jste se rozhodl co nejméně lidem překážet!“

Při VENI, SANCTE SPIRITUS stál Jan vedle Bohumila Kavky. Ohlušen a zhlouplý příhodami, které ho postihly, díval se na knoflík svého rukávu.

Kotva a lano vyražené z mosazného plíšku zdálo se mu zajímavější než týly chlapců a knězova latina. Sledoval vlnovku uvázanou po způsobu pentlí, sledoval kotevní hrot

připomínající udice a myslil na velrybáře a opět na lovce žraloků, kteří upevňují na podobný nástroj volskou čtvrf.

Když se slavnostní vzývání Ducha svatého blížilo ke konci, zasedl na varhanickou lavici sám ředitel.

Zlatý, drobouninký řetízek, visící mu z obruby skřipce, přestal se nyní vlnit. Ředitel — prsty na klávesách — čekal bez pohnutí a moudrý a shovívavý výraz zmizel z jeho obličeje.

„Jedna, dva, tři!“ počítal učitel zpěvu snaže se celým tělem udati rytmus písně, která měla zaznít.

Otáčel se přitom od ředitele k zpěvákům a mával rukama.

Profesor Zmek, jeden z nejstarších učitelů gymnázia na Menším Městě pražském, přeběhl k ostění a nachýliv se nad hlubinu čekal, aby mohl včas opětovati zpěvákův povel.

Studenti vyšších tříd, jimž bylo dovoleno při službách božích sedět, nyní povstali. Za dunění varhan (ruce na okraji svých klobouků), vážní a pokrytečtí jako sama duše policejního státu, chystali se zazpívat hymnu.

Jan vzhlédl na Bohumila Kavku. Stál ve svém dětském plášti bez pohnutí. Kabát příliš malý dával vyniknouti krátké a přítloustlé postavě. Jeho hlava spočívala na silných ramenou a zdálo se, že nemá krku, úzké čelo rozšiřovalo se směrem ke skráním a na spodinu obličeje nasedaly mohutné čelisti. Byl krátkozraký, skřipce nasazený na silný nos se rozvíral jako k letu a zpod jeho pozvednutých křídel hleděly veliké a krásné oči. Jan cítil v sousedství tohoto rozložitého chlapce se starým obličejem, že je malý a ubohý. Snažil se uhádnout, co dělával Josef v prácheňském gymnáziu, a hledal nějaké slovo zasvěcení.

Zatím ředitel dohrál preludium.

Sbormistr zvedl obočí, otevřel naprázdno ústa, mohutným gestem spustil obě ruce a přisedl málem do dřepu.

Vzápětí ozval se zpěv císařské hymny.

Zněl slabě, převládaly v něm vysoké hlásky malých školáků a jenom hřmějící varhany propůjčovaly mu jakéhosi

důrazného pozadí. Studenti v lavicích otvírali ústa, ale nezpívali.

Když píseň dospěla ke konci prvního verše, zmohutněla v nenadálém výbuchu a slova *naši zem* zaplavovala kostel jako bouře.

Profesoři nakláněli se k sobě vyměňující si krátké poznámky a bylo slyšeti sbormistra, který pěl z plných plic, zatímco se chrám opět odmlčel.

Jan se podíval podruhé na souseda.

Zůstával vzpřímen, nehnul ani brvou, ale krev se mu hrnula do tváře. Broukal si povědomou melodii a Jan zaslechl urážlivý text, který se v těch letech zpíval na nápěv hymny. Nemohl se déle klamati, byly to výrazy, při nichž loajální lidem naskakovala husí kůže.

Bohumil Kavka cítil, že je obdivován. Uhadoval Janův údiv a pohledy, vrhané ze strany, rozpalovaly mu uši. Byl přesvědčen, že jeho pamflet má ohromnou moc, a zdálo se mu, že vrhá svá slova právě ve tvář císaři.

„Poslechněte,“ pravil Jan Horvat, ukazuje posunkem hlavy na profesora, který stál opřen o lavici, „se mi zdá, že natahuje uši.“

„Ty se bojíš?“ odpověděl student. „Jdi tedy kousek dál, nebo se ztrat!“

Jan se ušklíbl a neobrátil se již na souseda zpíval zároveň s ním. Cítil přitom, že mu přebíhá po zádech mráz. Domníval se, že hraje o svou čest.

Když studenti vycházeli z chrámu, staral se Jan, aby šel vedle Bohumila Kavky. Chlapci s vyjevenými obličejí zdáli se mu nepřátelští, uhadoval, že ho považují za neobratného chlapečka, a přítomnost Kavkova skýtala mu jakési opory. Tlustý student byl zřejmě zrozen pro věci veliké.

Řád, který profesoři vštípili studentům, vyžadoval, aby před ostatními vyšli z chrámu malí žáčkové.

Profesor Hečl s kordiskem a s kloboukem ozdobeným peřím dával nováčkům znamení, ale chlapci stáli rozhlížejíce se, jako by kostel na sklonku slavnosti byl jiný než na počátku. Někteří z nich měli na mušce Kavku a usmívali se

v jakémsi společném vnuknutí ironie. Bohumil Kavka pak kráčel jako člověk, který zná vlastní cenu.

Zatím ředitel seběhl po točitých schodech a vzrušen (a vrhaje rychlé pohledy zpod sklopených víček) jal se vyptávat učitelů, co slyšeli, kdo zpíval a kdo mlčel.

„Pah,“ odpověděl profesor Fryda hladě svůj strašný kloboúk jako nějaké zvířátko, „vedli si všichni s ušlechtilostí, které se podivují.“

„Pane profesore,“ řekl ředitel, „stál jste pět kroků od lavic a nemohl jste přeslechnout, že se zdržují zpěvu.“

Učitel zvedl obočí a v jeho tváři se objevil výsměšný a snad pohrdavý výraz.

„Mám dojem,“ řekl, „že je všechno v pořádku; hlučeli velmi silně.“

Při těchto slovech se objevila na učitelově sokratické tváři vlna bezděčné veselosti. Byl příliš roztržit a příliš velkomyslný, než by se mohl zabývatí oslem déle než vteřinu. Jeho ředitel patřil pak k těm, na něž se co nejrychleji zapomíná.

Fryda byl filolog, jehož mínění mnohdy rozhodovalo nejdůležitější spory, ale pohrdal vědou stejně jako úřadem a nic mu nebylo milejší než básně a chlapi, kteří se s nimi obeznamovali. Svět Shakespearův jej obklopoval a žvavý Homér chodíval po jeho boku. Frydova zvířecí a téměř beznosá tvář s vlnitými vousy, jež rostly, kde se jim zdálo, a hlava s chomáčky vlasů na skráních nepravila pranic o jeho duchu. Mávl rukou a odmlčel se zůstavuje ředitele již bez odpovědi.

Zatím se nováčci dali na pochod a chrám se vyprazdňoval. Průvod šel zvolna. Tváře studentů vážněly, někteří z nich přejížděli si dlaní kolena a jiní míjejíce svého ředitele zvedali zpěvník či ruku k svým vázankám. Na prahu zrychlili pak všichni krok a všichni si téměř stejným pohybem nasazovali kobouk.

Ředitel poslouchaje hovor několika svých oddaných páňů kýval pak hlavou, dívaje se do tváři spěchajících chlapců. Zdálo se, že je ustarán a že tento pohyb vyjadřuje lítost.

Jan cítil, že je z jakéhosi důvodu nutno, aby on a Kavka prošli mimo ředitele s výrazem zaměstnanosti, a snažil se zapřísti se svým sousedem hovor. Naklonil se tedy k němu a šeptal nějakou poznámku o vyučování, které již zítra započne.

Kavka si otíral skřípec a zvedal neobratně tlustou ruku.

Když přestupovali práh, zahlédl Jan vyčítavý pohled ředitelův. Starý pedagog hrozil mu prstem a střídavě si jej kladl na ústa, dávaje na srozuměnou, že není dovoleno mluvit.

Jan vyběhl s pocitem úlevy.

Jan si uhájil místo po Kavkově boku. Seděl na straně oken a se závratí poslouchal své učitele. Zdálo se mu, že čas neuvěřitelně letí. Byl posedlý jakousi nemístnou horlivostí. Vstal o šesté, skládal knihy podle velikosti a přinášel všechny do třídy, cítě hrdost z jejich množství a z nesnáze, kterou mu působily. Po sedmé obcházel již ústav a jeden z prvních vpadl do učebny.

Jeho kalamář byl bez poskvrny, tužka ořezána, pero prosto skvrn a duch plný horlivosti. Potom se díval do tváře učitelů či na černě tabule potřísněnou stopami křídý. Vrstvy šedi seskupovaly se v podobu zvířat a krajín a hlav, vlhká místa současně temná a nejskvělejší unášela jeho nehybnou pozornost. Snil slyše rachocení hlasu, ticho a bzukot much na okenním skle. Díval se na kříž až do únavy. Patřil do prázdna, až se mu po obvodu vidění sunula v soustředných kruzích podivná temná tělíska.

A náhle uslyšel své jméno.

Úder leknutí vrhl jej k profesorovu stolku.

„Zůstaňte na svém místě. Stůjte chvíli. Víte, o čem je řeč?“

Jan odpovídal jako hlupák.

„Vidím, že jsem se nemýlil,“ pravil opět profesor, „poznal jsem na vás již první den, že nepatříte do střední školy. Neumíte se ani podepsat!“

Profesor Hokeš říkal ta slova s nevinnou koketérií pedagogů, kteří uvěřili, že jejich postřeh je vtipný.

Usednuv zíral Jan do knihy či na konce svých prstů. Pohanění, které vyslechl, připomínalo mu skutečnost, již si neuvědomoval a které nemohl uvěřiti. Zdálo se mu, že plní všechny příkazy svých učitelů, byl přesvědčen, že nikdo z nich nemůže přehlédnouti, jak sedí vzpřímen a jak dobře jsou složeny jeho knihy. Byl jist, že si zaslouží chvály, kterou by mu neodpíral Oršák, ale sotva se ozval výsměšný a zlostný hlas Hokešův, souhlasil Jan stejně snadno, že je nejposlednější z posledních a že patří do oslovské lavice. Potom s nosem na složených dlaních, ohlušován prokletím, jímž se sám zahrnoval, zbaven rozumu, se srdcem kypícím hořem (jež není tak zcela neprůhledné, aby nedalo se zalesknouti jakémusi praménku radosti nad tím, že se teď dostáváme do pohybujících se a bouřících proudů), zničen, přejet a současně bezectně oslaven, myslil Jan na sebevraždu. Tato myšlenka se mu vynořila znenadání jako dětem, které chtějíce potrestat svou matku, představují si její nářek nad vlastní rakví.

Jindy vytržen znenadání ze své bdělé nepozornosti octl se Jan u tabule. Měl vypočítat jakýsi příklad, o němž pranic nevěděl. Učitel čekal a Jan drtil v prstech křidu.

„Jste hotov?“ zeptal se učitel po chvíli, nepohlížeje zúmyslně k nešťastnému matematikovi.

Třída, která vnikala poznenáhlu do profesorských kousků, vydala posměšný zvuk.

„Ještě nezačal, má strach,“ řekl Kavka a skloniv se do uličky, jal se vykřikovati počátek početního řešení.

Jan napsal několik číslic.

„Znovu! Smažte tabuli!“ řekl profesor a nadiktoval Janovi nový příklad.

„Je vám jasné, co máte dělat?“

„Ano.“

„Nuže ukažte, že nejste pitomec.“

Třída umlkla shledávajíc, že jde o jakýsi závod želvy s Achillem.

Bohumil Kavka složil svá krátká předloktí na hranu lavice a čekal na chyby svého klienta.

Jan zahlédl jeho mlčenlivá ústa a pochopil, že pomoc nepřijde.

Potom jako z jiného světa jal se pohlížeti na svůj příklad a tisícerymi obdoby a počtářstvím, jež mělo půvab jako věci ve stavu zrodu, zmocnil se konečně smyslu maličké hádanky a vypočetl či uhádl ji.

„Sláva bohu!“ řekl učitel.

„Vraťte se k prvému případu. Co je třeba zde učiniti? Co hledáte?“

Jan odpověděl několika správnými větami.

„Jděte, posaďte se!“ pravil učitel a pozvedaje knížku, kam si zapisoval známky, doložil:

„Od té chvíle nemohu býti zmaten vaší horlivostí. Jste lenoch! Ukrádáte pánubohu čas, jste přítomen jen tělem!“ Řka to, nakreslil ve svůj sešítek známku. Jan odcházel do lavice s pocitem hřejivého štěstí. Smál se do hrsti a zalykal se štěstím. Když dosedl, popatřil na svého suseda, ale neviděl než okuláry nad silným nosem a rozšklebená ústa. Padl jakýsi vtíp a ten či snad úspěch, který si konečně vynutil, dal překypěti Janovu rozmaru.

„Ticho! Nevyrušujte!“ pravil učitel.

Třída poznovu zmlkla. Bylo slyšet jen ťukání učitelovy tužky. A v toto ťukání, v tento zvuk tak školní, mísilo se nezadržitelné hourání smíchu, kterým se snad zalknete, ale jež nelze potlačit.

„Kavka a Horvat! Kavka a Horvat!“ opakoval učitel a náhle ozářen jakýmsi bleskem své paměti zaslechl v souzvuku jejich pochechtávání hlasy, které zpívaly při VENI, SANCTE.

„Pokud jde o smích a o zpěv,“ pravil, „vyznáte se v nich lépe než ve všem ostatním. Rozhodně je tu a tam vaše nota lepší než slova. Rozumíte mi, vy kostelní zpěváci?“

Bohumil Kavka vstal, nepřestávaje se usmívat, ale Horvat zbledl a divže se neprozradil.

„Víte, kam mířím, co?“ dodal učitel po chvíli ticha. Kavka sňal skřípec a krátkozrakýma velkýma očima se rozhlížel po třídě stejně udiveně jako pyšně. Zatím Jan zvedl hlavu a potkal se s podezřívavým pohledem profesorovým.

Jednou, když Jan seděl nad knihami a když přemýšlel, kolik dnů zbývá, aby se mohl vrátit do své vesnice, otevřela Alžběta znenadání jeho sešit s prvním úkolem. Byla tu chyba na chybě. Červeň pokrývala stránku jako osypky. Dole s prudkostí spravedlivou byla pak vepsána známka vyjadřující nespokojenost, hněv a jakési leknutí. Neblahá číslice končila škrtnutím pera, jež směřovalo dolů a nezastavilo se na okraji papíru.

Alžbětiny tváře se pokryly nachem. Měla prašpatné mínění o svém bratříčkovi, ale tato nedostatečnost hraničící s blbostí ji ohromovala.

Co činit?

Vyrazila vzdech a ruce jí klesly podle těla. Teprve po chvíli se jí podařilo obrátit se k Jeníkovi.

Seděl si na rukou, houpaje se sem a tam. Bylo mu zima, snil, spřádal si jakousi vidinu o ostrově, který se podobal krajině prácheňské.

Alžběta učinila prudký pohyb a pod loktem se jí zřítil sloupek knih. Cvičebnice jazyka latinského dopadla až k jejím střevicům a ležela bezmocně na bříšku.

„Jene, co je tohle za sešit?“

Student cítil, jak mu stoupá jícnem vlna nechuti. Rozpojil kolena a napřímil hřbet.

„Který,“ otázal se přes rameno, „který sešit?“

Potom se zvolna obrátil a zabodl pohled mezi řádky knihy.

„*Stupňování bylo vyvinuto v jazyku našem v době prastaré,*“ četl a jeho tvář nabývala výrazu smrti.

„*Pé-r-á,*“ opakoval, „prastaré!“

A zatímco písmena skákala mu před očima, poznával, že je prozrazen.

Košile příliš těsná tiskla mu velké krční cévy a dole hůl nějakého posedlého chodce bušila o chodník.

„Co?“

„Ještě se ptej!“ pravila Alžběta.

Jan slyšel, že se blíží, a slyšel ji mluvit jakási nesrozumitelná slova. Za prvou otázkou následovala věta rozkazovací

a potom shluk výrazů biblické ražby, ale Jan střel kolem sebe ticho jako ježek, který se brání a vztyčuje bodliny.

Alžběta uchopila jej za ruku. Vstal a vzhlédl jí do tváře. Byla plochá. Nos vystupoval jako útes, černí očí, hluboká a světélkující, šířila se v kruzích, které se setkávaly, a její chvějící se ústa připomínala jakési chvíle, které Jan doposud nezažil a jichž se obával.

„Tak tohle je výsledek? Takhle ty pracuješ!“ pravila Alžběta.

Jan sklonil hlavu nenalézaje, co by odpověděl.

Večer, když se sestry a Jan vrátili po hubené večeři do své světnice, uchopila Alžběta cvičebnici a jala se s bratrem studovati vazby akuzativu s infinitivem a vše, co lze shrnouti v látku prvního období.

Jan odpovídal tichým a nepřítomným hlasem. Toužil, aby bylo už deset.

Hodiny tikaly jako kuřátka. Robina veselá, šťastná a škodolibá, obracela se k mladšímu bratrovi, klepajíc prstem na hřbet svého románu, a Jan byl ještě rád, že mu připomínala rovnost, jež kdysi žila v těchto posměšcích. Konečně hodiny zahřměly a bylo nutno skončit.

Alžběta složila knihu. S tváří služky, s tváří nevěsty a se sladkou trýzní, která jí vnukala myšlenku na Václava, rozhlédla se po světnici.

Lucie ležela již v posteli. Opírala se loktem o polštář přeložený na dvě a vybírala jádra z drtě ořechů. Lhostejná, nemá, nepřikládající pražádný význam tomuto cvičení a nepostrašená jím, hleděla vstříc tomu, co přinese zítřek.

Jan propadne? Pah, jáma není tak hluboká!

„A netrapte se, děti,“ pravila smetajíc z okraje lůžka skořápky, které se tam navzdory opatrnosti roztrousily. „Je deset, spat! Povídám, všeho do času, pánbůh na věky!“

Jan odešel za bratranci. Bylo mu projítí světnicí tetinou a podle lože Františka Holka.

„Jdi spat, jdi spat, synáčku,“ pravila teta obracejíc se k chlapeci od stolku pokrytého francouzskou bronzí. Její kabátek splýval přes sukni a zdvižený účes dodával jí půvabu hereček, jež zůstaly krásné, i když zestárly.

Jan jí políbil ruku. Byl v té chvíli tak pozorný a řádný!

Když vešel do světnice, kde stálo jeho lůžko vedle lože Maximilianova, svlékl se, zakoušeje zvláštní trnoucí radost ze svého pokoření. Litoval se, bylo mu k pláči a čekal na příval slz, které ho osvobodí.

Maximilian bos a s řemenem kolem odrbaných kalhot chodil po světnici. Spalovala jej jakási myšlenka, kterou zaslechl ve škole svého mistra. Neměl pro Jana jediného pohledu.

Otakar s čepicí na hlavě a s cigaretou mezi zuby opisoval vypůjčené noty. Kouř čpěl mu do očí a kontrabasista velmi pospíchal, aby dopsal řádek.

„Kdyby tě tak viděla teta!“ myslil si Jan. „Kdyby jí tak napadlo otevřít dveře!“

Když bylo půl jedenácté, ležel Jan již v posteli. Maximilian přiměl bratra, aby otevřel okno, a zhasnuv usedl na okraj Janovy postele. Zdálo se mu, že z ohledů k matce musí učinit zadost její zmatené vůli. Nepřikládal jejím radám pražádný význam, ale dbal jich a trval, aby se jimi řídili i ostatní. Spali tedy v chladném pokoji a jejich okno zůstávalo od jara do prvních mrazů dokořán.

Maximilian opíral se hřbetem o pelest a díval se do osvětlené ulice.

Loužička žlutého jasu obklopovala svítlnu zjevujíc kříž okna a římsy protějščího domu.

„Jeníku, slyšel jsi o Van Goghovi? Ne? Hochu, to ti musím jednou ukázat,“ pravil Maximilian a jal se vypravovati o malířově životě.

Jan zíral do stropu, který byl zpruhován září pouliční svítlny, a hrál si s cípkem příkrývky. Černý Maximilian seděl pak v nohách jeho postele a myslil na Robinu.

„Co dělají vaše holky? Šly už spat?“ zeptal se malého bratrance ohýbaje mu koleno.

„Dej pokoj! — Je mi zima.“

„Nu dobrá, já vím . . .“ řekl Maximilian laskavým hlasem.

Potom nesrozumitelný a vzbuzující lítost odešel zavřít jedno okenní křídlo.

Dole na ulici chrastil někdo klíčem. Nebo to byl řetěz? Jan se ani nepohnul a plocha stropu se rozestupovala. Pes, s nímž kdysi mluvil za stodolou v kruhu označeném zvířecími stopami, otvíral poznovu svou růžovou tlamu. Bylo slyšeti jeho ukvapený hlas a koňské pořehtávání. Krávy šly k brodu. Hladina Louky se pohnula pod úderem ocasu nesmírné ryby, která spí v hlubině a hlídá štěstí tohoto kraje. Proud kolébal šikem maličkých parmiček, jež se řaděny v klín, hřály se na mělčinách. A ptáci smáčeli svá něžná bříška v pěnicí se vodě. Jankov. Má Bartinka! Kraj něžných přátel.

Co je to? Co to jen může být?

Nu přece kuropění!

Eh, ach, och! Mám toho plné ucho.

Lehni, lehni si, starouši. Snesu ti všechno, co křičí a pís-ká, všechno, co prchá, všechno, co se hýbe.

Dlouhá, nekonečná láska a chňapnutí.

Ó lásko, pobadatelko myslí!

Ó, pobodávání blech a řetězy chřestící o dno převržené misky! A obojku strhující tu lásku na kolena a smýkající jejím zadkem, když (plamenný jazyk mezi tesáky) se chce vrhnout za tím, koho miluje.

Vy nestydáci, kteří jste zvykli zastírat city, vy nestydáci uhýbající nesmírnému vyznávání, jež mě vpeřuje do prachu a trav ustupujících a rozhrnujících se před mými prsy a jež noří mou mordou do země a jež působí, abych scípal láskou k této končině, skrze niž všechno jest a trvá.

Tak zní ta řeč. Tak se ozývá ten kraj a tak se zvedá v pahorcích.

Nechci než dát se v běh. Poběžím s hřbetem ohnutým, budu utíkat s čumákem horkým krví a zasažen ještě zahlédnou tvé nebe.

Josefina Bergmannová přicházela do Poštovské ulice dvakrát týdně. Někdy se opožďovala o celou hodinu a jindy spěchala mimo domovníkovo okénko dávno před smluvným časem. Starý příštípkař, jemuž byla svěřena správa domu, na ni čekával. Klobouk, svitek not přepásaný řemenky, ruka přidržující sukni a její růžový obličej v záplavě vlasů, to vše zdálo se mu nepřírovnatelné.

Když však poprvé uslyšel Josefínu vcházeti, byl popuzen.

Mistr seděl právě na třínožce. Vyklepával podešev a myslil na mrzuté příhody ze dvora. Tu se ozvala rána, jako když vystřelili u Hradce Králové.

„Hrome, který moula práská takhle dveřmi!“ pravil a odhodiv dílo vyběhl na chodbu.

Josefina klapajíc vesele dřevěnými podpatky brala se vzhůru.

„U nás se zavírá, slečno!“

Josefina neodpověděla.

„U nás se zavírá!“ opakoval příštípkař.

Josefina Bergmannová pohlédla na něho, jako by pronášel nějaký povedený žert.

Smála se a nebylo jí obtížné vyslechnouti to, co za podobných okolností slyšíme z úst domovníků.

„Kam by to vedlo . . .“ křičel mistr, ale potom umlkl a díval se za ní hledaje pod zástěrou kapsy svých kalhot.

Při druhé návštěvě dala slečna dopadnutí dveřím se silou ještě větší a později ji stupňovala k pravým výbuchům.

K čertu, kdykoliv se ozvala rána, vyletěl domovník ze své stoličky hotov opakovat svá varování a zadržuje je tím znatelněji, čím měl k nim více důvodů.

Bouchání dveřmi stalo se jakousi neotesanou pozorností a domovník ji přijímal předstíraje, že se slečinkou jednou zatočí. Josefínu věc bavila. Od dob svého přátelství s Horvatem nabyla jistoty, že jí nikdo nemůže zazlívat rozmar,

a byla přesvědčena, že hezké holce všechno sluší. Nestarala se, aby byla půvabná, věřila si a jakýmsi srdečným pocitem samolibosti uhadovala, že klade dobře nohu, že její vlasy září a že její tvář okouzluje.

Kráčela nedělí, kterou si vysnila, nedělí řemeslníků, kdy konečně je přirozené, aby dívky byly kvetoucí. Lehounký větřík lásky hýbal konečky jejích stuh a nutil ji nakláněti rozevřený slunečník proti svému směru. Cítila něžný odpor těchto závanů a nezřetelná spojitost s věcmi skutečnými jí našeptávala, že vzbuzuje závist. Byla šťastná. Nepřemýšlela o Horvatově ženě a přenechávala bohu, aby rozlišil věci dobré od věcí zlých.

Když jí bylo vejít do Holkova bytu, pohlédla nejprve do zrcátka a upravila si vlasy. Potom zazvonila. Služka uvedla Josefínu do světnice paní Holkové, neboť Eliška nechtěla, aby učitelka hudby byla přijímána jako švadlena.

Josefína usedla tedy na okraj židle a jala se odpovídati na otázky.

Třepení splývající z obvodu taburetu (který paní před okamžikem odsunula) se kývalo a Josefína cítila potřebu zastavit jeho pohyb špičkou střevíce.

„Co může takovej krám stát? Někde v židech. Tentočky, s tebou je taky zábava! Vo divadle. Overtýra, věta třetí, jako říká ten můj starej pán. Počkat, počkat!“

„A jak jste spokojena s děvčaty?“ zeptala se paní Holková.

„Bože, Robina je nejnadanější klavíristka, kterou znám! Ale trochu liknavá! Bohužel to ano, liknavá!“

„Snad si dá říci. Včera hrála dobrou hodinu . . .“

Zatím ve vedlejší místnosti odklízela Robina z klavíru knihy a šátek.

„Nu, jakpak dlouho bude Pepička ještě klábosit,“ pravila pohazujíc hlavou.

„Prosím tě, ty se vyjadřuješ!“ řekla Lucie, která cítila k Josefíně živou sympatii.

„Klábosit! Ach ano, škoda že nás už neučí Zelenka. Tahle káča nic neumí.“

„To jsou hlouposti!“

„Zeptej se, co si o ní myslí Maximilian.“

„Je mi stokrát milejší než Zelenka. Aspoň si neseďá vedle židle,“ pravila Lucie.

Když paní Holková usoudila, že uplynulo dost času, aby učitelka mohla se ctí udeřit do klavíru, uvedla ji do světnice Horvatových dcer. Tu Josefina ožila. Přátelství s jankovským statkářem přibližovalo této malé neřestnici obě děvčata až po hranici lásky.

Bývalý učitel, jemuž dal Horvat výhost pro sladké přednosti Josefininy, byl shrbený stařec s vrásčitým obličejem a se zapadající čelistí. Nepřestával se zlobit a Robina uváděla ho v zuřivost.

Při vyučování se vrtěl na židli a prosil Robinu, aby se vzdala naděje, že někdy zahraje obstojně valčík.

„A teď, když jsme se navzájem už dost potrápili,“ říkával pohlédnuv na sklonku hodiny na své cibule, „zahraj mi něco podle svého.“

Potom Robina udeřila do klavíru, oživujíc skladbu mnoha nepravidelnostmi. A Zelenka poslouchal se schýlenou hlavou. Celá jeho bytost vyjadřovala šťastný nesouhlas.

„Nu vidíš,“ pravil tónem, který propůjčoval jiný smysl všemu, co bylo řečeno předtím, „stále ti opakuji, že k ničemu nejsi.“

Josefina Bergmannová neměla ani vytrvalosti, ani vzletu starého šosáka a byla Robině protivná.

„Do čeho se dáme?“ řekla odkládajíc kabelku, která voněla pižmem.

„Étudy,“ ozvala se Robina.

„Má drahá, neměla bys nikdy odpovídat jedním slovem,“ pravila paní Holková.

„To je jen tak, pro krátkost řeči. Víte, tetičko, slečna Bergmannová nemá ráda, když se dlouho klábosí.“

Paní Eliška odcházela pokyvujíc hlavou. Myšlenka, že jejímu synovi bude snad někdy konati podobné cesty a že bude přijímán od svých žáků jako Josefina, přiváděla v tlukot její srdce.

„Nu, Robino, mějte se k dílu,“ pravila učitelka, a dříve než paní Holková vyšla ze světnice, zazněly ve strunách první údery.

Josefina Bergmannová byla na hony vzdálena všemu umění, ale pokud jde o stupnice a o onen sprostý druh hry, který si při trošce píle může každý osvojit, jen zřídka klopytla. Naproti tomu měla Robina pro hudbu jakýsi smysl a jen z malé části si osvojila dovednost, která je pravděpodobně nutná, aby znělo to, co má zaznívat.

„Fis! fis! fis!“ pravila učitelka naklánějíc se k notám. „Drahoušku, dejte si trochu pozor!“

Robina ucítila na tváři Josefinin dech, vůně její kabelky ji zaplavovala, její hlas ji dráždil a ruce plné prstenů ji odpuzovaly. Neviděla již do notového sešitu a hrála po paměti.

„Ó,“ pravila Josefina, „takhle se neshodneme.“

Robina neodpovídala.

„Začněte znovu,“ řekla učitelka.

Den končil, světla zvolna ubývalo, řádka not se prodlužovala a pult klavíru zvedl své čelo jako netvorné zvíře.

„Nu,“ pravila Josefina domnívajíc se, že vyučování Horvatových dcer je jen záminka, aby mohla s větší snadností přijímat statkářovy dary, „nu, vám se dnes nechce do práce? Proč to neřeknete? Můžeme skončit, v sobotu je — koneckonců — taky den.“

Robina doposud mlčela.

„Můj bože, copak vám došla řeč? Co je s vámi, Robino!“

Nejmladší sestra pohlédla na učitelku a opět sklopila zrak. Dívala se na Josefinin prsten. Poznávala jej.

„Robino!“

„Prosím?“

„Co to znamená?“

„Odpusťte, vzpomněla jsem si . . . Já . . . Potkala jsem dnes pana učitele Zelenku,“ pravila Robina zachvívajíc se mocným vzrušením, „nemá ani jednu hodinu, ani jednoho žáka a vy, slečno . . . vám to je nepříjemné . . . vy stejně nemůžete docházet . . .“

„Nerozumím vám, chcete říci . . .“

„Ano,“ odpověděla Robina, „požádala jsem ho, aby k nám chodil ve středu a v pátek.“

Josefina zavřela víko klavíru a vstala. Její trpělivost a klid byly u konce. Tu podle způsobu, který platívá na předměstí, se jala křičeti a lomcovala židlí a uchopila svou kabelku a zavřela ji a opět ji otvírala. Ruměncem a bledostí se střídaly na jejím obličejí.

„Nic jsem s vámi nesjednávala, nemáte právo! Vaši rodiče . . .“ pravila vposled.

„Můj *tatínek* a má *matka* budou souhlasit,“ pravila Robina.

Zatím druhá sestra trnula úzkostí. Slyšela (právě tak jako Robina), že se jejich otec tu a tam sešel s Bergmannovou, ale bála se uvěřit, že mezi nimi trvá nějaký vztah.

Horvat zdál se jí tak starý a tak ušlechtilý, že si ho nedovedla spojit, leč se šťastnými myšlenkami na domov. Jednání Robinino zdálo se jí příkré, nesouhlasila s ním, ba naopak pocítovala nutnost říci Josefíně něco přívětivého.

Ale učitelka již odcházela.

„Vícekrát mě zde nevidíte! Vícekrát sem nevčkročím!“ pravila nasazujíc si klobouk na svůj nádherný účes. „A pokud jde o ostatní, budete vidět . . .“

„Napiš o tom domů,“ přerušila ji Robina, dívajíc se nikoliv do její tváře, ale na ruku, která propichovala stěny klobouku jehlicí.

„Obrátila prsten kamenem k dlani,“ pomyslíla si Horvátova dcera, „ukryla jej. Měla jsem tedy pravdu.“

Procházejíc předsíní Josefina na okamžik zaváhala. Má říci paní Holkové, co se přihodilo? Má si stěžovat již zde, či je lepší počkat na Horvata?

„Pah,“ řekla si vposled a nepřemýšlejíc dále vyšla ze dveří.

Robina naslouchala zvukům jejích klapajících podpatků a ráně, která zaduněla, když domovní veřej dopadla na své místo.

„Jak jsem si mohla připustit podobné myšlenky! Jak

jsem se toho mohla odvážit!“ pravila Robina. V té chvíli se jí zdálo všechno hanebné. Všechno mimo Horvata. Vzpomínala si na každé slovo rozmluvy s Josefinou, snažila se představit si, co se s ní dalo, a ptala se, kde nalezla důvod jednati jako dospělí lidé.

„Jsem ztracena!“ pravila vposled a skrývajíc svou uzardělou tvář dala se do pláče.

Asi za hodinu po tomto příběhu se vrátila Alžběta z pochůzky. Nejmladší sestra odpověděla na její pozdrav a dala se do hry. Klavír zněl pod jejími údery tak hlasitě, že Alžběta byla přinucena opakovati svou otázku.

„A proč jsi nerozsvítila?“ pokračovala zvyšujíc ještě hlas.

„Proč? Černá hodinka! Neměly jsme nic na práci,“ odpověděla Lucie.

Robina ustala ve hře a vyměnila se sestrou pohled.

„Řekni Alžbětě, co je nového. Promluv s ní,“ děla odcházejíc za nějakou záminkou k Holkům.

Když se o příhodě dozvěděl Maximilian, řekl Robině, že nemohla učinit nic lepšího.

„Ta ženská,“ pokračoval, „se neumí na klavír ani podívat!“

„A doma, co myslíš?“ otázala se Robina.

„Tvůj otec? Jako bych ho slyšel!“ odpověděl Maximilian, „bude rád, že je ta hlupačka venku.“

Robina se zdráhala uvěřit a bylo třeba, aby Maximilian věc opakoval. Potom v záchvatu naděje a štěstí objala jediným stiskem bratrancovu hlavu.

Horvat přijel na Josefinino vyzvání do Prahy a vyhledal ji v bytě.

Přišla mu otevřít služka v čepečku a v zástěře s nadržnutou obrubou.

Bylo deset hodin a Josefina právě vstávala.

„Slečna prosí, abyste chvíličku posečkal,“ pravilo děvče zdůrazňujíc Josefininu prosbu, neboť tento obrat se jí zdál nadmíru uhlazený. Podobala se komorným z ochotnických

jevišť a Horvat uhadoval v ní jednu z Josefininých přítelkyň.

„Husa!“ myslil si, usednuv na křeslo o tenkých nohách a rozhlížeje se po příbytku.

170 | Střed pokoje byl pokryt koberci složenými do kříže a nábytek posunutý ke stěnám skvěl se čalouněním. Někteří lidé bývají od přírody nakloněni přepychu; milují drahé látky, vzácná dřeva a dali by poslední za věc ušlechtilého tvaru. Josefina Bergmannová k nim nepatřila. Krása — nekrása, nábytek — nenábytek, šlo jí jen o to, aby vytřela zrak svým přítelkyním. Naproti tomu klobouk, kostým pěkně přiléhající, či rukavice z jemňoučké kůže působily jí radost a vzněcovaly v ní žár, o němž se nesní paničkám pod krytem dostihových tribun. Z této příčiny oceňovala Josefina svou truhlářskou soupravu jen podle výše účtu, ale střevíce, pásek či jehlice do klobouku vybírala (k žalosti náruček krámských) zvolna, s rozvahou a obezřelostí. Potom, když se uvázala v držení nějaké nové věci, musila odvracet hlavu od nádherných výkladů se stejným zbožím, neboť nic jí tak nerozesmutňovalo a nic jí nestavělo před oči zatrackanou smělu jako skutečnost, že někde v hloubi skříně leží kabelka a deštník nádhernější, než je ten, který držela v ruce.

To platilo o věcech vkusu; co se týká smýšlení, byla Josefina dcerou Košíř. Hodná, spravedlivá, rozkřičená, nepřirozeně nadšená a jindy morous, jaký jen může člověk být, je-li mu dvaadvacet let. Milovala své příbuzné, spravedlnost, povídky s dobrým koncem a chudřasy, kteří osvědčili čipernost. Ale byla i trochu uštěpačná a scházel jí smysl pro měšťanské drama. Vzrušená dějství a zkušenosti z městské hranice zbavily ji dávno rozechvění a zhrzená láska byla její mateřštinou.

Horvat dívaje se po příbytku své přítelkyně měl pocit, že učinila vše, aby účet byl okrouhlý, a usmíval se prostoduché chytrosti.

Za dveřmi bylo slyšet rychlé kroky. Horvat se domníval, že Josefina vchází, ale čekal marně.

„Co se s ní děje?“ řekl si pohlédnuv na hodinky, „myslí si, že půjdu za ní do ložnice?“

Tato chvíle, toto čekání zdálo se mu pohoršlivé. Zapjal si kabát a přešel zvolna k oknu.

„Nechci tady vězet do poledne,“ řekl sám k sobě stahuje stóru (v jejímž středu bylo prolamování představující dívku zhlížejíci se v tůni).

Z vedlejšího pokoje se ozvala píseň. Horvat poznal skladbu, kterou mu Josefina hrávala.

„Jsi spokojen, co tomu říkáš?“ zeptala se slečna vcházejíc k Horvatovi.

Potom mu položila ruce na ramena a nabídla mu svá ústa.

Horvat ji rychle políbil.

„Jak se daří? Výborně, což? A s gramofonem, to je výborný nápad, opravdu u vás bývala nouze o trochu dobré muziky.“

Stáli před zrcadlem. Horvat zahlédl své ruce zkřížené za jejími zády a poodstoupil.

„To je dost, že sis konečně uráčil přijít!“ pravila Josefina a úsměv mizel z její tváře. „Kdybys jen věděl, co se přihodilo!“

Ještě před okamžikem si Josefina opakovala, že nezačne o nepříjemnosti s Robinou mluvit dříve, než uplyne hodina, ale teď před chlapíkem, který uhýbal bouřným výjevům a který ke každému polibku přiměšoval něco zertování (jako by chtěl sám zlehčovat svou pošetilost), jala se mluvití zpřímá.

„Můj drahý,“ pravila upravujíc si na spáncích nakadeřené vlasy, „buďme upřímní! Taková pošetilá a hloupá holka . . .“

„Ale, ale,“ řekl Horvat, „kdo vás tak naučil mluvit?“

„Počkej, až dokončím!“ odpověděla.

„Ó, bude to něco strašného? Máte milence?“

Josefina zvedla ramena a dala se do smíchu.

„Mohla bych jich mít! Ale víš přece, že mám ráda . . .“

„Výborně, to je odpověď pro žárlivé lidi, ale já jsem starý kozák, Josefino,“ pravil Horvat nedovoluje jí dořící větu.

„Nu, uvidíme!“ pravila s přísným výrazem.

Potom odešla ke dveřím a pootevřela je zkoumajíc, není-li snad někde nablízku služka (tajila před ní, že Horvat má dospělé děti).

Vzduch byl čistý a Josefina se usadila v koutku pokoje.

„Nu, uvidíme,“ opakovala klepajíc podpatkem o špičku střevice. „Jsem zvědavá, jak se zachováš.“

„Nenapínejte mě.“

Slečna přejížděla dlaní stuhu na koleni a shledávajíc slovíčka jala se vypravovati o příhodě s Robinou.

Horvat poslouchal a přičiňoval poznámky, které směřovaly jen k tomu, aby věc zlehčily.

„Ach,“ myslil si, „dopustil jsem se hanebné a hloupé chyby, když jsem přivedl Josefínu k svým dětem! Jaký nápad, jaký hloupý nápad!“

Jednání Robinino shledával správným.

„Ne,“ odpovídal na příval slov (neboť vypravování Josefínino se stávalo od chvíle k chvíli bouřlivější). „Mějte přece zřetel, že jde o mladé děvče. Nemohu ji kárat důrazněji, než zasluhuje. Nemá přece tušení, že vás znám lépe než ona.“

„To je všechno, co mi chceš říci?“ pravila Josefina. „Vše? Můj bože, věděla jsem, že se mne chceš zbavit! Věděla jsem, že ti na mně nezáleží!“

„Ne, ne! Právě naopak. Požádám, aby se omluvila. To je jisté, ovšem, ale pokud jde o to, co bylo řečeno . . .“

Josefina se dala do hlučného smíchu a Horvat vstal. Vyzyvavý a řezavý zvuk dotkl se ho živěji než Josefínino naléhání.

„Sama se smějete,“ pravil, „sama cítíte, že náš hovor je směšný. Udělal jsem chybu, neměl jsem naléhat, abyste je učila. Byl to nesmysl!“

Josefina se domnívala, že současně s hodinami uplyvá vše, co tvořilo právní nárok na Horvatovu štědrost. Zdálo se jí, že lekce, které udílela, mají opravdu cenu, kterou jim Horvat přičítal. K řasu, nechat hodin? To nemohla připustit!

„A ať už taky přestane s tím pitomým způsobem řeči. Jakživ od něho člověk neslyší, co a jak. Pročpak mi nevyšází peníze na stůl? Proč neřekne: tohle je za to a tohle je za něco jiného? Jářku, abych se snad styděla otevřít hubu, ne! Sám toho nažvaní ažaž. ‚Kárat důrazněji než si zasluhuje!‘ Ale jen ne nic vážně, nic doopravdy. Božinku, kdyby u nás doma takhle mluvili o ničem a mlčeli o tom, co se musí vyřídit! To by byl pěkný pořádek! Chudák ta jeho žena, namouduši, kdyby na to přišlo, chtěla bych jednou vidět, jak vypadá. Bude jí myslím kolem padesátky . . .“

„Nic naplat,“ řekl Horvat, „musíme se s tím smířit. Udělala jste dobře, že jste je opustila. Nu a teď už mluvmе o něčem jiném!“

Slečna setrvala ve svých myšlenkách, ale Horvat našel příležitost říci jí několik lichotek.

„A Robina?“ pravila napolo usmířena.

„Víte, že se jmenuje Anna, a nikoliv Robina?“ pravil Horvat sedaje k snídani.

„Ó, myslila jsem si to,“ řekla, „Robina není v kalendáři.“

Horvat jal se vypravovat o hříběti toho jména a v Josefině vzrůstala naděje, že tento koňar, tento kobylník, o němž byla jista, že je nesmírně bohat, pošle k ní jednou podkoního a klisničku, která by měla jméno stejně podivné.

„A pokud jde o tvé dcery, uděláš nejlépe, když jim najdeš ženicha. K čemu chodí do školy?“

„V jejich letech myslit na vdavky?“

„To bych řekla,“ odpověděla Josefina.

V noci, když se vraceli z představení jakýchsi tanečnic, doprovodil Horvat Josefínu až do bytu. Svlékala se a starý milenec stál ve dveřích vypouštěje kouř své cigarety do vedlejšího pokoje. Když ulehla, posadil se na pelest její postele. Josefina mu sňala z hlavy klobouk a pohodila jej na zem. Horvat se nachýlil, aby dosáhl na elektrický vypínač, a Josefina upravovala zdvižený límec jeho svrchníku.

Ráno v půl sedmé Horvat vstal a oblékl se, dříve než Josefina otevřela oči. V pokoji bylo šero, ale podle okrajů záclony svítil jasný pruh rána.

„Spí?“ myslil si Horvat, „ne, je vzhůru a dívá se přivřenýma očima.“

Tato hra zdála se mu rozkošná. Vštípil Josefině jakousi šetrnost k své padesátce a smál se do hrsti znamenaje, jak ji zachovává.

„Snaží se, jak může, ale je přitom trochu neprozřetelná. Trochu, jak bych to řekl: Ťuknutá subretami, nebo co. — Jářku, kdepak mám límec? Varuji tě! Zapřisahám vás, miláčku! Hrome, to jsou mi výrazy! Člověku mohou naskákat neštovice, když to slyší. Počítám, že jsem se dal do smíchu. Ježíši, a přitom jsem ji plesknul po zádech. Měla bys, zatrachtilá žábo, trochu zhubnout! A více obratnosti v účetnictví!“ Horvat se ohlédl po Josefinině kabelce. Ležela na divanu.

„Hrome, to je vůně, pižmo za čtyrák!“ řekl si vnořiv do ní pěst a vytáhnuv dlaň. Potom zaklapl zámek a šel tiše k posteli.

Krásně vykrojený ret se chvěl a zoubky, trochu řídké, svítily v rýžce úst.

„Sbohem, maličká,“ pravil nakláněje se nad Josefinu.

Jedna jeho ruka spočívala mu na koleně a druhá se opírala o podušku.

„Sbohem!“

Ovinula mu paže kolem krku vzdychajíc napřed jako ze sna — potom trochu z lásky.

„Můj bože, vždyť je to chlapík, ale šedivej jako pes! To bych ráda věděla, proč si ty pačesy nedá obarvit.“

Teplo a vůně stoupala vzhůru z lůžka.

„Na shledanou a dej se oholit.“

Horvat měl strach o svůj nákrčník.

„Výborně, to je svěží nápad,“ řekl a uchopiv ji za zápěstí vyprostil se.

„Chcete, abych vám objednal čaj?“

„Tohle vykání, to je taková afektovaná historie. Jako v té

Alhambře. Každý to přece ví. A vrchnás! Ten se zrovna dá nachytat! Že tě to neomrzí!“

Josefina se posadila a zkřížila ruce na kolenou.

„To jsou pravidla zdvořilosti vojenské. Sloužil jsem u hulánů. Holka zlatá, tehdy byla móda vrzavých bot. Na to se už nepamatujete, vy krasavice z konce století. 84. pluk 5. švadrona. Jářku, vykali jsme si i se strážmistrem. — A teď, nic naplat! Musím vyrazit,“ pravit Horvat.

Potom uchopil hůl, nasadil si klobouk a ruku před svým znamenitým knírem, vyšel ze dveří. Na prahu se ještě na okamžik zastavil, aby pronesl jakýsi šprým, který se říkává, když lidé odcházejí z příbytku starých známých.

„Vesničko má pod Šumavou, la-lalalá — la-lálala, to jsem zvědavá, co mi tady (ten můj pán zábava) nechal,“ myslila si Josefina a pohybem vypůjčeným z arzenálu krásy skočila z postele.

Dva či tři něžné krůčky po něžných nožkách a byla u něžné kabelky — či podle pravdy (jak by řekl člověk se stísněným srdcem) u své mošny žebrácké.

„Patnáct stováků! Hrome! Ten malej, zlatej vejtaha! Člověk by ho musel mít rád, i kdyby mu napráskal.“

Řkouc to, vrátila se Josefina do svých podušek a přemýšlela o zvláštním a neproniknutelném světě, v němž je ten stárnoucí chlapík zajat.

„Čert by ho vzal, aby mi vysolil peníze z ručky do ručky! Nebo aby se zeptal, co celý ten čas robím. Měl by také trochu žárlit, ne? A vůbec: člověk se nemůže nikam vrtnout. Protože není s kým. Nuda, nuďasina, jako říkával ten cesták, co chodil s Lolinou. Nuda, nuďasina. Pracoval v chirurgickém zboží, protože (se mi zdá) studoval medicínu. Dřív než zludračil. Říkají, že je to pravda. Psal si do propisovací knížky falešný objednávky. Porodní kleště a všelijaký zázraky. Pak ho zavřeli, až byl černej. Toť se ví, janek. Chlapi jsou všelijaký. To je náhoda. S tímhleťím to nemůže špatně dopadnout. Kdež by, ten se vyzná v tlačeni-ci! Někdy, když se tak na něho dívám: jak advokát. Každý slovíčko zapsaný. Slečno sem, slečno tam. Starej přítel. Jo

a nohy mám, jako bych spala se študentem. Potvora. Ale fešák. Kaťata nosí náramný, vyžehlený. Košile, hedvábí. Kravata, hedvábí. Všechno Ia. Šaty od prvního krejčího, trepajzny z Pešti. Ježíšmarja, to sou asi oučty! A to ještě kdoví kolik nás má na krku. Jezdí do Vídně. To se zná, že tam nespí sám. No, proudník stará, ten není marně šedivej! Ženáč. A děti jako smetí. Taková žába by člověku dovedla nahnout žrádlo. Zatrackaná jedna! Jak si otevřela hubu: Pan Zelenka! Jakejpak pan Zelenka. Jednou jsem tady, abych tě učila, a dost! Už kvůli holkám, každej si myslí, že ta má konzervatoř je nějaká lapálie. Panebože, vrčela jsem to dva roky. Jednočárkované Fis. Bé! Tentočky, leze mi to z krku. Ale to je to! Holka není padlá na hlavu. Měla nás prokouknutý. A já, vosel, nosím prstýnky na hodiny. Ale pročpak by ne? Vod čeho je mám? To jináč nebude než tak: kamínek jí byl povědomej. Nějakej dáreček vod paničky. Jampak jsem jí to řekla? He: vy mně budete, povídám, něco vykládat. Vy jste mě nepožádala o hodiny, váš pan otec mne požádal o hodiny. Dopisem prosím. Byla jsem mu doporučena panem dvorním radou — To bylo blbý! Vo starým jsem se neměla zmiňovat. Blázen bláznivá, dyť von už nebude vo ničem vědět. Prej mu straší pod kloboukem. V ouřadě mu říkali Šemík. Proč? Protože je tak bílej, nebo protože má vo kolečko víc? Se neví, holka, se neví! Ale ten můj galán neřek ani muk! Měl ji přece sjet, no ne? Měl mi říct, abych si z toho nic nedělala, když už je takovej móresa. Člověk by to od něho čekal, ale kam vás vede slepá vášeň. Místo, aby napravil holce hlavu, nechá mě v rejži. Povídám: to není jen tak, ty děvčata jsou tři a všechny na vdávání. Měly by jít pěkně z domu. Nač, jeminkote, ještě čeká? až jich bude mít pět nebo co . . .?“

Josefina snila dál majíc dlaň pod skrání a opírajíc se loktem krásně ohnutým o polštář, jemuž nebylo po pražských obchodech rovno.

Horvat přijel do Práchně v sedm hodin a vystupuje z nádraží zahlédl přes ramena měšťanů, vracejících se z hlavní-

ho města, svůj kočár. Byl deštivý večer, v oknech zářila světélka a hospoda nazvaná U krále Korybunda vrhala po kalužích a blátech lesk svých plynových hořáků.

Dámy uchopily své sukně, otcové, ruce plny balíčků a tretek (které nakoupili těsně před odjezdem vlaku v pochybných obchodech blízko pivnic a restaurantů), neschopni odpovídat na příval otázek, svěřovali kus po kuse rukám svých dětí. Zatarasili chodník, znemožňovali chůzi a překázeli všem, již (z příkazu, který se vžil od dob prvé lokomotivy) spěchají jako ďáblové a ďáblíce, aby se dostali domů o zlomek vteřiny dříve.

Malý zástup v galoších, svrchnících a pláštích šel jedním směrem, neboť město počínalo pěkný kus cesty za zátočinou ulice, která znenadání přestávala být ulicí a měnila se v cestu mezi ohradami. Zde kvetly živnosti. Prodej uhlí a dříví, pila a vposled dílna kameníkova, který (vedle pomníků) dal u své branky stanouti jakési soše. Část kamenického dvorku byla uzavřena bedněním nesoucím nápis:

Pomníky. Náhrobky. Žula anglická. Žula švédská.

Zde se zastavilo několik dělníků, jejichž krok bývá vždy rychlejší než krok měšťanů.

„Počkat, tady někdo sedí,“ řekl jeden z dělníků ukazuje na postavu, která v zhroucenosti a pokoře se opírala zády o bednění.

Byl to Oršák.

Ruce mu visely podle těla a okraj klobouku dotýkal se jeho kolen.

„Kamaráde, copak je s tebou?“ otázal se první dělník.

„Co? buď přebíral, nebo je v jiném stavu,“ řekl druhý a pohlédl mu do obličeje.

„Mortsetský dílo, strejdo, tak půjdem někam na černý kafe, co?“

Oršák se usmál a přikývl hlavou. Byl bled a otřásala jím zima.

„Je mi trochu mdlo, ale to nic . . . Možná že jsem vypil o skleničku víc.“

„Tak se mi zdá, že jsem ho poznal, není to bartinskej

učitel? Jo? no tak vida, může se svézt, támhle je kočár ze dvora. Povídám, máme ho zastavit? Chcete domů, nebo se půjdete někam vyspat?“

Horvatův povoz již přijížděl.

„No, chlapče, s vožralým do kočáru, to je taky chuť, víš . . .“

„Prosím tě!“

„Kdo říká, že je vožralej?“ odsekl druhý dělník a s ňadry vzrušenými postavil se do jízdni dráhy.

Horvatovi koně vyrazili právě z ohbí ulice. V bocích kočáru nad koňskými zadky třásla se malá žlutavá a blikající světélka. Vůz skákal, kola rachotila a spřežení jako koně Diomedovi hnalo se středem ulice a zvedalo vysoko nohy.

Dělník měl sotva čas uskočit.

„Pacholek mizerná, rakušácká!“ řekl ukazuje za mizejícím vozem, „jezdí si jako sultán.“

Horvat Oršáka nezahlédl. Střecha kočáru zakrývala mu město a neviděl leč otrásající se koňský zadek a záda Štěpánova, který — opatě ve vztažené levici — práskal bičem.

„Jeď volněji,“ řekl Horvat, když minuli město.

Štěpán nechápal.

„Povídám, jeď volněji!“ opakoval statkář a čeledín se obrátil hledaje v temnotě kočáru ústa svého pána. Čekal, že bude vypravovati nějaký příběh. Horvat však mlčel.

Když přijeli do dvora a když se koně zastavili před stupni vnějšího schodiště, bylo viděti šafáře a Kúrku, který se štrachal k vozu s rozžatou lucernou.

Paní Anežka stála na prahu síně. Šátek hluboko stažený do tváře vrhal jí na čelo stín a její pláštěnka čpěla chlévem.

Horvat pozdravil vkládaje do jejích rukou krabici s bonbóny.

„Vždyť víš, že na to nedržím,“ pravila paní usmívajíc se, jako kdysi uvykla při hovorech s malými dětmi.

„Nu, vždyť to opravdu za nic nestojí,“ řekl Horvat a obrátiv se jal se vyptávat šafáře, co dělali oráči a jak postoupila práce s výkopem pro drenážní trubky.

„Ale pojdte přece dál, vždyť prší!“ pravila paní.

Horvat vztáhl ruku, jako by toho nepozoroval. Jeden ze psů usedl před ním na zadek a pohlížel mu do tváře.

„Já vím, brachu, já vím,“ pravil Horvat a cítě, že nemůže nechat jeho oddanost bez povšimnutí, položil mu ruku na vlhkou srst.

Potom oslovil poznovu šafáře a omluviv se čekající ženě nahlédl do konírny.

„Jen chvilku. Okamžik!“ pravil Anežce a překročil práh.

Šel střední uličkou. Vyměnil několik slov s Filipem, zastřčil mu do vzedmuté kapsy doutník, poplácal po kýtách ryzáka, který byl jakýmsi bláznem stáje, a smál se rozkročené kobylce, jež cloumajíc řetězem obracela k němu hlavu. Stáj rozestírala se před ním jako loď při přehlídce. Zdálo se, že petrolejové lampičky zavěšené na sloupcích podle koňských zadků svítí jen proto, aby jej uvítaly, zdálo se, že lidé čekali na jeho příchod a že staré zvyky a řád mají opět smysl, který byl zastřen a který se ztratil v období jeho nepřítomnosti.

Když měl povečeřeti, odmítl Horvat vše mimo talíř polévky. Požádal o sběračku a ulomil si chléb tak veliký, jak paní Anežka vídala jen v rukou Maximilianových.

„A co s ním je? Co dělají Holkovi a naši? Jak se jim vede?“

„To je to! To je právě to, co mě mrzí,“ odpověděl Horvat, „nemluvil jsem s nimi.“

Paní Horvatová setrvala chvilku v mlčení dívajíc se na manželův nákrčník a límec zbrusu nový.

„Neměls čas?“

„Ne, to nemohu říci, ale víš přece, člověk se zdrží. Obědval jsem s Křištou.“

„Nu, to jsem zvědavá,“ pravila paní zastavujíc se u tohoto jména. „Říkal ti něco?“

„Ó, má řadu nápadů. Schopný člověk, opravdu. Myslí, že by bylo radno zřídit v Práchni mlékárnu. A chov vepřů, ale nikoliv pro řezníky.“

Paní opřená lokty o stůl čekala, až spolkně sousto, které nesl k svým ústům, a dívala se trošinku mimo jeho tvář.

„Kdyby tak byla sklenice mléka,“ řekl Horvat, „opravdu, přišla by mi náramně vhod.“

„Počkej, požádám Martinu, nebo kdo je tam? Františka! — Prosím tě, přines trochu mléka! — Ne! Sklenici. Člověk aspoň vidí, co pije.“

Anežka pozorovala krajíčky chleba v malém košíčku. „Do zítřka okorají, nikdo je nebude chtít. Je to nesmysl, chleba se má krájet z bochníku. Podle chuti.“

„A kde je Josef?“ zeptal se Horvat vraceje se ke stolu.

„Snad na faře, nevěděli jsme, kdy přijedeš.“

„Ano, ale Štěpán byl na nádraží.“

Paní Anežka pokrčila rameny.

„Myslila jsem si to, ostatně vždyť není co dělat.“

„Já vím, ty máš trochu spadeno na ty dva páry; kdyby se to zjara neobrátilo, snad bychom se mohli poohlédnout po nějakém kupci. Ale dal bych je nerad.“

Františka přinášela mléko, v starostlivé péči utřela dno sklenice a s leknutím se ohlížela po misce.

„Jeminkote, takhle se nosí na stůl!“

Potom pádila ze dveří a nalezši, co žádala, brala se volně zpátky.

„Prosím tě, co si o tom Křištovi myslíš? Je tu víc než doma a lidé si už začínají povídat kdovíco.“

Horvat prodlužoval svůj doušek. Nemiloval příběhy, jako jsou ve skutečnosti, nemiloval závěry lásky, ale řeč o Křištově úmyslu nemohla se již déle oddalovati. Čas poskytuje věcem významu, řadí drobnost k drobnosti a vytváří souvislost, v níž věc první vyvyšuje věc druhou.

Alžběta stala se tak již dávno v ústech vesnice nevěstou a mohla jí nebýti ve skutečnosti jen za cenu povídání a klepů. Paní Anežka Horvátová se bála, že tato chvíle je blízko.

„Nezmínil se ani slovem, domnívám se . . . Nadmíru by mě to překvapilo . . .“

„Nu, bez dlouhých řečí,“ pravila paní Horvátová, „je to tak! Svěřil se mi již asi před týdnem. Chce si Alžbětu vzít.“

„To je výtečné!“ řekl Horvat domnívaje se, že je dovole-

no smáti se, „to je výtečné, ale Alžběta chodí do školy, a pokud vím, není jí lhostejný náš soused, náš právník z Bartinky.“

„Není tak hloupá, aby nevěděla, proč sem Křišta chodí. A neodmítla ho,“ řekla Anežka.

Horvat složil ruce na stůl a hrál si s chlebovými drobty.

Děvče s odulým rtem a s vlasy zprohýbanými, Alžběta, zastírající svou nepěknou pleť vrstvou pudru, pečlivá školáčka, kterou učitelé tak chválili, zjevovala se mu smutná, ubohá a stokrát směšnější, než byla v šatech zhotovených k biřmování.

„Chraň bůh, abych ji k něčemu nutila. Ať si udělá, co chce.“

„Ne, ne, ne! Nemohu souhlasit,“ pravil Horvat přejížděje si dlaní po vlasech. „Takhle se neujednávají svatby. Křištovi je třicet pět let. Neměl jsem tušení, že má nějaké záměry vzhledem k našim dětem. Byl bych mu ukázal dveře.“

„Můžeš to udělat, ale promluv napřed s Alžbětou,“ pravila paní Horvatová a její hlas zněl jako zvony domova.

Lidé mluvili o Alžbětině svatbě, plátna a peří se hromadilo v komorách a Horvat cítil, že kdysi za tlachavých příhod byla překročena jakási hranice svobody.

„Nevidím žádný rozum v tom, aby Alžběta chodila dále do školy, k čemu jí to bude?“

„Ne,“ řekl naposledy Horvat, „je v poslední třídě gymnázia, ať se rozhodne o prázdninách!“

Paní Anežka podala mu dopis, kde nejstarší dcera psala, že mluvila s Křištou a že přijede na svátek Všech svatých domů. O sňatku nebylo v dopise zmínky, ale Horvat porozuměl, že se Alžběta neubrání a že není statečná.

Zatím se Josef vracel z Bartinky. Zdržel se tam málem hodinu, ale ani mu nenapadlo, aby se zastavil u kaplana.

„Bručí, zuří, vzteká se proti nepravostem. Myslí na svatou misi. Nic pro nás hříšníky.“

Ale v Bartince byla krásná Barborka Čamská. Přístupná,

rozchechtaná, lechtivá. Švadlena, pokud jde o řemeslo, co se pak týká srdéčka, svobodná jako Praha. Ženské po Barborce ohrnovaly nos, mužští se za ní bláznili a Josef poznával, že je ochoten bláznit s nimi. Nohy jej nesly v končinu, kde prodlávala. Kráčel pod její okénko. Klobouk na uchu. V hrsti prut. Švihal se do nohavice.

Barborčin otec byl bednář a měl pěknou chalupu se zeleným plotem. Před stavením byly srovnány dyhy, obruče a hranička březového dříví. V oknech kvetly fuksie a na zahrádce jiriny. Kvítí až nad hlavu.

„Jeminkote, Homére, Publie Ovidie! Co mám udělat? Přece se tady nebudu procházet až do deseti?“

Na pokraji cesty bylo zábradlí. Josef zvedl půvabným pohybem nohu a zavazoval si střevíc.

„Tak, hotovo! A co dál?“

Barbora Čamská nevycházela a Josef myslil na své neurčité postavení. Měl být už týden v Praze, Horvat chtěl, aby zůstával v koleji Arnošta z Pardubic, ale vzpomněl si na to trochu pozdě.

„Zítřa či nejdéle pozítří musí přijít dopis. Pobožnůstkáři. Světnička s obrazem císaře pána na stěně. Hospodine, šče-drý kněže, račiž pokynouti a všechny špeluňky budou zadány. To bych si výskl! A zápis! Jak se to dělá? Abych to teď honil sám!“

Josefa se zmocňovala nuda. Polkl s odporem slinu, pokrčil rameny a natáhl to na druhý konec vesnice. Když se vrátil, stála Barborka s dvěma chlapíky.

„Aha, ten, co se jí dívá do obličeje, to je Talián. Otevřhuba. Bydlí u mladého Kúrky. Giovanni Martino, nebo jak mu říkají. Protiva, se mi zdá, že dostane jednou na hlavu!“

Josef zasunul ruce hluboko do kapes a přešel mimo skupinu houpaje se ze strany na stranu jako námořník.

„Má nohu na milníku a dlaně na koleni. Copak jí asi říká. Nic, učí ji písničku. A-E-H-G-A! Jdeš z té kysny ven! Snad je to signál. Panečku, ještě dnes bude s tebou v ráji!“

Bartinka se chystala k spánku. Obchodní dům sklapl své čelisti a jeho pán přecházel po chodníčku s intarzovaným

letopočtem 1908. Tak byl poznamenán čas rozkvětu této končiny.

Kupec chodil podle okenic, neboť byl věru povinen učinit něco pro své zdraví.

„Má dáti. Dal.“

Patnáct kroků k jihu, patnáct kroků směrem severním. Dnes ráno měl hádku s adjunktem o americkém účetnictví.

„Pane na nebi, americké účetnictví! Blbinky! Má dáti. Dal!“

Josef pozdravil.

„Poklona! Dobrý večer! Služebník!“ řekl kupec a připojil k tomu něco pro zasmání.

„Výborně! Vy jste vždycky v dobré náladě, pane Pařízku,“ pravil Josef. „Neviděl jste tady Havelku?“

„Pana doktora? Tomu se bude ještě dlouho tak říkat, co?“

„Až do smrti,“ řekl Josef.

„Chyba, chyba! Ještě jím není,“ namítl obchodník.

„To máte jako z hráze do rybníka,“ pravil Josef a dotkl se prstem střechy svého klobouku.

Následovalo pozdravení profesionální a odpověď.

„To bych rád věděl, proč si tak vytahuje spodky, má nohavice v půli lýtek,“ myslil si Josef Horvat.

Potom nakopl oblázek, který ležel na cestě, a jal se uvažovat o svých svršcích. Dal si ušít ke zkoušce dospělosti nový žaket, ale co je to platné, když se nosí jen dopoledne.

Na konci vsi potkal dělnickou skupinu a čeledína ve vyležetých botách. Všichni se loudali a Josef počínal nepříjemně pociťovati, že se zpozdil. Přidal do kroku a šel čím dál rychleji. Před Jankovem odbočil na pěšinu a vklouzl zadní brankou do zahrady. Byl uřícen, zvolnil krok a sňal klobouk.

„Kolik může být hodin? Devět? To snad ne!“

Ovíval si rozpálenou tvář a prsty druhé ruky zasunul za límec.

„Marná sláva, je devět,“ řekl si rozhlížeje se po pustém prostranství.

Vrata do stodoly obrácená k sadu byla otevřena, Josef se opřel o veřej a poslouchal. Zdálo se mu, že někdo přichází. Slyšel šplouchání vody a domyslíl si, že se Martina vrací od studně. Čekal ve stínu. Když přešla, uchopil její putnu a zvedl ji.

„To jsou nápady! Mohla jsem upadnout,“ pravila Martina. „A podívej se, jak vypadáš!“

Josef byl zlit od hlavy až k patě.

„To nic není,“ řekl přejížděje rukou vlhký kabát.

„Postav to. Chci ti něco říci.“

Martina poslechla.

„Co?“

„Tohle!“ odpověděl Josef a popadl ji do náruče a líbal ji na tvář.

„Ty nemáš rozum!“ pravila Martina. „Josefe! Josefe!“

Byla hubená a silná. Měla vyklenuté obočí a záplavu vlasů. Měla nahé ruce a jupku, jupičku za groš.

Josef slyšel, jak se její látka trhá, a cop udeřil jej přes rty.

Po chvíli znamenal jakýsi bublavý zvuk a rozpomněl se, že to z převržené nádoby vytéká voda.

„Josefe!“ opakovala bráníc se a umdlévajíc.

„Josefe!“ pravila vydechujíc to jméno.

Jeho srdce ji ohlušovalo. Jeho dech ji halil jako oblak, jako tma, jako světlo a slepota, které se směšují. Udělala dva droboučné krůčky a opět krůček nový. Cítila pláč, blízkost žalu a bezděčnou duši štěstí.

Vposled padla na otep slámy a zkřížila ruce na Josefových bedrech.

Vposled přitiskla svou uslzenou tvář na tvář Josefovu a přála si, aby se propadli až do středu země.

X

V těch dobách žil v Praze politik jménem Bohdan Krška. Byl to člověk veselý a rázný, jeden z těch, kdo si zbytečně

nelámou hlavu, mnoho věcí uhodnou, a když se mýlí, bývá to zřídka k jejich vlastní škodě.

Krška kdysi založil (skoro bez příprav a skoro bez naděje na zdar) Národní stranu dělnické práce. Jeho dílo vzniklo z nicotných začátků, ale pod úderu srážek nabývalo tvaru a rostlo (pokud běží o obsah) do hloubi i šíře. Génius lidovosti propůjčil mu svého ducha. Z té příčiny byli snad Bohdan a jeho strana poněkud žhaví, trochu nepřesní a trochu rozkřičení. Vcelku však měli poctivý úspěch.

Když se blížily prázdniny roku 1913 ku konci, koupil Krška od jakéhosi dobrodruha motorový vůz, a protože si snadno osvojil každou dovednost, bylo jej záhy vídati na všech silnicích. Zanedlouho musil již přemýšlet, kam se obrátit a koho by mohl navštívit. Při tomto hledání si Krška vzpomněl na Prácheň, na advokáta a na chlapce, kterému stál při křtu svatém za kmotra. Když si vypočetl, že mladý Stefan odchází právě na univerzitu, dopsal advokátovi a nabídl se, že studenta odveze do Prahy.

Doktor Stefan a Krška pocházeli z jedné vesnice, měli stejný cíl a byli spolu jako bratři až do doby, kdy Krška zanechal studií a šel k novinám. Toto rozhodnutí Stefan svému příteli zazlíval a neodpustil mu je, ani když se Bohdan stal poslancem nové Národní strany práce. Naopak! Prorokoval mu tehdy zkázu, považoval ho tím spíše za člověka povrchního a říkával o něm, že je zakladatelem nevědecké a citové školy socialistické.

Nicméně Bohdan (na rozdíl od pastorského advokáta) kráčel od úspěchu k úspěchu. Jeho povaha byla veselá a šťastná. Dovedl dobře mluvit, nosil vysoko svou vlasatou hlavu, měl (jak se říká) vlající duši, a když stál uprostřed náměstí plného lidu, zdálo se, že vzlétá.

Doktor Stefan uvažoval přesněji a byl lépe poučen o dělnických otázkách; pánbůh mu však odepřel umění získávat lidskou přízeň, a tak útočil na své posluchače jako beran na zeď. Mluvil, důvody se mu hrnuly z rukávu, ale nic napat, zůstával knihomolem, který nic nemá z prvé ruky a který ze svých skutečností neukove pravdu.

Bohdan Krška měl ze srdce rád lidi, byl lehkomyšlný a tu a tam si nadrobil při vzletných úvahách ostudu.

Naproti tomu se doktor Stefan mýlil jen zřídka, miloval problémy a neměl slabůstek. Byl z kvádrů.

Když přijel Krška do Práchně a když se uhýbal k náměsí, ukázal za ním jakýsi šprýmař holí a vedle jeho kol (spěchajících z posledního) se dal do běhu malý chlapec. Šlo to čertovsky vpřed a kluk se opožďoval teprve v místě, kde návrší přechází v rovinu.

Po chvíli zastavil Krška před domem s kuželkou, která se skvěla v jeho průčelí, a utáhnuv brzdu *na boku vozidla* vyměnil si čepici za klobouk.

Zatím doktor Stefan otevřel v poschodí okno a poznal svého přítele.

„Čekal jsem, že se opozdí aspoň o tři dny,“ pravil dívaje se na hodinky.

Přátelé se pozdravili.

Krška otevřel náruč a Stefan odvrátil tvář. Báł se hubičky jako čert kříže.

Když Krška vystoupil do poschodí, setkala se s ním advokátova žena a vítání začalo poznovu.

„Rukulíbám! Dovolte, bych vám políbil ruku!“

„Jak je to dlouho, co jste u nás nebyl? Už si to ani nepamatují.“

Krška cítil konečky prstů tvrdou dlaň paní Stefanové a byl zachvácen vlnou bouřného soucitu.

„Vstupte,“ pravila paní uvolňujíc ruku posetou polibky z Krškových tlap, „má sestřenice a Bohdan na vás čekají.“

„U všechvšudy,“ řekl si, „snad ji ten hnidopich netrápí?“

„Vstupte,“ opakovala paní a Krška pohlédnuv na korektní a vážnou tvář advokátovu se utiřil.

„Tak jen dále, dále!“ řekl doktor Stefan.

„Jak se daří? A kde je můj křestní syn? Kde je Bohdan? Hádám, že sedí někde u knížek. Nu, jak jinak,“ vykřikl přichozí rozběhnuv se po délce pokoje, aby uchopil obě zápěstí jinocha, který právě vstupoval. „Pojď bliž. Ukaž se, můj *skřítku*,“ volal s něžnou obhroublostí.

„Pusť ho,“ pravil doktor dívaje se na syna zpod obrví, „pusť ho, dříve než se rozpláče. Bohdan není z našeho těsta.“

„Chceš mi namluvit, že se nevydařil? Což nebyl pokřtěn mým jménem?“

„To,“ pravil Bohdan, „není právě nejkrásnější.“

„Výborně. Prvá slova, která od tebe slyším, nejsou z Písma. Už jsem se bál, že jsi nějaký svatoušek,“ děl Krška pleskaje jinocha po rameni a vybuchuje v smích.

Stefan starší svraštil přemýšlivou tvář.

„Nejsi unaven?“ řekl.

„Ne, ani zdání. Nádherná cesta! — A co je s tebou, mládenče? Co v tobě vězí?“

Advokátův syn čekal na příležitost, aby promluvil, ale Krška toho nedbal. Vzdálen na délku paže přecházel kolem něho jako sochař, jenž obhlédá dílo, a dokončoval svůj soud.

„Vidím,“ řekl vposled, „že tě můj vkus nepěkně poznamenal, jsi příliš hezký na chrapounské jméno.“

„Což o to, což o jméno,“ pravil advokát, „ale je romantický! Na gymnáziu nezavadil o práci. Je samé umění a o vážných věcech nemá ponětí. Já mu ale říkám: Teď na právech uvidíš, zač je toho loket!“

„To ho povzbudí,“ řekl Krška, „když tě slyším, měl bych sám chuť vrhnout se na zákoník.“

„Je to povolání krásné!“ pravil advokát zůstavuje Krškovu poznámku bez povšimnutí, „a ty, chlapče, začneš jednou tam, kde já přestanu . . .“

„Až naprší a uschne,“ myslil si Bohdan jsa hotov nemilovati právě to, co otec nazýval krásným.

Zdálo se mu, že starý advokát by dal všechno za prach knihoven a za úder taláru do právnických lýtek. Byl podle něho stvořen pro stání právě tak jako mladí lidé jsou stvořeni pro věci lásky a pro odvalu.

„Nemáš trochu těžkou ruku, Františku?“ řekl Krška.

„Jakživ jsem chlapce nemusil potrestat,“ řekl advokát.

„Já vím, filozofe. Citáty z Chelčického. — To je ještě horší!“

„A ty ses pranic nezměnil. Stále stejný, stále týž, jako když jsi zakládal tu svou nešťastnou Národní stranu,“ odpovéděl advokát.

„Rád bych věděl, proč myslíš, že je nešťastná?“

„Už proto, že přišla na svět za takových okolností.“

„A dej pokoj s tím svým zatraceným žvastem. Nemáš o tom ani ponětí!“

Politikové se trochu hádali a Bohdan s matkou a za pomoci tetičky, která s ním měla v Praze bydlet, si zatím skládal své věci. Nebylo jich mnoho. Dvě kupy bělostného prádla naplňovaly truhličku, trocha knih byla vměstnána do otcovy torby a v proutěném košíčku ležely Bohdanovy zánovní šaty.

„Pokud jde o svrchník,“ pravila matka, „bude snad lépe, když jej poneseš v ruce.“

Řkouc to vzpomněla si, že nemůže do žádného zavazadla uložit klobouky.

Pane na nebi! Vedle toho zůstalo neoznačeno šest kapesníků, které nedávno koupila.

A zubní kartáček?

Krabička na mýdlo! odpovídala ozvěna. Za devadesát haléřů se zářezem pro prsty. Za sedmdesát haléřů jednodu-
chá.

„A ta se nedá otvírat,“ řekla paní Stefanová zastavujíc se, aby si rozvážila, co je dlužno ještě vykonat. „Jedna, dvě — tři věci,“ pravila vztyčujíc ukazovák, palec a prostřední prst. Měla přes levé předloktí přehozený svrchník a dlaň jí ležela na srdci.

Sestřenice advokátovy ženy, slečna Mayerová, po celou tu dobu rovnala hrnčičky, misky, lihový kahan, petrolejový vaříč a několik pánviček na prudký oheň. Vedla si velmi starostlivě, ale uvěřil by to někdo? Ty věci byly dávno srovnány, dávno byly podloženy papíry, dávno byly svázány do sloupků. Neblahá horlivost mohla jen ohrozit stav jejich dokonalosti.

Vari! Dále od beden! Ruce vzhůru!

Nazítří ráno měla odjet slečna Mayerová vlakem do Pra-

hy, aby uspořádala byt. Byla na nohou od pěti a přišla k snídani uchystána již vyrazit. Cestovní plášť a rukavice s dlouhými prsty ležely na lenošce.

Když se dámy rozloučily, chopil se Bohdan tetiny brašny, aby ji snesl k autu. Dále měl otevřít vrata, neboť bylo ujednáno, že Krška doveze slečnu na nádraží.

„To dítě,“ pravila paní Stefanová „spí jen pod lehkou přikrývkou.“

„Vím to velmi dobře,“ pravila Helena.

„Je čas! Je svrchovaný čas!“ řekl advokát.

„Nastupovat!“ křičel Krška a vtačil s Bohdanem tetičku Helenu na sedadlo.

„Sbohem!“

„Sbohem! Na shledanou!“

Vůz se rozjel zůstavuje za sebou oblak hanebného dýmu.

Odpoledne došlo na Bohdana. Loučil se jako námořník. Opřen pěstí o stůl stál se schýlenou hlavou a jedna z kadeří mu padala do čela.

Venku švitořili vrabci, ta cháska plná čmelíků, ti ptáci svobody!

Bohdan zahlédl, jak se ženou na pozadí města, které je nudné, krásné, škaredé a rozmarné jak srdce ráčí. Hle, věž kostela zasvěceného památce Narození Panny Marie v prvotním slohu gotickém. Hle, chlupy nazvané jménem světadilu a lesíky jako stvořené pro dostaveníčka s gymnazisty a říčka, hlubina lásek, hlubina nadřzených vod!

„Sbohem!“ pravil advokát. „Měj v úctě své učitele a vlastní práci. Netoulej se. Poslouchej tetu. Nemař čas nad zábavnými knížkami, čti, jen co se zkouší! Nauč se pracovat a hled', abys co nejméně zapomněl z toho, čemu jsem tě naučil já a matka. Pokud jde o tvou zvrácenou zálibu v malování, Bohdane, doufám, že se ti už vykourila z hlavy!“

„Nu, toť se ví, kdopak by o tom mluvil!“ pravila paní Stefanová vzpomínajíc si, že složila Bohdanovy barvy na dno prádelního koše, „ale pro ukrácení chvíle není kreslení zrovna nejhorší.“

„Učiněné kázání,“ řekl Krška.

„Prosím?“

„Povídám, že by se měl Bohdan stydět za ta svá všivácká léta.“

„Dovol, co je to za tlachaninu?“ řekl advokát.

Zatímco se takto mluvilo, nesla stará služka s podomkem, vypůjčeným z obchodu pokrokového železníka, na dvůr Bohdanovy svršky.

„Pomalu, pomalu!“ řekl advokát.

Paní Stefanová cítila blízkost slz a shýbajíc se, aby opravila řemen na brašně, dotkla se svým účesem synova čela. Tu se usmála a pohodivši přezkou objala hlavu, jež se jí nabízela.

„Sbohem,“ pravil advokát, „měj na paměti, co jsem ti říkal!“

Potom přišlo rozloučení matčino, které se rozplynulo v pláči.

„Můj *skřítku*,“ pravil Krška, když se dalo do deště a bouřící vůz sjížděl k Dobříši, „vidím, že jsi učiněné nevinátko, a navrhuji, abychom spolu vyprázdnilí láhev. Nezdá se ti snad, že ty i já, který s tebou mládnou, zasluhujeme kapítek útěchy?“

Bohdan přisvědčil a vůz za veselé pozornosti číšníka vjel na hotelový dvůr.

„Pusť z hlavy, co jsi doma slyšel. Tvůj otec je starý mravokárce a matka s tebou mluvívá jako na dostaveníčku,“ pravil Krška, když se napili. „Takové řeči k ničemu nevedou. Uhaduji, že máš plno plánů a že ti není nic tak protivné jako napomínání. Dále uhaduji, že jsou tvé plány bláznivé a že se v nich nevyznáš. Čeká tě láska a tisíc hloupostí, které s ní přicházejí. Item, starý pán, tvůj ctihodný otec, ti nakukal plno ušlechtilých nepravd o světě, který je stejně krásný teď, jako za času, kdy jsem s ním bloumal v Nuselském údolí po výletech. Nevěř příliš ve sny, ale neber ani každé tátovo slovo za bernou minci.“

Řka to, nalil Krška studentovu sklenici a přiměl ho, aby se poznovu napil.

Bohdanovi se věc líbila, rozvázal se mu brzy jazyk a měl plno řečí.

Když skončil o automobilu, jal se vypravovati o veřejných věcech a řekl, že zdaleka nesouhlasí se vším, co vyznává jeho tatínek.

„Revoluce,“ pravil, „musí přijít. Znáte stanovisko Edvarda Horvata?“

„Kdo je to?“ řekl Krška dotýkaje se shovívavě chlapceva lokte.

„Horvat? Píše knihu o osmačtyřicátém roce.“

„Dobrá! Nezkouším tě a pranic mi není ani po automobilech,“ pravil Krška. „Koupil jsem vůz, který mě ožebračuje — ale teď již mluvmе o něčem jiném.“

Po té poznámce se Bohdan odmlčel. Tiskl si prsty a zdálo se mu, že se nikdy nedorozumí ani s tetou, ani s maminkou, ani s Krškou.

„Vidím,“ řekl starý poslanec, „že ti víno nejede. Pojďme do cukrárny.“

„Kdykoliv jsem něco provedl,“ řekl na to opět Bohdan, „posílal mě otec do dětského pokoje.“

„Synku,“ vybuchl Krška, „ty jsi ostřejší chlapík, než se mi zdálo!“

Zatímco mluvili a popíjeli, stál Krškův vůz pod opuštěným přístřeškem. Mercedes byla zůstavena sama sobě a Bohdan se tak trochu bál o své ranečky.

„Měl bych se podívat, co dělá počasí,“ řekl při prvé zámlce.

Potom vstal a bral se k oknu předstíraje, že se nudí. A tumáš! Kolem vozu se potloukal chlap.

V Bohdanovi hrklo. Člověk, kterého spatřil, měl rozplácý nos a oči v hloubi hlavy. Byl oděn v krátký kabát a jeho rukávy mu daleko nedosahovaly k zápěstí. Vrávorál z místa na místo a potom mávnuv rukou přešel pod okap (kde se déšť lil ze žlabu), aby si zchladil svou opičí tvář. Bohdan viděl, jak se sklání, jak se prohýbá a jak nastavuje proudu čelo a týl. Voda chlístala po jeho cenící se hubě, tekla mu do rukávů a střikance odskakující od dlažby dvora smáčely jeho nohy.

„Kdo je to?“ zeptal se Bohdan.

A číšník odpověděl:

„Ten chlap? Je chybnej na srdce, ale člověk ho nevidí nikdy střízlivýho.“

Bohdan opřen čelem o okenní sklo, zůstal bez pohnutí a díval se, jak chlapík jako nějaká nestvůra z chrámové střechy plije vodu.

„Je čas,“ pravil Krška, když déšť poněkud ustal, „abychom osedlali svého koníka. Máš po ruce nějaké drobné? Dobrá, necháme je napospas těm vydřiduchům. Jářku, když jsme již u toho, pamatuj si, že dobré spropitné skýtne člověku pocit sebevědomí. Jsem šťastnější, mohu-li vysolit na okraj stolu zlaťák, než kdybych našel v kapse zapomenutou bankovku.“

Řka to položil Krška dlaň na hřbet Bohdanovy ruky a dodal:

„Pokud jde o to, co se lidem neříká na setkání, chceš mi všechno zamlčet?“

„Chtěl bych být malířem,“ řekl Bohdan.

„Kdybych byl kníže umění, vzdal bych se pro tebe slávy, a kdybych byl krasotinkou, dovolil bych, abys mě vymaloval,“ řekl poslanec.

Venku vylila prška na kraj poslední krůpěj a průrvami oblak zářila modř. Pánové došli k vozu a hotelový sluha jim spěchal otevřít dvířka, aby vstoupili jako urozené pánstvo.

Ale vůz nebyl prázdný! Na řidičově místě někdo spal!

„Aby vás káně!“ pravil sluha, „odkdypak je tady noclehárna?“

Spáč si promnul oči a neodpovídal.

„Pojďte se mnou, pane Jakube, teď není čas na spaní. Povídám, pojďte na sklenici!“

„To je nějakej Jakub Jahn,“ dodal sluha obraceje se ke Krškovi. „Bejval prej v Paříži.“

Po chvíli Jahn vstal a řekl:

„Chtěl bych se dostat z tohoto zdejšího hnízda. Kam jedete?“

„Do Prahy,“ odpověděl Krška, „ale můj vůz je obsazen.“

„Sednu si mezi bedny. Co to je za zboží?“ děl Jakub Jahn odkrývaje plachtu z Bohdanových košů.

„Udělal bys lépe,“ pravil opět Krška, „kdyby ses klidil!“

„Proboha! Jahn!“ vykřikl student, který se konečně dovtípil, s kým mluví. „Jahn!“ opakoval a uchopiv svého křestního otce za ruku jal se mu polohlasem vykládat, co je to za slavné jméno.

„Myslíš, že se z takového těsta dělají malíři?“ zeptal se Krška, ale když viděl, že má Bohdan oči navrch hlavy, dal si říci a zeptal se již vlídněji:

„Co bych si s tebou v Praze počal? A jak bych tě mohl naložit, vždyť z tebe kape voda.“

„Jeďme!“ odvětil Jakub a nečekaje na souhlas vstoupil do vozu.

„Ten chlap,“ řekl sluha a ukázal na mistra, „tropí takové kousky každou chvíli. Zastavuje vozy na silnicích a je víc na cestách než doma.“

„Nu, a když si vzal do hlavy, že dnes bude v Praze, může ho něco zadržet? Nic! Vidíte!“

„To máte pravdu, pane, nic!“

„A co nám tedy překáží, abychom ho naložili? Bohdane, kdepak je můj kožený kabát? Vždyť na něm není jediná nit suchá.“

Asi za dvě hodiny se blížila mercedes k městu.

„Ty, černé chlapisko,“ řekl Krška, „u které krčmy tě mám složit? Slyšíš! ptám se, v kterém pelechu si chceš pospat!“

„Přestaňte!“ pravil Bohdan. „Takhle přec nemůžete mluvit!“

„Pah,“ odsekl Krška, „s ním si dnes promluví podomek nějakého hampejzu a za té řeči bude skákat obušek.“

„Dobrá, dobrá! Zavez mě, kam se ti uráčí,“ řekl malíř.

Krška se zbyl malíře a podruhé zastavil na Náměstí rytířů před vetchou barabiznou, kde si prý ďáblové podávali za onoho času dveře.

„Jsme na místě,“ řekl a Bohdan se chopil svých uzlíků.

Tu seběhla před dům teta a kdesi v koutě chodby se zjevil podomek.

Když byly koše vyneseny do poschodí a když na ně vposled dopadla advokátova brašna, odpočítala teta několik desetníků, aby obdarovala podomka, a zvala Kršku na večeri.

„Bůh chraň!“ odpověděl, „budu rád, že se octnu venku. V tom proklatém domě čpí plesnivina.“

Tetička Helena se smála té prostořekosti. Nalila čaj, rozdala ubrousky a již se hotovila rozkrojit zaječí paštiku obloženou kousky slaniny.

„Dům,“ pravila mezi prací, „je v majetku pana Jelínka, který je z matčiny strany Bohdanovým strýcem. Přepustil nám za křesťanský nájem dvě světnice. Nemůžeme si přát nic lepšího. Je tu ticho. Neslyšela jsem ani špetnutí a dole bydlí třicet děvčátek.“

„Pak jsem se nemýlil,“ pravil Krška, „je to dům U sedmi čertů.“

„Je to ústav nevidomých dětí,“ pravila slečna Helena. „Mají zde útulek a podle závěti nemusí platit ani vindry nájemného.“

„Na světě jsou ještě velkomyslní lidé,“ řekl Krška, „ale když mluvíme o bytech: Známe velmi pěkné hnízdo ve čtvrti, kde je plno křiku. To by byl příbytek pro vás a pro tohle *pískle*.“

„My jsme spokojeni,“ pravila slečna.

Bohdan si odkašlal a řekl:

„Nerozmýšlel bych se ani chvíli . . .“

Asi o deváté smetl major drobty zaječí paštiky do dlaně a pohodiv je do misky měl se k odchodu.

Slečna Helena byla šťastna, že mu vidí paty, a jenom ze slušnosti ho požádala, aby se zastavil, až bude mít pokdy.

„To bych řekl,“ přisvědčil, „nespustím z našeho studenta oči!“

Potom se rozloučil. Držel slečninu ruku v dlani a váhal, má-li ji políbit.

„Líbat? Nelíbat? Líbat!“

Když Bohdan s Krškou scházeli po schodišti, proběhla podle nich dívka v nemocničním plášti. Spěchajíc šla před oběma muži až k domovním vratům. Potom vsunula veliký klíč do zámku a pravila:

„Dům se zavírá již o šesté.“

Na druhý den Bohdan posnídal a odešel v tmavých šatech. Bůhví kde bloumal. Vrátil se k jedné hodině s kupou novin a byl hladový jako chrt.

„Dítě,“ pravila slečna Helena, „napsala jsem do Práchně, že jsi šťastně dojel, ale nevím, co jsi dělal celý čas, co jsem tě neviděla.“

„Byl jsem na nebezpečných místech, lezl jsem po zvonicích a rozhoupal jsem zvon na věži Svatého Víta. Slyšíš? se mi zdá, že ještě vyzvání,“ odsekl Bohdan a dal se do jídla.

Když byl hotov, posadil si klobouk na hlavu a šel do města. Až do večera chodil pak Prahou snaže se přiblížiti k hezkým děvčatům.

Do týdne Bohdan na Kršku zapomněl a vrátil se k své staré plachosti. Chodil opět včas domů, slušně odpovídal, snil, myslil s vroucností na Robinu a teta mohla klidně spát.

Být starou pannou znamená nuditi se jako všichni čerti.

Člověk se musí zapírat, mít srdce na zámek, šít, smejčít, mlčet, ale přísámbohu, zatímco to všechno koná, touží po něčem jiném. Chtěl by být aspoň krotitelem lásky. Chtěl by tu tygřici vodit na provázku a chtěl by ji štvát na mládence v pevném postavení a na dívčiny kolem dvaceti. Chtěl by mít účast na hrách, které ho minuly, a volky nevolky stojí na straně těch, kdo mají odvahu.

„Bohdan,“ říkávala si stará teta, „se podobá svému otci. Je řádný, pracovitý, má dobré srdce, ale něco mu schází. Je tak trochu nedovařený.“

A mladý právník, když za sebou zavřela dveře, plácl si dlaněmi na kapsy a myslil si o ní skoro totéž.

„Dobračka, ale nudná jako čítanka!“

Potom přešel k oknu a díval se utrápeně na ulici.

Obuvník, který měl naproti Sedmi čertům krám, hledal pod zástěrou sirky.

„Nu tak, bude to! Kam jsem je, zatra, zasel?“

Konečně si zapálil a přešel na kraj chodníku.

Jiří Koktánek sklad a prodej obuvi.

„Obuvi? Obuvy? Obuvi!“ pravil uvažuje o svém návěš-
ští.

Bohdan četl s ním a na tváři se mu zračilo neuspokojení.

„Jména z veselohry. Koktánek! Jiří! Známe to, když přišel na svět, páni rodiče si zabásnili.“

V tu chvíli kráčel po ulici listonoš. Pohlédl do druhého poschodí na Bohdana, pohlédl na ševce a zapískal: „Počernice, město při trati.“

Za listonošem kráčel učedník s lískou na hlavě.

„Kampak se žene?“ řekl Bohdan. „A jak se může jmenovat? Ferdinand? Maximilian, jako ten šňupka Holk? Hanba mluvit!“

„A ten kluk vypadá jako Josef Horvat!“

„Haló!“

„Ježíši! Klobouk! A kabát!“

„Zatracenej zámek! Hrome, jednou do té skříně bacím!“

„Haló, Josefe!“

„Haló, Horvate!“

„Haló, Pepíku!“

„Živili! Zdravstvujtě, vaše prevoschoditělstvo!“ křičel Horvat a rozkročiv se složil ruce za zády.

„Člověče, kde vězíš? Proč ses neukázal na přednáškách? He?“

Horvat si přiložil dlaň k uchu.

„Je málo slyšet, výsosti, račte křičeti.“

„Co? He? Ty poutnice Cascabellova, poběž nahoru! Pojď, ať si popovídáme.“

„A jo, to se může stát. Už letím,“ řekl Josef a vkročil do domu U sedmi čertů.

Když šel mimo kamennou lávku, potkal se se slečnou, která otvírala Krškovi dům, a vyhýbal se jí jako při čtverylce. Dva kroky vpravo, dva nalevo.

„Pardonnez vous!“

Slečna se zamračila.

„Josefe, starouši, ty kluku ušatá!“

„Nu, nejsme zde sami,“ řekl Josef a díval se, kam slečna zmizela.

„Už jsem se tě nemohl dočkat!“

„Správně! Všechno v pořádku! A co je tohle za zjevení? Kdo je ten andílek?“ otázal se Josef nahýbaje se nad hlubinu.

„Markéta Dokoupilová!“ opakoval po Bohdanovi.

„Nádherné jméno.“

„Buď zticha!“ řekl advokátův syn.

„Pošlu jí polibek,“ řekl Horvat a přitiskl dlaň na rty. Dole v šachtě hluboké osm metrů se mihl bílý plášť a v druhém poschodí mlaskla hubička.

„Přijdu na kterékoliv místo mezi pátou a jedenáctou,“ řekl Josef.

Jedna ruka mu visela přes zábradlí a druhou měl nataženou po jeho délce.

„Pojďme,“ pravil Bohdan a táhl Josefa ke dveřím slečny Heleny Mayerové.

„Nu vida, starý známý!“ pravila Bohdanova tetička.

„Kdy jste přijel? Co dělá paní matka?“

Když vařila Helena kávu, zrůžověla jí tvář. Jen jedna. Petrolejový vaříč pískal jako house. Slečna se k němu skláněla pohybuje pístem.

„To je nepraktické, tohle dmychání,“ řekl Josef.

„Nu,“ pravila s vděčným úsměvem, „není nad pořádný sporák.“

„Šplechty! Řeč jako rozprávka,“ myslil si Bohdan, zatímco Josef a tetička probírali obtíže stravování a vychvalovali domácí kuchyni.

Při první příležitosti (přesně za 45 minut) odvedl Stefan svého přítele na ulici.

„Rány boží, nebolí tě huba?“ řekl hledaje po kapsách cigaretu.

„Proč? Tvá teta je náramně rozumná dáma,“ odpověděl Horvat.

„To jsem již někde slyšel,“ řekl Bohdan a znamená, že přicházejí k výkladní skříni, zvedl hlavu.

Když ji mýjeli, vrhl letmý pohled na plochu, která zrcadlila jejich obraz.

„Ještě to ujde,“ pravil v myšlenkách, „ale klobouk — les misérables! Kdyby se mnou šla Robina, byl bych větší aspoň o hlavu. To je jisté, dívala by se na mě jako na věžní hodiny.“

„Co bys říkal partii kulečníku?“ otázal se Josef.

Bohdan zazvonil v kapse třemi korunami a řekl, že je chudý jako kostelní myš.

„Kdybys chtěl vyrazit někam v neděli, to by byla jiná,“ dodal po chvíli ticha.

„V neděli musím se sestrami a s Janem na procházku,“ řekl Horvat. „To bude, brachu, zábava! Myslím, že mi chce Alžběta ukazovat velrybí kostru.“

„Nu což,“ pravil Bohdan a pokrčil rameny, „mohli bychom jít třeba za město. Kdy se sejdete?“

„Ve dvě hodiny u Holků.“

„Počkal bych třeba před domem,“ pravil Bohdan.

„A víš, kde to je?“

„Znám Prahu jako své boty,“ odpověděl Stefan a skryl svou uzardělou tvář v kapesním šátku.

Tři dny blahého čekání, tři mizerné noci a již nadchází neděle. Zvony jsou na roztrhání. Lidé kráčejí v nových šatech. Poštáči v civilu, radové v redingotech, Jiří Koktánek bez zástěry, důstojníci v rukavičkách. Chutné obědy čpí z průjezdů. Kuchařčina ruka se vznáší nad polévkou obarvenou šafránem a jemně krájené nudle visí jako letorosty vrby smuteční a ulpívají na stěnách sběračky. Tak je tomu u Bílého koníčka a u Pondělíčků a všude, kde se za oknem stkví tři proslulé tabulky:

SNÍDANĚ NA VIDLIČKU	OBĚDY	MASITÉ VEČEŘE
---------------------------	-------	------------------

Bohdan si spálil jazyk horkou omáčkou. Nikdo by nevěřil, jak mu to jídlo bylo protivné! Složil pod stolem nohy a vdechoval zhluboka chladící vzduch.

„Ne, opravdu už nemohu ani kousek. Děkuji pěkně!“
Sotva si teta Helena otřela ústa, sáhl po klobouku.

„Kdy se vrátíš?“

„V devět!“

„V sedm, miláčku!“

„Dobrá, jak chceš,“ odpověděl Bohdan a pádil ze schodů.

Dole se řadily slepé děti ve dvojestupy. Jakási velká a šedá ženština si zapínala rukavice. Byla to slečna Dokoupilová. Čekala na pozdrav, ale Stefan ji nepoznal. Uviděl sotva dlaň a pracující prsty, které se vznášely na pozadí bezejmenného stínu. Hnal se jako kocour, díval se pánubohu do oken a nepovšiml si ani slepých děvčátek, která si šeptala nedělní vzkaz. Heslo svobody. Bylo krásné odpoledne a ústa se zasychajícím boláčkem opakovala to sousedčinu uchu.

Když se Bohdan sešel se svými přáteli, bylo mu spokojiti se společností Janovou. Šli městem podél stažených žaluzií a podél zabedněných okenic. V jejich petlicích visely zámky a holičská mísa se houpala nad voskovým poprsím dámy.

První kráčela Alžběta se starším bratrem. (Mluvila o Josefíně Bergmannové.) V druhém páru šla Robina s Lucií, v posledním Bohdan a malý Jeník.

Po několika krocích dorazily dvojice na nábřeží. Pod Vyšehradskou skálou vstoupily na převoznickou loď. Řeka se leskla a jakási růžová a chladná záře ležela nad krajinou, která je malířštější než Arles a Seina.

Brali se po skupinách proti proudu.

Robina s korunkou klobouku na světlých vlasech, v plášti a s pažemi svislými podle těla šla zachvívajíc se hlasem lásky. Opozdňovala se. Zůstávala krůček a dva krůčky za sestrou. Dávala svému příteli znamení, aby šel podle ní a dotýkal se rukou její ruky.

Nastával čas prvního soumraku, páry zhoustly a milenci mohli spolu mluvit, neboť Jan, který vrhal do řeky kameny, se vzdálil.

„Chtěla bych s tebou být chvíli sama,“ řekla Robina. „Chtěla bych, aby nás nikdo neposlouchal.“

Bohdan jí položil ruku kolem pasu a cítil pohyb jejích boků. Byl bled, jakási tíha obíhala mu v žilách a šikmý déšť závratí měnil směr jeho chůze.

„Zítřka v sedm hodin strýc a teta odejdou. Je koncert a Otakar bude hrát. Slyšíš? Všichni budou v Rudolfinu. Alžběta, Lucie, Jan, všichni, ale já zůstanu doma. Přejď za mnou, Bohdane!“

Stiskl jí ruku, chtěl něco říci, ale jeho hlas nezněl. Proti milencům se vynořily dvě postavy. Žena s kloboukem v týle a muž mávající holí. Za nimi přicházel Jan a Josef s Alžbětou. Louka znenadání ožila.

„V těch místech,“ pravil Josef Horvat a ukázal tam, kde se leskla hladina průplavu, „jsem jednou viděl koňské dostihy. Bylo mi tehdy asi pět let. Seděl jsem v trávě a otec mi nakoupil plno preclíků.“

Jan vylovil ze řeky borovou větev.

„Pozdrav z dále,“ řekla Lucie. „Prácheňsko se ti věší na paty. Před patnácti smavými jeseněmi, když se tady Josef díval na dostihy, hodili ji dva milenci z prácheňského mostu do Louky.“

„Co?“

„Tu větev!“ řekla Lucie. „Plyne patnáct let, aby tě pozdravila.“

„To je mizerný vtíp!“ řekl Josef utíkaje před sestrou, která se ho snažila pokropit.

„Ve jménu otce i syna, budeš se jmenovat Kristina!“ křičela Lucie mávajíc větví nad Robinou.

Statečný Bohdan jí zaštitil svými zády a přitom jí potřetí stiskl ruku.

Když se druhý den přiblížila pátá hodina, vyběhl Bohdan z domu a bloumal po ulicích. Postál u maršákovy so-

chy, vrhl se k řece, proběhl zahradou na pobřeží, kráčel na Nové Město a vracel se zpátky. Zdálo se mu, že se čas před ním skrývá, že zatajil dech a vposled, že vstupuje do hodin jako bouře.

Nebyl si jist, jak se věci mají. Pospíchá? Má času na zbytek? Či snad váhá?

„Nesmysl! Jdu!“ pravil s určitostí, která se podobala osudu.

Ale již po třiceti krocích se zastavoval cítě, jak mu srdce stoupá do chřtánu. Kdo uvěří zprávě té?

Nemohl z místa! Nemohl se sebrat.

Jsa v přítomné chvíli ztracen, snil, co učiní zítra, a rozněcoval se hanbou, že se oddává snění a že čeká a že prodlévá, zatímco čas bije na svůj zvon.

Prvá, druhá, třetí. Sedm krkavců. Sedmero zakrákání.

Bohdan si přál zvrátiti se pod kola vozů. Přál si padnouti do hlubiny a viděl vějířky vln a bílá břicha ryb a slyšel posměšné rekviem.

Představoval si, jak se jeho mladá hlava potápí, jak plyne dál a dál, jak proud kýve jeho údy a okrouhlá ústa s masitými vousy sdělují pohyb jeho prstům.

Vrátiv se domů, vrhl se Bohdan se zlomeným srdcem na lože a po dlouhou chvíli nebyl schopen pohybu. Snil. Upadal v malátnost a byl trápen nejpošetilejšími myšlenkami. Vzdychl a pověť se rozvlnilo hřměním hlasů. Smíchem. Potvornou veselostí.

Bohdane, Bohdane! Píseň stupňů! Ne! Přednímu zpěváku, slyšíš? Tatíček! Prácheňská oktáva. Kolikrát pak jsi dělal: tohle? A kolikrát: tohle? Ach, pohlédl jsem na ni jednou, když jsem se shýbal Janovi pro kámen . . .

„Nu tak, prosím tě, co děláš? Jsi nemocen?“ pravila Helena Mayerová.

„Ne, nic mi neschází,“ odpověděl Bohdan.

Slečna jej přinutila, aby vstal, ustlala mu a vyňala ze zásvuky teploměr.

„Nic to není, cítím, že to nic není,“ řekl a zvednuv nohy a zasunuv je pod přikrývku, zvrátil se do podušek.

„Ticho, ani se nehni!“ pravila Helena Mayerová a čekala, až mine deset minut (o kterých se zmiňuje Domácí lékař), aby se podívala, kam až dostoupil sloupek rtuti.

202 | Holk, jeho rodina, sestry Horvatovy a malý Jeník se vraceli z koncertu po desáté hodině. Dům byl již zavřen. František chrastil klíči a navlékl si celý svazek na malík. Potom škrtal sirkami a jednu po druhé zvedal do výše.

„Děkuji, přáteli. Díky!“ pravila paní Eliška krácejíc vzhůru.

Světlo se sunulo ze schodu na schod a klouzalo po tuhých a lesknoucích se záhybech jejího pláště.

„Myslím, že to nebylo špatné,“ pravila zdržujíc se přehnané chvály a očekávajíc ji od manžela.

„Co?“ zeptal se František.

„Můj bože, koncert!“

„Ovšem! To je jisté,“ řekl a obrátiv se k Janovi napomenul jej, aby tak nelítal.

Chlapec vyběhl zatím do druhého poschodí.

„Počkej, tady je klíč,“ pravil Maximilian zaslechnuv Janovo lehké klepání na dveře. „Nemáme prý Robinu budít.“

„To jsem zvědav, co dělá,“ řekl nejmladší bratr.

„Vzal bych na to jed, že té holce nic není!“

„Robině? Jen abys jí nekrivdil, kamaráde,“ řekl Maximilian s předstíranou netečností.

„Snad vím, co říkám, ne?“ prohodil Jan.

„Nu, nu! Co můžeš vědět!“

„Leccos!“ odpověděl Jan a vběhnuv do předsíně křičel:

„Robino! Jsi ještě naživu? Slyšíš? Lidičky, hledá se Sara Bernhardtová.“

„Hloupý kluk!“ poznamenal Maximilian.

Sňal klobouk, pověsil popaměti svrchník a jal si slabými výdechy pohvizdávati jeden z motivů skladby, kterou slyšel.

„Kluci, rozsviňte,“ řekl Otakar, a když se nikdo neměl k činu, hmatal po vypínači.

„Budiž světlo!“

Ozvalo se prasknutí a na Maximilianovu hlavu padla záře.

„Starouši, jaké to bylo?“ zeptal se hudebník.

„Všechna čest!“ odpověděl Maximilian.

„Řezali jsme to náramně, co?“

„Až na ty žestě!“

„Ale kdybys nepovídal,“ vyhrkl Otakar.

Byl přesvědčen, že koncert nemohl lépe dopadnout, a s rozkoší cítil obolavělé prsty své levice.

„Kde je vás, lidičky, víc?“ řekl Holk.

Paní Eliška podala manželci plášť a zaklepala na Robinu světnici.

„Tak pojďme! Dobrou noc! Nazdar, mládenci,“ pravila Lucie.

„Dobrou noc!“

„A podruhé hrajte něco se zpěvy a tanci!“

„Prosím tě,“ pravila Alžběta a pohlédla s porozuměním na Maximiliana.

„Nic naplat, vznešené duše!“ řekla opět Lucie. „A Křišto je třetí! Byl nadšen za všechny příbuzné. Dívala jsem se, jak zavíral oči.“

Alžběta pohnula rameny a vydychla.

„Seděli jste tam jako dva andělé. On a ona. Rusý gentleman a vášnivá tmavovláška!“

„Báječné!“ vykřikl Otakar a pověsil se bratrovi na rukáv.

„Pitomče, roztrhneš mi šaty!“ pravil Maximilian.

„Na kutě, na kutě!“ pravil František Holk a zíval.

„Dobrou noc!“

„Dobrou noc!“ opakovala Lucie potlačujíc smích.

Když vešly do světnice, rozmlouvala Robina s tetou.

„A nebolí tě už nic, dočista nic?“

„Když vám povídám, že ne!“

„Tím lépe,“ pravila Eliška, „ale měla bys zůstat nějaký den doma.“

„Proč?“ otázala se Robina s nepřírozeným oživením a s nevhodným posunkem.

„Z opatrnosti. Je lépe zůstat den v posteli než potom týden stonat . . .“

„Když to tedy chcete slyšet,“ vyhrkla Robina, „nemluvil jsem pravdu! Nic mi nescházelo! Dočista nic! Ani to nejmenší!“

Paní Eliška pohlédla do Robininy bílé tváře a zakývala hlavou.

„Vždyť máš horečku!“ pravila.

Za chvíli bylo slyšet, jak se v sousedním pokoji přehrabává v zásuvce a hledá nějaký vhodný lék.

„Co tě to, holka, napadlo!“ otázala se Lucie.

„Mám té přetvářky po krk! Nechtělo se mi nikam chodit. Měla jsem pro to důvod!“

Lucie, holeň na koleně, stahovala si pozorně punčochu.

„Když nám nakukáš nějakou lež,“ pravila, „měla bys potom držet jazyk za zuby!“

Robinin hlas neodpověděl.

„Tomu nerozumím, namouduši ne!“ pravila Lucie prohlížejíc si přízi.

Nejmladší sestra se dívala na hasnoucí a vybuchující plamen svítilny.

„Copak to neříkám dost srozumitelně? Nejsem malé dítě. Chci o sobě rozhodnout sama.“

„To je povídání z nějaké knížky, co? Vzpouří na lodi Plampampara. Stránka 30. Pátý řádek zdola!“

„Kdopak si potrpí na povídání, ty, nebo já?“ řekla Robina.

Lucie chtěla odpovědět, ale varována sestřiným držením hlavy umlkla.

Bylo půl jedenácté a paní Holková zaklepala na dveře svých neteří.

„Spěte, zítra je škola,“ pravila tichým hlasem.

„Ano,“ odpověděla Alžběta. „Dobrou noc!“

A pletla si zvolna copánky. Vykouznila dva. Utažené, kroutící se, jako z drátu. Jaký rozdíl proti kyprému účesu ze dne! Úzká stužka protkávala copánek po způsobu pornorné řeky. Nad závěrečnou šleťičkou rozpjala se dvěma kličkami. Ležatá osma. Nekonečno.

Alžběta vstala, přejela si dlaní noční košili a šla k lůžku. Potom usedla na pelest a složila ruce na kolena. Její morousovitý ret se stával těžším a chvěl se.

„S vámi je, holky, psina,“ pravila Lucie, „snad se nedáš do breku! Proč mu tedy neřekneš, aby tě nechal na pokoji? Proč mlčíš? Proč se neozveš? Každý si myslí, že jsi do něho celá blázen!“

Alžběta (s trochou divadelnosti) zabořila tvář do podušek. Bezmocnost zpola rozdrčené lásky k Havelkovi ovijela jí ruce, trup, hrdlo a tiskla jí tepny.

Proč se neozývá? Proč neřekl jediné slůvko? Proč neodpověděl na Alžbětino psaní? Proč se neobjevuje?

„Ty hloupá,“ pravila nejmladší sestra a schvátila Alžbětu v bouřné objetí, „neboj se! Řekni mu všechno! Jdi za Václavem. Třeba sama. Třeba o půlnoci! Můj bože, kdybych měla někoho ráda . . .“

Alžběta cítila slanou chuť slzí a dusila se pod sestřinými polibky.

Druhý den nešla Alžběta do školy. Byla rozhodnuta, že vyhledá Václava Havelku a že potom napíše dva dopisy; jeden rodičům, druhý Křištovi. Chvilku jí připadalo všechno snadné. Václav jí padne do náruče. Matka bude sladce plakat. Tatínek jí řekne něco povzbudivého a Křišta, chudák, bude smutný.

Pohlédla do zrcadla a na hodiny. Bylo půl deváté, času nazbyt! K nepřechání! Přešla mimo rozestlané postele, zasunula Robininy trepky, položila ruku na rám otevřeného okna a bázeň a stud a chladné ráno ji roztráslly.

„Nesmysl! Havelka ví o Křištovi téměř všechno, a přece mlčí! Tváří se, že je uražen. Neodpisuje. A matka? Co by jí mohla říci nového!“

Alžběta byla se svou nadějí v koncích. Vrátila se ke knihám ležícím na stole a bezmyšlenkovitě četla na kousku papíru:

Šatna . . . 60, program . . . 20, přesnídávka . . . 40.

Sledovala prstem řádky a zmocnila se jí únava. Cítila

strach a současně jakousi důležitost, jež ji připodobňovala k postavám hrdinek.

Po chvíli odsunula účty a v roztržité hře se dotýkala blízkých předmětů.

Lahvička s inkoustem, pero, čítanka pro šestou třídu škol středních. Alžběta v ní obrátila několik listů a zastavila se na místě, kde byly začerněny klíčky písmen. Kniha patřila Robině.

„Mají dnes češtinu!“ řekla si starší sestra.

„Bláznivá holka. Zničehonic mi tlačila bradou do obličeje. Namouduši, lepší než všichni dohromady. — Ale kantor bude činit:

„Tedy, tedy, nemáte učebnici! tedy! Chodí jako slečinka do tanečních . . .“

Alžběta si představovala profesora (řečeného Tedy Purclík) a viděla svým duševním zrakem Robinu, jak se usmívá přijímajíc trest a jak čeká na uznání třídy.

Světelný sloup padající oknem dotkl se zapomenuté čítanky a její stránka vzplanula oslnivou bělostí.

Alžběta si zakryla dlaněmi oči a byla zachváčena vlnou zármutku, neboť toto gesto patří plačícím nevěstám.

Z vedlejšího pokoje doléhala k Alžbětě hra na klavír a náhle ustala.

„Dál, dál, miláčku,“ pravila paní Holková přecházejíc podle hudebníka.

Byl to Maximilian. Zamračil se v odpověď na její úsměv a udeřil znovu do klavíru.

Paní Holková byla okouzlena svým synem. Postála chvíli nad ním a držela si lokty v dlaních.

„Nádherné!“ pravila, „škoda, že nemáš lepší nástroj.“

„Na naše drnkání je to dávno dost,“ řekl Maximilian.

Paní Eliška si vzdychla zklenuťmi chřípěmi. Potom se obrátila, prošla druhou světnicí a otevřela potichu dveře do pokoje Horvatových dcer.

Od onoho dne, kdy Alžběta porozuměla podnikatelským záměrům, uvědomovala si tím živěji svou lásku k Václavovi. Byla nešťastná. Sedávala často s rukama na tváři

právě tak, jako sedí v okamžiku, kdy Maximilian hraje na klavír a kdy teta klepe na její dveře.

Všechno je tedy dávno nazkoušeno.

Opírá si hlavu. Dívá se, jak její dech pohybuje listem v čítance. Cítí, že její srdce je příliš slabé, a slyší dva hlasy. Jeden ji vybízí k útěku s milencem a druhý zaznívá záchvěvy pláče.

Až paní Holková vloží ruku na kliku, Alžběta sebou škubne a ruměncem studu jí zaplaví tvář. Potom bude hledat místo pro dlaň a položí prsty do polohy snění domnívající se, že je zakázáno zapírat před tetou toto sochařství.

A teta je už blízko. Alžběta uhaduje, že se zastavila za jejími zády.

„Jak se daří?“

Nic. Ticho a vzdech.

„Jak se daří?“ pravila poznovu paní.

Ach, bože můj, Alžběta nemohla odpovědět. Její pohled zůstával obrácen k pohybujícím se stránkám a v její mysli se vynořovala nová pásma citu. Uvědomovala si, že je ošklivá, že napodobuje hloupé příběhy z knih a že závidí Robině. Pochopila, proč je jí zakázáno plakat a proč nemá odvalu, aby hnula jen prstem proti vůli toho, kdo řídí osud. — Ale kdo je to? Matka? Horvat? Či Křišta? Alžběta nedovedla odpovědět. Věděla jen, že nikdo o jejím sňatku nemluvil přímo a že se události splétaly v smysl, který jim sama propůjčovala svou chudobou, svou nedostatečností, svým strachem, svým rozmyšlením, svým dvojakým štěstím odmítat a skýtat naději, budit žárlivost a býti věrnější než socha věrnosti.

„Prožívá nejkrásnější dobu,“ myslila si paní Eliška a nahlas řekla:

„Nu, piš, piš, děvčátko, nechci tě vyrušovat.“

„To jsou účty a Robininy knihy,“ odpověděla Alžběta uhadující, že teta myslí na zamilovaný dopis. „Nic jsem nepjala, hraji si jen tak s násadkou.“

Nastalo chvilku ticho.

„Ten inženýr je vážný člověk. A příjemný,“ pravila paní.

Potom položila ruku na Alžbětiny vlasy a dodala několik něžných slovíček.

Hudba, která doposud zaznívala z Maximilianovy světnice, narážela na Alžbětiny spánky jako příboj, ruka na temeni hlavy jítřila její bolest. Nemohla se zdržeti pláče. Sbohem, vy mravy rytířské! Sbohem, příkladové z ostrovní říše! Alžběta propukla ve vzlykání a utírajíc si slzy hřbetem ruky jala se vyznávat. Řekla, po čem touží, pravila, čeho se obává, zasypala svou matku výčitkami, tupila svého ženicha, urážela ho a Václavu Havelkovi přičtla tolik ctností, kolik je hvězd na širém nebi. Hlomozná, prázdná a dutá slova, jimiž kdekdo pohrdá, zasahovala její jazyk. Hlas propadlých dramát hrnul se jejími ústy. Lži, nepřesnosti, strakaté city písniček a výrazy sehnané u plotů literatur zaplavovaly její vědomí a krásu, která je vkleta v každé srdce.

Paní Eliška Holková se chvěla účastí. Byla popuzena proti Alžbětiným rodičům, zazlívala jim, že vdávají dceru bez lásky, litovala ji a za přivalu tohoto bouřného citu byla šťastna. Toto půvabné a něžné hoře vystřídalo konečně nedostatky, jež ji urážely a které musila oplakávat jen v skrytosti. Bída, prázdnota a čekání byly konečně prolomeny vznešeným a hrdým zásahem lásky. Paní Holková, ponížena a zoufající, chtěla být účastna smutku méně sprostého, než je hlad a bída.

Když se Alžběta utišila a když si omyla tvář, vyzvala ji bývalá baronka, aby si vyšla na procházku. Podobné rady moulají zamilované romány, když je hrdina v úzkých. Paní Holková je opakovala.

„Rozptýlíš se, má drahá, přijdeš na jiné myšlenky a všechno se ti bude zdát v jiném světle,“ pravila přijímajíc Alžbětin nesouhlas za bernou minci.

Nevěsta se zatím ohlížela po plášti a paní pokračovala: „Buď jista, že tě otec nechce nutit a že neučiní nic, s čím bys nesouhlasila. Sliboval tomu strašnému člověku za tebe? Ne! Určitě ne, můžeš mi věřit! Nemluvil s ním ani s tebou a domnívá se, že jedná podle tvé volby. Ten nemožný chlapík odříkával patrně nějaké lichotky a tys je přijímala.

Můj bože, v tvém věku se slova neváží na lékárnických vážkách. Ale to není tak důležité, to není důvod, aby ses provdala!“

Za této řeči cítila Alžběta, že její hoře poznovu stoupá jako řeka v období dešťů. Zřela svůj osud. Obviňovala se a odhodivši klobouk skryla tvář do dlaní. Bolesti jejího srdce se slučovaly s hořem stárnoucí paní a zdvojnásobovaly se.

Eliška Holková složila ruce na Robininu čítanku.

„To je slzí, to je nějakého pláče,“ pravila a popouštějíc uzdu své sladké výmluvnosti dodala, že je Alžběta mladá a krásná.

Potom se objaly a paní vyšla z pokoje našlapujíc na špičky, jako by přecházela podle lože nemocného.

Když se Alžběta ztišila a když paní Holková zaslechla její rychlý krok, požádala Maximiliana, aby šel za svou sestřenkou.

„Rozrušila ji jakási zpráva, myslím, že jde o její přítelkyni,“ pravila sřežíc se uvéstí pravý důvod Alžbětina zármutku (neboť věřila, že Maximilian nedosáhl doposud věku, kdy je lidem dovoleno mluvit o věcech lásky). „Jdi tedy za ní, ale nepřibližuj se a snaž se být neviditelný. Musíme jí být stále nablízku. V jejím věku není nesnadné vyvésti nějakou nepředloženost.“

Paní Holková se zřejmě bála, aby Alžbětu neokouzila řeka nebo pistole ve výkladech puškařů.

Maximilian neochotně poslechl. Bylo mu protivné osvědčovati péči, která se podobala slídilství, ale nevěděl, oč jde, a dal si říci.

Alžběta sestupovala rychle a mladý malíř, dosáhnuv domovních dveří, zahlédl, jak mizí v ohbí ulice.

Přešli na křižovatku hlavní třídy a Maximilian se zastavil čekaje, na kterou stranu se Alžběta dá. Zaměřila ke klášte-ru svatého Vojtěcha, kde stála kolej nazvaná jménem téhož světce. Bylo to bydliště Havelkovo a Maximilian s úžasem viděl mizeti sestřenici v jeho průjezdu.

Alžběta věděla, že není dovoleno navštěvovati ústavní chovance a že je s nimi možno mluvit jen v hovorně, ale prošla podle lóže domovníkovy bez váhání. Zřízenec snad podřimoval, snad nebyl přítomen, či snad pootevřel dveře a požádal o vysvětlení; Alžběta neslyšela. Stoupala po schodišti s odhodláním lidí, kteří dlouho váhali a kteří již nemohou než jednati. Chodba byla pustá a Alžběta zrychli-la chůzi. Zdálo se jí, že vzdálenost mezi schodištěm a pátými dveřmi, kam směřovala, vzrůstá krok po kroku. Přepadl jí strach. Nabyla opět sluchu a mohla uvažovati. Zvuk jejích střevíců se rozléhal pod nízkou klenbou a z které si světlice bylo slyšeti chrčivé odříkávání textu. Jeden ze studentů si snad mlel lekci. Alžběta cítila vzdouvání svého srdce a zsinalá a chvějící se minula prvé dveře. A druhé. A třetí! Vposled s čelem pokrytým krůpějemi potu doběhla k cíli. Zmatek ji opět ohlušil. Stanula udýchána. Položila dlaň na kliku a tu jako z mlhy nějaké vzpomínky či ze sna spatřila člověka, který utíká. Byl to Maximilian. Stál před ní. Zvedal ruku a Alžběta doposud slyšela rázy jeho podpatků. Nepoznávala ho.

„Alžběto!“ vykřikl uchvátiv ji.

Myslila, že omdlívá, ale v témž okamžiku se jí vrátilo vědomí a překročila práh.

Václav Havelka stál před zrcadlem. Byl bez kabátu a utíral si vlhkou tvář. Voda vytékala z otevřeného kohoutku a syčíc rozstříkovala se po umyvadle.

„To jsi ty?“ zeptal se student neodvraceje tvář od svého obrazu.

„Já,“ odpověděla Alžběta.

„Můj bože! Neměl jsem tušení! Stalo se něco?“ vykřikl Václav hledaje pohozený kabát.

Alžběta přešla doprostřed světnice a Maximilian ji následoval.

„Tak! Ano! Na mou čest!“ řekl Havelka a krev se mu hrnula do tváře. „Pro živého boha, co vás to napadlo!“

Alžběta rozhodila rukama a propukla v pláč. Pravila, že podnikatel získal její matku a že myslí na sňatek. Ptala se, co má dělat.

„To jsou otázky!“

Václav si zapínal knoflík a odpovídal s odstínem smutku. Představoval si, že Alžběta s Maximilianem prošli vrátnicí, že někoho potkali, že přitom padlo jeho jméno a že bude muset navštívit prefekta, aby dokázal, jak byla tato návštěva vážná a neodkladná. A současně myslil na výmluvu pro případ, kdyby někdo zaklepal na dveře, a byl velmi nešťasten, že je Alžběta v nesnázích a že si žádá pomoci, kterou jí nelze poskytnouti.

„Alžběta! Můj bože,“ řekl si, „políbil jsem ji jednou v zahradě. Mám ji rád, ale ta láska nemá cenu v očích lidí, kteří myslí na sňatky!“

Václav sklopil zrak a opět jej pozvedl, chtěje viděti Alžbětu v novém světle. Byla mu tak blízká, cítil, že ji má obejmout, ale mezi tímto pocitem a chtěním ležela jakási nepřestupitelná hranice.

Zatímco takto přemýšlel, přistihl se, že se usmívá a že všechno, co praví, je řečeno zbůhdarma. Cítil, že je polekán, že se za řadou jeho úvah vynořuje řada druhá a třetí, poznával, že nemůže z místa.

„Chtěla jsem se s tebou setkat . . . chtěla jsem říci . . .“ opakovala Alžběta shledávajíc ubohá slovíčka.

„Ano,“ pravil Havelka, „je to pro nás hrozné . . .“

Holk přistoupil k Václavovi a pronesl něco nesrozumitelného.

Oba mladí mužové si vyměnili pohled, který je urážel.

„To byl tvůj nápad?“ zeptal se Havelka.

„Ano,“ odpověděl Maximilian cítě, že nemá, co by hájil, a že Alžběta neřekla slůvka, které by opodstatnilo jeho rozhorlení.

Hnusil se mu nedostatek jakýchsi věcí, jakési odvahy, kterou nedovedl pojmenovati. Byl dvojnásob zklamán a čím více se rozmluva protahovala, čím více ztráceli milenci v jeho očích, tím byl on sám směšnější.

„Ano,“ opakoval, „ale lituji toho!“

Zdálo se, že výraz plachosti navždy zmizel z jeho tváře.

„Alžběto,“ řekl Václav, „proč stojíš? Posad' se, prosím tě!“

„Děkuji, musíme už jít.“

Řkouc to opakovala Alžběta úsměv, který zahlédla na studentově tváři.

Po chvíli Holk vstal a podáváje Havelkovi ruku měl Alžbětu, aby jej následovala.

„Počkejte,“ řekl Havelka, „půjdu s vámi.“

Když vycházeli, poskytl Maximilian studentu čas, aby se pozdržel.

„Pitomec! Človče, jak jsi mohla s takovým volem chodit?“

Alžběta tiskla svou slečinkovskou brašničku.

„Víš, doma, maminka mě poslala za tebou . . . Zatracené dílo, dal bych si nejraději přes hubu . . . Ale k něčemu je to dobré, ne? Co myslíš?“

„Jde za námi?“ řekla Alžběta, když míjeli vrátnici.

„Jde! šine si to tam vzadu, krňous, leda, že bych se moc mýlil,“ řekl Maximilian.

Alžběta si přihladila účes a pohlédla něžně na bratrance.

„Nešťastná! Jeminkote, tys tomu dal!“ řekla jedna z Maximilianových myšlenek.

„Jisté je, že nevěděl, kde mu hlava stojí. Taková blbina! Jakpak by se nevyjukal. To dá rozum, před cizím chlapem nebude přece mluvit,“ řekl Maximilian.

„Já vím, pojďme rychleji,“ pravila Alžběta.

Maximilian vrhl pohled k černé tabuli. Průvan třepetal papírkem, který byl připíchnut dvěma napínacími hřebíčky, a dole se vlnilo oznámení fotbalového zápasu.

Šprýmovná kresba. Maximilianovy myšlenky zalétly do mistrovské školy malířské.

Vládce speciálky. HOLLANDSKÝ RYBÁŘ, jinak řečený MAKRELA. Ten by ho hnal, toho malíře!

Několik studentů čmáralo něco v zápisnicích a nejkrásnější z nich vysekl Alžbětě poklonu.

„Zdar a sílu!“ řekl Maximilian hotov zapírati svou přirozenou stydlivost, „ten kluk tě zná?“

„Ne,“ odpověděla Alžběta a vykročila na ulici.

Zmizeli, když Havelka vstoupil na schodiště, které spojovalo přízemí s mezipatrem.

U kláštera se Maximilian Holk otázal:

„Máme na toho kulhavého doktisima počkat?“

„Třeba,“ odpověděla Alžběta.

Havelka pospíchal, a to mu neslušelo. Ústa měl pootevřená, hřbet rovný, ale ramena jako zatřísulc. Na předloktí visela mu hůlka po způsobu a mravu bartinském.

Bohdan seděl u stolu a pořádal své myšlenky. Klobouk v týle, lokty na stole, tvář v dlaních. Vedle něho ležely přednášky, sešit ve voskovaném plátně a noviny, které si nakoupil, když přijel do Prahy. Stály korunu čtyřicet haléřů a byla mezi nimi Samostatnost (navzdory tatínkovi, který ji nemiluje).

Za oknem přecházel po římse holub, ťapkal a jeho nožičky chrastily na plechovém krytu; jeho nožičky tak malé, tak něžné, tak ošklivé, tak červené způsobovaly nepřijemný hluk.

„Pšá! Táhni, ničemo!“

„Kdybych za něco stál, kdybych byl co k čemu,“ myslil si Bohdan, „mohl jsem ji stisknout, až by vykřikla. Jako tenkrát! Mohl jsem ji popadnout, mohl jsem jí dát hubičku, mohl jsem jí zabořit prsty do vlasů, mohl jsem říci: Robino, ty má nejdražší!“

Čekala na mne asi do půl osmé a možná do osmi. Měla klíč, poslouchala, až se někdo zastaví u dveří. Namouduši, snad byla jen tak v lehkých šatičkách.“

Holub rozestřel křídla a dal se v klouzavý let.

„Jednou na výletě jsem zapřel, že mám peníze. Držel jsem je v hrsti, pět korun. V kapse u kalhot. Když si na to vzpomenu, no ne! Hanebný úděl! Tatínek se vždycky ptal, kolik mi zbylo. Přijem a vydání. Psal jsem to do sešítu. 1. 40. Samostatnost. Vyletěl by z kůže. Vážně, nemá to význam, kdybych počkal na Robinu zítra před školou . . .“

„Bohdane, miláčku, už bude pomalu čas,“ pravila slečna Helena Mayerová otvírajíc zlehounka dveře.

Student ohrnul nos a sotva si uráčil odpovědět.

„Nu tak, žádné hlouposti, za chvíli je půl deváté,“ pravila slečna.

Bohdan cítil, že snad v očích té dobré Helenky nikdy nevyroste. Opřel se zády o veřej a zapínal si kabát. Byl uražen. Cípek novin, který vykukoval z jeho kapsy, připomněl mu ztracenou svobodu. Tiskl zachmuřeně rty: „Zatracaný život!“

„Tak sbohem!“ řekl a vytáhnuv noviny roztrhl je ve dvě.
„Můžete na tom uvařit kašičku.“

Helena naslouchala, jak se jeho kročeje vzdalují, a potom zdvihla pohozené noviny.

„Chudák Bohdan!“ myslila si a setřela bezděčnou slzu (nudy a lásky) do kapesníku.

Bohdan přešel přes most, zabočil do Karlovy ulice a konečně se octl na Ovocném trhu. Bylo za pět minut devět. Zahleděl se na hodinky a držel je v hrsti jako vrabce. Čas se rozvíjel z vřetene pera a řapkal. Raz, dva, tři! ad finem mundi. Na plášti hodinek byl vyryt monogram prácheňského advokáta. F. S. Písmena se splétala v jakousi obludnou změť.

F! S! Dr! Strašný syna pán!

Nic, Bohdanův pohled byl slepý. Zastrčil hodinky do kapsy a dal se k Řeznické ulici, aby navštívil Kršku. Za čtvrt hodiny stál před tiskárnou jeho deníku.

„Kdy přijde? Kde s ním můžete mluvit?“ řekl vrátný posunuje si čepici na kadeřavé hlavě, „to nevím! Zeptejte se v kanceláři.“

„Krška?“ pravil člověk s padajícími kalhotami, jehož nesmírné střevice obracely své špičky o deset let dříve k půlnoci a k jihu, než přišel na svět Chaplin.

„No Krška!“

„Sedí v redakci. Copak mu chcete?“

„Nic vážného, soukromá věc,“ řekl Stefan.

„Pane drahý, má toho nad hlavu,“ řekl člověk v nepořádných kalhotách.

Držel v levici tři plné püllitry a na lokti měl navléknut košíček s přesnídávkou. Dobrých dvacet balíčků po pětáku, řízky chleba, nahoře křen a hořčici v hrnčičku. Jeho ruka se lehce zachvívala a sklenice zvonily.

„Náramná síla,“ pravil si Bohdan a pohlédnuv k temnému průjezdu dodal s bodrým přízvukem:

„Já jen tak, ze staré známosti.“

Kolem optimistických úst nosiče přesnídávek hrál úsměv.

„No, vzal to, brachu, nešť, ale nesmíš tam sedět do oběda,“ řekl.

„Bať!“ řekl vrátný.

„Tak idem,“ řekl nakupovač.

Bohdan se snažil vylovit cigaretu. Měl jednu kapsu prázdnou a druhou vysypanou, štípl se tedy do podšívky.

„Nazdar, nazdárek,“ řekl vrátný.

Bohdan a člověk v řasnatých nohavicích prošli chodbou, kde čpěla tiskařská čerň a pach oleje. Jakýsi učedník s nahými lokty běžel proti nim, v poschodí práskaly dveře, dole hřměl na tři doby stroj a v té směsici bylo slyšet veselý hlásek:

„Fanouši!“

„Račte vlevo, druhé dveře vlevo,“ pravil Bohdanův průvodce.

Stefan odbočil do světnice přeplněné malými stolky. Dva a dva byly obráceny čelem k sobě. Vedle kalamářů ležely misky na oharky a nad nimi lampa se zeleným stínítkem.

„Prázdna paluba,“ řekl si Bohdan a zaťukal na dveře hlavního redaktora.

„Chlapče, jdeš jako na zavolanou,“ řekl Krška, „tvůj přízrak promluvil.“

„Ne, opravdu, snad jsem správně neporozuměl . . .?“

„Jahn! Malíř, Dobříšan! Odkdypak máš tak špatnou paměť?“

„Je zde?“

„Ne,“ řekl Bohdan Krška, „poslal mi dva obrazy a psaní. Kam jsem je dal. Čerchmanta! Náramná čmáranina, páťé přes deváté: abych u svých známých kdesi cosi. Za jednu krajinu tři sta zlatých, druhá je zadarmo. Pro mne. Ad usum proprium.“

„Mohl bych se podívat?“

„Ouha! Jedno po druhém!“ řekl Krška, „napřed dopis. Je na štíru s násadkou, co? Nepsal to kordem?“

Bohdan nahlížel do rukopisu.

Vážený pane poslanče!

„Vidíš to *Vě, žet, ypsilon*? Já ty pány znám! mávají rukou, až jim lítá na rameni plášť.“

„Co chcete?“ řekl Bohdan, „to je velkolepé písmo!“

„Jako stodola! Kolečko ze dvou obloučků. V natřikrát.“

„To ano!“ řekl Bohdan, „nepíše jedním tahem.“

„Ho! Chceš říci, že špatně táhne?“

Bohdan si dlouze vzdychl.

„Tak a teď se podrž, teď přijde to hlavní!“ řekl Krška a obrátil obraz přiklopený malbou ke zdi.

„To koukáš,“ pravil, ale nedořekl a uprostřed věty byl vyrušen.

Do kanceláře vešli dva lidé. Prvý nesl svůj širák na prsou a druhý jím mával.

„Nazdar!“

Druhý příchozí přeháněl zdvořilost.

„Pane poslanče,“ řekl pozdraviv, „kdybys měl na chvíličku čas . . .“

„Už letím, mládenci,“ řekl Krška, „nechcete se podívat na obrázky? Z českých luhů a hájů. Morthadry, slyšíš ty housle? Ne. Hotová kantiléna! Mně to nejde ani na rozum.“

Krška si zapálil cigaretu a vypouštěl nozdrami mohutný proud kouře.

„Umění, dcera nebes,“ řekl.

„Nádherné!“ řekl Bohdan.

Krška usedl na okraj stolku a noha se mu kývala nad zemí.

„Kdo to maloval?“ zeptal se první návštěvník.

Druhý se sklonil a opřel si dlaně o kolena.

„J. Jahn 1913,“ slabikoval ohrnuje rty.

„Arcidílo!“

„No k zbláznění! A takový chlapík líhá někde pod mostem! Ještě se, mládenci, s tou naší prašivou společností zapotíme!“ řekl Krška.

„No, počkej, až uslyšíš, co jsem ti přinesl. To budeš mít teprve radost!“

„Tebe na obrázky člověk nenachytá, co?“

Prvý příchozí se šelmovsky usmál.

„To je, Bohdane, básník schůzí. Největší huba v Cislajtánii.“

„Tak si ho vezmi, vždycky říkával, že je Cislajtanie jen na papíře.“

„V novinách tvá výmluvnost za mnoho nestojí,“ řekl Krška.

„Já tady mám takovou věc . . . ten špindíra z nemocenské pokladny, ten Borovička . . .“ řekl druhý příchozí.

Krška si pohladil knír a obrátil svou oživenou tvář k tomu, kdo mluvil.

„Už jsem o tom něco slyšel. Jste na něho jako kati, na chudáka. Lidé, brachu, mají právo na nějakou tu slabůstku a Borovička není lump.“

Básník schůzí se ohlédl s nevolí po Bohdanovi a v tom okamžiku zahrčel telefon.

Krškův hlas hlaholil odpovědi.

Do dveří se drala jakási dáma a jiné tváře pluly v temnu redakční místnosti.

Když Krška skončil telefonickou rozmluvu, ukázal na Stefana a dal svým hostům hádanku.

„Kdo myslíte, že ten klacek je? Můj kmotřenec, malíř! Chtěl bych ho dát s Jahnem dohromady. A že si vzpomínám,“ dodal strkaje Bohdanovi do kapsy hrst cigaret, „přines mi nějakou kresbu do novin. Karikaturu, něco, z čeho by člověk scípnul smíchy.“

„To půjde těžko,“ řekl Bohdan cítě, že by už měl zmizet.

Básník schůzí zvedal bradu a kolem úst kladl se mu přísný rys. Zaťukal si vážně na knoflík od košile.

„Toho Borovičku mi nech na pokoji,“ pravil Krškův barevný baryton.

„Má krásný hlas,“ myslil si Bohdan. „Ale co zde chci? Proč tady trčím? Přece mu nebudu vykládat o Robině!“

„Se mi zdá, brachu, žes to měl na mysli!“ odpovídala jedné Bohdanově myšlence myšlenka druhá.

„A nejsou tam u nás v kraji nějakí pracháči? Co myslíš, nemohl by si Horvat koupit slušný obrázek?“

„Já nevím,“ řekl Stefan.

„Hejbejte se, kosti moje! Chlape, ty krčíš jen rameny. Co? Přiveď mi sem mladého Horvata. Popadni ho za límec, nebo mu řekni, že tady máme nějakou larvičku — Pozor! Stop! Seznámíme ho rovnou s panem malířem. Přijď s ním pozítří k Medvědu. Zvu vás na večeři, mládenci!“

Jakub Jahn k večeři nepřišel.

„Pro pánečka krále,“ řekl Krška, „je tentam! Propadl se. Jeho bratr o něm neví a doma se neukázal po dva dny.“

„Mistr? Žádný strach!“ řekla vinárnice, která byla sestrou Múz a matkou umělců, „ten se objeví! Můžete být bez starosti, pane, pane . . .“

„Krška,“ řekl hostitel. „Ženská, znáte mne dvacet let a ještě jste mi nepřišla na jméno?“

Vinárník, hrdinský baculáč, přešel si zdviženým prstem čelo.

„Nemá na to buňky,“ řekl, „něco jí tady schází.“

„Pod klenbou čela, kde myšlenek je zdroj,“ řekl Krška.

Josef Horvat recitoval druhý verš. „Dál nevím,“ řekl. „Je to píseň o Markytě, zpěv 7., 13. verš.“

„Samá nešťastná čísla,“ řekl Krška.

Stefan seděl po levici svého křestního otce a neurčitě se usmíval.

„Milostpaní, nemáte gong? A zvoneček také ne?“

„Nač?“ zeptala se vinárníkova žena mrzutým hlasem.

„Chci vás poprosit, abyste nás zavolala k večeři,“ řekl Krška.

Horvat vzal talíř z tlačeného plechu a zazvonil naň klíčem.

„U nás se to dělá takhle,“ řekl. „To jsou právě způsoby jankovské.“

Když Josef odklepal sedm úderů, zavládlo za staženou portiérou ticho.

„Nesmíš jim nahnat strach,“ řekl Krška polohlasem, „to jsou stálí hosté. Býčí plemeno; nikdo z nich neváží méně než metrický cent.“

„Já vím! Masky krále Korybunda.“

„Co je to?“

„Korybund? Hospoda v Práchni.“

„Ty jsi mi nějaký pěkný pták!“

„Říkejte mi raději Josefe,“ odpověděl Horvat.

„Nějaká nová móda! Semelou všechno dohromady, a člověk aby chytal ze vzduchu, co to znamená,“ myslila si vinárníkova žena rozdávajíc uraženě talíře.

Stefan se zasmál a chtěl udat jakousi příhodu ze školy: To jsme měli jednou dějepis . . . Pointa přicházela asi v desáté větě, ale dříve než začal vyprávět, spustil Krška o večeři:

„Napřed, milostpaní, ryby. Čert to vezmi, ať jsou třeba z plechových krabic. Potom kotlety se salámem. Potom štěpánskou omeletu . . . Dost! To stačí. Ale škrtněte si to na lístku!“

„To je opatření proti denním hostům,“ dodal obraceje svou žilkovatou a hezkou tvář k Josefovi, „Medvěd není konfekční kuchař. Tři kotlety očekávají své tři muže.“

„Čtyři kotlety!“ řekla paní.

Portiéra oddělující místo, kde stál Krškův stůl, od hostinské haly se zachvěla a do úzkého prostoru vstoupil vinárník přivádějící neobyčejně sličného člověka v bezvadných šatech. Nový příchozí měl v ruce měkký klobouk a byl krásně učesan. Vousky. Oko jako krůpěj černého ohně. Rty a ohrada zubů (snoubící se se slovy): báječné!

„Hledá pana poslance,“ pravil vinárník.

„To jsem já,“ řekl hostitel studentů.

Po úklonách a zdvořilém představení se ujal slova cizinec a mluvil asi pět minut. Když se jeho řeč blížila ke konci, vrátil se závěs potřetí na staré místo a jeho řasy tvořily za čtvrtým stolovníkem krásné varhánky.

Příchozí byl Polák, šlechtic, doktor filozofie. Povoláním umělecký historik, jménem Felix Poraj Borzobohatý. Přišel

omluvit Jakuba Jahna. Byl veselý, byl družný, měl krásný hlas a vládu nad lidskými srdci. Když Felix domluvil, hleděl Josef Horvat s úsměvem do jeho tváře a Krška v záchvatu náhlé veselosti se zhoupal na praskající židli.

„Výborně,“ řekl, „vidím Jahna zrovna před sebou! Kde jste se naučil tak vypravovat?“

„Prosím pěkně,“ řekl Borzobohatý s nesprávným a sladkým přízvukem, „za půl roku budu snad mluvit již bez hrubých chyb.“

Stefan se halil v zaryté mlčení a vinárnice, jejíž krok se stal jakýmsi zázrakem lehký, myslila na dny své mladosti: Když byla dívkou . . . Pane na nebi, když se chodilo tu a tam na Jezerku . . .

Nalávala opatrně víno do čtvrtiček a její duše se chvěla pod úderem ztraceného času.

Zatím Krška pokračoval v úvaze o nepřítomném malíři:

„Jakub Jahn! Víte, že jsem ho donedávna neznal?“

„Naštěstí nejste historik umění. Se mnou je to horší.“

„Proč?“

„Uviděl jsem jeho obrazy jen náhodou.“

„Jak to bylo?“

„Ale je to, prosím pěkně, dlouhé . . .“ řekl Felix Poraj a jal se vypravovati o svém setkání s Jakubem Jahnem.

„Polovičku toho zamlčel! Teď mi svítá!“ řekl Krška, když Felix dospěl ke konci. „Francouzský článek! Poprask s Jahnem u toho starého zloděje Dumonta, který má galerii někde na nábřeží u Notre Dame. To vy jste rozhoupal ty zvony jeho nadšení!“

„Zvony. To mi připomíná konec školy,“ řekl Josef.

„Mně zase Krakov,“ pravil cizinec.

„V Praze znějí zvony nejlépe večer; jsou trochu starosvětské a trochu koketní.“

„V páté čtvrti,“ řekl Josef Horvat.

„U sklenice sodovky,“ řekl Krška.

„Tomu nerozumím. Musíte mi to vysvětlit . . .“

„Až později,“ řekl Josef Horvat. „Viděl jste starou židovskou radnici? Tam odbíjejí hodiny pozpátku. Prvý tón je vlastně poslední.“

„To si dám líbit! Ale Bohdane, můj křestní synu, proč se mračíš? Podívejte se na něho, pánové: Chmurná tvář, přemýšlivá hlava. Celý tatínek! Věříte na vědeckou politiku, doktore?“

„Poláci věří na povstání,“ řekl Felix.

„Výborně! Vždycky jsem vyznával, že Polské kolo není dost polské.“

„To jsou řeči! Ten cizí pán z nich bude asi jelen!“ myslila si vinárníkova žena a s nevolí obrátila pozornost od Krškova stolu k rozumnějším zákazníkům v hale.

Za záclonou zvonily sklenice, jakýsi chlapík v plášti drožkářů uhadoval pro ucho starého pána počasí na zítřek a od ostatních stolů se nesl ropot smíšený s kouřem. Mluvílo se tam o obchodech, o zdravíčku, o manželkách, které honí parádu anebo tloustnou jako šmudly. Vinárník, statný baculáč, tiskl svůj břich do úzké uličky mezi židlemi a doraziv k závěsu zvedl jej rychlým pohybem.

Glorificat! Podal své choti za Felixovou hlavou prázdnou nádobku.

„Tu, Felix Borzobo, nube!“ řekl Krška, „kolik je vám, prosím, let?“

„Dvacet pět.“

„Mladoch,“ řekl Krška, „nemusíte pospíchat.“

Stefan se podíval na hodiny.

„Uhodilo?“ zeptal se Krška.

„Je půl,“ odpověděl Bohdan.

„Desátá patří novinám, za chvílku musím jít.“

„Čeká se něco důležitého? Smiřovačky? Parlament? Nebo se dá snad císař korunovat?“ řekl Josef Horvat.

„Pah, na to je už pozdě,“ odpověděl poslanec.

„Bez českého sněmu se nehne ani parlament!“ řekl Stefan se státnickou tváří.

„Vážně, Stürgkh se ještě zapotí. Ale Poláci nám asi nepomohou! Bohu budiž žalováno . . .“

„Triglavu!“ pravil Josef.

Stefan si vzpomněl na vlastenecké čítanky: „Slovanská nesvornost . . .“

„A Kramář? Co asi udělá?“

„Nepodepíše interpelaci,“ řekl Krška. „Mluvil jsem o tom s Maštálkou.“

Felix Borzobohatý řekl několik slov o svém národě a všichni mysleli chvíli na Polsko: Prvé dělení. Kościuszko. Nádherná zem!

Josef Horvat cítil, že je do Felixe zamilován, a paní živnosti u Medvěda přešla ke stěně, aby viděla na cizincova ústa.

„Zdržíte se v Praze dlouho?“ zeptal se okouzlený Horvat.

„Asi půl roku.“

„Výborně! Teď mi musíte slíbit, že se podíváte k nám na vesnici.“

„Proč ne?“ řekl Krška. „A vemte s sebou Jakuba Jahna. Víte, že jsem už prodal dva jeho obrazy? Prosím vás. Po třech stovkách. To není tak těžké.“

„Opravdu?“

„A u vás bude viset třetí.“

„U prastrýce!“ řekl Josef Horvat.

„Stefan mi o něm vypravoval. Neobyčejný člověk!“ pravil poslanec.

„Tak platí? O vánocích u nás!“ naléhal Josef.

„Je to od vás velmi laskavé, děkuji a přijímám pozvání.“

„Pánbůh mi hříchy odpust,“ řekl Krška, „ale Horvatův prastrýc je prý náramně starý pán. Nechtěl byste se, doktore, seznámit raději s nějakou slečinkou kolem dvaceti?“

„Malá starost,“ řekl Josef, „naše děvčata mají aspoň 365 přítelkyň.“

XI

Zima roku 1913 byla mírná a teprve před svátky napadlo něco sněhu. Ležel na střeších a na místech, kde se nechodilo, ale dvůr a chodníky byly plné bláta. Země barvila sním svými okry a voda stála ve šlápotách. Rozvázná chůze

zvířat, kroky čeledínů a spěchající dřeváky služek zůstávaly tam plno křížujících se otisků, avšak stopa, která vedla z Bartinky k jankovským stodolám, byla samotná a přesná. Krášlily ji cvočky a levou z dvojic zdůrazňoval příštípek. Byla to stopa trochejská a její básník se jmenoval Kubíček. Kráčel k Horvatovi. Šel vzpřímen, nesl tajemně hlavu a kdesi v chlupatých prsou duši. Mžikal dalekozrakýma očima a jeho myšlenky klusaly za ním, lámajíce se jako stíny, které padají na cestu a na zeď.

Když dorazil do jankovského dvora, setkal se nejprve s hospodyní. Navlékla si do toho nečasu Horvatovy vysoké boty a její sukně byla zkrácena (snad svěracím špendlíkem). Kubíček pozdravil a paní odpověděla skládajíc tvář k úsměvu, který nevyjadřoval účast.

„Pojďte dál,“ pravila, „copak vás vyhnalo z domu?“

„Máme před svátky a tak jsem si řekl, že by neškodil nějaký ten zajíc do kuchyně,“ odpověděl Kubíček. „Nechtěl by váš pán vzít flintu?“

„Pojďte si s ním promluvit, pojdte dál,“ pravila paní Anežka.

„Ne, ne! podívejte, jak vypadám!“ řekl Kubíček udeřiv se svou sukovicí do holínek, „holky už mají jistě vydrhnutou podlahu.“

„No, o trochu vody nebude tak zle,“ řekla paní.

„Já nevím . . . je to zbytečné . . .“ namítal sedlák a s ostýchavostí dobře uváženou vešel do chodby.

Martina zaslechla v kuchyni jeho hrubý hlas. „Kam ho sem čerti nesou?“ myslila si ohlížejíc se po novinách.

„Milostpane, Kubíček! Je tady pan Kubíček!“ křičela Františka, otevřevši dveře do světnice, která přiléhala ke kuchyni.

Byly dvě hodiny a Horvat se zeleným polštářem pod hlavou, dlouhý, hubený, s nohama spuštěnými ležel na pohovce. Nechal dopadnouti otevřenou knihu na prsa a poslouchal, co se děje:

Kašel, dupání. To si Kubíček oklepává sníž z bot.

Potom si něco bručí do hrsti a bere za kliku. V kuchyni

šustí papír a již je slyšet dva hlasy. Jeden hašteřivý, druhý hrubiánský. Kubíček kráčí po stránkách Národní politiky jako černoška v krásném vypravování o chaloupce strýčka Toma po ledových krách. Teď se zastavil a ukazuje svou bříňkovicí tam, kde papír leží jen v jedné vrstvě.

„Přidej sem, holka, ještě dva plátky!“

„To víte! Zrovna jsme na vás čekali!“ odpovídá hlas mladé služky.

„Snad tě neubyde, když se sehneš,“ říká Kubíček.

„Lehni!“ praví Františka a Horvat poznává, že mluví k psici, která snad vstala ze zahřátého pelíšku a čichá ke Kubíčkovým kapsám.

„To vše znamená starý pořádek,“ myslil si Horvat. Vstal, protáhl své dlouhé údy a pohodiv knihu šel do kuchyně.

Kubíček se zatím usadil mezi policí a mycím stolem. Jeho loket se lehce opíral o hranu, jeho kolena zůstávala blízko sebe. Pohrdal v určitých okamžicích pohodlím.

„Co je nového?“ zeptal se Horvat, když se pozdravili.

„A dohromady nic. Nechcete jít na chvílku do lesa?“ řekl Kubíček.

„Proč ne? Pojdme!“ řekl Horvat.

Paní Anežka postavila před Kubíčka ohromný koflík kávy, největší, jaký byl kdy vyroben.

„No jo, vy mě už znáte, bez kafe ani ránu!“ řekl sedlák a míchal černou tekutinou a nabíral ji na lžici a pouštěl znovu do hrnčeka.

„A doutník!“ řekl Horvat.

Kubíček vstal, pověsil hůl na kapsu a natáhl ruku k pouzdru. Měl na sobě tři kabáty a jeho loket zůstával ohnut.

„Škoda peněz za takové serepetičky,“ řekl pohlédnuv na doutníkovou pásku.

Doutník mu zapraskal v prstech, papírový kroužek s nápisem slétl na podlahu. Potom sedlák uhryzl špičku a vyplivl ji hlučně do hrstí.

„Tak budeme mít veselku, co?“ řekl rozdýmav doutník.

„To je s holkou nejlepší špekulace, kdepak školy! Každá se potřebuje vdát!“

„Na to je času!“ řekla Anežka.

„Počítám, že jí bude nějakých dvacet let,“ pokračoval Kubíček. „Tak jen nějaké to věno a jsme s jednou hotovi.“

Martina klepla talířem o talíř.

„Dej pozor!“ pravila hospodyně a obrátivši se k sedlákovi dodala se strojeným úsměvem, že žádná z jejich dcer nemá ještě ženicha.

„A těch by bylo!“ řekl Kubíček. „Támhle stará Havelková to nemůže přenést ani přes srdce. Měla byste ji slyšet!“

Horvat očekával, že se jeho žena bude vyptávat, a vstal.

„Už je to tak: Kubíček dědkovatí!“ řekl. „Už vypravuje pohádky!“

„Pohádky!“ opakoval sedlák. „Je toho plná ves!“

Horvat naslouchal se schýlenou hlavou. Sklonil se před hlasem, který klopýtal přes Křišťův titul.

„. . . pan architekt prý koupil v Práchni dům a bude tam mít kancelář,“ řekl Kubíček a umkl.

„Dál, brachu, dále všštírno bartinská!“ pravil Horvat a obrátil se k Martině, aby mu dolila kávy.

„Hned,“ pravila Martina hlasem, v němž zněly slzy.

„Co je ti, děvečko?“ zeptal se Horvat a položil jí ruku na rameno, „copak ti přelétlo přes nos?“

Martina neodpovídala.

„Nějaká přestřelka s Františkou, ne? A proto se nepláče, holka! Pusť to z hlavy!“

Martina pohodila utěrku a zakryvši si tvář loktem vyběhla z kuchyně.

„Máme v domě moc ženských, Kubíčku!“ řekl Horvat odcházeje pro své ručnice.

Za chvíli bylo slyšeti, jak křičí z chodby:

„Martino, už je dobře? Tak sláva! Zeptej se strýce Edvarda, nechce-li jít s námi na hon.“

Starý pán sestupoval právě ze schodů.

„Jdu! Brní mě už od té škrábanice ruka,“ odpověděl. „Jen abych sehnal nějaké dobré boty.“

Martina vynesla do podkroví dva Horvatovy páry a Edvard opřen zády o zeď se obouval.

„Nesměj se, Martino,“ řekl, „když jsem tě poprvé uviděl, stála jsi zrovna tak na jedné noze jako teď já.“

Děvče doposud cítilo slanou chuť slzí a zhluboka vdýchlo nosem.

„Tropily jste s Robinou to uličnictví . . .“

Nový přerušovaný a žalostící vdech byl mu odpovědí.

„Vzlyká, pláče a já ji častuji koninami!“ myslil si starý pán.

Mocným trhnutím dorazil prsty až do špičky, vzpřimil se, jal si ve chvatu prohlížet kapsy a vposled se zachránil u svých papírů.

„Strýče, jsme hotovi!“ ozval se hlas z dolní chodby a Edvard mumlaje jakousi nesrozumitelnou omluvu vyběhl ze světnice.

Venku obskakovali hospodáře v jakémsi šťastném stenání a kvikotu psi.

„Pojďte, chlapi! Kam máte namířeno?“ řekl Edvard a natáhl své dlouhé nohy k Bartince.

„Ouha, vždyť chceme do Oplotišť! Mně je to teda jedno, ale tam by se nejspíš něco dostalo.“

„Veď nás třeba na konec světa, barde!“ řekl Edvard, a když vycházeli, práskl za sebou brankou.

Kubíček nesl mlčky své mohutné břicho. Nepohyboval ani hlavou, ani rameny. Šel jako bílá paní, jež klouže po cimbuří. Edvard vrhl na něho několik krátkých pohledů ze strany. „Tajemství zašité v lidskou kůži, hmota v pohybu, život a inteligence, o nichž rozhoduje napětí jakýchsi tělesných šťáv.“

Vojtěch Horvat se snažil zapálit cigaretu.

„Hromské dílo, copak se mi to nepodaří!“

„Nic proti větru, nic proti proudu!“ řekl Edvard zastavuje se.

„Thalatta! Už to hoří!“ řekl Vojtěch Horvat a zvedl obličej, který byl skryt za cípkem kabátu. „Strýče, musíme splášit aspoň deset bažantích párů.“

„Co? já myslil, že jdeme na zajíce!“ řekl Kubíček a poprvé trhnuv hlavou zastavil svůj klouzavý krok.

„Do lesa na zajíce? Kubíčku, Kubíčku!“

„Nu ano, ale vy máte možná zaječí broky . . .“ řekl Edvard.

„Z toho se nestřílí,“ řekl Vojtěch a dal se do smíchu slovní hříčce, která se nabízela.

Když se blížili k lesu, vzlétly ze zasněženého oraniště koroptve a Edvard strhl ručnici z ramene.

„Blázen! Na takovou dálku nenese žádná flinta!“ myslil si Kubíček a jal se odhadovati vzdálenost podle kroků.

„Teď už máš vyčištěnou hlaveň, teď to už půjde!“ řekl Vojtěch Horvat.

Edvard zůstal okamžik ve střelecké poloze a jeho ohlušené ucho zaslechlo zavzlykání. Vzpomněl si na Martinu.

„Chybil jsem?“ řekl skláněje ručnici.

„O dva couly,“ odpověděl druhý Horvat.

„U čerta, takhle potřískám všechno, co létá, všechno, co peláší, všechno, co má srst a zohan,“ pravil Edvard nepřestávaje mysliti na malou služtičku.

Po chvíli podařilo se jim přiblížit se k hejnu. Padly dvě koroptve. Kubíček přicházel do varu a Horvat mladší zčervenal. Vítr mu ohýbal peří na klobouku a bral Edvardův plášť. Žebrácké knoflíky zachycovaly se jim na kabátech, hlína třísnila jim boty a šťastná horlivost je vedla dál mezi křoviny a hlouběji do bahniska.

„Tak se mi to líbí, tak to má běhat!“ řekl Vojtěch.

„Jako po másle,“ řekl Kubíček.

Edvard se podíval po očku na sedláka. Zdálo se mu, že střílí lépe než kníže pekelného lesa. Měl na řemíncích čtyři koroptve a v ruce ušáka, který barvil sníh stopami krve.

„Krásná rána,“ řekl Edvard ukazuje na jeho rozbitou hlavu.

„Chlapík! Dobrých pět kilo,“ odpověděl sedlák a zvedl zajíce, aby jím potřásl.

Asi ke čtvrté hodině stihli střelci lesík, který obtáčel Barťinku a blížil se jakýmsi výběžkem jejím humnům. Vojtěch

Horvat zadržel psy a prvý rozhrnul houštinu. Edvard zůstal na pokraji bažantnice a Kubíček krácel uprostřed nich. Šli mlčky po měnivých půdách zeleně, běli a sien naslouchající, až se ozve těžký let bažanta.

„Je jich tu jako smetí,“ myslil si Kubíček dívaje se do koruny stromu, který přečínal bažantnici. Byl pokryt lišejníkem a sedlák jej přeměřil zraky starostlivého hospodáře. Od temene po patu, od koruny do houštin. Díval se bystrým zrakem a náhle vyrazil vpřed. Nemohl se mýlit! Viděl člověka, který se krčí a skrývá mezi podrosty.

Kubíček strhl ručnici a připraven k výstřelu zavolal na pytláka:

„Stůj!“

Člověk se vzpřimil a sedlák poznal syna jankovského hlídače Damiana Kúrky. Měl v ruce drát a pod kabátem slepici.

Lesní zloděj a strážce majetku stáli zlomek vteřiny proti sobě. Zdálo se jim, že jsou mezi neskutečnými stromy. V jejich údech vznikalo bezpočet pohybů, jež se skládaly v klid, v čekání, ve dva střehy. Stromy se obracely v stín a žlutavý přízrak světla vanul od muže k muži.

„Haló, Kubíčku, co to tropíte?“ ozval se hlas Horvatův.

„Pytlák! Zloděj!“ vykřikl rolník z Bartinky.

„Blbosti!“ odpovídal hospodář a kopnův vztekle do sněhu sklapl pojistku u své ručnice a dal se k místu, odkud bylo slyšet dupání a praskot větví.

Z druhé strany přicházel Edvard.

„Moulové, pitomci! To by člověk z takové zábavy posel vztekem!“ křičel Vojtěch Horvat a dral se vpřed a lámal větvičky, které ho švihaly do tváře.

Edvard doběhl na místo zápasu o dva okamžiky dříve a přiskočiv k pytlákovi dal dopadnouti pažbě ručnice na jeho chodidlo. Zasažil prsty v ubohém škrpálu.

Chasník zkrivil tvář, Edvard vykřikl a sedlákova ruka se poněkud otevřela.

Škubnutí, rána, a zatímco se Kubíček válel na zemi, byl pytlák tentam. Vojtěch Horvat zahlédl mu již jen paty.

„Kdo to byl?“ řekl tahaje se za křídlo vousu.

„Kůrka! Francí!“ odpověděl sedlák a na jeho tváři se rozhostil hrdinný výraz.

„Tady je váš klobouk,“ řekl Edvard a sehnuv se podal sedlákovi pošlapanou hučku.

Kubíček švihal kloboukem o koleno a jal se vypravovat, kde stál, co si myslel, co ho napadlo, jak mířil, jak chytil pytláka za krk a jak s ním zatočil. V jeho mžikajících očích se zračila touha po obdivu.

„Bylo by mi milejší,“ řekl jankovský hospodář, „kdybyste ho byl nechal na pokoji; nechci chodit kvůli pitomé slepici k rychtáři.“

„Moc pěkná věc! Vám se to teda nelíbí?“ řekl Kubíček a uraženě zvedl pohozeného bažanta. „Můžete mu přidat ještě pětku,“ pokračoval potřásaje pytlákovým úlovkem, „můžete mu to poslat k vánocům! Ale já vím, co se patří, já ho proženu, já na něho udělám trestní oznámení!“

„Nesmysl!“ pravil Horvat a zapálil si cigaretu, „nesmysl, pojďme domů!“

Kubíček se podíval přivřeným okem na Edvarda a otázal se:

„Co vy tomu říkáte?“

„Nic,“ odpověděl starý pán a pokradmu vdechnuv jal se obíratí ručnicí. Vyňal náboj, zaklapl zámek a předstíral zaměstnanost.

„Bída! Mizérie!“ říkal v odpověď úvahám, které se mu hrnuly do hlavy. Styděl se, že udeřil pytláka, páliho ho to a všechny chvíle, za nichž se nepěkně zachoval, a všechny zrady a vše, co je hanebné a nízké, vracelo se do jeho paměti a rostlo mu před očima. V tom vzpomínání ozývaly se pak kadence ženských hlasů. Hlas malé Pařížanky, která spávala v jeho posteli. Hlas druhý a třetí. Hlas bubeníka z ulice Svaté Kateřiny, který byl kdysi v bráně saint-cloudské zůstaven bez pomoci.

„To je sprostá lež,“ odpovídal Edvard své tísní. „Bylo nás tehdá asi patnáct. Já jsem utíkal poslední. Ti, kdo byli přede mnou, překročili jeho zlomené hnáty. Co jsem měl dělat?“

„Nic! Býti zdrav, bohatnout a psáti dějiny!“ zněla odpověď a s touto odpovědí se mísil cval, hexametř koňských kopyt a strašný výkřik: generál Douai!

„Psina! Mizérie!“ opakoval poznovu Edvard a trhl ručnicí.

„Ach, býti mrtev! Smazat všechno a spát!“

Šli mlčky. Nejstarší Horvat napřed, sedlák poslední. Když se blížili k Bartince, řekl hospodář, že si nepřeje, aby se Kubíček před lidmi zmiňoval o tom, co se jim přihodilo.

„Dostal jste přes hubu,“ pravil, „až to vyjde na boží světlo, budou se vám lidé ještě vysmívat.“

„Uvidíme!“ odpověděl Kubíček a zamířil k chalupě, kde bydlil Kůrka.

„Musíme za ním,“ řekl jankovský hospodář Edvardovi. „Ten druhý se hned tak nevrátí, ale čert tomu věř! Kdyby se s ním Kubíček setkal, dokud je v ráži . . .“

„To je Kůrkova chalupa?“ zeptal se Edvard.

„Ne, zůstává v nájmu.“

„Pojďme,“ řekl Edvard.

A šli sledující sedláka krok za krokem.

Stavení, kde bydlil Kůrka, se málem dotýkalo lesa. Mezi přístřeškem (pod kterým si za slunných dní hověl Martino) a mezi chalupou stála nepotřebná stodůlka s mlátkem. Její vrata byla otevřena. Kubíček se zastavil mimo její osu a rozhlížel se. Dvůr byl prázdný, hospodyně nevyšla a Horvatovo přání se téměř splňovalo.

Tu se ozval zvuk nože, který strouhá dřevo.

„Je tu někdo?“ vykřikl Kubíček.

„Co chcete?“ odpověděl pytlák.

Neskrýval se. Seděl mezi otevřenými vraty před stodolou a zbavoval plotovou tyčku kůry. Byl skloněn nad prací a pokrouceným pohledem sledoval, co se děje za jeho zády. Byl hubený, měl hladkou tvář a jeho rty se chvěly.

Sedlák přistoupil až k osní stoličce a Kůrka odhodil svůj nástroj.

„Tak se mi všechno zdá,“ řekl Kubíček, „že jsme se před chvílkou rozešli. Morthadry, to bylo spěchu! Nemohl ses ani rozloučit, co?“

Kůrka byl bledý a neodpovídal.

„To je mýlka,“ řekl Edvard Horvat, „to není člověk, kterého jste chytil!“

„Co!“

„Já jsem nevytáhl paty z domova . . ., vy chlape jeden!“ řekl konečně Kůrka rozechvělými rty.

„Co?! Ty budeš . . .! Co!“ zařval Kubíček a sám zasažen mrtvičnou zlostí udeřil chudšasa do tváře.

Jankovský hospodář uchvácen hněvem stejně selským popadl pak Kubíčka za tři jeho kabáty a houkl mu do ucha:

„Hleďte si svého! Rozumíte! Hleďte si svého, vy . . ., starý blázne!“

Dvůr kolébal se jim pod nohama a jejich kalný zrak sotva zachytil víc než rozšířenou zornici, škubající se ret a krk plný žil.

Kůrkova žena vyběhla do síňky a práskla dveřmi. Bylo slyšeti hlasy ze světnice a křik husy, která se dala do kejhání.

„Nesmysl! Zatracení chlapi!“ řekl Vojtěch Horvat a sáhl po cigaretovém pouzdru, „nemá to za krejcar ceny . . .“

„Teď by bylo na čase, aby se omluvil,“ řekl Edvard a ukázal na sedláka.

„Já, já!“ opakoval Kubíček a odplivnuv si a mrštiv úlovy, ukázal jim záda.

Viděli, jak se vzdaluje svou klouzavou chůzí. Tajemný a nepohnutý odnášel na rameni Horvatovu pušku. Kůrka zvedl pohozený nástroj a Edvard v souladu se svým synovcem hledal nějaké vhodné slovíčko, které by ukončilo ten sprostý výjev.

Paní Horvatová poklízela zatím skleník. Brala do rukou předměty, které si přinesla do výbavy, a její mysl táhlo vzpomínání na staré časy.

Měla ohromné věno. Tatínek dbal spíše na peníze než na parádu. Byl mlynářem. Anežka si spíchla všechno doma a nikde se nevydal zbytečný krejcar. Když jí bylo šestnáct let, šla do kláštera. Platilo se sto zlatých za rok. Ohromné

peníze! A ještě něco na přilepšenou! Pan otec poslal celé živobyťi: mouku, kroupy, ovoce a tak dále. To si jeptišky potřely zobák! Představená měla prý pleš a docela jistě sklon k lakotě. Strkala do všeho nos. Všetečná. Žhavá na poklesky děvčat. Jednou, už je to náramně mnoho let, si přistavila žebřík a vylezla po něm, aby se podívala do okna mladé služky, která měla plotky se zahradníkem. Vynatrefila je v choulostivém rozpoložení. Jakkpak ne. Měli před svatbou a taky se vzali. Anežka zůstávala vlažná ve věcech lásky. Ne, to mě nehne! Jsem povahou po otci. Robota, starost, hádanice s lidmi, kteří lenoší. Ošklivá? Kdopak to řekl? Mohla se tisíckrát vdát a lépe. Koneckonců, kampak to Horvat dotáhl? Mohl být poslancem jako Hilarius Křikava, mohl mít peněz jako smetí, ale tak si to vemte: Utahá všechno za maličkosti. Za dárky, za zbytečné cesty a tak dále. Je to lehkomyšlný chlap. Všichni mu lichotí. Ale lidé ho mají opravdu rádi a každý mu chce být hodně blízko. To se zná! Jakkpak by ne! A za mlada! Škoda řeči. Děvčata se na něho lepila a běhala za ním jako divá.

Paní Anežka se mohla na nejstarší služku spolehnout, ale přece jen! Čert nikdy nespí! Raději svěřila své staré krámy vlastním rukám. Bylo tu několik kusů nenahraditelné ceny. Mísa a tři talíře s malbami. Myslivecký výjev. Rybník, střelec a kachna vznášející se nad krajinou.

Je to krásné, ale věřil by někdo, co to stojí za peníze? Strašné! a prosím, má-li člověk tři stejné kusy, není jejich cena trojnásobná?

Paní Anežka se na okamžik zasnila nad touto křivdou.

„Když jsem se měla vdávat, dala mi ty talíře Vojtěchova maminka. Byla to veliká, silná ženská; samý smích. Ráda mluvila o milování. Byla tak trochu lechtivá. Kupovala se mnou na košile a říkala všechno na plnou hubu. Doma píchala děvčata loktem do žeber: „Netvař se jako sedm drahých let! Hybaj, vlez si někomu do postele! Povídám, nemohu ani vidět ženskou, která neví, jak do toho.“ Když si holky uhnaly dítě, dávala jim prý zlaté peníze. Možná, že to není ani pravda, ale bylo by jí to podobné.

Sama měla deset porodů. Tři kluci a sedm holek. Dva synové to vzali náramně zkrátka. Bůhví co to bylo, prý souchotiny! Snad. Z holek nezůstala na živu ani jediná. Umíraly kolem pětadvacátého roku. Můj bože, stará paní řvala u hrobu, že to nebylo ani lidské. Strašný hlas, teklo jí z nosu. Když umřela ta nejmladší, roztrhala na sobě klobouk. Ježíš Maria, člověku usedalo srdce, když ji viděl, a ženské nebyly k udržení. Ježíši Maria! Jak stála támhle u těch dveří, jak bučela, jak se celá třásla! To zde byl také Edvard? Nu ano! Přece šel za rakví s hlineckou tetou. Když paní tchyně tak křičela, stál zrovna v tomhle pokoji, dával jí hubičky a ona se mu věšela na krk: jednou jemu, podruhé panu tchánovi, jako jeho bratru, Filipovi. Potom jí už chudince nebyvalo tak do žertů. Zemřela v sedmdesáti. Pět let před panem tchánem. To se tehdy sjelo kočárů, plný dvůr! Náš táta se při té příležitosti vytáhl. Měl novou bryčku. Kampak s tím na tenhle statek, kam se chtěl hrabat na zdejší pány! Marná sláva! Nezapřel do smrti mlynářského a uměl jen sekát peníze, dobrák stará. Ale věno vyplatil hotově. Sto osmdesát tisíc. Za pár let se po nich jen zaprášilo. Dovedli by utahat třeba milión. Vojtěch — jako pan tchán a jako paní tchyně. Byli všichni z jednoho dřeva. Někdo je třeba karbaník nebo má rád holky nebo sází; můj takovou chybu nemá. Ne, jen tak vyhazuje peníze. Po pětce, po zlatkách. Koupí, co vidí. Každému by snesl modré z nebe. Já myslím, že z toho nemá rozum. Jako by mu bylo osmnáct, po mamince. Ta se dostala do správného hnízda. Ta se dovedla narodit. Když jsem chodila s tím nejstarším, přišlo mi ve třetím měsíci na zahradě nanic . . . No, tehdy, starý Damian se na to musí ještě pamatovat, všichni myslili, že přišla paní tchyně o rozum. Blázen! ta činila, lidé zlatí! Měli jsme připravena vejce, asi patnáct kop, bylo to pozdě na zimu, měli jsme je poslat na Prahu. Pane bože! všechno to rozdala! A tatínek Filip se mnou tancoval na dvoře.“

Paní Anežka Horvatová sklonila hlavu a zůstala okamžik v poloze snění. Zdálo se jí, že vchází poprvé do této světnice a že má tvář své nejstarší dcery. Zdálo se jí, že někde

vpovzdálí čeká veliký a usměvavý ženich, ten, jemuž kde-kdo lichotí a jemuž chce být každý nablízku.

Potom spatřila Anežka podnikatele staveb a její srdce se trochu úžilo, to nebyl chlapík s přílbou vlasů, to nebyl lehkomyšlník a milenec lásky.

„A že se dovede ohánět? Že dovede vydělat peníze? Co je to všechno platné!“

Paní Anežka Horvatová dýchala příliš dlouho vzduch tohoto poznamenaného domu, příliš dlouho se podivovala paní, která před ní přijala Horvatovo jméno, příliš se podivovala těm skvoucím a škodlivým vlastnostem svého manžela. Přednosti mlynářské, šetrnost, hádky s čeledí, dojnice a výdělek na trzích byly na jankovském dvoře v neúctě. Byly zneváženy. Horvaté jimi pohrdali. Vojtěch je zůstavoval bez povšimnutí, nejstarší syn, Robina, Lucie, všichni se jim smáli a jediná Alžběta snad zůstávala na straně matčiny, na straně mlynáře, který uskrblil svého času sto osmdesát tisíc a zachránil Jankov. Chudák stará, byl krátkonohý, nosil šosatý kabát a měl velikou pleš. Když mluvil, trnula paní Anežka starostí, že se zaplete v nějakou jemnost rozhovoru, a bylo jí z toho mdlo.

„Ubohý tatínek, ubohá Alžběta! Byla by služkou, kdyby dostala za muže takového chlapíka, jako je její táta . . . Tak v čem to štěstí — pro boha živého — vězí? Může se zamilovat do Křišty? Může být po celý život okolo něho? Vždyť (s odpuštěním) vypadá jako slepice. Řádný, čestný, dovede vydělat, ale když mluví nebo když se směje, ne, to se nedá srovnávat! Člověk může mít moc chyb, když se podobá těmhle Horvatům, může utahat hrůzu peněz, může mít prázdnou kapsu, ale přece jen každý na tisíc honů pozná, že je to správný chlapík.“

Paní Anežka obracela v ruce cínovou konvičku.

„K čemu je to? Starý krám, špatně se čistí. Na smetanu? Na čaj? Bůh ví! Jakživa jsem to nedala na stůl. Tentokrát nás bude k večeři aspoň patnáct. Holkovi, Edvard, Křišta a ten Polák. Přijede s Josefem. Snad bychom měli ještě někoho pozvat? kvůli lidem, aby se zas netrousil nějaké ře-

či. Křikavu, nebo toho, bože můj, druhého inženýra? S kaplanem by nebyla žádná řeč, musí na půlnoční. To nejde. Ale ať tady Křišta nespí! Ať táhne ve dvanáct domů; má ten svůj motorový vůz, no ne? Proč by tady civěl dva dny. Alžběta ho ještě užije ažaž! Já nevím, nutit bych ji rozhodně nechtěla. Ale sto osmdesát tisíc mít nebude, to je jisté. Taktak, že se schrastí nějaká výbava. Dám jí ten cín. Všechno, nebudu to trhat. Chudák holka, osm latinských a teď se má vdávat. Možná, že se jí protíví, možná, že by to měla přece jen dodělat a vzít nějaké místo. Kontuár nebo zemský výbor. Tatínek bude ohrnovat nos, ať je to co chce. Myslí si, že má princezny! O Křištovi nechce taky ani slyšet. Člověk neví, ale snad se to poddá. O těch svátcích se do toho musí kousnout, buď a nebo! Už je to hnedle půl roku a čerchmant mlčí, jako by chodil někam do hospody. Jezuita. Vzdělaný člověk musí vědět, co je možné, když jsou v domě dcery na vdávání. Nejvyšší čas, aby promluvil veřejně. To ho mělo dávno napadnout, nemusí za mnou chodit do kuchyně. Sedí u stolu jako slepice na hřadě, ale jak vytáhnu paty, už je za mnou a potom neví, kdy přestat. Ještě že si ty naše služby ničeho nevšimnou! Totiž Františka, o Martině to nemohu říci, kdoví co v ní je? Třeba poslouchá. Třeba zrovna ona nadělala tolik řečí. Dobře to povídal dnes Kubíček. To se mi, namouduši líbilo. Tatínek toho měl plné zuby. Zavádí vždycky řeč na něco jiného a začne házet rukou. To je zvláštní, když povídá třeba něco k smíchu, dovede vždycky dělat jakoby nic. Nehne brvou a rozřehtá se až nakonec. Já se neumím tak ovládat, ale taky se mi nechce nikdy smát. Já mám dočista jinou povahu. Pánbůh stvořil každého jinak.

Ale teď už je pomalu tma, nechám toho, taková nimračka, člověk aby každý ten kalíšek bral jako vejce. Polehounku. Františka má olšové ruce, kdybych ji k tomu pustila, bude celý ten krám za dvakrát na maděru.“

„A jemine,“ pravila paní, když se v síni ozvaly kroky, „naši páni se už vrátili!“

Paní Anežka přivřela dveře skleníku a spěchala do ku-

chyně. Bylo již tma. Stará hospodyně stála pod lampou, která byla zavěšena uprostřed stropu na hrazdičce s dvěma pobočními spirálami. Nos zkrácen v jakémisi soustředěném střehu, bradu vzhůru, ruce nad hlavou, snažila se vytáhnout kulatý knůtek. V levici držela cylindr a krabici zápalů. Škrtla, spustila se na celé chodidlo, čekala chvilku, až konec zápalky vzplane, a potom natahujíc se poznovu na špičky zvedala opatrně svou pochodeň.

„Pán bůh dobrý večer,“ pravila nasazujíc opatrně cylindr.

„Dobrý večer,“ opakoval Horvat.

Seděl v Anežčině židli, která měla po stranách opěradla, a čeledín mu stahoval boty. Byl to Štěpán. Shrben a rozkročen táhl zlehounka (více za patu než za špičku) a hospodář, aby se dílo zdařilo, zhoupal se vzad.

Františka sestoupila ze stoličky a nesla ji na staré místo. Potom odhodila ohořelou zápalku a zadívala se do plamene lampy.

„Martino, mohla bys ji trochu přitáhnout,“ pravila.

„Tak?“ otázala se služka.

„Dobrá!“ řekl Horvat sleduje její rychlý pohyb. „Měla by ses, děvečko, podívat za strýcem, bude tě potřebovat,“ dodal hledaje cigaretu pro Štěpána.

„No a jak jste se měli?“ zeptala se paní Anežka.

„Nádherně! Strýc dostal dva kohouty,“ řekl Horvat.

„A Kubíček?“

„Asi sedm. A zajíce. Až půjde někdo do Bartinky, může mu ho vzít.“

Horvat vstal a pohlédl na špičky svých domácích střevců.

„Není to málo?“ přemýšlel, „neměli bychom mu přidat nějakého bažanta?“

„Ne, ať si ho zastřelí,“ řekl vposled své pochybnosti.

„Hrome, kdyby ho tak přitom nachytil hajný! Nestálo by to za groš?“

Horvat zasunul ruce do kapes a oddal se na okamžik snění: Kubíček s třemi laloky na krku, Kubíček střílejší a vítězná ruka hajného.

„Víš co, miláčku,“ řekl Horvat obraceje svou obvesele-
nou tvář k paní Anežce, „neposílej tomu starému oslu nic.
Uvidíme, jak se bude tvářit.“

Zatím čeledín narazil hospodářovy holínky na kopyta
a Martina si nabrala z železnáku vody do konve.

„Ještě čistý ručník,“ pravila paní Anežka.

Martina si jej přehodila přes loket a spěchala do podkro-
ví. Naneštěstí Edvard, na jehož ruce a zpocený krk se měla
voda vylít, byl tentam. Rozmlouval ve stáji s Damianem.

„Aby mě něco bolelo, to nebolí,“ řekl starý koňář, „ale
že člověk musí pořád chodit na stranu, že to žene tak na
moč!“

„Prosím tě, vždyť máme každý osm křížků!“ řekl Ed-
vard.

Kůrka svěsil hlavu zaplavenou vlnami snění.

„Do země. Nic jinýho nás nečeká,“ řekl. „Ale vy to mu-
síte dát ještě do pořádku.“

„Co?“

„Hřebčinec. Mladý pán se nemůže hnout. Vobilí neplatí
a stáj je prázdná.“

„No počkej, teď je řeč o tobě. Zavoláme ti doktora. Ne-
bo co takhle nemocnice? Co bys tomu říkal?“

„Já mám svý pořízení,“ pravil Damian, „všechno na
svým místě, všechno jak má bejt.“

„A co děti? Co ten nejmladší syn?“

„Jako František? Kdyby měl ten chlapec rozum, mohl
se tady při mně udržet. No, já myslím, že mu mladej pán,
až zavřu oči, řekne, aby se vrátil.“

Řka to složil Damian ruce na kolena, díval se svým jedi-
ným okem na Horvata a chvílku na koňské zadky.

„Je vod zednickýho řemesla,“ pokračoval po chvílce ml-
čení, „ale já jsem mu dal taky školu, vode mě tady ledacos
pochytil. Když se hřebila ta velká, pěkná klisna — teď si
nevzpomenu, jak se jmenovala — říkali všichni, co jich tu
bylo, že je hříbě pryč, že přijde na svět mrtvý. No, a nako-
nec měl pravdu ten můj hoch. Stáli jsme takhle vokolo,
žádněj si nevěděl rady a já povídám: Francí, poslouchej

a řekneš nám co a jak. Potom ho ťuknu do rukávu a hoch, toť se ví, položí tý hřebici ucho na život. Byla při tom paní Kateřina a pan Filip. Já jsem ani nedejchal, ale kluk povídá: ‚Tatínku, ať jsem zatracenej, hříbě je naživu. Já slyším to druhý srdce.‘ Za půl hodiny přišla na svět klisnička. Jako Robina. Potom to byl široko daleko nejkrásnější kůň. Paní Kateřina, maminka mladýho pana Vojtěcha, dala tehdá poslat do stáje nepočítanejch flašek, ale ne piva nebo kořalky: *bílýho vína!*“

„To bývaly časy,“ řekl Edvard, „ale teď je to, se mi zdá, tím horším navrch. Každý letí jen na peníze a ty máš, starouši, jednu prázdnou a druhou vysypanou. Zbývá ti nějaký krejcar?“

„Já mám všechno, co člověk potřebuje.“

„A plat? Dostáváš hotové peníze?“

„Mladej pán mi dává každou neděli něco,“ odpověděl Damian, „prosím vás, pane Edvarde, zač ta má práce stojí? Zaplat’pánbůh, že je člověk u svejch a doma.“

Edvard Horvat si hryzl rty přemýšleje o svých knihách a Kůrka, který uzřel na konci svého vypravování nádherou a smějící se paní Kateřinu, se snažil pochopit, že je mrtvá a že smrt, ta strašná zahradnice, dala vyrůst z jejího těla trávě.

Trs pomněnek zanořuje kořinky do očních důlků, ale anděl, utkaný ze záře, z modří a zlata, kráčí a vzlétá ve starém žertování.

To je její tvář, to jsou její chechtající se ústa a čelo plné šprýmů.

Ta velká silná ženská jde zpřima. Zeď jí ustupuje a ďábel, který spal pod lavicí, ďábel s korunou rohů a s rozbitou lahví, přivázanou na oháňku, musí odtáhnout s dlouhým nosem. Skáče po jedné a přežalostně přitom kňučí.

„Tady máš, ty starej služebníku, krapítek rajskýho vína,“ pravila ta ženská postava čeledínovi. „Napij se, starej služebníku, toho nápoje, kterýho neubejvá. Posilni se tím nebeským vínem na dalekou cestu.“

„Zaplat’pánbůh, zaplat’pánbůh,“ řekl Damian Kůrka.

„Komupak děkuješ? A za co, pro Krista Pána?“ zeptal se Edvard.

„A jen tak, člověk pořád s někým rozmlouvá,“ řekl Damian.

„Nu, a mě necháš tak dlouho čekat! Pročpak mi neřekneš, co bude s tou nemocnicí?“ naléhal Edvard.

„Nic, dočista nic,“ řekl Damian, „ale kdyby bylo se mnou zle, moh bys sem na chvíličku zaskočit, Edvarde. A potom: s těma penězma! Do hrobu si je nevezmeš a tady na ně všichni čekají.“

Edvard měl palec zavěšený na knoflíku svého pláště a poslouchal s nachýlenou hlavou koňské přešlapování. Cinkot vazáků, zvuk žvýkajících čelistí, praskot stébel mísil se s řečí čeledínů a zápach nemocného se směšoval se zápachy stáje. Ze zvířat se kouřilo a starý inženýr rozhlédnuv se po kalužinkách světla, jež klouzalo po koňských zadcích, a popatřiv poznovu do tváře Damianovy, měl na okamžik dojem, že vkročil do strážnice, kde si rytíř a smrt osedlají svou klisnu.

Josef Horvat byl členem zábavního výboru v jakémisi studentském sdružení a vymetal kdejaký věneček. Na jednom z nich seznámil své sestry s doktorem Borzobohatým. Toto setkání působilo na Robinu zvláštním a současně neurčitým způsobem. Felix zdál se jí jako vystřižený z módního časopisu, jeho sličnost byla nepřehlédnutelná, jeho vázanka a jehlice dovolávaly se pozornosti a Robina odpovídajíc mu na otázky dívala se kamsi do oken. Tvář příliš zářící jí trochu popuzovala a elegance příliš zjevná měla ji, aby se kývala ze strany na stranu jako kuchta nesoucí putny. Mluvila jinak, než bývalo jejím obyčejem, a když odcházeli, uvázala si nedbale šál na dva uzly. Felix navrhl sestřám, aby šli některý den společně do divadla, a Robina potlačujíc zívání (napřed vynučené) sjednala s ním schůzku. Byli na odpoledním představení a den před Narozením Páně jeli všichni do Jankova.

Usadili se v malém oddělení třetí třídy. Bratři Holkovi s

Alžbětou a naproti nim Felix, Josef, Lucie a Robina. Jan stál u okna. Psal svá počáteční písmena na zamžené okno a tvářil se jako generál po prohrané bitvě. Školní období končilo poradou, při níž nešťastník slízl dvě pětky. Z jazyka latinského a z matematiky. Pane bože! V některém poštovním pytli leží censura a hrkání vlaku ji vyklepává na povrch hromádky dopisů, každý úder jí sděluje svůj pohyb, a než dojedou do Práchně, bude ležet hned pod uzlem a pod pečeti. Ještě dnes večer ji zvedne bartinský pošt mistr prsty vonícími tabákem a přečte ji proti světlu svým dvěma dcerám. Potom přijde tatínek. Ach lidé zlatí!

Jan předvídavě pokorný schýlil hlavu a snažil se uhýbati kolenům Robininým; nechtěl být nikomu na překážku, dělila ho propast od světa radosti a živých lidí. Jaképak vánoce! Jaképak shledání! Psi na něho budou nadarmo skákat, nadarmo budou vyplazovat jazyky a chňapat po jeho ruce. Tatam je každá veselost! Tytam jsou staré prohánky!

Černé stromy prchaly podle okna vagónu, rozbředlá země a sníh tvořily pruhy letící vzad a po skle stékala krůpěj za krůpějí. Jan ponořen do svého hoře poslouchal chvílemi vypravování Felixovo. Mluvil o Bohdanu Krškovi.

„Myslíte, holky, že bude u nás ležet sníh?“ řekla Robina, když umlkl.

„Bodejť by ne!“ pravil Josef. „Sněhu po pas. Pokrývá ve vší své kráse luh a háj.“

„Co ten kluk žvaní?“ řekla Robina.

„Já žvaním! Felixi, jak jí chceš odpovědět?“

„Přísně. S patřičným důrazem,“ řekl Borzobohatý.

„Prosím vás, lidičky, mluvte, jak vám narost zobák!“ pravila Robina.

„Odsuzuje tě k věčnému mlčení!“ řekl Josef. „Ale mě, miláčku, nech naživu. Mám v únoru schůzku s jednou dívkou.“

„Chudinka!“ řekla Lucie, „mohla bych ji snad důvěrně varovat!“

„Proč?“ řekl Josef. „Byla mi doporučena Felixem. Odkázal mi ji jako pan biskup hodinky . . .“

„Není to strašný člověk?“ zeptala se Robina svého bratrance.

Maximilian pohlédl zasmušile na zavazadla, která se zachvívala nárazy vlaku.

„Není. Nebo je! Jak chceš, já se v tom nevyznám,“ odpověděl.“

Robina vyňala z kabelky zrcátko a zahleděla se na svůj nos.

„Za zimu trochu vyblednou,“ pravila.

„Co?“

„Pihy! ty chytráku!“ odpověděla. „Pihy. Kasiopeja. Souhvězdí na mém nose a na rukou koňských handlířů!“

Alžběta obrátila svou vážnou tvář k nejmladší sestře a její ret se výstražně zachvěl.

„Ta sluncem pozlacená hlava . . . Z čeho to, Maxi, je?“ řekl mladší Holk.

„Wilde!“ prohodil jen tak namátkou Josef.

„Povídali! Wilde!“ opakoval po něm Maximilian a zvedl posměšně ramena. „Je nesmírně protivný a vedle toho trouba,“ myslil si dívaje se bratrancí na hrdá ústa.

Vlak zvolňoval svůj běh a vposled se zastavil.

„Kde jsme?“ zeptal se Felix.

„V Příbrami.“

Robina vyhlédla na peron, kde lidé (překládající z ruky do ruky zavazadla) capali blátem k východu. Několik deštníků vzdulo svou klenbu, několik brašen bylo postaveno do louží, několik balíčků zmizelo při objímání za zády těch, kdo čekali na příjezd vlaku.

„Taje,“ pravila Robina, „u nás nebude po sněhu ani památky.“

Vlak se dal opět do pohybu. Švarný úředník s kabátem přehozeným přes ramena přiložil prsty ke štítku své červené čapky a mladší Holk hovořil k Alžbětě, která poslouchala jen na půl ucha. Její myšlenky kráčely k bartinskému oltáři. Viděla samu sebe, jak se vznáší v závoji a v bílých šatech, podobna anděli, který se dlouho radil s kadeřníky a s pařížskou švadlenou.

V kostele je nabitó, ženské s prstem na ústech čekají, až padne otázka: Bereš si přítomného pana ženicha bez přinucení a z dobré vůle? Chceš ho milovat?

„Mně se to nezdá, když člověk hraje z listu, je to vždycky u pánaboha.“ pravil Otakar. „A ty myslíš, že je to v pořádku?“

„Co? Je špatně rozumět,“ řekla Alžběta nachýlivši k bratranci účes zkypržený podložkami.

„Hrát jen tak bez přípravy! Při absolutoriu!“

„To je pravda,“ přisvědčila Alžběta, „člověk se může snadno zmýlit. Co tomu říká Maximilian?“

„Nejlepší hudebník v království,“ dodal Josef.

„Já?“

„Všichni to o vás říkají,“ pravil Felix a jal se mluvit s Holkem o hudbě. Podobalo se, že zná kdeco, a Maximilian mohl jen přisvědčovat. Kýval hlavou, a když otevřel ústa, bylo zle. Ušatý, červený, kabanící se mistr koktal. Felix, dítko štěstěny, měl naproti tomu dar jazyka a shromáždění mu pozorně naslouchalo.

Dvořák, Chopin, Beethoven, Smetana. Každá myšlenka za dukát a hlas sahající k srdci.

Hlas hlubokého zabarvení. Hlas básníků. Hlas s doprovodem dálek. Hlas prodlužující se ve zvuk ujíždějícího vlaku.

Dojeli k jakési zatáčce a ramena naslouchajících se v bezděčné důvěrnosti dotkla paží svého souseda. Mladý muž se naklonil k dívce a dívka k sestřičkám. Bylo slyšeti supění parního stroje, rachocení kol a děšť pleskající do oken. Básnivý hlas pak kráčel po těch zvucích.

„Co to řekl?“ ptal se Maximilian své hněvivé duše.

„Akord Beethovenův . . .“ odpovídala ozvěna jeho paměti . . . „harmonie protiv prostupujících se a splývajících v jediném pohybu, v jediném úderu srdce . . . Hudba rodící se z věčného vlnění trav . . .“

„Proč volí taková nabubřelá slova? Proč se za ně nestydí? Proč to všechno říká v téhle jedoucí krčmě a proč ty ubohé větičky již neznějí jako zápis ze slečinkovského deníku?“

Maximilian, který žil na okraji svého snění a který dovedl mluvit jen bouřným či sotva slyšitelným dechem hudby, díval se zmateně na Robinu. Světlo dopadalo na její tvář, na tvář tak známou a věčně unikající paměti. Podobala se přeludu.

Socha a pancíř obkličující tajemství bytosti.

Dívka nesčetných jmen, jež ti unikají, dívka jediného jména, které je nevyslovitelné.

Seděla před ním na dosah ruky, nepřítomná a vzdálená.

„Před chvilkou,“ myslil si Maximilian, „předstírala jakési vykřičené chování. Snad je to kvůli Borzobohatému, snad začíná mít toho člověka ráda.“

Jan chytal z Felixovy řeči jen některá slova. Nerozuměl, ale nemohl neposlouchati, nemohl býti lhostejný před polským šlechticem, který (jakkoli jich nepřipomínal) souvisel s postavami jeho knih.

V odlehlé kolně jankovského dvora stával starý kočár. Jeho polštáře byly zedrané, střepiny skla ležely pod jeho lucernami a jeho oj se dávno ztratila. V soumraku této kolny, v soumraku tak dokonale vypravěčském, čítával Jan svého básníka a pan Ondřej s panem Michalem (dva hrdinové toho vypravování) ukazovali od kol starého kočáru na tvář Felixe Borzobohatého. Jan blížil se k němu po špičkách. Okouzlen naslouchal řeči, která se podobala sledu polibků, a položil mu ruku na kolena.

Felix odpověděl a Robina uvolnila Janovi místo vedle něho.

Když vlak dojel konečně do Práchně a když chtěl Jeník sestoupit ze schůdků, zvedl ho Borzobohatý do výše a postavil ho zlehounka na peron.

Horvatovi studenti a hosté byli doma.

Nazítří v den před Narozením Páně postavila děvčata v kuchyni několik stolů a bíle je prostřela. Čeleď měla večerět první a scházela se již za soumraku. Svobodní chasníci, děvečky z kravína, Štěpán a ovšem Martina s Františkou. Damian Kůrka vzkázal, že nemůže přijít. Nesloužily mu nohy.

Bylo půl páté a večere nezačínala. Služky běhaly k plotně a opět do pokojů, Štěpán narážel soudek piva a ti, kdo neměli nic na práci, seděli kolem stolu rovnajíce si záda. Hovor vázl. Snad byli dotčeni, že tato chvíle je (navzdory předvídatosti) vždy trochu překvapí.

Konečně se Štěpán vrátil, konečně se Františka dosladila černé ryby a malá Martina postavila na stůl polévku.

Každý rok začínalo se modlitbou, kterou odříkával Damian. Ale kdo ho měl letos zastoupit?

„Já ne,“ řekl Štěpán, „já to neumím.“

„Já taky ne,“ pravila Františka a zakývala se trochu v rozpacích.

„Dobrá,“ pravila Martina. Potom vstala, otřela si ruce o zástěru a jala se odříkávat:

„Otče, všichni doufají v tebe a ty nám dáváš pokrm svůj a nasycuješ každého živočicha . . .“

„To se má vždycky modlit mužskej,“ řekl nejstarší čeledín, když Martina skončila, „a má taky přát hospodáři za celou chasu veselý svátky.“

„Ale prosím tě,“ odpověděl jeho soused, „já bych si nejraději vzal tu svou misku do stáje. Raději bych jedl s Damianem.“

„Moc řečí,“ pravila Františka, „mám ti dát ještě polévku?“

„Ne! Nebo jo! Ještě trošičku.“

„Tak vida, napřed se rozmejšlí a potom neví, kdy přestat.“

„Pozor! Co je to platný, lidičky, nesmíte se vopírat o stůl, vždyť stojí jako na vodě. Pozor! Povídám, musíš mít rozum!“

„No, už je dobře,“ řekla Františka zachycujíc džbán. Martina jedla s velikou nechutí.

„Prosím tě, holka, co s tebou je? Mlčíš, nemluvíš! Schází ti něco?“ řekl Štěpán.

„Jo, loňskej sníh,“ pravila Martina a odstrčivši talíř jala se nalévati pivo. Stékalo úzkým proudem po stěnách nádoby a valilo zeširoka svou pěnu a chrčelo a chlístalo na stůl a bylo ho až do aleluja.

Zatímco si jankovská chasa hleděla talířů, přijel Křišta. Dvůr byl jako vymeten a sám hospodář mu otvíral kolnu. Dali vůz pod střechu a šli hovoříce o všedních věcech do Horvatovy kanceláře, která sloužila za šatnu pro hosty.

Jsa neschopen skrývati své myšlenky a jsa si jist, že budou uvítány, zeptal se Křišta na Alžbětu.

„Je někde s děvčaty, mají plno práce,“ odpověděl Horvat s podivnou nenuceností.

„Teď to přijde!“ myslil si hledě na pohyblivý obličej podnikatelův, na jeho ptačí zobáček, na jeho vrásky a na pobledlou kůži, kterou rozechvívaly drobné záškuby.

Křišta si odkašlal a nabral dech. Stál před Horvatem s vykasanými rukávy. Utíral si ruce, voda v umyvadle ještě šplouchala a ručník mu vlál až po kolena.

„Mým zvykem je,“ — řekl, „mluvit zpřímá. Slečna Alžběta a já . . .“

Horvat se opřel o veřej a Křišta pokročil. Octli se tváří v tvář. Jeden mluvil, druhý roztržitě naslouchal, ale každé slovo té plytké rozmluvy bylo již dávno známo.

Horvat proklínal svou bezmocnost. Připadal si směšný v Křištvých očích. Odhodil jeho pitomý utěrák, vzal ho za vlhkou ruku a s bezděčnou štitivostí cítil v dlani tenké kostičky jeho prstů. Potom odvedl Křištu za Alžbětou.

Vše se stalo — bod za bodem — tak, jak stojí psáno v knihách dobrých mravů. Alžběta vyslovila souhlas s podnikatelovou vůlí, podala mu ruku a dovolila, aby ji políbil. Hospodář pak mluvil vyhýbavě. Neměl námitek, ale radil milencům, aby nespíchali a odložili svatbu až na konec školního roku.

„Jaký to má smysl?“ ptal se Křišta s hrdostí, která nepripouštěla možnost nějaké tísňe.

„Snad by to bylo přece jen lepší,“ pravila paní Anežka a setřevši si kradmou slzu přála své nejstarší dceři štěstí.

Za chvíli potom vrhla se do Alžbětiny náruče Robina.

„To je hrozné dítě! Přestaň! Měj rozum!“ řekla paní Horvatová a postavila se před Křištu tak, aby zakryla obě sestry svými zády.

Alžběta ustupovala před přívalem Robininých něžností do druhé světnice.

„Na nevěstu je to trochu přihlouplé,“ pravil Josef.

Robina práskla za sebou dveřmi a stanula před nejstarší sestrou v ubohé úloze anděla lásky.

„Ne!“ řekla zavěšujíc se jí poznovu na krk a pustošíc její účes. „Vím, proč to děláš. Řeknu to otci! Řeknu to tomu chrapounovi! Té slepici! Tomu blbému nafoukanci!“

„Ty blázníš!“ odpověděla Alžběta a vykřiknuvši se zpožděním, které se pohříchu dostavuje u lidí rozvážných, dala se do pláče.

Robina cítila, že urážky zasáhly sestru, cítila, že Alžběta nemá nic na vybranou, a přivinuvsí se k ní a směšujíc své slzy s jejími jala se bouřně sníti o člověku, který jí vdmychl tolik nadšení. Byl to Felix.

Když táhlo k osmé, seděla Horvatova rodina v jídelně. V čele Edvard, Alžběta pak mezi Křištou a Borzobohatým. Hovor vázl, všichni se skláněli nad své talíře spěchajíce, aby mísy byly již ze stolu. Martina, stejně mlčenlivá jako ostatní, chodila za jejich zády a ze zdi (obklopena parůžky) volala protivná kukačka. Horvat si vzpomínal na svou bezradnost a vyhýbal se pohledům.

„Co dělat?“ přemýšlel, „ukázat mu dveře? Mám pro to důvod, když Alžběta souhlasí? Jak mohu zkoušet její srdce? A koneckonců: proč se mi ten chlapík nelíbí? Proč? Že má kulatou hlavu a jezuitskou tvář? Že se vnucuje svou sebedůvěrou? Že mluví velitelsky? Že je pln sama sebe, že rozumí svému řemeslu a že nemyslí na nic jiného? Můj bože, kdybych se mu podobal, byl bych ve výhodě a nemusil bych se třást o věno, o peníze, které jsem povinen vyplatit a s nimiž ten chasník najisto počítá.“

Dospěv ve svých myšlenkách až k tomuto závazku zvedl Horvat hlavu a jal se mluvit, co mu slina na jazyk přinesla, cítě přitom, že tento plat, tato povinnost, toto vyrovnání tvoří jeden z největších důvodů jeho nelásky a odporu ke Křištovi. Chápal to již tehdy, když paní Anežka se poprvé zmínila o Křištovi, a věděl, že stud, který jej zaplavoval při

každé podobné rozmluvě, dal mu vposled rozhodnouti se pro sňatek nejstarší dcery. Byla to jakási velkodušnost, nesmyslná, sprostá a čpící divadlem, která jde tak k duhu obecnstvu na drahých místech. A stejně jako hospodář byla zneklidněna paní Anežka. Její těkavý úsměv se obracel především ke Křištovi a k Robině. Bála se chování nejmladší dcery a znepokojoval ji chlad, s kterým rodina vítala Křištu. Bylo to trapné. Chvillemi se rozhostilo u stolu mlčení a paní zachycovala Robinin pohled, který se zdál přicházeti z druhého konce světa.

Tíseň vzrůstala, ale Edvard ji necítil a Borzobohatý měl dosud odvalu ji rozptylovat. Vypytával se starého inženýra na jeho mínění o veřejných věcech a kladl otázky Křištovi. Paní Anežka poslouchala tu řeč pohybujíc rty a usmívala se bdělá, soustředěná, chvějící se.

Ze střechy domu kapal tající sníh a hlasy z kuchyně začínaly sem jako proud veselého a cizího života.

Mlčení, do něhož padají slovíčka jako kameny do studně. Poznovu houstlo a všichni cítili tajemnou nudu. Všichni mimo Edvarda, který se vžil do starých mravů jankovských a který neměl dost bdělosti, aby se za těchto zámlk rozhlížel. Nezajímalo jej, kolik právě uhodilo, nepočítal již čas. Byly mu lhostejny malé sváry a malá nedorozumění, sledoval souvislosti, které se rozvíjely v daleký a širý proud, sledoval ustavičné vlnění této řeky unášející lidi a dvůr a města. Sledoval hučení spodních vod, které se draly k hladině, aby poznovu a lépe zrcadlily obraz jednou již zahlédnutý. Byl zaujat opakováním, jež v nových polohách uskutečňuje nedokončená dramata a jež propůjčuje hloubku plochým a marným setkáním. Obraz Damianův, obraz Vojtěchovy matky, obraz Robinin, která ji tak živě připomínala, byl vkleť do jeho pohledu.

Řadu měsíců zahálel, půl roku naslouchal stařeckým tlachům, capkání služek a starostem o děti. Stával u pultu a v lelkování se nořil do ztraceného času, aby zahlédl širý obzor vteřiny, která se rodí, která uplývá a která bude trvat v proudu života, v proudu příčin a následků, myšlenek a činů, vzpour, porážek a štěstí.

Edvardovi se zdálo, že nachází smysl svého bláznovství. Zdálo se mu, že vidí slávu porážek, zdálo se mu, že se bubeník, který byl opuštěn u brány saint-cloudské, již nehnevá. Včera, když přišel ze stáje, myslil na něho až do noci a mluvil k němu.

Edvard přijímal zvolna vidění Damianovo, vracel se s ním do hloubek času, vracel se s ním do starého Jankova, věřil, že venkovští krejčí šili jeho plášť. Věřil, že mu Robina propůjčí novou vážnost. Miloval ji. Viděl v jejích očích záblesk myšlenek, které ho rozněcovaly. Byl šťasten a jakási selská pýcha měla jej k tomu, aby jí vykládal jednu z nekonečných příhod, která se udála na jejich statku, ještě dávno předtím, než přišla na svět.

Mluvil volně pohrávaje si se slovy, jak to měl v obyčeji jeho synovec.

„Ta paní,“ pravil konče svůj příběh, „se jmenovala Kateřina a byla tvou babičkou. Hrome,“ dodal obraceje se k hospodáři, „proč jste nedali té žábě jméno po ní?“

„Ach,“ odpověděl Horvat, „vyšlo už z módy a líbí se jen nám, starochům.“

Paní Anežka byla Edvardem nadšena.

Skončiv jal se inženýr vypravovat novou příhodu. Měl ruku na sklenici a houpal se v lenošce.

„A víte, proč to připomínám?“ pravil vposled.

„Souvisí to se Štědrým večerem?“ řekla Robina.

„Ne, ale byla z toho svatba a já jsem něco zaslechl o Alžbětě . . .“

Paní Horvatová zatajila dech. Ženich odložil ubrousek a sáhl si na knír.

„Můj bože, Edvarde, to je přece tajemství!“ řekl Horvat. „Umluvili jsme se s Křišto . . .“

„Pah,“ řekl, „nejsem dost starý medvěd, aby mi bylo dovoleno všechno zbryndat? Ostatně věc je venku! Dovolte mi, abych jim přál štěstí. Napřed tobě, holka . . .“

Edvard odstrčil stůl, až zařinčely příbory, a povstav v celé své délce sevřel Alžbětu starými pažemi. Měl nemožný kabát bleší barvy a eleganci zašlých dob.

Nit hovoru se pak začala zvolna odvíjet a Felix dal zazářit své duchaplnosti. Když mluvil, přitočila se Robina k strýci, a políbila ho na rameno.

„Oho, odpusť, maličká!“ řekl Edvard domnívaje se, že se jí snad neopatrně dotkl.

K desáté hodině byly rozdány dárky a společnost se rozptýlila. Alžběta s Křístou se uchýlili k oknu, kde před časem sedával malý Jan nad úkoly, a Robina odvedla Felixe do světnice s klavírem. Vypravoval jí o Litvě.

„Nádherné!“ řekla Robina a přerušivši ho odříkala několik veršů z Mickiewicze.

*Však svěží krev ta, která proudem vřela,
ty slzy, v kterých plyne Polska celá,
ta sláva, která ještě nedozněla:
ach, na to myslit neměli jsme síly!*

Borzobohatému se Robinin hlas zdál ozvěnou toho, co chtěl sám říci. Opíraje se o desku klavíru myslil na tyto úvodní verše a zaslechnuv je v kostrbatém, a přece vroucím překladu byl šťasten. Robina cítila, že se na ni dívá.

„Co vás to napadlo?“ řekl.

„Nic zvláštního, totéž co vás, totéž co Jana,“ pravila stejně příkře.

Jan se ušklíbl a vyběhl na dvůr. Za chvíli bylo pak slyšeti jeho hlásek, jak volá:

„Sněží! Lidičky, padá sníh!“

Robina a Felix mlčeli. Jeden bubnoval prsty na klavír a druhý srovnával okraje not. Z vedlejšího pokoje se ozval hrčivý smích a klapot podpatků. Vběhla Lucie.

„Slyšíte? Padá sníh! Pojdte se podívat! Pojdte na dvůr!“ křičela uchvátivši pohozenou šálu.

Robina ji následovala. Proklouzla dveřmi a přivřela nenechávajíc je zapadnouti. Potom stanula ve tmě. Pruh světla na dlaždicích se zvolna rozšiřoval. Robina věděla, že přichází Felix, a čekala. Objal ji. Zůstali bez hnutí a jejich rty se přibližovaly.

Felix Borzobohatý byl jedním z těch šťastných lidí, kteří jsou stvořeni pro úspěch. Všude přijímán, vždy oceněn nevážil ani svá slova ani své činy jsa jist, že to, co mluví, a to, co koná, je ve shodě s přívětivou vůlí, která ho vede. Byl současně emigrantem i člověkem, který má ve třech státech svůj domov, své strýce, tety, příbuzné a společnost, která živě cítila zvláštní postavení Poláka přicházejícího z carského Ruska. Jeho národ pozbyl samostatnosti. Toto neštěstí bylo zastřeno poetickým smutkem, jakousi krásou, jakýmsi pocitem nadšení, které je dosti silné, aby jednoho dne změnilo tvář východní Evropy! Borzobohatý věřil, že ta doba je blízká, a nebázeň a sebedůvěra bez sobectví pozlacovala svými doteky i jeho cestu do Čech.

V Praze byl Felix srdečně uvítán. Obec umělců, svérázná, družná a polemická, jej obklopila. Rozvinul se před ním svět plný ctností, nestálosti, hledání a chyb, svět díla, vrtkavých génů a měšťanské maloduchosti, svět nadšení, odvahy a tápajících mravů. Žhavý duch schůzí, univerzitní kantořina, útok mladosti a vše, co tvořilo ovzduší těch let, v směsici andělské dávalo mu pocítiti planost i hloubku tvorby. Borzobohatý byl příliš mlád, aby se vyznal v těchto složitých věcech. Zmocnilo se ho okouzlení. Miloval je. Byl šťasten v tomto kypícím proudu a umění se mu zjevovalo jako bůh mnoha tváří a mnoha rukou. Seznamoval se snadno s lidmi, s kritiky (kteří potěžkávali svět a mluvili argotem revuí a argotem hospod), s bohémy, s vyznavači Paříže, kteří měli duši sedláků, s mistry, s packaly a se studenty. Vposled vyhledal záměrně Kršku.

Mladé dívky zůstávaly vzdáleny tomuto kruhu zájmů. Ze ženského světa se Felix setkával většinou jen s paními, které strachující se o své manžely či milence, zůstávaly jim nablízku za cenu nudy. Jedna z nich, žena malíře (vášnivého chlapíka, který se zmocňoval svých krajin s jakousi vzdorovitou geniálností) zaujala Felixe více než ostatní. Domníval se, že ji miluje. Toužil po milostném styku, po krásných slovech, po polibcích a něže. Neznaje lásky domníval se, že toto je cit, který očekává. Doteky její ruky,

když opravovala jeho výslovnost, jej rozechvívaly, ale kterého si uvědomil, že vroucnost, která v něm vzrůstá, není k nikomu zaměřena a že trvá sama o sobě. Paní bystrá a inteligentní uhadovala jeho stav. Bylo jí příjemno nalézáti pod dokonalým zevnějškem tohoto cizince (který měl ostatně dost vkusu, aby nezdůrazňoval svou odlišnost) a v hloubkách jeho zdvořilosti a v předoucím tónu jeho konverzace naivnost gymnazistovu. Zdál se jí sladký, něžný a opuštěný uprostřed cizího města, uprostřed svárů a pútek, jež byly povětřím jejího manžela. Uhadovala, že dvacetišestiletý doktor krakovské univerzity je v mnohém ohledu pouhý chlapec. Bděla nad ním a posílala mu tu a tam do cesty dívky, které měly ducha. Jen procházky a několik dopisů prodlužovaly tato marná setkání.

Když spatřil poprvé Robinu, zdálo se mu, že nemá příčiny býti jí nadšen více než ostatními. Její pokropený nosík připadal mu trochu směšný, její ústa příliš veliká. Mluvila s ním ostře a skoro nepřátelsky. Jejich láska vyrůstala z drobných srážek, z pošetilostí, ze štiplavých slovíček a z nevyslovených omluv. Robina byla přesvědčena, že člověk příliš hezký, příliš zdvořilý a příliš líbezného hlasu je hlupák, a podezřívala ho, že se dívá na svět s pohrdáním. Vybranost jeho způsobů byla jí protivná. Jeho šlechtictví, jeho doktorát, jeho prostředky, pravděpodobně nikoliv nuzné, to vše jí připadalo jako hromadění příkras. Andílek byl příliš zkadeřený. K čertu, chtěla ho mít zubatého, odraného a koktajícího. Chtěla, aby se nepodobal beránkům. Toužila po něm a dlouho to nevěděla. Rozhodla se, že vybuduje svůj cit, zakázala si myslet na Stefana a tvořila si představu chlapíka, který k ní přichází, aby poroučel a působil jí bolest. To byla daň, kterou platila své četbě. Když pak poznávala, že cizinec z povětrného námoří je blízko, když rozeznávala jeho dech, když viděla jeho krásnou tvář, byla zklamána, že není rozhodán severákem a že nemá hříšné jizvy. Její myšlenky tvořily řadu podivínských povídek, které si odporovaly. Štěstí a hoře se střídaly v tomto kalendáři lásky. Proud touhy, proud surové žádosti

mít podíl na věcech dramatu a života ji unášel méně vše v jakési obludy lásky.

Na druhý den po polibku, který si vyměnili, vstala Robina časněji než ostatní sestry. Pobyt v loži ji mučil.

Konečně bylo sedm hodin a Martina obcházela kamna s putnou plnou uhlí.

Alžběta probuzena rachotem hrubých kusů se vztyčila na posteli a zasunuvši si dlaň pod skrář ptala se nejmladší sestry, proč vstává a k čemu tak pospíchá. Robina pak nechápala, že se může po všem, co se včera stalo, vyptávat na věci tak nicotné.

Ach, býti zasnouben, prodán, zrazen! Dostati se za ženu jakémusi podnikateli!

Robina si vzpomněla na Felixe — či lépe představa, která ji neopouštěla, zachrastila před ní jako vystřižena z plechu.

„Včera,“ pravila Lucie zívajíc, „to bylo k zbláznění! Ten tvůj Křišta snad neumí mluvit o ničem než o sobě.“

„No a co dál?“ řekla Alžběta.

„Nic; potom šli do pokoje vedle jídelny a líbali se ve stínu filodendronů. Jemine, nebyly by vám milejší palmy?“

„Prosím tě, dej pokoj!“ řekla Robina.

„Správně: pokoj a odpočinutí,“ pravila Lucie a zahrabala se znovu do polštářů.

Alžběta vtáhla do sebe nosem vzduch a zvedla přitom hlavu. Její srdce se otřásló, pocítila poprvé potřebu bránit svého ženicha. Přátelství, které jí nabízel! Přátelství, poctivá láska a věrnost až do hrobu tmavého! Jsou věci, které nemohou zůstat bez vlivu na dívku stvořenou pro manželské trápení. Nemohla pohrdat těmito city a nechtěla dovolit, aby je někdo zlehčoval.

„Svátost stavu manželského — podstoupíme ji podle posloupnosti. Ty prvá, Robina poslední.“

„Já nikdy!“ pravila Robina utahujíc uzel svých vlasů.

Alžběta se zarmouceným úsměvem prosila, aby zanechaly žertů. Byla trapně nevinná v tomto čtyřákovém dramatě, které se jmenovalo: *nevěstou proti své vůli*.

Zatím se dole probouzel dům. Hospodyně si vzala sukni a blůzu. Horvat si navlékl pantofle a župan.

Martina tloukla na dveře pokojíku, kde spali chlapci Holkovi a Jeník.

Napřed klepala jen tiše, potom bouřlivě a se vztekem.

„Vstávejte! Vstávej, Jeníku, paní vzkazuje, abyste se šli mejt do kuchyně.“

„Už jdu,“ odpovídal líný hlas za dveřmi.

Horvat zastíhl Martinu, jak cloumá klikou.

„To je líná kůže,“ řekl, „pokrop ho trošičku vodou!“
Odpověděla pohledem plným vážnosti.

Tu bouchly domovní dveře, nějaká ženská (s přáním veselých svátků) přinášela ze sklepa maso zabalené ve velikých listech kapusty, pasáček nesl dříví a Františka vytírala hrněčky na snídani.

Horvat obut jen tak na boso zastavil se na okamžik v síni, aby se podíval na počasí. Mrzlo. Krůpěje tajícího sněhu visely ztuhlé na zábradlí ohraničujícím malou besídku a kohout běžel přes dvůr. Stanul, zvedl se na svých běhácích a vyrazil hrdinský zpěv. Dvůr byl umeten, jedna cestička vedla k chlévu, druhá k vratům, podobalo se to dvěma květinám, jejichž stvoly jsou zatknuty do džbánu a sklánějí se na různé strany.

Ve stáji si Damian vytíral z chabého zraku nějaký sen.

Horvat zahlédl Štěpána motati se před konírnou. Vykřikl na něho a čeledín nastavuje ucho se dal do běhu. Nerozuměl.

„Nic, k čertu, zůstaň tam! Nic nechci,“ křičel Horvat přidržuje si límec županu a ukříváje svá kolena.

Ale Štěpán šťastný a zardělý stanul již před vnějším schodištěm.

„Co mu mám říci?“ tázal se hospodář opakuje jeho úsměv.

Potom sahal po kapsách a vylovil pouzdro na cigarety.

„Kdyby někdo přišel k Damianovi, řekni mu, aby se u nás stavil, nebo mi vzkaz,“ pravil vyprazdňuje svou tabatěrku do čeledínovy dlaně.

Mimo dvojici přešla Františka se zlým výrazem.

„Mám nakřápnutý talíř!“ pravila obracejíc se s výčitkou k Štěpánovi.

Chasník pokrčil rameny.

„Zima! Zima!“ řekl Horvat. „Leze mi trochu za nehty.“

Františce pohrával v koutcích úst nesnášenlivý úsměv.

„To je rozum,“ myslila si, „stát ve dveřích nahej! To je krásnej zvyk!“

Horvat se obrátil a stoupal do poschodí.

„Starej pán je už vzhůru, všichni jsou už oblečeni,“ pravila Františka.

„Tak!“ odpověděl hospodář.

Jeho pantofle pleskaly o dřevěné stupně a dvě pruhovaných nohavic se mu plandalo pod sukrem županu. Měl vlastně namířeno k dětem. Z míry rád přicházel do jejich postelí a tlachal s nimi zvedaje ruce nad hlavou a protahuje se, až povolovaly staré pelesti. Tato jitra patřila k radostem svátků a současně byla zdrojem nespokojenosti pro hospodyně a služky, které netrpělivě čekaly, aby uvedly do pořádku lože ještě teplá. Horvat chtěl navštívit především Robinu. Její hlásek, hubené paže a plochá hrud' připomínala mu nejživěji časy, kdy všichni byli malými dětmi.

Vcházeje do síně vzpomněl si hospodář, že Robina spí s Alžbětou a s Lucií. K ďasů! Nedovedl si představit svou nejstarší dceru jako děvče, které se má vdávat, nechtěl o tom mluvit a zřekl se potěšení vlézt do Robininy postele.

„Tři v jedné světnici! Proč se neodstěhuje některá jinam? copak tady není dost míta?“ řekl sám k sobě a kráčel za Edvardem.

Starý pán byl již oblečen. Jeho staré a schnoucí tělo vyzelo v čistém prádle a v šatech, které si dal zhotovit v Práchni. Prvé po dvaceti letech!

„Oho!“ řekl otáčeje se před svým synovcem, „co tomu říkáš?“

„Nádherné,“ řekl Horvat, „česaná příze, ne? Víš, jak se zkouší vlna?“

„Je mi to jedno,“ řekl Edvard.

Horvat si položil prst na ústa, dotkl se svého kníru a přejel si dlaní tvář.

„Ty jsi už oholen, hrome, všichni jste si dnes přivstali.“

„Oholen, umyt a střízliv,“ odpověděl Edvard, „chtěl bych ti něco říci.“

„Sem s tím,“ pravil Horvat a usmíval se očekávaje nějakou reminiscenci z dob, kdy padala omítka z pařížských zdí.

Edvard sebral konečky prstů nit z rukávu a zadíval se na ni nespěchaje s řečí.

„Chceš všechny své dcery provdat?“ pravil po chvílce mlčení obraceje se k Horvatovi.

„Ne, o tom jsem nepřemýšlel,“ pravil mu v odpověď hospodář.

„Ten Křišta,“ řekl Edvard, „je pravděpodobně bohatý chlap, co?“

„To jsou otázky!“

„Někdo z nás dvou,“ řekl Edvard, „musí na ně odpovídat. Rád bych věděl, co máš za lubem, ty starý přetrhdílo. Chceš se jich zbavit jedné po druhé, chceš je vyvdávat? K čertu, proč jsi je tedy posílal do škol?“

„Chtěl bych, aby z nich nevystupovaly,“ pravil Horvat.

Edvard stál před oknem a jeho průsvitné uši propouštěly růžové světlo.

„To je tak,“ řekl, „člověk s tím nemůže nesouhlasit. Ať jdou, ať odcházejí, ale co se týká Robiny, byl bych rád . . .“

„Já vím!“ pravil Horvat nešťasten, že přišel do tohoto prokletého pokoje, k tomu bláznu žvanivému jako budka napovědova. „Dej s tím pokoj! Nedá se nic dělat. Alžběta se pro něho rozhodla. Měla nějakou lásku, ale rozešli se. Proč? Kdo ví! Nechci se vyptávat.“

Edvard pohlédl na synovce a uzřel v jeho zřítelnici pramalou tečku. Vlastní obraz.

„Odcházejí,“ řekl, „ale oč je to lepší, než když jsme strojili pohřby.“

Horvat si hrál s trepkou a trochu se nudil.

„Od nějaké doby myslím na ty pošetilé holky víc než na

rok osmačtyřicátý," pokračoval Edvard. „Budou svědky pěkných věcí, zažijí ještě válku. Je na spadnutí.“

„Ano," řekl Horvat, „mluví se o tom stále častěji.“

„Válka," opakoval Edvard.

„Ty si ji přeješ?"

„Ne, ale až přijde . . .“

„Nuže?"

Edvard neodpovídal. Jeho srdce se sevřelo. Myslil na ubohou práci, kterou látal z dopisů, ze starých pamětních knih, z vojenských hlášení a ze zpráv málo hodných víry. Myslil na marnost té práce, myslil na marnost staré porážky, ale jeho myšlenky netvořily vět ani soudů; hrnuly se v jakémisi příboji, který připomínal hudbu Maximilianovu.

Poslední hlavy mé knihy budou přepsány. Ještě se vrátíte, vy prapory. Ještě vám bude propůjčen hlas, vy ústa. Ještě se popadnete za srdce, vy starobylí herci. Vůz letící po spirálové cestě se blíží, řinčící vůz stoupá v rovině nového věku. Poznávám strašnou podobu koní a mezi množstvím, které je na voze, vidím starou tvář proměňující se ve tvář mladíka. Jsem blízek smrti a věčná jistota mě ovívá. Ne myšlenka. Ne cit. Mé tělo, mé kosti, má bytost, má duše je vklíněna v to vědomí, v tu společnou vůli, v tu vlast, v tu božskou človehčinu, v ten vývoj, v tu záměrnost plánu, v to místo, kde stojím.

Edvard očekával nové povstání. Snil o něm a tímto sněním procházely obrazy obou Kůrků, obraz Oršákův, obraz dítěte, které kdysi viděl státi u necek. Souvislost mizela. Edvard ji chtěl poznovu postihnouti, ale unikala, když byl nejbliže. Mučilo ho to. Chtěl mluvit o živých lidech, chtěl říci, že nedovolí, aby Robina a Lucie sdílely osud Alžbětin, chtěl říci, že jejich lásky a sňatek se dotýkají jeho starého srdce, nikoliv proto, že je miluje, ale proto, že stojí blízko epickému středu jeho příhod. Cítil jak útek, který rozvíjejí, je spleten s jeho nitkou, chtěl, aby byl vypravování ponechán volný průchod, chtěl, aby proud plynul, aby se rozléval a razil si cestu a zúžoval se do veliké hloubky na těsných místech. Edvard toužil ztotožniti se s mladými lidmi,

ale zdálo se mu, že říkati to je věc směšná, nedovolená a ořelá. Jedno z kázání, které nemá být vysloveno. Stácel tedy svůj hovor na všední události.

„Tak se mi skoro zdá,“ řekl konče své poznámky, „že bych se tady měl zařídit natrvalo. Nechce se mi vracet se do Prahy, ale žítí na cizí účet? Není to trochu hloupé? A opět: platit, co člověk vypije a sní?“

„Mám nápad,“ pokračoval po chvíli ticha. „V hospodářství se může leccos přihodit; až budeš potřebovat peníze, vezmi si těch mých pár grošů. Co bych s nimi dělal. Do hrobu si je přece člověk nevezme!“

Horvat se díval na jakési místo vedle strýcovy hlavy a mlčel.

„Je to horší, než myslíš,“ řekl, když nabral dech, „jsem zadlužen až po krk. Jestli se něco nepřihodí, nějaká šťastná a veliká věc, já nevím . . .“

„Na co čekáš?“ zeptal se Edvard. „Myslíš, že ti pomůže válka?“

Horvat pokrčil rameny.

„Jdi se obléknout,“ řekl starý Horvat, „po svátcích se podíváme spolu do Práchně a zastavíme se u advokáta.“

Alžběta neměla Křištovi co vyčítat. Přijel přesně ve stanovenou hodinu. Byl vymydlen, pln zdvořilosti a důvěry. V jeho kapse ležel složený kapesník, hodinky, malý zápisníček, brašna na peníze papírové a tobolka tvaru podkovy, v níž se mohl přesypávat obsah. Vedle těchto věcí měl klíče. Tlustý, početný svazek všech kalibrů. Křišta uvykl zasouvati si ruce do kapes a co chvíli se přesvědčoval, je-li jeho majetek na svém místě. Mluvil s prstem na znameních pořádku, moci a síly. Jeho boty s lakovými špičkami pěkně vrzaly, když přecházel z místa na místo. Byl jako ze škatulky. Byl zde krátce v celé své nádheře, mírný, samozřejmý, důsledný. Měl nevěstu, nový domov, nové rodiče a tvářil se jako příbuzný, který je očekáván.

„Spolehněte na mne,“ pravil jeho výraz, „nebudu klásti všetečných otázek: ani co se týká pana tchána, který (jak se

domnívám) má nějaké nepořádky v účetnictví, ani o tom vyčouhlém právníkovi, který psal Alžbětě blbá psaníčka. Víím, do čeho lezu. Děvče domácího vychování, honěná trochu v muzice a krásném písemnictví, s maturitou na dosah ruky. Milá, vážná, oddaná, žádné třeštidlo. Člověk má tak trochu pocit, že ji drží v hrsti. Nechci dávat (jak se říká) nic v sázku. Moc plánů, zajícova smrt. Dixi, začíná se z nového sudu. O maturitě žádá řeč.“

Edvard odvedl podnikatele k malému stolku, kde ležela krabička cigaret, a vyptával se ho na lidi, které znal z cechu stavitelského. Jankovský hospodář složil pak své jedenáctky do křesla a poslouchal je nemaje nic lepšího na práci.

„Pojďte k nám,“ pravil Borzobohatému, když krácel pokojem, „můžete tady něco pochytit o dusaném betonu a všeobecně o rozmachu techniky.“

Borzobohatý si dovolil přisednouti.

„Nemám o tom ani poněti.“

„To víím!“ pravil Horvat, „od stavby železnic po Monu Lisu! — Pánové, budete něco pít?“

„Ne, děkuji. Pokud se mne týče, nepiji dopoledne ani doušek.“

„Špatný zvyk,“ řekl Horvat a seprav ruce vytahoval si prsty, které zapraskaly.

Borzobohatý se naklonil, aby se podíval do pokoje, kde se ozval úder na klavír. Temný, hluboký, neohraničený jako vzdech nějakého velkého zvířete.

„Robina?“ řekl Edvard sleduje Felixův pohled.

„Nevidím,“ odpověděl Borzobohatý, „skrývá se za notový pult.“

„Haló, miláčku,“ vykřikl Horvat, „moc neradi tě rušíme, ale co naplat . . .“

„Už letím,“ odpověděla Robina a rychlá jako blesk státna před svým otcem.

„Nechtěla bys nám přinést skleničku vína?“ řekl Horvat. „Co pijete?“ dodal obraceje se k Borzobohatému.

Felix odpovídal neurčitým úsměvem, v němž zářily zuby.

„Před obědem snad sherry,“ řekl Edvard.

Robina pohodila pyšně hlavou. Pohled Felixův rozechvěl její tepny.

„Sherry se neurodilo,“ pravila, „máme deset nepojmenovaných lahví; pět baňatých, pět dlouhých a tenkých.“

„Dárek, tajemství vánoc! Chcete to zkusit?“ zeptal se Horvat.

„Bůh uchovej!“ řekl Edvard. „Je mi osmdesát a chci být dlouho živ.“

„A vy, pane?“

„Jsem jist, že je znamenité,“ řekl Felix.

„Pravý muž! hrdina!“ řekl Horvat a Křišta se lehce usmíval těmto žvastům, tak málo předmětným.

„Proč nedrží zobák, když nemá vůbec sklep? Jářku, chce mě omráčit, ale člověk mu vidí až do žaludku.“

„Bude to brečka, ale když jsme ji jednou podědili . . .“ řekl Horvat.

Robina se souhlasně usmála, tvář jí růžověla přívalem krve a její pohled se svezl k Felixovi. Zahlédla planoucí zřítelnice, zahlédla pohled, který cítila celou dobu, co stála před tatínkem a co mu odpovídala. Ten přicházející pohled, to zrcadlení postihující obě ústa, to ticho, které se střede od rtů ke rtům, ten poslíček lásky zněl tisícerou větou. Rýmem, posláním, básní.

Třetí den po svátcích napadl v Jankově sníh a Robina zosnovala jakousi vyjížďku. Aby paní Horvatová nemohla nic namítat, zapletla do věci Alžbětu a získala podnikatele. Dal si říci.

Asi o čtvrté zapřáhl Štěpán divoké koně do saní a obě sestry zabaleny po krk v kožiších usedly proti Křištovi. Felix nebyl pozván. Měl se vtípit. Chodil v krátkém kožišku okolo spřežení, stoupl si na vyčnívající sanici a přidržuje se rozpjatýma rukama objímal skoro ramena dívek. Saně se daly do pohybu a Felix seskočil.

Ach, býti s ní, dotýkati se její rukavičky pod příkrývkou, vdechovat vzduch, který ji ovívá, býti jí nablízku! Letěti se zamilovaným hlasem, který krouží jako souhvězdí v pově-

trné hrudi nebes, letěti s tím hlasem lásky, který jiskří a zvedá se a vzlétá výš a výš, aby se vrátil k našim ústům ve chvíli prvního soumraku!

Představoval si trysk koní a krajinu s korunou záře, představoval si, jak by ji políbil a jak by přitiskl svůj studený nos na její tvář.

Nechtělo se mu tlachat s Josefem a zůstal venku. Procházel se měře dlouhými kroky dvůr a zahradu. Když se dívky vrátily, přiběhl první k saním a pomáhal Robině z kočichu.

Nejmladší sestra byla rozladěna. Zdálo se jí, že všichni poznávají její nepodařený záměr, zdálo se jí, že má na čele napsáno, proč si usmyslila hloupou a bezduchou projížďku s dvěma nudnými milenci v saních, kde bylo místo pro čtvrtého.

Šklebila se a uražena poznávala stín Bohdanův.

Edvard, paní Anežka a Maximilian vyšli na vnější schodiště. Paní si přidržovala cípek šály před ústy a strýc křičel něco nesrozumitelného.

„Prosím?“ opakovala Robina pohřížena v nedívání se, v slepotu vidění, která ji obklopovala.

Z té světelné tmy, z toho jasného stínu vynořila se před ní hlava Maximilianova. Mračil se, hluboká vráska protínala mu čelo, široké nozdry byly plny dechu. Robina seskočila mu do náruče.

Když vešli do světnice, požádala Maximiliana, aby zahrál skladbu, která tak leží strýci Edvardovi v hlavě.

Maximilian váhal.

„Hrát před těmito měšťáky, kteří se předhánějí v pitomých zdvořilostech?“ myslil si. „Proč?“

Pohlédli na sebe mlčíce a Maximilian přisvědčil. Potom zasedl ke klavíru. Robina se po špičkách vzdálila naznačujíc, že ten blázínek chce být sám se svým nástrojem.

„Dost na tom, že dovolil, aby dveře zůstaly otevřeny.“

Večer již pokročil. Ve velké světnici seděl Horvat, Edvard a Křišta s Alžbětou. Paní Anežka poodešla do kuchyně a třetí sestra s Otakarem a s Josefem psali jakési dopisnice v otcově kanceláři. Tam svítilo světlo. Ostatní dům zů-

stával stopen v stín. Bylo slyšet tlumený hovor a tikot hodin. Maximilian čekal s prsty vztaženými na klávesy. Čekal, až se utiší bouře jeho srdce, aby mohlo udeřit v souzvuku hudby. Píseň se ho zvolna zmocňovala. Hrál a Robina roztržitá a stydlí se naslouchala hlasu hudby.

„Básník!“ řekl Edvard a Borzobohatý vstal ze svého místa. Šel za Robinou. Prošel kuchyní, vešel do síně a stanul za dveřmi, které vedly do světnice ležící mezi hudebníkem a společností. Věděl, že tam zůstanou okamžik sami, uhađoval, že mezi hrou nikdo nepřejde z pokoje do pokoje, měl jistotu, že Robina na něho čeká, a třesa se bázni a láskou zvolna otvíral. Potom vykonav několik tichých kroků položil jí ruce na ramena a zabořil svou tvář do jejích vlasů. Stáli tak zdrceni láskou a zachvívající se zámrazy blaženého strachu.

Hudba umlkla. Hudebník vstal, dotkl se čela a s tímto posunkem prošel po celé délce dvou pokojů. Kráčel mimo milence na dosah ruky. Viděl, že jsou těsně vedle sebe, a z postavení hlav a z jejich šťastného výrazu poznával, že se milují.

Nemohl je nesledovati, spílal si za to, ale byl jim stále v patách a vposled vyslechl, že si umlouvají schůzku.

Zdálo se mu, že omdlí.

Když nastal večer a když se všichni chystali na lože, šel Maximilian za tetou a zdržoval ji od spánku vykládaje o nicotných věcech. Paní s rukou na klíči svého stříbrníku (který z hloupé opatrnosti nesměl zůstat přes noc otevřen) poslouchala synovce jen na půl ucha. Svazek jí chrastil v ruce, zámek cvakal zapadaje a vraceje se na staré místo.

„Proč mi to říkáš? Co s tím?“ pravila paní Anežka rozmrzena přívalem koktavé výmluvnosti.

Holk propukl v pláč a v štkání jí vypravoval, že Robina uteče z domu. Mluvil rychle, chraptil a slzy jej zalévaly.

„Mlč! Jdi spat!“ pravila paní a vystrčila ho ze dveří. „Tohle ještě scházelo! Vymýšlet si sprosté pomluvy . . .!“

Byla rozhněvána, ani stín podezření, ani stín nedůvěry se jí nedotkl. Byla si tak jista svou dcerou!

Maximilian se zastavil na schodišti a opřev svou žalostící tvář o loket plakal.

Byla již tma. Dům tichl. V podkroví zněl ještě krok starého Edvarda, který dokončoval u pultu dopis. Potom i jeho lampa zhasla a Maximilian šel opatrně ke dveřím pokoje, kde měl spát s malým Jeníkem. Chlapec se pohnul.

„Spi! Spi!“ opakoval Maximilian a zůstal bez hnutí na okraji svého lože.

Opíral se dlaněmi o pelest a jeho ušatá hlava mu padala dolů. Poslouchal.

Když minul jakýsi nesmírně dlouhý čas, vstal a vyšel opět do chodby. Zdálo se mu, že tma praští jakýmsi zvukem, slyšel, jak tíha schodů naléhá na své podpěry, slyšel práci červotočovu (jež v napodobování hodinek smrti hloubí své chodby) a postihoval vyjeveným zrakem obraz dvakrát viditelný slzami. Obraz únosu, obraz setkání.

Viděl připravené saně, spřežení neklidných nohou a dívku zhroucenou nad svým srdcem. Viděl polibek, na nějž se sype sníh, a zmámen tímto viděním a nepřemýšleje již o tom, co je dovoleno a co je zakázáno, hotov řvátí a zabítí se, vyběhl na dvůr a vešel do stájí.

Vida ležící koně a neznamena je nic, co by nasvědčovalo připravám k odjezdu, chtěl se vrátit. Tu se setkal s pohledem Damianovým.

„Co to děláš?“ zeptal se stařec.

„Někdo tady je!“ pravil Maximilian.

Stařec se pohnul na loži a spustiv staré hnáty řekl:

„To bude paní. Kolik máme teď hodin?“

„Čtyři,“ pravil Maximilian.

„Pomalu bude čas, aby člověk vstával,“ řekl opět staroch a jeho vrásky se složily v úsměv.

Maximilian se trochu upokojil, ale nemyslel již na spánek.

Vrátil se na schodiště a setrval tam, dokud se nerozsvítilo v kuchyňském okně světlo a dokud se neozvalo klepání Františčiných pantoflí. Teď teprve volněji vydechtl a vstal z hrozného sedadla, na němž strávil noc.

V tu chvíli se pak otevřely dveře světnice, kde spal Felix, a Robina vystoupila na chodbu. Měla přes ramena přehozený plášť a kráčejič přidržovala se lehounce stěny. Potom vyhmatala špičkou chodidla první schod a jala se sestupovati dolů.

Maximilian cítil, jak mu srdce vzlétá do chřtánu, vrhl se vpřed, vrhl se na rameno Robinino a nevěděl, co dělá.

V prstech nejmladší dcery se lámala sirka, jakýsi úder dozníval v její hlavě, jakýsi hlas příliš hlučný, než aby mu bylo možno rozumět, houkal u jejího ucha. Schodiště stoupalo v strašné spirále, stupně se houpaly a nepomíjitelné pohledy, které vrství na sebe sršící, palčivé, obludné záblesky pekla, je oslepovaly.

Byli ztraceni v tom výbuchu hanby a hoře.

Maximilian bil pěstmi a jal se rvát. Jeho hlas vydával zvuk stáda a spáči vybíhali ze svých světnic. Františka a Edvard, za nimi pak Robinina matka, paní Anežka Horvátová.

XII

Před odjezdem vyhledal Felix Borzobohatý Horvata a řekl mu, že požádá svého otce a svou matku o dovolení, aby se mohl oženit. Vojtěch ho vyslechl se sklopenou hlavou.

„Slova, slova, slova, Hamlete!“ myslil si poznovu podrážděn.

Toužil zasadit mu ránu do tváře, ale jakási bezradnost a tupé zněžnění zbavovalo jej i této útěchy.

Zatím paní Horvátová štkala uprostřed kuchyně a služky a pacholci ze stájí a baby (mizery licoměrné), všichni věděli, proč pláče. Cítila nesmírnou hanbu a nesmírný žal.

Jedna z nádob, které stály na plotně, chystala se překypěti, její poklice se zachvívala, nadzvedala se a proužek zpěněné tekutiny stékal na rozžhavený plát. Anežka odtáhla hrnec, upevnila si obratnou rukou zástěru a rozhlédla se po kuchyni.

Stará, věrná hospodyně loupe brambory a utírá si co chvíli nos rukávem.

Martina něco krájí. Má šátek stažený až na oči a v zátylí zpod zdviženého cípku jí padá bujný cop. Výsměšná, hloupá zdocha mladosti.

Paní se obrátila k oknu. Před vnějším schodištěm stál kočár se zdviženou střechou. Koně hrabali sních. Vozka si natahoval rukavice a držel otěž v zubech.

Bylo osm hodin.

„Jestli mají stihnout rychlík, nejvyšší čas!“

Konečně zaslechla kroky. Hlučné, drzé, sprosté. Vrhla se k oknu a srdce se jí vzdulo bázní.

Hospodář s Edvardem šli zvolna ke kočáru. Vyprovázeli Borzobohatého. Bez hádky, bez spílání. Paní Anežka cítila jakousi bláhovou úlevu, jakýsi dotyk míru.

„Co říká? Jak se rozloučí?“ myslila si a plna naděje a plna obdivu ke svému muži viděla, že se lehce uklání a že se pokouší o úsměv. Potom zatajujíc dech vzhledla k Borzobohatému.

„Ne, takhle nevypadá poběhlík!“

Paní Anežka hledala svědkyni těch šťastných záblesků a ohlédla se po Martině. Kde je? Táhle v koutečku. Její záda se otřásala pláčem a její cop zmizel. Byl svinut v uzel a devět vlásniček přibližujících se k sobě nožičkami jej poutalo pod šátek.

„Martino,“ pravila paní a služka odpověděla prudkým zaštkáním právě ve chvíli, kdy se dal vůz do pohybu.

Na druhý den si všiml Martiny Edvard.

„Kde je tvůj cop?“

„V pekle!“ odpověděla. „Jsem trochu stará na copánek.“

Po Třech králích odjela Lucie s Holkovými syny a s Janem. Obě nevěsty zůstaly však v Jankově. Byly mlčenlivé a ztichlý, prázdný dům zněl jen ozvěnou Edvardových kroků.

Ten starý blázen si vedl, jako by se nic nestalo, a paní Anežka jej proto nenáviděla.

Čas stál podoben vodě v bartinských rybnících a zima se

protahovala. Udeřil mráz, dny se vlekly a život scípal. Jan-
kovský hospodář oblékal opět rozdrbané šaty a Robina ne-
vycházela. Sedala s knihou v ruce, psala dopisy, vyhýbala
se pohledům a sotva odpovídala na otázky. Někdy se ozval
z pokoje s filodendrony Alžbětín šicí stroj, někdy přijel
Křišta, ale byl upjatý a zdálo se, že si není jist svou volbou.
Líbal Alžbětě ruku, obracel se zhusta k Edvardovi a neptal
se po Robině. Za tohoto mlčení paní Anežka Horvatová
uhadovala, že Bartinka a Prácheň přemílá Robinin příběh.
Viděla odlesk tohoto vypravování na podnikatelově tváři
a zdálo se, že cítí úder Robinina srdce ve vlastní hrudi.
Chtěla ji bránit, milovala ji.

Jednou si dodala odvahy a šla za svou dcerou, aby se
otázala, co míní dělat. Stoupala zvolna po schodech uvažujíc
o tom, jak začne.

„Chudáček malá, nemohu na ni udeřit jen tak zničehonic.
Jo, kdyby přitom byl Horvat, to by bylo něco jiného,
ten s ní vůbec nepřestal mluvit! Ten má už od pánaboha ta-
kovej dar, že neztratí řeč. Může spustit třeba o tom, že má
někoho rád. Já bych se propadla. Miluji tě! Kristapána,
mně by to nešlo z huby! Kdepak! Nic ze sebe nedostanu,
od svátků jsem ji nezavolala jménem. Ne, nemohu, nejde
to, za živého boha ne! Pořád ji vidím, jak tehdá utíkala
zpátky do té světnice, k tomu člověku. Byla jen tak v košili
a já jsem potom běžela za ní a tloukla jsem na dveře. Bože
milosrdnej! Snad by měla jít k doktorovi, snad bych s ní
měla promluvit o těch ženskejch věcech. Já nevím. Ne,
Horvatovi o tom nemohu nic říci. To nejde.“

Pod nohou paní Anežky zapraskal schod. Zastavila se
a vyhlédla do dvora. Dole před domem stál Štěpán. Smál
se. Viděla, jak si otírá knírek a jak pohybuje rty.

Co to říká?

Něco pro zasmání!

Mimo čeledína šla nějaká ženská. Stará? Mladá? Je to
Martina!

„Z těch dvou by mohl být jednou párek,“ myslila si pa-
ní.

Štěpán snídal, vznesl k ústům velký krajíc a rozmáchl se na slepice. Jak někdo klapne hubou, už jsou u něho.

„Tak,“ pravila si paní, „nemohu to den ze dne odkládat, promluví s ní. Ať víme, na čem jsme.“

Potom vystoupila do poschodí a stiskla lehounce kliku. Robina stála v šátku u okna.

„Co děláš, dítě?“ řekla paní Horvatová.

„Nic,“ odpovíděla, „dívám se na Martinu.“

Paní Anežka přistoupila k oknu a zabubnovala prsty na sklo. Odněkud zdola, z chléva, z domu, z tající země stoupala lehká pára a zvuk sotva slyšitelný.

Někdo mluví? Ne. Směje se? Ne. Dýchá? Snad. Dlouhý zrychlující se výdech. Paní pohlédla na Robinu, která si zastřela ústa.

„Ty pláčeš?“ pravila nečekajíc odpověď.

Dole prostorem mlhy se vracela mladá služka. Putýnku v ruce, šla sehnutá a s odpaženou levicí.

„Je v jiném stavu,“ řekla Robina, „prý čtyři měsíce.“

Paní Horvatová ucítila prudké bodnutí a trhla rukou.

„No spánembohem, mý děti nešťastný!“ pravila. „Co chcete dělat? Jak budete živý?“

„Já nejsem těhotná,“ řekla Robina.

„Ty poběhlice!“ řekla paní a s přívalem nové lásky poznávala, že nadávka a cesta a dívání se oknem byl výraz téhož citu. Potom se rozhněvala ještě víc.

„Tak vida: studentky, a najednou mi ze vši slávy civějí doma. Ach, bože můj, to nikdo neví, co je to za starost, to si nikdo nedovede představit! Ne, namouduši, vychovala jsem tě jen k hanbě, jenom k neštěstí!“

„Jestli si myslíte, že se mohu vrátit do školy . . .“ pravila Robina.

„Co jiného ti zbejvá?“ řekla paní Horvatová vzlykajíc. Robina se vrhla matce na šíji.

„Ne, prosím tě, neposílejte mě pryč! Nechte mě doma! Proboha tě prosím!“

Paní Horvatová si setřela slzy a napomenula dceru, aby se mírnila. Potom sebrala pohozené smítko a obě sešly dolů.

„Musím promluvit s Martinou a s otcem,“ řekla Anežka vcházejíc do kuchyně.

Na druhý den ráno přinesla Edvardovi konev s vodou Robina. Starý inženýr v županu navlas podobném županu jankovského hospodáře (byly to Anežčiny dárky) seděl na okraji postele a rozřezával jakousi knížku. Zpod sukna vyčnívaly mu bílé, hubené, souchotinářské nohy.

Robina byla již unavena svým smutkem a postavila se tak, že z hubičky konve skanuly na prastrýcovu holeň dvě kapky.

„Haló!“ vykřikl mrštiv svou knížkou.

„Svěží pozdrav lednového rána,“ řekla Robina. „Co budeš snídat?“

„Kávu, abych to oslavil!“

„Co?“ otázala se Robina.

„Tvůj návrat do života. Tvé probuzení,“ řekl Edvard. Robina svařila rty.

„Nesluší ti, když věšíš nos,“ řekl Edvard.

„To je k vzteku, záleželo mi na tom,“ řekla Robina.

„Nu, nechci říci, že jsi nejošklivější opice.“

„Víš,“ pravila Robina s opravdovou vážností, „že jsem myslila bůhví na co?“

Edvard se zachechtal a udeřil ji zlehka do zad.

„Dovedu si to představit: Konec! Sbohem Čechie, země filistrů a pomlouvačů! Svíce, kanoucí vosk, růže, rekviem.“

„Na něco jsi zapomněl,“ řekla Robina. „Na útěk do Polska.“

„Zůstaňme na svých místech, dceruško,“ pravil Edvard a přitisknuv Robinu k sobě vzpomněl si na staré cestování. Na útěk z Prahy, na útěk z Paříže, na útěk z hotelu.

Ztracen v bludišti, ztracen v té samotě měst, sám v okamžiku, kdy jsi potřeboval pomoci, sám, směšný, nesrozumitelný v rozmluvách s bubeníkem, který leží na pařížském hřbitově. Sám a nyní stápnějíci se v tento dům, v tento dech, v tuto náruč; objímán těmito mladými třesoucími se pažemi, schopen věřit, schopen starati se, schopen stát v řadě.

Edvard si především přál uspokojiti svou přítelkyni. Hledal důvod, který by promluvil k její soudnosti, a zřeknuv se úvah políbil ji.

„Píše ti Felix?“ zeptal se po chvíli ticha.

„Ano, přijede k nám se svou matkou.“

„Kdy?“

„Na jaře,“ odpověděla Robina.

„A já ho vyhledám pozítří. Chtěl bych koupit Jahnův obraz. Bude mým poradcem. Na cestu, starý poslíčku lásky,“ řekl Edvard a luskl prsty.

„A teď mi pověz, kde vězí Martina?“

„Martina se už nevrátí.“

„Kde je?“ zeptal se starý inženýr.

„Odešla. Věc lásky a ještě něco důležitějšího,“ pravila. „Nikdo o tom neví, jen maminka a já.“

Třetí den po této rozmluvě odjel Edvard s jankovským hospodářem do Prahy. Vojtěch chtěl ve městě navštívit Holkovy, najmout Lucii nový byt a vposled vyhledat Josefinu. Byl rozhodnut, že skoncuje poměr, který se mu stal obtížným a za nějž se styděl.

Na nádraží se Horvat setkal s Hilariem. Cestovali týmž vlakem a usadili se v jednom oddělení. Křikava byl vážný. Jeho císařská tvář se chmuřila. Myslíl na přibližující se válku a nemohl o ní nemluvit. Zmínil se o cestách českých politiků do Ruska, o společnosti, která se schází u básníka Žukovského, a několikrát jmenoval Bohdana Kršku.

„Chtěl bych ho vyhledat,“ pravil Edvard.

Hilarius Křikava si hrál se zápisníkem.

„Dobrý chlap,“ řekl, „ale je tak trochu Romantický.“

„Kdo?“ řekl Vojtěch.

„O kom je řeč? O Krškovi, ne?“ řekl Hilarius.

„Oho,“ řekl Horvat a lovil v brašně láhev zabalenou do ubrousku, „viděl jsem ho loni v parlamentě. Už je taky celý šedivej.“

„Ze čtveřáctví,“ řekl Hilarius.

„Nechcete se napít?“ zeptal se Horvat, když odzátkoval láhev.

„No, vezmu zavděk, tRošínku,“ řekl Hilarius a jal se vypravovati o Krškově řeči v delegacích.

„Tak Rozdělte Albánii,“ povídá Krška, „dejte tu severní část SRbsku a bude pokoj. A pŘístav na AdRii,“ povídá. „NáRamná senzace! Má pRo stRach uděláno.“

Hilarius zvedl mohutnou bradu a napil se.

„PohŘíchu,“ řekl odkládaje sklenici, „mě nemůže ani vidět. PProč? PPro nic, kvůli takové lapálii. No, abych Řekl pRavdu, nejsem zRovna muž uhlazeného chování. Co si o tom myslíš, HoRvate?“

„Snad ti nazačíná svítat?“ řekl Vojtěch.

Přejeli jakousi stanicí. Přednosta, papíry v rukou, zdravil do oken a Hilarius si zasunul prsty mezi límec a římský krk.

„PProsim vás, pane dvoRní Rado,“ řekl, „umluvte s KRškou nějakou schůzku. Vy máte v PRaze byt.“

„Jen napolovic,“ řekl Edvard. „Sejdeme se zítra před polednem v hotelu Pošta.“

„VýboRně,“ řekl Hilarius. „Myslí si o mně, že jsem nějaký Rakouský opoRtunist, musíte mě tRochu dopoRučit.“

„Hrome, Edvardova slavná minulost přichází ke cti,“ řekl jankovský hospodář.

Edvard nedůvěřoval hotelové kuchařce a sestavil si studený oběd. K severní stěně dal přistavit stůl a pokryl jej dvěma ubrusy. Prvý splýval až na zem, druhý byl kratičký a méně naškroben. Mísy se třpytily, talířky byly srovnány v sloupek a uprostřed té nádhery stály láhve. Portské a vodka. Krška a Hilarius přišli téměř současně.

„Vy jste byl v PetRohRadě,“ řekl Hilarius, „co se tam, pRosím vás, mluví o válce?“

„Sazonov nevěří, že je Německo připraveno,“ řekl Krška.

„Chce důkaz?“

„Ó, mluvil jsem do něho jako do ženské. Víte, co je tam nejvíc zajímavá? Jak si budeme počínat při mobilizaci.“

„Teď jsme u toho,“ řekl Hilarius. „Vy máte nějakou oRganizaci káDRů lidí Rusku oddaných, co?“

„Slyšeli jsme o něčem podobném,“ řekl Krška, „kdo vás o tom ráčil zpravit?“

„HRome, mluvte se mnou jako s pRácheňským sedlákem. Co se vám na mně nelíbí?“

„Oho!“ řekl Krška a dal se do smíchu, „skrývati se je náš úděl. — Edvarde, smím poprosit o skleničku? A kousek chleba!“

„Znáte se dlouho?“

„Čtyřadvacet hodin. Bohužel! Ani o chloupek víc.“ Krška se obrátil a nalil si po dně vodky.

„Jen k znamení panen,“ řekl. „Jen pro něžná ústa dívek.“

Edvard přenesl odkládací stůl ke Křikavovi a zabořil se do pohovky.

„Je možná revoluce?“ otázal se.

„Myslím, že ne. Při mobilizaci ne.“

„Je možno vytvořit skupiny, které by mobilizaci ztěžovaly?“ pokračoval Horvat.

„Nechcete, abych se podíval za dveře?“ řekl Krška a odstřív stůl, až zadrnčely talířky, vyhlédl na chodbu.

„V tomto doupěti,“ řekl, „může být malá, pěkná krysa. Příbytek komunardův! Edvarde, jak ses mohl stát dvorním radou?“

„To je historie pro kočku,“ řekl Horvat. „Úřední anekdota; ale vraťme se k věci.“

„Správně,“ řekl Krška a jal se mluvit o okružních sekretariátech na východní Moravě, které mají v patrnosti železnice a mosty.

Křikava znal několik pravoslavných kněží z Haliče. Dále měl přátele v Srbsku a Bohdan Krška se uvolil, že je navštíví. Chystal se do Bělehradu. Plán se doplňoval. Věc slibovala zdar.

„Promluvte s Kramářem a s realisty,“ řekl Krška na konci rozmluvy, „mám k těm chlapíkům trochu daleko.“

„Od nějaké doby platí jiná míra, kamaRáde. Počasí se mění,“ řekl Křikava a dal se do harašivého smíchu.

„Báječný borec! A to chřípí!“ myslil si Bohdan Krška,

„to je asi zvuk, když zahouká do šátku. Matičko skákává, jakpak by ne, už je nás hezká řádka . . .“

Když se rozcházeli, naklonil se Krška k Hilariovu uchu a řekl mu na rozloučenou:

„Ty, Hilarie, mezi těmi sedlačisky se přimluv za mizer-nou setbu.“

Mnich přivřel svá panovnická víčka a odpověděv připo-jil otázku:

„Pokud jde o věci pozemské a časné: máš, chlapče, na cestu?“

„U prutů Svatoplukových,“ řekl Krška, chechtaje se, „nemluvme o tom!“

Jeho žilkovaný obličej se chvěl živostí a jeho nadšená tlapa svírala tlustou ruku knězovu. Potom zasunul loket pod loket Edvardův a odcházeli spolu do dílny Jakuba Jah-na.

Místo Jakuba otevřel jim Borzobohatý.

Prošli temnou předsíní zavalenou rámy a pokojem, kde stála železná postel, lavice, židle a stůl. Na stěnách nebylo jediného obrazu a stropní okno se podobalo díře, kterou kdysi ďábel unesl Fausta. Mistrova pracovna projevovala týž vkus, týž pořádek, touž chudobu. Krška pohodil klo-bouk a sklonil se nad jakousi kresbu. Byl v dobré míře, je-ho hlas ani na chvílku neutichl a jeho šťastný smích se vlnil nepřetržitým proudem radosti.

Zatím Horvat byl tak trochu v rozpacích. Mlčel, stál uprostřed ateliéru rozhlížeje se po dílech, která ho ohromo-vala. Zdálo se mu, že se sem vetřel, styděl se za svou vynalézavost, styděl se, že psal Borzobohatému, aby mu poradil při vybírání plátna, a sliboval si, že v tomto příbytku nepro-mluví s Felixem slovo o Robině. Přísná chudoba malířova jej rozechvívala víc než jeho umění. Cítil, že stojí před dí-lem básníka, cítil velikost, které bývá upírána sláva, cítil urážku, na které měl podíl, která ho zasahovala a kterou prohluboval svou měščíckou ochotou klopit peníze za ne-smrtelnou malbu. Přešel k skleněné stěně, díval se na střechy Klementina a sledoval hrkání vozíku nezahlédnutelného v hlubinách ulice.

„Co tam děláte!“ zeptal se Krška a rozpomenuv se, že si s Edvardem tyká, hned se opravil:

„Proč mlčíš? Nejsou ty obrazy dost krásné?“

„Příliš krásné!“

„A dál?“

„Brachu,“ odpověděl Edvard, „nenuť mě, abych se tvářil jako znalec.“

„Pánubohu poručeno, mně by se snad nejvíc líbil ten rybník,“ řekl Krška ukázav na hrdinskou krajinu s vodami a kruhem hor.

„Ať mě čert vezme, není-li to největší malíř ze všech, co jich běhá po světě.“

„Paříž v to počítaje,“ řekl Felix s malou účastí.

Držel v ruce dopis a prahnul mluvit o Robině.

„Čekám, co mi poradíte, pane,“ řekl Horvat.

Felix si přihladil účes a jal se mluvit o přednostech jednoho z pláten.

„Výborně! Správně! Vezmi si místo rybníka most,“ řekl Krška a běžel oklepat do předsíně svůj doutník.

„Chtěl jsem vás poprosit . . . Co dělá Robina?“ pravil Felix využívaje okamžiku samoty.

Edvard pochopil, že se chce tázat: Netrpí příliš? Nepláče? Myslí na mne bez hněvu?

Uhadoval ty němé otázky a příhoda mladých milenců, dvojnásob nicotná v této síni, zdála se mu náhle tím krásnější. Stiskl Felixovi ruku a řekl:

„Čeká.“

„Mohu jet s vámi?“

„Ne. Napíšeš vám,“ řekl Edvard. „Nebo lépe: Přivezu Robinu do Prahy.“

Krška se vracel a Felix nemohl dokončit svou odpověď.

„Ne. Ano.“

Zmaten a zardělý hryzl si konečky kníru.

„Znáte tu povídačku o malování, oslu a notáři?“ řekl Krška.

„Sem s ní!“ řekl Edvard.

„Tak tedy!“ řekl Krška. „Jednou se jeden zatrachlap

vsadil s druhým zatrachlapem, že osel namaluje obraz. Šli k notáři . . .“

Edvard neposlouchal. Cítě štěstí Robinino a štěstí Felixovo obíral se jejich nedokončenou povídkou. Zdálo se mu, že vdechuje její humor, a vzpomínal si na Boccaccia: „Hola, ty starý břicháči, vypravuj, jak utíkala po schodech v košili a jak se dala do křiku, když na ni vybafl ten náš Maximilian Beethoven!“

Když odpočítal Edvard šest stovek (smluvenou cenu obrazu) a když vyšli na ulici, Borzobohatý se rozloučil.

„Co bys tomu řekl,“ pravil Edvard Krškovi, „kdybych ti oplatil dobré dobrým a ukázal ti právě tak znamenitého hudebníka, jako je tvůj malíř?“

„Naneštěstí nemohu koupit jeho skladby,“ řekl Krška.

„Opatř mu místo.“

„Kde?“

„Na Balkáně,“ řekl Edvard.

Krška slíbil, že o Maximilianovi promluví, a zapsal si jeho jméno a adresu.

„Bude mu to vhod?“ myslil si Edvard a opustiv Kršku šel za Maximilianem, aby ho k tomu přemluvil.

U Holků zastihl Edvard jankovského statkáře. Lucie se právě stěhovala do nového bytu a Horvat čekal na bratrance, aby mu uhradil nějaká vydání.

„Hrozné!“ řekl Edvard, procházejce pěti prázdnými pokoji, „proč se odtud stěhuje ještě Lucie?“

„Holk pronajme pokoje řemeslníkům. Pět v jedné místnosti,“ řekl Vojtěch Horvat.

„A Jan?“

„Zůstane,“ odpověděl statkář mávnuv rukou.

„Musíme pro ně něco udělat,“ řekl Edvard a šel za Maximilianem.

Zamračený hudebník stál u svého nástroje a odpovídal jen neochotně.

„Šel bys na Balkán?“ zeptal se Edvard zmíniv se o Krškově slibu.

„Hned,“ vykřikl a byl věru hotov rozběhnouti se na nádraží.

Náhlá jistota, že období bídy a žalu se končí, Maximiliana zcela změnila. Jal se mluvit i Edvard se dovídal, že již jen zřídka dochází k svému mistru, že vyučuje jakéhosi úředníka hře na housle a že psal celé stohy žádostí o místo asistenta kreslení na středních školách.

Starý inženýr byl sklíčen jeho bezmocností i jeho nadějemi. Poznával, že Maximilian od té chvíle věří v nějaký zářný obrat osudu, a s dojetím a trochu rozhněván dal jankovskému statkáři potajmu tři tisíce korun, aby je odevzdal starému Holkovi.

„Nesmíš se o mně ani zmiňovat, nebo je ta paní velkobaronka nepřijme,“ řekl. „Jsou všichni tak trochu padlí na rozum: sládek, sládková a Maximilian jakbysmet.“

Asi za půl hodiny potom zazvonil Horvat u Josefininých dveří. Slečna Bergmannová šla sama otevřít.

„Kdo je to?“ pravila dívajíc se malinkým okénkem.

Horvat pozdravil za rachocení klíče.

„Styď se! Víš, jak je to dlouho, co jsme se neviděli?“ řekla Josefina.

Horvat jí políbil ruku. Čpěla cigaretou.

„Vy kouříte?“ řekl.

„Z nudy,“ řekla Josefina, „člověk se může ukousat, pojd', proboha, dál.“

V pokoji hořelo jediné světlo. Malá lampička se stínítkem z hnědé hedvábí.

„S dovolením,“ řekl Horvat a rozžal lustr.

Potom si sedl a složil nohy křížem. Josefina stála za jeho lenoškou a čechrala mu vlasy.

„Ty lišáku stará! Chodíš jako pan školní inspektor. Co, nemáš nahnáno, že se tady s někým scházím?“ pravila mezi dvěma polibky.

„Ani zdání!“ řekl Horvat. „To mě nenapadlo. Je to snad pravda?“

„Možná,“ odpověděla Josefina, „nesmíš si, chlapče, myslit, že je mi padesát.“

„To jsou léta moudrosti a úvah,“ pravil Horvat.

„Dej pokoj! Na to je času až do aleluja. Kam půjdeme večer?“

Horvat se podíval na hodinky a řekl, že se může zdržet jenom do pěti.

„Rány boží, to jsi mi přišel říct, že máš půl hodinky kdy?“

„Ano,“ odpověděl Horvat. „Musíme jednou skončit, Josefino. Není to pro vás ani zábavné . . .“

„Starého čerta! Co ti přelétlo přes nos?“ pravila Josefina.

„Padesátka! Nemá smysl, abych chodil za děvčaty,“ řekl Horvat.

„Zbláznil se! Přišel o rozum!“ pravila Josefina a z jejích rtů se vydral dlouhý, táhlý, žalostící, udivený hvizd.

Potom přešla k pohovce a spustivši se zvysoka na podušky řekla: „Pojď, promluvíme si pěkně od Adama.“

Horvat vstal a utáhl si vázanku. Dlouhý, upjatý, s vážným úsměvem kráčel k oknu.

„Tak co?“ řekla Josefina.

„Je čas! Musím zvednout kotvy,“ řekl Horvat, a vyloviv svou peněženku, podal jí tři tisíce korun.

„Snad budeš mít nějaké vydání s bytem, Josefino,“ dodal skládaje bez spěchu do její vlhké, něžné, měkké, růžové, sladké ručičky Edvardovy bankocetle.

Josefina jimi mrštila na stůl.

„A teď,“ řekl Horvat, „bych ti chtěl dát hubičku.“

Josefina se mu pověsila na šíji.

„Tak dost už! Žádné hlouposti!“

„Byly velmi hezké,“ řekl Horvat a vymkl se z jejího objetí.

Tu se jala Josefina naříkat a rozhněvala se tak, že nevážila svých slov. Horvat čekal, až se vypláče, a potom skoro po špičkách odešel.

Josefina vstala nazítří již v devět hodin. Vklouzla do trepek, oblékla si župan a volala na služku:

„Člověče, postav na čaj a přines mi ty květovaný šaty!“

Nikdo jí neodpovídal a Josefina se vydala na obhlídku.

Zívajíc dotýkala se rtů hřbetem ruky a její přerušovaný vdech byl pln nudy. Potom přešla k oknům. Záclony vyletěly vzhůru a jasný den ji pozdravil.

„Žába jedna líná,“ řekla si přemýšlejíc o své osamělosti, „trandá někde s domovnicí nebo ve sběrně prádla.“

Pokoj byl zalit světlem. Východní strana. Zrcátko ležící na stolku se skleněnou deskou vrhalo na strop svazek pa-prsků. Josefina smetla z jeho lesknoucí se plochy dvě vlásniček a podívala se, jak po ránu vypadá.

„Pozdrav bůh, pupínek u kořene nosu! Sakra dílo, musím si koupit nějaký krémy. Nebo tohleto: špetku boraxu do umyvadla a vydrbat se manolem.“

Josefina povystrčila špičku jazyka, sešpulila rty a vposled rozepjala chřípí.

„To bych ráda věděla, čím se ty ženský udržujou. Taková stará koza — a pleť jako mramor. Karara. Má na krku čtyřicítku a člověk by hádal, že chodí do tanečních.“

Po chvíli se brala Josefina do kuchyně. Ranní průvan třepal jí županem. Položila si dlaň na obnažený krk a hledala zápalky. Konečně. Přiblížila hořící sirku k plynu a malý výbuch způsobil, že se oddálila.

„Náramná vymoženost, ale jaký to stojí peníze! Prvního února klopit! Jeminkote, kdyby to staroušek Horvat myslil s tím rozchodem vážně, kdyby to bylo na beton, mohla bych o novým kvartále jít k mamá. Holky by se zbláznily radostí. Potvory, je to samej chlap. Já nevím, co na tom mají. No, když je to nějakej hodnej kluk — vem to hrom, ale jít z postele do postele! To už je jako nějaká z bordelu, to už je potom to poslední. — Tak a dost! Člověk nesmí fňukat. Vezmu si tmavej kostým, co mi šil ten potvora dráhá, a podívám se za Horvatem. To by v tom byl pes, abych ho neutancovala. To nevěřím. Když jsem mu stála za takový peníze, pročpak by mě teď najednou pouštěl k vodě? Proč? Přece nejsem žádná špatná holka. — Ale snad si našel nějakou potápku, nebo mu to snad dělá doma starosti. Nebo je na suchu! Hrome, možný je na světě všechno. Nemá asi peníze! To máme: září, říjen, listopad; do novýho

roku hezkejších pár stováků. Člověče, ono na nikom neroste peří. Domů sem dala aspoň tisícovku. To se dá potom shánět. — Ale je to teda bluma. Proč to neřekne? Hrome, dyť bysme se mohli dohodnout. Dyť bych mu mohla polovičku vrátit. Dal mi tři tisícovky. Proč? To je přece blbina! Tři tisíce! Ať mi vysolí patnáct stováků a vostatní si může spánembohem dát panímámě. Je mi to milejší! Panenko Maria, já přece nechci žádnýho ničit! Nemáš — nemáš! Nesmíš dělat takovýho barona, brachu! Kápní božskou a je to! Já jsem šila celej čas u mizerný švadleny, a teď jsem vohozená jedna radost. Teď bych to mohla klepat až do podzimu, no ne?“

Když se Josefinina služka vrátila, poslala ji slečna na poštu rozměnit bankovky. Potom si odpočítala patnáct stovek a zasunula je do taštičky.

Ještě jeden pohled do zrcadla v předsíni. Kostým jí padl bezvadně a slečna s důvěrou vykročila do chladného dne. Domnívala se, že Horvatovy dcery doposud bydlí u Holků v Poštovské ulici, a šla se postavit před jejich dům.

Uběhla hodina a Josefina Bergmannová se již nemohla dočkat. Zprvu se odvažovala jen k výkladní skříni pasíře, ale čím víc se blížilo poledne, tím odhodlaněji přistupovala k známému vchodu.

„Což kdybych se zeptala domovníka? Což kdybych mu dala korunku, aby mi doběhl nahoru? Namoutě, tohle je rada, no, pro kočku! Holky jsou ve škole a starej nebude čučet za stolem. Spíš se přištrachá na poledne. To se taky nejlepší pozná, má-li peníze. Vobědval vždycky u Hvězdy. Čtyry chody. Krvavý maso. Člověk by to nevzal ani do huby. Pečeně má chroupat. Náš tatínek ji rád. Chudák stará, je mu už taky šedesát pryč. Pak bude někdo vykládat, že tento, staří páni . . . dával domovníkovej m holcám mý vlastní punčochy.“

V pasířově skříni stál krucifix a dvě tepané misky. Vprostřed pak na vyvýšeném místě pohár z broušeného skla.

V pozadí temného krámu se hýbala temná postava, a když slečna Josefina přešla potřetí mimo výklad, stála již u okna.

„Snad si nemyslí, že tady chodím kvůli němu. Bude to nejspíš žid nebo Talián. Ti mají taková divná řemesla. Kdopak si dneska vzpomene na pasířství? Ten Talián, co bydlil na Radlické, prodával figurky. Dante Alighieri, jednou jako pěst, jednou jako holub. Ve všech velikostech. Hrome, ještě si ten židák bude myslet, že jsem lehká. Sbohem, mladý pane, jde se nahoru! Co se mi může stát? Promluví si s tím zázrakem, s tou vévodkyní *Račte se posadit*. Bejvala vždycky jako máslo. No ne? Řeknu jí, že bych tento, kvůli hodinám s panem Horvatem. Kdyby laskavě věděla, kde se vynachází.“

Po chvíli proklouzla Josefina tiše mezi dveřmi a vystoupila do druhého poschodí. Z Holkova bytu bylo slyšení klavír.

„Rány boží, holka, kdo tohle hraje! Namouduši, profesor je hadr!“

Slečna stála okamžik s prstem na elektrickém zvonku a čekala, až hudba dozní. Potom stiskla knoflík. Ozval se pronikavý hlas a kroky z předsíně. Blížil se Maximilian. Odemkl, vysunul svou zamračenou hlavu a nebyl ochoten odpovídat.

„Báječné,“ pravila Josefina, „člověče, kam na takovou muziku chodíte? Ježíš Maria, vždyť vy byste musil rozházet konzervatoř!“

Maximilian něco zabručel.

„Pusťte mě, miláčku, dovnitř! Chovejte se, jak se patří! Chtěla bych promluvit pár slov s milostpaní. Musím se jí zeptat, kde je pan Horvat, víte!“

„Je zrovna v Praze,“ odpověděl Holk.

„To jsem si myslila,“ řekla Josefina. „Kde? Bydlí někde v hotelu?“

„V Karmelitské, na Poště.“

„Výborně,“ řekla Josefina, „a co milostpaní?“

„Odešla. Naši odešli,“ řekl Maximilian. „Mám něco vyřídit?“

„A nechme toho,“ řekla Josefina, „ukážte mi, co jste hrál!“

Stáli v předsíni a Holk měl ruku na klice.

„Nu tak, bude to, maličký?“ pravila Josefina a stáhnuvši si rukavičku vjela mu prsty do vlasů. Holk ustoupil do pokoje a Josefina ho následovala.

„Snad vás nevykradli!“ řekla Josefina, rozhlížejíc se po světnici, „nebo jste na tom tak bledě?“

Maximilian vrhl na učitelku jeden ze svých vražedných pohledů.

„Nechtěla byste přestat s těmi otázkami?“ pravil drtě si bradu mezi palcem a ukazovákem.

„Lidi zlatý, jen nedělejte se vším takovou zbytečnou parádou!“ řekla Josefina.

„Já vám nerozumím,“ řekl Holk.

„To asi ne!“ řekla Josefina. „Jak figura ukazuje: ne!“ Maximilian se odmlčel a Josefina si opřela loket o klavír.

„A kde jsou ty Horvatovy holky?“ zeptala se po chvílce ticha.

„Doma,“ řekl, „nechodí do školy.“

„K zbláznění,“ řekla Josefina a vynutila si na Maximilianovi dva příběhy. Příběh o Alžbětě a o Robině. (Při svém vypravování potlačil Maximilian vše, co se stalo v novoroční noci, a sřezil se vyslovit jméno Borzobohatého.)

„Rány boží, teď tomu rozumím,“ pravila Josefina.

„Nemají peníze!“

„Kdo?“ zeptal se Maximilian. „My?“

„Mluvím teď o Horvatovi,“ pravila Josefina, „uhaduj to, a víte proč? Protože je náramnej vytahovák. Jak ho znám, nemohl by se dívat na tuhle spoušť. Vždyť vy jste, lidičky, prodali už poslední peřinu. Povídám, kam jste dali stolec s tím zlatým kováním? Prodali? Co? Kolik? Třicet zlatejch! Tě péro, třicet zlatejch! A bratru stál za dvě stovky!“

Josefina sevřela v pěsti taštičku s patnácti stovkami. „Má dáti? Co? Má se rozhybat? Ten pitoma by asi vyletěl jako janek. Má to napsáno na těch rovných uších, chudinka. Bůhví z jakého těsta je upekli, tyhle půlpány. Hotová křehotinka. Matinka z rodu knížecího, tatíček průmyslník. Bí-

da s nouzí, mít náš táta vzdělání toho starýho slaďasa! Nebo já, kdybych to dovedla zmáčknot jako ten kluk; vždyť hraje jako archanděl Gabriel! Člověku to bere zrovna za žebra. Já říkám, lidi jsou strašný blbouni! A já s ni-
ma. Vždyť přece nemůže nikdo žádat, abych jim zničehonic dala patnáct stovek! Pane, poslední mý peníze, pane! Štěstí a zdraví, lidičky, já vám už asi nepomůžu. A tomu svému lordřasovi taky ne. Těch pár papírků ho už nevytrhne, ale tadyhle ten kluk, jestli chodí vůbec za holkama, a kdyby chtěl. Můžeme to zkusit. Malou, krátkou, pěknou lástičkou na první pohled.“

Za podobných úvah dotkla se Josefina Maximilianovy ruky, a když ji neoddálil, sklonila hlavu tak, aby se konečky jejích vlasů dotýkaly tváře hudebníkovy. Maximilian stál jako beran. Omámen pižmem cítil hrot ženského řadra v blízkosti svého srdce a v tom stavu zmateném, ví bůh, nemohl poznat, políbil-li sám dříve Josefínu, nebo zda Josefina políbila dříve jeho.

Když se loučili, napsala mu učitelka svou adresu na útržek papíru.

Josefina odešla asi v jednu hodinu a za chvíli potom se vrátil starý Holk s Eliškou. Měli v rukou plno balíčků. Paní Holková vešla v plášti rovnou do kuchyně a kladla je na stůl.

Šunka, veroneský salám, krabice sardinek. Nádherná podívaná.

Manželé Holkovi přicházeli právě z Edvardova hotelu. Ještě před chvílí byl František u starého podivína a prosil ho o nějakou pomoc.

Eliška čekala zatím dole v restauraci a pila kávu. S prsty na ploškách tlačené sklenice, vzpřímená, usmívající se čtla nápisy na tabulkách: Minerální voda. Hostimil. A jméno továrny, která dodává popelníky do veřejných místností.

Byla bez zájmu, její duch se kalil. Nestarala se ani o Holka, ani o Edvarda. Byla ponořena v jakési významné ticho, v jakousi zámlku příhod, které pochodují neměnicí místa. Chvillemi se jí zdálo, že nit těch příhod se začíná odvíjet.

Spatřovala starého císaře s dítětem, které má vlasy nakroucené na papírkách, potom dvorní kočár a v blízkosti postavu tak příliš podobnou svému nejstaršímu chlapci, že chtěla vykřiknout: Maximiliane!

Zdálo se jí, že kdesi uvnitř její hlavy vězí zapomenutá myšlenka, jakýsi klíč, jakési řešení, které uniká, které se ztrácí v tom tichu, v tom čekání, v tom trnoucím čase, kdy číšník se opírá špičkou střevice o podlahu nemoha učiniti krok.

Zatím Holk rozmlouvající s Edvardem dokončil svou prosbu. „Už jsme o tom mluvili,“ řekl Edvard, „nenavštívil vás můj synovec?“

„Ano,“ řekl Holk, „viděl jsem ho.“

„Nezmiňoval se o ničem?“ řekl opět Edvard.

„Slíbil, že mi pošle do týdne tři tisíce,“ řekl Holk.

Edvard se hryzl do rtů a dal se cestou, kterou tisíckrát prošel za dob své samoty. Potom vyňal peněženku a vyplatil Holkovi tisíc korun.

Když se týž den usadil s Vojtěchem Horvatem ve vlaku, otázal se starý inženýr synovce, jak ten chudšas Holk přijal jeho půjčku.

„Ach,“ odpověděl Horvat, „byl velmi rád, ale věc se především týká mě, musím ti všecko vrátit.“

„Nic jsem ti nepůjčil,“ pravil Edvard.

„Ovšem, nikoliv přímo, ale Holk říkal vlastně mně . . .

Považuji to za osobní půjčku,“ pravil Horvat a obrátil řeč na Hilaria.

Edvard se již nevyptával.

Koncem května měl Horvat platit jakousi větší částku a požádal o ni ve své tísní Edvarda. Starý inženýr jej bez rozpaků odmítl. Nevěřil mu, nechtěl mít podíl na jeho lehkomyšlnosti.

„Zavolej ženu,“ řekl, „a ukaž nám účty. Jsem ochoten jednat o penězích jen před ní.“

Vojtěch měl řadu námitek a inženýr ztrativ trpělivost připomenul mu zpronevěru tří tisíc, které byly určeny pro Holka.

„Dal jsem mu je!“ pravil bledý a třesoucí se Vojtěch.

„Kdy?“

„Za pár dní. Za dva týdny.“

„Opravdu?“ řekl Edvard krče rameny.

Hospodář vyběhl ze světnice a po chvíli se vrátil s Holkovým dopisem.

„Můžeš si to přečíst. Tady je potvrzení!“ pravil vmetnuv dopis na Edvardův stůl.

„Chtěl bych se vsadit,“ řekl Edvard, „že jsou to jiné peníze, chtěl bych se vsadit, že jsi je utrhl z hospodářství. A prvé jsi vydal! Rozházel jsi je s holkama!“

Vojtěch byl zasažen v nejhlubší vrstvě své duše; ale bránil se, lhal, útočil, vyčítal.

„Mlč!“ řekl Edvard.

Snažil se mluvit klidně, ale hlas se mu chvěl a stařecké prsty škubaly kapesník.

„Neměl jsem ani tušení o tom, jak hospodaříš. Slíbil jsem ti peníze, ale bylo by to bláznovství, kdybych ti je vyplatil. Radil jsem se s advokátem. Slyšíš? Koupím Jankov ve veřejné dražbě. — Neboj se! Pro sebe ne. Pro Anežku! Pro tvýho kluka!“

Vojtěch Horvat odešel od strýce prásknuv dveřmi. Seběhl na dvorek a spatřiv Křišťův vůz zaklel. Teď nemohl poslouchat hovory o počasí. Chtěl býti sám. Poslal si čeledína pro klobouk a potom ostrým krokem vyrazil podle Louky.

Šel pohaněn ostnem hanby a hněvu, srážel paty tluka se do kotníků a hlavou mu táhlo bůhvíco. Ušel notný kus cesty, než se mu podařilo postihnout jednu ze svých myšlenek. Platila zmaru a válce. Platila děsivé naději v příročí, které provází vojny.

Horvat zvolnil krok, setřel si z čela krůpěje potu a snažil se uvažovati rozumně. Jeho mysl se vracela k Edvardovi. Slyšel, jak kašle do kapesníku, jak mluví a jak pod jeho nohou praská uvolněné prkno.

Po několika krocích si Horvat znenadání vzpomněl na Křištu, na jeho samolibou tvář, na auto, které zahlédl před

domem, na setkání ve Vídni, na jeho první návštěvu, na Alžbětino hoře a na její zdráhavý souhlas se sňatkem. Pohlédl na hodinky a za pocitu vzrůstající hanby poznával, že není vyhnutí, že mu nezbývá, než aby šel za tímto člověkem a prosil o půjčku či aspoň o ručení.

Zatím Křišta rozmlouval se svou nevěstou.

Po nadšeném uvítání (paní Horvátová přeháněla poněkud svou zdvořilost) vešel za Alžbětou do světnice s klavírem. V koutku seděla Robina a listovala v notách. Podnikatel se rozhlédl a spatřiv nejmladší sestru byl trochu dotčen. Nevídal ji rád. Chovala se k němu nepřívětivě a Křišta soudil, že je nezměrně pyšná a neřestná.

„Tváří se jako nevinátka, pane! Cožpak jsme neslyšeli o těch jejích pletkách s Felixem a bůhví s kým? Není dost té ostudy, kterou koneckonců všichni odnášíme?“

Od příhody, za níž byla Robina přistižena se svým milencem, vystřídal se v Křištově mysli několik stavů.

Zprvu byl uražen a zklamán špatnou výchovou Horvátových dcer.

Potom (rozhodnuv se, že zůstane) oceňoval svou věrnost a vžil se do úlohy vysvoboditele. Robinino trápení naplňovalo jej uspokojením. Cítil, že sám sedí pevně v sedle. Anežka zahrnovala jej pozornostmi málem pokornými a oddaná Alžběta se k němu blížila vyčkávajíc, až skončí důležitý hovor s Edvardem. Času dost. Křišta nespíchal. Oháněl se číslicemi *neslýchanými*, mluvil o projektech, o podnikání a především o sobě. Zněl ctností a uspokojením jako zbrojnoš zvonící dvěma meči.

Pohřichu netrvala tato pohoda dlouho. Robina sestoupila z podkroví a zdálo se, že je ochotna se hájit. Šlo jí na osmnáctý rok a krása dokončovala na její tváři své dílo. Robina zvažněla, byla teď přísnější a méně ochotná k smíchu.

„Robina skládá hudbu,“ řekl Křišta protahuje svůj úsměv v jakýsi ironický zoban.

„Svatební pochod!“ odpověděla Robina.

„Pro koho?“ řekl Křišta za stejné hry.

„Samozřejmě že vám jej nabídnu,“ řekla Robina.

„Mám rád staré valčíky,“ řekl Křišta a přešed k Robině opřel se lokty o klavír.

Alžběta teskně a vyčítavě pohlédla na sestru a na ženicha.

Přála si ho milovati, věřila, že je to jeden z nejlepších lidí, ale myslíc na něho nemohla se zhostit jakéhosi pocitu cizoty a tísně. Bála se, že se rozhněvá, že odejde, že se poznovu bude mluvit o *kouscích* Horvatových dcer, a současně si toho přála.

„Mám rád starou hudbu. Starou poctivou hudbu,“ opakoval Křišta.

„Nejste z nejmladších,“ odpověděla Robina vstávajíc k odchodu.

Křišta jí zadržel ruku.

„Co chcete?“ otázala se Robina sdílíc hněv, který ho uchvacoval.

„Promiňte, vy máte o mně mínění . . .“ řekl Křišta, „jakési nepřiznivé mínění . . .“

„Na tom nesejde,“ odpověděla dívajíc se na obrubu jeho skřípce.

„Dejte pokoj! Přestaňte!“ řekla Alžběta a pokusila se o úsměv.

„Ne, opravdu, nemohu souhlasit.“

„Výborně!“ pravila Robina.

„Křišta schýlen nad nástrojem poslouchal chvíličku, jak kdosi přechází chodbou, a potom zpola uklidněn se zeptal:

„Co jste chtěla říci?“

„Alžběta,“ pravila nejmladší sestra, „svolila k té vaší svatbě jen proto, že byla nešťastná. Jen kvůli mamince. A taky pro tu věc, kterou jsem vyvedla. Bojí se vám to říci, ale já to vím!“

Křišta se vzpřimil a přejel si dlaní čelo.

„Je to pravda?“ řekl stísněným hlasem.

Alžběta chtěla odpovědět, ale potřeba obětování se, pocit zlomeného srdce (ó, Václave!) a pocit hrdinnosti, sehnaný kdesi na smetišti románů, pocit vyčtený, a přece dosti silný, aby tak dlouho vládl, zůstavil ji teď na holičkách. Mlčela, dala se do pláče a objímala svou sestru.

„Alžběto,“ řekl Křišta, „mám odejít?“

„Do kláštera,“ pravila Robina.

„Odpusťte, chtěl jsem mluvit se slečnou . . .“ řekl Křišta.

„Vážně,“ řekla Robina, „nedostanete z ní ani slovo.“
Podnikatel si otřel skřípec a obrátil se.

„Alžběto,“ pravil vkládaje do hlasu všechnu svou důstojnost.

Odpověděl mu táhlý vzlyk.

„Nuže?“

Křišta přešel ke dveřím a zprudka otevřel. Výkřik? Zavolání? Nic! Alžběta ho nezadržela. Prošel druhým pokojem, vpadl do předsíně a zmocniv se nepromokavého pláště vyhledal paní Horvatovou.

Stála na svém místě, v kuchyni, blízko žhavé plotny. Měla v ruce lžici a zvolna ji odkládala.

„Kuře se salátem,“ pravila, „za chvíli můžeme obědvat. Snad byste nepospíchal!“

Křišta se shýbl a potom se vzpřímil. Plášť přehozený přes loket splýval až k zemi. Držel nešetrně klobouk a pravá ruka vyjadřujíc mdlobné rozechvění visela mu podle proužků na kalhotách.

„Mám dojem . . .“ řekl, „ne! Promiňte, že jsem obtěžoval . . . lituji . . .“

„Copak?“ otázala se paní Horvatová utírajíc si s úsměvem ruce.

„Nepochopitelné jednání!“ řekl. „Slečna Alžběta se měla rozmyslit . . . když jsem se ptal . . . vážně . . . ne šprýmy a to ostatní!“

„Rány Kristovy! já vám nerozumím . . .“ řekla paní Horvatová a strach a trnutí jí stoupalo do tváře.

Podnikatel se za jejího zmatku vzpamatoval a řekl:

„Snad vám to dovedou vysvětlit vaše dcery.“

Potom trochu divadelně pozdravil, překročil práh a bral se chodbou, kde pod valením klenby skákala ozvěna jeho podpatků.

Za chvilku ujížděje jako ďas bartinskou silnicí zahlédl Horvata.

„Výborně, přichází právě včas. Mám krásnou příležitost zmínit se o té sakramentské směnce,“ řekl si statkář a stannul, aby si připravil lehký obrat a vážnou větu. Usmíval se, kynul rukou, vykřikl. Ale jezdec se tvářil, že nevidí.

„Chlap drzá! Či je snad slepý?“ myslil si Horvat a nasa-div si zlostně klobouk spěchal domů.

Sotva vkročil na dvůr, zaslechl pobouřený hlas Františka Kúrky. Hlídačův syn přišel asi před hodinou za starým Damianem a proseděl celý ten čas v nohách jeho postele. Čekal, až stařec procitne z bezvědomí. Čekal marně. Damian měl hlavu zabořenu do polštáře, z něhož povylézalo slepičí peří, byl přikryt kožichem, lapal po vzduchu a nikoho nepoznal. Čeledínové procházeli stáji, zrní se sypalo do žlabů, voda čvachtala a koňské chroupání se mísilo s jeho hlasitými výdechy.

„Umírá ve stáji,“ myslil si František, „umírá jako žebrák. Sedmdesát let dřel za krajíc, jen za to žrádlo a za ždi-bec tabáku.“

Stařecká čelist se zachvívala stenáním.

„Proč pláče? Co ho bolí?“ myslil si František a zřel na škubající se tepny, na záhyby želví kůže zjizvené a řasnaté, na slepé oko a na ruku, jež naposledy napodobovala sevřené násady koňského biče.

„Chudák táta! Žil jako poslední z posledních a všechno, co si vysloužil, to rozdal!“

Za toho myšlení si František vzpomněl, že on sám pracoval v jankovském dvoře, že musil odejít, že se rozcházeli s hospodářem ve zlém, že mu Edvard div nepřerazil prsty na nohou, když ho tehdá nachytali v bažantnici, a že ho ten chrapoun Kubíček udal.

Při třetím stání dostal František Kúrka pro veřejné násilí čtyřadvacet hodin. Byl trestán! A ti pánové, ti páni z Jankova, si snad ještě myslí, že jim má být vděčen za službičku, kterou mu prokázali?“

„No pravda,“ vzpomínal si František, „řekli, že nejsem ten chlap, kterej se jim vytrhl a do kterýho prali jako do žo-ku. Ale proč to řekli? Jen proto, že jim bylo hanba přiznat

se, jak člověka zmlátili. Jen proto drželi před soudem tu svou nectnou držku.“

„František! Damianův syn! Jakpak by ne! Nevídáno o jednu slepici!“ povídá Horvat. „Vždyť tvůj táta je jako náš,“ povídá, „vždyť mu musíme být vděčný!“ povídá Horvat. — „Hrom do toho! tady máš ten vděk! tady máš tu odplatu! Když jsem tě přemlouval, aby ses odsud hnul, když jsem tě prosil, chudáku stará, nikdá jsi nechtěl ani slyšet. Tak, tady máš tu panskou lásku. Teď ležíš jako pes.“

„Už je všechno marný,“ poznamenal jeden z čeledínů, „už je pozdě!“

„Já ho tady nenechám!“ řekl František vstávaje z Damianovy palandy.

„A co chceš udělat?“ otázal se Štěpán. „Chceš ho dát do nemocnice? Vždyť je na umření!“

„Vezmu si ho domů. Půjč mi vůz!“

„No, člověče, to bys přece musel promluvit s naším pánem,“ řekl Štěpán.

„Snad si takovou věc zaslouhuje, snad si na to za těch sedmdesát let vydělal . . .“ začal František, ale tu ho napadlo, že má plný dům dětí a nájemníků, že mu vznikne vydání s pohřbem, že je sám žebrák a že, při vši lásce, nemůže udělat nic více než urazit Horvata. Cítil prokletí své bídy, bezmocnost i lež, která se mísila s jeho slovy, a pokoreň a dvojnásob rozhněván dal se do křiku.

Vyhrnuli se před stáj a Horvat stejně popuzený jako František je poslouchal.

Švihal se proutkem do nohavic a bývalý čeledín na jankovském dvoře se blížil k místu, kde stál.

„Co si přejete?“ řekl Horvat.

„Na vás,“ řekl František, „neplatí než ostuda, vy, vy . . .“

Horvat odhodil prut a zasunul ruce do kapes.

„Zloději! bankrotáři!“ vykřikl František. „Celej život jsi ho neměl u pokladny, celej život jsi ho neměl pojištěnýho. Neplatils mu ani krejcar, ty psino rakušácká!“

Horvat položil Kůrkovi ruku na prsa a mačkal v hrsti

uzel jeho kazajky. Knoflík ho tlačil do dlaně a praskající, vetchá látka povolovala. Roztrhla se. Horvat pochopil, že Kůrkou cloumá, a otevřel pěst.

„Jděte pryč!“ řekl zahanben. „Táhněte! Nemáme spolu co mluvit.“

Kůrka rozhodil rukama a vydychl. Jeho překvapená a ubohá tvář vzplanula novým vztekem. Měl právě tolik hrdosti jako Horvat.

„Můžeš si přečíst v Prácheňském hlase, co si vo tobě lidé myslí, můžeš si to za tejden přečíst!“ křičel František Kůrka.

Ale Horvat již odcházel.

Byla neděle a táhlo k poledni. Paní Anežka sklíčena odchodem podnikatelovým a poděšena křikem na dvoře vyběhla vsříc svému manželvi. Horvat k ní rychle přistoupil a uchopiv ji za ruku políbil ji. Paní Anežka upadla do rozpaků a jala se vypravovat o Křištovi.

„Jankov,“ řekl Vojtěch Horvat, když skončila, „přijde do dražby.“

„Myslila jsem si to,“ pravila paní Anežka a bez výčitek a bez pláče šla za svým mužem.

Zatím František Kůrka běžel do Bartinky a rovnou k učíteli Oršákovi. Rodina seděla právě u oběda. Dojídali polévku a paní opásána čistou zástěrou krájela maso.

„Pojďte dál!“ řekl Oršák, ale František se držel u dveří.

„Ne, proč? Mohu počkat,“ řekl. „To nepospíchá.“

Vyběhl do Jankova jen tak ve všedních šatech, měl uválenou bílou čepici a nemyté ruce; byl v rozpacích a věc, o kterou chtěl Oršáka požádat, zdála se mu teď nesnadná.

„Tak co s vámi je? Co jste mi přinesl?“ otázal se Oršák a odloživ lžici vstal od stolu.

„Nechcete si s námi sednout? Krapet polívky?“ pravila paní Oršáková, přesvědčena, že Kůrka odmítne.

„Ne, děkuju, to by bylo pěkný,“ řekl dělník, „doma na mě beztoho už čekají. Já jen tak, na chvíličku, jen pár slov.“

„Tak pojďte,“ řekl Oršák a odvedl dělníka do světnice,

kde visela na zdi ptačí klec. Jasně, zvonivé hrdélko jednoho z ptáků se chvělo k větší cti a chvále neděle křiklavou písni. Oršák zapískal.

„To je chasa, to jsou zpěváci,“ řekl a otřel si ústa.

„Zhubeněl od té doby, co nechlastá,“ myslil si Kůrka, „a ztratil, se mi zdá, zub. Kterej? Přední vlevo.“

„Tak co si řekneme? Co máte na srdci?“ zeptal se Oršák přejížděje prsty svou vestu.

„Jdu od strany, jako kvůli novinám. Byl bych rád, kdybyste mi napsal takovej článek, vo těch poměrech . . .“

„U Křišty se něco semlelo, ne?“ řekl učitel.

„To taky,“ řekl Kůrka, „ale chtěl jsem — tuhle — o svém otci, sloužil od narození ve dvoře . . .“

„Umřel?“

„No, je na smrt.“

„A co mám psát?“ otázal se Oršák.

„Tak, jakej je osud takovýho starýho dělníka. Nedostával ani plat a nic . . .“

„Chcete, abych zatopil Horvatovi, co?“ řekl Oršák. „A příteli, do toho se mi nechce, neříkám, že máte nepravdu, možná že ho odřel, ale, víte, Horvat není nejhorší. Ne, nemohu to udělat . . .“

Kůrka převracel v černých rukou čepici.

„Tak vida!“ myslil si, „taky jeden takovej pán! Rozdělil by s tebou srdce, když je mu zle. Když ho chytí psinka, je náramně radikální, a sotva se postaví trochu na nohy, sbohem! Už vo ničem neví, už je tento: na druhý straně.“

„To mi musíte odpustit . . .“ řekl Oršák.

Chtěl ještě něco dodat o socialismu, ale nechal toho a mávnuv rukou přešel k ptačí kleci.

„No,“ pokračoval po chvilce mlčení, „člověk má všelijaký účty, co myslíte, že by tak napsal Horvat o mně?“

„Jaká pomoc; nenapišete, nenapišete! Vždyť je taky dobře. Máme tady ještě důvěrníka. A kdybych s tím měl jít až na poslance, kdybych s tím měl jít až na samýho Kršku, nenechám tuhle věc jen tak!“ řekl František roztrpčen, že má nepravdu i pravdu zároveň, že je bez zastání a že je mu

souzeno, aby skrýval všechny ušlechtilé stránky své povahy.

Po příhodě s Křištou a po nezdarech, které stihly Horvata, nedálo se v jankovském statku téměř nic. Rozvláčná hodina stihala hodinu a lidé konali své práce snad jenom proto, aby rozdělovali čas na počítadle čekání.

Robina byla připravena, že dojde k výstupům. Byla odhodlána bránit svou sestru před ostatními, Horvata před Horvatem a matku před matkou. Zdálo se jí, že teď, když byla překročila určitou hranici, když přestala býti malou dívenkou, nemůže klopat zrak a chodit jako ve snách. Protivilo se jí, že Alžběta pláče, že se snaží být neviditelnou a že se zdržuje řeči. Byl jí milejší křik a hádky než toto zahloubání se do neštěstí. Cítila, že nelze mlčet.

„Musíš se rozhodnout,“ pravila kteréhosi dne k Alžbětě, „musíš se vrátit a složit zkoušky!“

„Teď?“ pravila Alžběta. „Teď, když jsem nesáhla po pět měsíců na knihu?“

„Možná že propadneš, možná že tě vyženou,“ řekla Robina, „ale musíš se o to pokusit!“

„Moc krásné, náramně krásné!“ pravila Alžběta.

„Mám si dělat ostudu? Jak to, prosím tě, myslíš?“

„Mohla by ses stydět!“ řekla Robina.

Nejstarší dcera měla v ruce utěrku, roztrpávala ji, a jak trhla rukou, spadl jí do čela pramének vlasů.

„Blbá paráda!“

„Prosím tě, hled si svého!“ řekla Alžběta. „Jinej by na tvým místě nevytáhl paty, rozumíš? Jinej by na tvým místě neotevřel zobák! Proč si neporadíš sama? Proč se nepřihlásíš třeba k rigorosu, ty chytrá? Proč sis zasedla zrovna na mne?“

Edvard scházel ze svého podstřeší a slyše rozladěný hlas, přidal do kroku.

„No, vždyť je dobře!“ křičela Robina, „můžeš fňukat, jak se ti líbí, můžeš se vrátit k té své ježibabě. Jdi za ním! Chudáček malá, potřebuje něžnou ženušku. Řekni mu, že

si ho vezmeš, řekni mu: Titititi, drahoušku, někdo ti pověsil na nos, že jsi eanej? Ale kdepak! Něněněněněně!“

„Přestaň, ty blázne bláznivá!“ pravila paní Horvatová přiběhnuvši z kuchyně.

Edvard vsunul hlavu do dveří a zeptal se:

„Není to nic důvěrného, doufám!“

„Ne,“ řekla Robina, „stará láska. Pevná, kovaná, veřejná!“

„Mluvíte o tom starém halamovi?“ zeptal se Edvard.

„O té staré, nafoukané, hloupé kvočně,“ řekla Robina.

„Rozumím!“

„Vzkažte pro něho! Alžběta má záchvat něžnosti.“

„No ne, dítě, měj přece rozum, mlč! Aspoň před tatínkem! Slyšíš? Tatínek je tady!“ pravila paní Anežka a udeřila Robinu zlehka přes ruku.

„Prosím vás, co je to za křik?“ řekl Horvat vcházeje.

„Rodinná porada. Soud Paridův. Soud nad Paridem, nad tím starým, zapeklitým krňousem. Ať ho trefí šlak!“

„Koho?“

„Křištu!“

Paní Anežka si položila dlaň na bradu a jala se poplákávat. Její srdce se zalévalo lítostí, palčivým žalem, steskem a bázní. Její plačící ústa se jala mluvit:

„Co jsme se nastarali, můj bože, ty práce, těch starostí a co z nás teď bude? Nic! Dočista nic! Jiný ženský se daří všechno, nač se podívá. Jiný holky mají ve vašich letech místo, a co u nás? Ještě že se ten nejstarší kluk drží, ještě že z něho může mít člověk radost, ale děvčata? Vždyť člověk nemůže jít ani mezi lidi! Ty si myslíš, dítě nešťastný, že se na ten tvůj kousek snad zapomnělo? Ty si myslíš, že vo tom nikdo nemluví? No, já bych si to ani nepřála slyšet! A na tom není ještě dost, ještě ti to nestačí? Ty, já nevím, jak ti mám říct, ty huso jedna, proč nenecháš Alžbětu na pokoji? O tu nemusíš mít strach, ta měla vždycky vysvědčení výborný, ta je dobře zapsána, a když se ukáže v tý své škole, to by bylo pěkný, aby ji nevzali! Vždyť přece nic nevyvedla! Že měla před svatbou, že z ní sešlo? Kristepane,

kolikrát se to mezi lidma přihodí! To není žádná rána, rozumíš, za to se jí nemusíš posmívat. A ti profesoři to taky nahlídnou. Jakpak by ne? Každý to uzná! Když není hoto-
vá letos, jakýpak neštěstí, dyť je ještě mladá, ne? Jsou holky, které začínají vo dva roky později, jako ta Růža, co se dostala na učitelák. Dělalala třikrát přijímací zkoušku! No, a dnes je se vši slávou v druhým ročníku. Taková stará koza!“

„To je pravda,“ pravil Horvat, „báječně řečeno! Alžběta se vrátí do školy.“

„Holka, já tě nepoznávám!“ řekl Edvard.

Úzké, trochu smáčknuté nozdry paní Anežky se chvěly.

„No, dej pokoj!“ řekla odstrkujíc strýce, který se smál.

„Dobrá, ale co bude s tou nejmladší?“ řekl Edvard a rozkašlal se.

„Jak si kdo ustele, tak si lehne,“ pravila paní Anežka, „já jsem jí vždycky říkávala . . .“

„Ano, ale co teď? Co dál?“ řekl Horvat opíraje se loktem o knihovničku.

„To je u pánaboha!“

„A což klavír?“

„Klavír! To je nějaká budoucnost!“ řekla paní, „podívejte se, lidičky, na Maximiliana!“

„Ještě není všech dní konec,“ řekl Horvat, „Maximilian jednou ukáže, co umí!“

„Pánbůh dej! Ale klavír, to není žádná práce!“

„Nejdříve se musí sejít s tou rodinou,“ pravil Edvard. „Bože, dítě, kdopak má za tebe mluvit? Což nemáš jazyk?“

„Já vím!“ odpověděla nejmladší dcera. „Chtěla bych pozítří odjet.“

„Kam? No prosím! Tak si ji vezměte!“

„No, vždyť jsi četla to psaní! Na schůzku s Felixovou matkou.“

„Ne, ne! To by se přece musili ohlásit, přece by musili mluvit s otcem. Museli by přijet sem k nám. Kdo to jakživ slyšel! Schůzka v divadle . . . nebo co!“

„Ale já musím . . . já bych vás prosila. Nechte mě, já nechci . . . Já bych se nemohla . . . Já nechci!“ pravila Robina a zavěsivši se matce na šíji propukla v pláč.

„Máme to umluveno,“ řekl Edvard, „pojedu s ní a poohlédneme se přitom po nějakém vhodném zaměstnání. Holka umí jakžtakž francouzsky, snad se dá něco dělat.“

„Jak dlouho se tam zdržíš?“ zeptal se Horvat pohlédnuv poprvé na Edvarda.

„Dva dny, ani o hodinu déle.“

„No, toť se ví, Robina musí prosadit svou! toť se ví!“

Edvard si prohlížel vrásky na ruce. Zavřel pěst, otevřel dlaň a potom se obrátil na synovce.

„Víš,“ řekl, „my máme s Robinou takový plán . . . jakýsi společný podnik . . . jakousi vážnou věc. Robina se sejde s Borzobohatými a potom uvidíme.“

Jankovský statkář s pocitem divné hanby uhýbal před Edvardovým pohledem.

„Nerozumím tomu,“ pravil zvedaje k ústům kapesník (jako vždy, když byl v úzkých).

„Pojď,“ řekl Edvard a zasunul mu ruku pod paži, „pojď, máme spolu nějaké účtování. Pojď, promluvíme si o tom s Anežkou.“

V Praze šla Robina nejprve do porodnice za Martinou. Jankovská služka se blížila k hodině slehnutí. Tichá, vážná, usmívající se přivítala svou přítelkyni již na chodbě. Šly podle pokojů plných rodiček, podle lůžek, jež byly (z nedostatku místa) rozbity na prahu světnic a v zátočinách síní, podle lékařů s vlajíci pláští, podle dvojic holek, kterým těhotenství měnilo postavu a tvář, podle té řeky nadějí, podle té řeky trápení, jež koneckonců bude přece jen shledáno lehkým.

Na schodišti potkali mladou služku. Nesla kbelík a tyč ovázanou na konci hadrem.

„Návštěva, co?“ řekla k Martině, „někdo vod vás z doma, co?“

Martina se zastavila na nejvyšším stupni a vyměnila s ní

několik slov. Venkovská přítelkyně sestoupila zatím na odpočívadlo a obrátila se.

Martina měla na sobě nemocniční prádlo. Bělavá a šedivá jupka nepřepásaná splývala dolů kryjíc půl břicha, sukničky jí sahala do polou lýtek. Vlasy měla zdviženy, lokty nahé (tak jako kdysi, když hledala tajemství Alžbětino) a její nohy vězely v pantoflích. Zdálo se, že ústroj služek je šat mateřství.

Děvče s kbelcem přivřelo oko a zakývalo hlavou.

Robina poznávala, že mluví o ní, a zasmála se.

„Tak co stojíš?“ řekl jí jakýsi hlas. „Jdi k nim, promluv s nimi nějaké slovo, měj se k dílu!“

„A co? Co mám říkat?“ tázal se druhý hlas.

„Polož jí ruku na rameno, plácni ji. No tak, vypadáš jako hlupačka!“

„To je horko!“ řekla děvečka na vrcholku schodiště, „to je dnes horko, povídám!“

„No,“ pravila Robina, „strašný!“

Služka z jankovského statku našpulila rty poněkud odule v tom pokročilém měsíci jiného stavu a pohnula ramenem.

„Živote, sladkosti, tys naděje naše . . .“ řekla nějaká cizí babička vystupující po schodech.

„Počkej, mám tady nějaké jídlo,“ pravila Robina, „nechceš slečně nabídnout?“

Otevřela brašnu, kterou si Horvat brával do Prahy, a vylovila několik balíčků.

„To víš, za mnoho to nestojí. Nechceš?“

„Robino,“ řekla jankovská služka, „nemáš si dělat takovou škodu!“

„Robino! Proč mně tak říkají? Můj bože, vždyť nejsem žádné děťátko!“ myslila si slečna Horvatová a jejím duchem vanula lítost nad Martinou, lítost nad sebou, nad mladostí, nad neposkrvrněným věkem panen. Cítila, že pláče a že je pokorná. Slyšela, jak se zamykají dveře ve stěně světla. Tisíc vzpomínek jí proletělo hlavou. Viděla samu sebe a Martinu. Viděla se, jak stojí před Maximilianem, jak

běží v planoucí košili studu, jak křičí, jak bije hlavou o pelest postele. Viděla zmítající se bytost a dívku mírnou, která skrývá nesrozumitelné štěstí, která zapírá otce svého dítěte, která odpovídá na otázky jen zavrtěním hlavy a mlčením.

„Ach býti! Toužit, rozpřáhnout ramena, být tělem, bytostí! Být poutníkem!“

„Být poselkyní života,“ pravil druhý hlas.

Robina zvedla ruce a sáčky s cukrovinkami chřestily nad brašnou.

Otec a matka, hádky se sestrami, Jankov, setkání s milencem, stará trápení, hanba a radost splývaly v jedinou otázku, v jediný zmatek.

„Jsi? Nejsi? Jsou to tvé ruce? Shoduje se tvé jméno s jménem, které ti dali? Odpovídáš skutečně? Odpovídáš ve shodě se svým srdcem? Ve shodě s jasným, znějícím jménem lásky. Cítíš ji? Dotýkáš se té jistoty? Zahlédlas ji aspoň? Zahlédlas vážnost té rozsévačky života, té nesličné člověčiny s krvavým břichem, s rozestouplou pánví a s pohledem andělským? Neděsíš se těch zázraků plných hlenů a krve? Neděsíš se té strašné nádhery všednosti?“

„Je mi osmnáct let!“ odpovídal první hlas.

A jiný hlas řekl:

„Jsi stejného věku s Martinou.“

Když sešly do zahrady, ptala se slečna Horvatová své přítelkyně, či je dítě, které se má narodit. Martina ryla špičkou trepky v písku a odpověděla:

„Proč se ptáš? Proč mi nedáte všichni pokoj?“

Slečna probírala v mysli jména některých chasníků z Jankova a z Bartinky, ale u svého bratra, u Josefa, se nezastavila.

O čtvrté hodině běžela Robina na schůzku s Borzobohatými. Přišla pozdě. Byla velmi zdrženlivá a získala si přízeň Felixovy matky.

Večer Edvard pozval paní Borzobohatou a jejího syna do Jankova. Bylo umluveno, že odcestují za týden. Robina přijala věc bez nadšení a uvažovala o svých citech.

Uplynuly tři dny. Robina a Edvard měli být už dávno doma, ale nevraceli se a místo nich došel jen dopis. Starý inženýr psal, že ho v Praze zdržuje jakési politické jednání.

„Blázen stará!“ řekla znepokojená paní Anežka, „má schůzky s poslanci. Ve svém věku se ještě radí o politice! Není to k smíchu?“

„Mám strach,“ řekl Horvat, „aby se náš pan dvorní rada nezapletl do nějakých bláznivín. Byl vždycky trochu přepjatý.“

„No, do zítřka ještě počkáme,“ pravila paní Anežka, „a kdyby Robina nepřijela, snad bychom jí mohli telegrafovat.“

Na druhý den dostal Horvat nový dopis. Byl psán hroznatým, nesouvislým písmem. Byl od Elišky Holkové. Byl šílený.

„S tou chudinkou se něco děje,“ pravila paní Anežka. „Bůh ví, nemůžeme je nechat tak samy. Jeď se tam podívat. Jeď do Prahy a zítra večer se vrátíš s Robinou.“

Horvat četl poznovu Eliščin dopis a snažil se uhádnout jeho smysl. Psala o Maximilianovi a opět o následníku trůnu:

„Je opuštěn, ve vyhnanství a bez halěře. Zapřisahám vás, dejte mu, co potřebuje, vy nevděčníci!“

„Ne, to nemohla psát při zdravém rozumu,“ pravila Anežka.

„O Františkovi ani slovo,“ řekl Horvat a pohlédnuv na hodinky, poslal pro Štěpána, aby zapřahal.

Horvata tísnilo, že jeho bratranec čekal snad o hladu dva týdny na peníze, které mu zadržel. Styděl se s ním setkat, ale dopis a nepřítomnost Robinina jej nutily, aby se vydal na cestu.

Kvečeru byl Horvat v Praze. Když došel k Holkovu bytu, zazvonil a čekal u dveří. Uvnitř bylo slyšeti váhavý a těžký krok. Někdo přecházel síňkou.

Horvat zaklepal a tu mu odpověděl Holkův hlas.

„Jsi to ty, Maximiliane?“

„Ne, Vojtěch Horvat,“ odpověděl jankovský statkář, „otevři!“

„Kdo?“

„Horvat, což mě nepustíš dovnitř?“

„Nemohu otevřít, nemohu vzít do ruky klíč,“ řekl Hol-
kův hlas, „popálil jsem si ruce.“

„Co mám udělat?“ zeptal se Horvat.

„Počkej na Maximiliana . . .“

Horvatovi se zdálo, že cítí pach kouře a spálených ha-
drů. Zalomcoval zámek, přiložil ucho na dveře a vykřikl.
Odpovědělo mu zadrnčení židle a pád či smyk těla, které
se svezlo na zem.

Horvat běžel k domovníkovi a zmocnil se jeho klíčů.

„Co vás to napadá! Do cizího bytu, počkejte chvíli!“ křičel
starý dobrák a běžel s Horvatem do poschodí. Příštip-
kářova žena vyšla za nimi a s tváří obrácenou vzhůru stála
pod světlíkem.

„Co se tam stalo? Co? Ježíšmaria, nějaké neštěstí! Chu-
dáci lidi, to se to na ně hrne!“

Zatím domovník ztrácející trepky dorazil k Horvatovi. Za-
stavil se, vznesl dva prsty k svým nozdram a potom se dal
do křiku:

„Votevřít! Votevřít! To nebude nic jiného než voheň!“

„K zbláznění!“ zasyčel Horvat a cloumající klíčem kopl
do dveří.

Dole se zastavil první zvěděvec.

„Už jo!“ pravila domovnickova žena, „už si něco udělal!
Byli zvyklí na lepší živobytí a teď na ně trhne taková věc!“

„Co?“ pravila zvěděvá paní.

„Neměl práci a panička se z toho pomátla. Dnes ve dvě
ji odvezli do blázince. — ‚Ta,‘ povídal strážník, ‚je svému
okolí nebezpečná. Tu musíme odstranit, protože prej,‘ po-
vídal, ‚píše dopisy velkým pánům. Byli jsme na ni upozor-
něni,‘ povídal. Tady jsem s ním stála, s tím strážníkem.
Zrovna jako s vámi. Doktor šel rovnou nahoru. Takovej
tlustej.“

„A komu to, prosím vás, psala?“ řekla zvěděvá paní pře-
kládající deštník, aby měla volnou ruku a mohla si otevřít
ústa, „komu psala, pro Kristovy rány?“

„To se mne, milá zlatá, moc ptáte, komu? Nějakýmu hlaváči. Místodržiteli, nebo tak něco. Já jsem s ní vo tom nemluvila.“

Dole se otevřela domovní vrata a v pruhu světla se objevil pán v prostředních letech. Měl přes ruku přehozen nový oblek a šel odvádět dílo.

„Oho,“ řekl, „tady je nějaká schůze lidu. Tady se něco strhlo! Co, hádám dobře, paní správčová?“

„Moc dobře! Nechtěl byste mi říct, jaký bude zejtra počasí?“

„Já se divím, že ty lidi strkají do všeho nos!“

„Márinko,“ křičel příštípkař nakláněje se shůry, „dokoč pro strážníka, holka! Nemůžeme se dostat dovnitř. — Haló! a pošli někoho k zámečníkovi!“

Horvat klečel na jednom kolenu a snažil se vytlačit klíč z klíčové dírky. Konečně se mu to podařilo, konečně uslyšel jeho zazvonění a pád na podlahu.

„Vyhráno!“ řekl obrátiv se k domovníkovi, „dejte mi ten svůj svazek.“

„Márinko,“ křičel člověk, který kdysi zpovzdálí miloval Josefínu Bergmannovou, „už jsi poslala toho kluka pro zámečníka? Povídám, počkat! Márinko!“

Horvat zatím otevřel dveře a rozsvítil.

František Holk zpola zhroucen a zpola se pozvedající seděl pod měřičem plynu. Měl ruce zabalené v hadrech a břicho a hrud' obnaženu. Cáry šatů visely mu z ramen a v očích mu stály veliké slzy. Horvat s domovníkem jej odnášeli na lože a skupina milosrdných lidí, paní s deštníkem, paní s čelistí ubíhající vzad, krejčí, který šel odevzdávat oblek, úředník z městské účtárny a mladičká dáma, která byla od dvou měsíců těhotná, nahlíželi do jeho doupěte.

Horvat roztrhl zbytek prádla a zbavil zmučené tělo dotyků, které se zdály být hrozné. Zatím domovník prohlížel kuchyňskou plotnu, v níž doposud doutnal oheň. Na chladnoucích plátech stál prádelní hrnec a druhý zřejmě sražen se válel na zemi. Ve světnici bylo silně cítit pach spálené kůže a chudšas se domýšlel, jak se věc přihodila.

„Dostal záchvat. Upadl na plotnu,“ řekl si.

Ani jeden uhlíček neležel na podlaze a dvířka žároviště zůstala zavřená. Dobrák přístipkář skončiv své šetření usedl na stoličku a nevěda, co by měl udělati jiného a jak by dal najevo svou účast, zkoušel znovu a znovu petlici i její vrub.

Horvat jej požádal, aby došel pro lékaře.

„Hned,“ řekl, „hned!“ a odběhl, aby předal své poselství mladšímu a hbitějšímu člověku, než je sám.

„Viděl to někdo? Může si to někdo představit? Chtěl prát, zatopil v kamnech, chtěl, chudák stará, vyprat prádlo a dostal záchvat. Ježíšmaria! Musil padnout na žhavou plotnu. Má tam namočený samý ženský košile; vodvezli mu dnes ženu do blázince a snad jí chtěl dát ty věci trochu do pořádku.

„Je mi zima, strašná zima!“ řekl Holk a jal se stenati a nemohl zadržeti pláč. Génus bolesti a trápení otevřel dveře a kvílel s ním a rozprávěl s ním.

Horvat věděl již dosti a nevyptával se; teprve po chvíli řekl:

„Františku, kde jsou tví chlupci, kde je Maximilian a Otakar?“

„Ten mladší,“ řekl Holk, „zůstal s matkou.“

„A Maximilian?“

„Vzkázala mu ta učitelka, co chodila k tvým dětem, že pro něho má nějakou práci,“ řekl Holk. „Ale je to už zbytečný! Ve čtyři hodiny mu přišel telegram z Bělehradu, támhle leží.“

Horvat sáhl po blanketu a četl:

„ucitelske mesto v zajecaru prijedte co nejdříve krska.“

„Je to veliké štěstí!“ řekl Holk. „Veliké štěstí!“

Po chvílce přišel lékař, a dříve než nastala tma, ležel František Holk v nemocnici. Horvat postál okamžik před ozářenými okny té nemocnice a potom kráčel k ústavu chomyslných. Otakar přecházel bezradně po chodníku.

„Co bys zde dělal?“ pravil Horvat. „Pojď domů!“

Šli kousek sadem a potom minuvše kostel svatého Václa-

va blížili se k Podskalské třídě. Horvat skončil vypravování o novém neštěstí a sáhnuv do kapsy a vyloviv telegram podal jej synovci.

„Tady někde v té ulici bydlí učitelka Bergmannová. Maximilian je prý u ní. Jdi za ním, chlapče, a dej mu telegram.“

„A když tam nebude?“

„Ne, vím jistě, že tam je,“ řekl Horvat a rozloučiv se odjel na Malou Stranu za Edvardem.

V Karmelitské ulici vystoupil z vozu elektrické dráhy a šel zvolna k strýcovu hotelu. Svítilny ozařovaly trochu ulici a stín klusající za jeho postavou se pod jejich stojany stácel vpřed. Drobounce přšelo. Horvat si zvedl límec kabátu a zastavoval se; byl unaven.

„Kam jdu? Proč se nevrátím?“ řekl si. „Na co se chci Edvarda zeptat? A proč ještě hlídám Robinu? Jsem snad moudřejší, když jsem zestaral a zchudl?“ Horvat se zachvěl. Báł se bolesti, báł se šilenců, báł se těch nekonečných chvil za branami nemocnice. Báł se války, kterou volal. Chtěl býti živ. Třeba chud a stár chtěl se nořit v ten okeán těl, v ten uragán dechu, v ten ručej srdcí. Chtěl zůstat naživu, chtěl se vrátit, chtěl začít znovu a lépe.

Když stanul před hotelem, pozdravil po starém způsobu podomka a hledal po kapsách stříbrné peníze, které kdysi rozdával. Potom šel za Edvardem. Vpadnuv do jeho pokoje, zastihl tam Hilaria Křikavu, Robinu a muže s přísnou tváří. Přeslechl jeho jméno.

Sotva hosté odešli, jal se Horvat vykládat o Holkově neštěstí. Cítil, že je činí méně strašným, než bylo, a že je doposud pln naděje.

„Co je s vaším spiknutím?“ pravil vposled.

„Napřed věci rodinné,“ řekl Edvard, „za pár dní přijede do Jankova Borzobohatý se svou matkou.“

„Měl jsem strach, že jim Robina provedla nějakou nezdivořilost. To je tedy v pořádku?“

„Ano,“ řekl inženýr. „Dovolil bys, aby Robina odjela do Francie?“

„A Borzobohatý?“

„Ne, sama,“ řekl Edvard, „to souvisí se spiknutím.“

„Jste blázni! Jaképak spiknutí! To byl přece žert!“

„Ne. Robina má na svatbu dost času. Chce něco dělat, odjede tedy do Francie.“

„Nevím, co tomu řekne maminka, ale pokud jde o mne . . . snad bych koneckonců nic nenamítal,“ řekl Horvat.

„A kdyby byla válka?“

„Nesmysl! Kdyby byla válka, nepustil bych ji ani za cenu tvého přátelství, ani za Jankov, který chceš snad zachránit, ani za nic! Slyšíš, Edvarde? ani za nic!“

„Já vím,“ řekla Robina se vztyčenou hlavou, „že neřekneš ne!“

„Ó,“ vykřikl Horvat, „do posledního dechu to budu opakovat.“

„Ale kdybych musela jít . . .“

„Dříve budete sedět v base!“ řekl Horvat. „Edvarde, je ti přes osmdesát, a takové kousky!“

„Nu,“ řekl starý komunard, „ještě o tom budeme mluvit.“

Když přijížděli navečer k jankovskému dvoru, myslili všichni na tento nedokončený rozhovor. Odpočatá pole a kraj plný síly otáčel se podle boků vozu. Koně ržáli a v koruně zachvívajícího se stromu bylo slyšet pronikavý hvizd. Konečně stihli topoly, na něž přilétá čáp, běh se zmírnil a vjeli do dvora. Velkým obloukem vracel se vůz k vnějšímu schodišti a koňská kopyta a koňské podkovy a ráfy vozu zazněly na chodníčcích a slabé záření toho zvuku dolehlo do stáje, kde ležel Damian.

Smrt se skláněla k jeho ústům. Tichá, záhadná, podobná duši z obrázkových knih. Podobala se milostné přítelkyni, paní radosti, pánu života a lásky.

„Pojď,“ pravila, „ty starý služebníku, je čas! Zaprahej koně!“

Damian vstal a cítil, jak se ohlávka v jeho malátné ruce stává lehkou, a než se nadál, měl koně ustrojeny.

„Teď přijde rozloučení,“ pravila ta krásná postava.

„No vždyť,“ řekl Damian.

Starý pes vsunul mu hlavu pod dlaň, vousaté, něžné tlamy koní dechly mu do tváře. Stál v kruhu klisen, obklopovaly ho, hrabaly nohou a byl jim dopřán lidský hlas.

„Vy chásko, vy chasníci jedni!“ řekl Damian a ony odpovídaly tím hlasem.

Potom se k Damianovi přiblížil jeho syn.

„Tak mi to všechno obstarej,“ řekl stařeček, „polnosti a zvířata a celý to lidský štěstí!“

Řka to objal Františka a jeho náruč byla tak široká jako letící křídla.

„Věčné odpočinutí,“ pravila smrt.

„Věčný pád. Do středu bytosti, do středu světa, do středu lásky,“ pravila Damianova duše.

Ale ta dvě zjevení bylo zjevení jediné a oba ty hlasy splývaly. Nastával soumrak. Damian položil svou těžkou nohu na vozové váhy a váhy se nepohnuly. Usedl na kozlík, vzal do mrtvých rukou otěže a koně vyrazili k noční obloze plné ohňů.

Vůz stoupal a bude stoupati do konce času.

PRÓZY K ROMÁNU
RODINA HORVATOVA

I

Uprostřed dne ohraničeného oblakem a modří zní pokřik trubky.

Vzpomínáte si na chlapecký údiv, kdy, čelo na okenním skle, jste viděli pochod vojska, jež v hlubokém míru přechází podél zahrad?

Hle, trubač na bílém koni. Slyšte nástroj, z něhož srší hlas, zatímco jezdec zatajuje svůj úsměv a kuň běsnící v bocích se vzpíná!

Jde o nedávné časy z roku 1913 a příběh počíná o dvacáté 27. června ve vesnici Sloupu.

Je poledne a zvuk kornetu se sklání. Chlapci, které tato chvíle zastihla před vesnicí, doposud nepromluvili a líbeznaná úzkost je nutí obracet v hrsti penízek či psátí koncem prutu do písku. Jsou pouze na dosah své zbroji a trubač se příliš podobá cherubu! Odtud budou hry vroucnější, odtud bude zachován obraz bělouše a trubačova podoba bude odlita v kadlub paměti důvěřující méně zraku než okouzlení.

Vojáku je prominuto sprosté řemeslo a dělostřelecký oddíl za hlomozu a troubení, za zpěvu, v němž si stýská vysoký hlas, projíždí vesnicí.

Dupot, rachání nápravy a kol, řinčení a píseň, koně, vojsko, velikolepé pásmo, jehož škvírami prosvítá sloupský dvůr, z této dálky se podobá hudebnímu nástroji, jenž zmlkl, a praporu bez barev.

Je čas se vrátit domů, je čas jít, avšak dvorská stavení, nároží a špalek kovářův, to vše je zpruhováno odlesky a stínem vojska. Kdykoliv Jan bude přecházeti můstek, může oslovit trubače, jenž vdechuje veselý zvuk ve svůj nástroj a jehož úsměvu přibývá se zmenšující se tváří.

Nuže, otázal se chlapcův otec, když se dítě vrátilo, zdá se ti, že dělostřelci jsou lépe oděni než pěšáci? Jakže, ty sis nevšiml ani barvy spodků, ani chocholíku? Jak jsi roztržitý, dodal, když se mu dostalo vyhýbavé odpovědi. Ty se stydíš! Ty se stydíš, opakoval nacházeje zalíbení v ruměnci, jenž pokrýl synovu tvář.

Chtělo se mu zřejmě nových příhod, vyšel, avšak sloupový dvůr byl prázdný. Až na zápraží obytného domu bylo slyšeti přežvykující chlév, frkání koní a zvuky kopyta ze stájí. Dvorem přešel vozka, nesa navršené ošatky a opakoval statkářův úsměv. Sladké holubice slétaly z vrchu dolů, holubice, jež prosí o úsluhy, ovívajíce vás tleskotem letek.

Nebe příliš obsáhlé zrcadlilo statek jako jediný bod. Je moudré vystříhati se přílišných krás, obdivu a počínů, jež jako honba zabírají široký kraj, neboť v jediném místě je sever, k jediné značce ukazuje magnetická střelka a den směřuje k svému konci, zatímco okouzlený divák hledí větrovým stromů se zvrácenou hlavou.

Jsa vážnější než kterýkoliv z těch, jimž bylo dáno věčně toužiti po nových věcech a jimž byla propůjčena odvaha zkoušení všechny cesty tohoto toužení, jsa z těch, jimž dosažené věci nejsou než zkušeností, jsa básníkem, jemuž zůstala vzdálena tvorba a jenž má dosti ducha, aby obsáhl širé a nepostižitelné věci, Stefan nemohl dokončiti žádný ze svých záměrů. Jeho činy byly neúměrné, tak neúměrné, že platil za podivína. Povětří rozvlněné křídly holubů jakousi vzdálenou obdobou mu připomnělo vyzvánění zvonů a neurčitý slib, jež kdysi dal nájemci zahrad. Zakoušeje překvapení, bez lítosti vzpomněl si konečně, že mohl slib velmi snadno splnit, a že přece neučinil nic z toho, k čemu se zavázal.

Tu, vznášejíc všechnu rozpoutanost svého veselí, vběhla na dvůr dívka a za ní společnost, sledována služtičkou nesusoucí zahradní židle. Všichni byli oděni bíle a podomácku, jen Stefan se odlišoval městským oděvem.

Tatínku, vesnicí projíždí vojsko!

Viděli jsme, děl mladý muž nepřestáváje si pohrávati

dívčím kloboukem, kloboukem podobným košíčku, jenž poitalšřoval tehdejší jara, viděli jsme několik nováčků, kteří se stěží drží na koních. Ale Lucie je jiného názoru. Cožpak to není šaškovský způsob, hnáti koně tryskem do našeho vrchu? Koně, kteří ušli třicet kilometrů?

Ach, vy jste zaměnil svoji latinu za jezdeckví? řekl Stefan neodpovídaje.

Přes potěšení, jež statkář zakoušel, dívaje se na svoje dcery a sleduje projevy přátelství, která se rušila a opět obnovovala, Stefan mluvě s mladými lidmi zachoval si jakýsi posměch a teď jej vyjadřoval nezájmem a málo přiléhavou odpovědí.

Jejich žaly, jejich rozepře nepotrvají do večera, říkal si, nemohu předvídati, jaké hoře vzejde z nerozumu, a jsem účasten jejich radostí, jen pokud se smějí nerozmlouvajíce o nich. Ať zdraví přehlušuje vzlyk mladosti, jež nechci slyšeti. Kéž byste se spokojily, mluvíme-li s takovým obdivem o vašem věku, kéž byste se spokojily s touto krajinou a událostmi, neboť jak jsou daleká léta, kdy jsem vás jednu po druhé posílal do zahrady, abyste si neublížily? Jakže, nyní, aniž bych citelně zestárl, mám poslouchati stesky do světa, jež tak záhy shledáváte nuzáckým?

Ale táhlo k poledni a byl čas zasednouti k obědu, zasednouti za stůl podle pořadí, jež bylo určeno. Statkářovo místo a místo jeho strýce bývala v čelech, tři dcery, z nichž nejstarší nebylo více než dvacet let, seděly u dveří a naproti nim matka s dvěma syny. Místa hostí byla proměnlivá. Toho dne obědvali se Stefanovými mladí přátelé, doktor Has, Štětka, Vejr a pan Tirwa, Polák, jenž sloužil s Emilem u téhož pluku a byl pozván právě jím. Dle starého zvyku počet hostí zdvojnásoboval číslo stolovníků. Na sloupském dvoře kdekdo byl zdržován, aby poobědval či povečeřel, a stůl přetížený mísami se podobal autobusu, který nevyjíždí, dokud není obsazen do posledního místa. Tato přemíra pohostinství neměla smyslu, leč aby Stefan získal několik chvil, několik rozmluv blažené rozjařenosti, jež se podobá růžové dámě s lesknoucím se obličejem; tato přemíra jídel a nákladu byla statkářovou slabostí.

Místo hospodyně zůstalo prázdné až do polou oběda. Konečně paní vešla. Byla to stárnoucí selka. Podobalo se, že je jí společnost obtížná a že by snadněji poobědvala v kuchyni než v této jídelně, kde ji zneklidňovaly obřadné pozornosti a způsob jídla, který jí připadal jako ošetřování nemocného. Nejmladší dcera obešla půvabným krokem stůl a nalévajíc do matčiných sklenic vína, jež vždy zůstalo nedotčeno, pronesla pokračujíc v rozmluvě: Mám se míti na pozoru, proč mi to říkáte?

Toť začátek rady, odpověděl Has s naléhavým posuňkem, podržela jste si knihu a skříňku v neshodě s nedůtklivostí, jež vám jindy bránila cokoliv přijmouti. Nemluví toto rozhodnutí pro přílišnou shovívavost?

Hleďme, děl statkář přisunuje mísy před ženu, zdá se, že Líza byla obdarována.

Lízo! pronesla matka mezi dvěma sousty napomínajíc dívku ostřeji, než si žádala. Slečna vyběhla a vrátivši se s knihou a s jakýmsi pouzdrém podala je otcí. Byl to starý výtisk francouzského románu, o němž se nikdo již nedomnívá, že je krásný. Paní Stefanová nedbajíc knihy vrhla rychlý pohled na skříňku a druhá dcera znamenajíc zájem, který se živě shodoval s její zvědavostí, pootevřela víko.

Není mi dovoleno, abych uvedla svoje mínění, pravila smějíc se, a neučiním to. Je to perleťová skříňka.

Pane, pravila táž dívka, když vstali od oběda, zpronevěřte se zásadě mluvití před maminkou o chybách, jichž jsme se dopustily my nebo naši přátelé. Líze je šestnáct let a nikdo jí nevytkne dárek. Já, která jsem o půldruhého léta starší, naložila bych s věcí jinak, ale já ani ona nejsme počtěny ani obdarovány, leč projevenou pozorností.

Snad se nedomníváte, děl Has překonán strojenou rozvahou Luciinou a zároveň s hněvem nad tímto napomenutím, snad se nedomníváte, že jsem měl v úmyslu rozhněvati si vás a Lízu?

Has byl mladý právník ze sousedství, přicházel do sloupského dvora se špatně tajeným zájmem o nejstarší dceru. Všichni znali tuto náklonnost, ale nemluvili o ní. Nebyla ni-

komu proti myslí mimo dvě mladší slečny. Zdálo se jim, že zvoliv mrzoutskou a nikoliv nejkrásnější sestru projevil nesašenlivost, a ani o tom nevědouce nemohly neztožňovati volbu s bezprávím.

Na dně každého rozhodnutí je skryta výčitka, že jste ztratili vše, co je mimo cestu a cíl nakonec vždycky náhodný, a mladý právník, jenž nikterak nevynikal kázní, v blahém sobectví viděti ve všech očích odraz vlastního a vždy záslužného znepokojení, velmi často měl větší účastenství s těmito maličkými než s Marií. Žel, nejstarší ze sester ne dbale naslouchajíc vždy souhlasila a zároveň bývala hotova přerušiti výklad vzdechem, že odvaha zahubí tohoto oprávněnce a že jeho neohrožená mysl nedojde cti, kterou již nyní mu přičítá. Přála si, aby držel na uzdě svá snažení, a přece nemohla nepřikývnouti k převratným řečem. Začasté Has umlkal uprostřed hovoru, jenž měl býti zápasem a jemuž dívka byla vydána napospas. Maje něco vášnivosti hledačů citů a nebezpečností, lačný šrůtek stranictví a pocty, nemohl se nedopouštěti malých nevěr ještě dříve, než přislíbil lásku. Právě tak jako si osvojoval mínění, jímž se odpouje, jako obracel hrot svých tvrzení proti sobě a jako střídal názory jsa nedůsledný, ale přece pečlivý o vážnost, kterou si přičítal, Has nemohl nikdy změnití to, co o něm vešlo ve známost. V poměru k dívkám osvojil si jakousi příkrost, jež prošedší zkouškami neshod jihla v přátelský souhlas.

Lucie, řekl po nové slečnině výtce, nechme těchto řečí. Jsem si jist, že mě neviníte leč z pošetilosti. Buďsi, to však, co mě skličuje, je pohrdání, které mi dáváte najevo. Omlouvám se vám za svoji hloupost. Pojďme k řece, dodal, když se Lucie opět usmála.

Stefan rozmlouval se svým strýcem o vídeňském sněmování, ale starý pán nemohl souhlasiti. Podobal se herci či knězi, jeho vlasy byly bílé a na levici měl drahocenný prsten. Jdi mi k šípku s politikou bez hrdosti, přestaň, nechci to slyšet, děl Alexandr Stefan svému synovci a jal se přecházeti od okna k oknu.

Statkář přistoupil k mladým lidem a usmál se vzpomínaje na žert, jež se bál vypravovati, aby nepohoršil ženu, vždy pečlivou a přísnou. Stanul před klavírem a pohlédl do zrcadla shledávaje svůj elegantní a pěstěný zevnějšek jen náležitým. Byl jist, že se mu dostává právem výsad mladošti v padesáti letech a nezajímal se valně o tuto samozřejmost, již nepřisuzoval větší cenu, než vskutku měla, a o níž nepečoval na útraty svého pohodlí.

Z kouta pokoje opět se ozvala jakási váda mezi sestrami a panem Hasem, jenž nebyl bez spojenců. Bylo slyšeti hluboký hlas Emilův a zadržovaný smích. Oč šlo? věděli to jen přibližně a zčásti, neboť příčinou těchto svárů byla zamilovanost, city předcházející citům a láska předcházející lásce jako zář světlu.

Mluvílo se opět o rybách a pan Tirwa tvrdil, že přísloví o jejich němotě není správné. Druh candátů, děl obraceje svou krásnou a jinožskou tvář k Líze, je-li snímán z udice, píská. Je to sotva postižitelný zvuk, nicméně je dosti těch, kdo jej slyšeli.

Stefan se přiklonil k názoru, že ryby opravdu vydávají hlas, nikoli proto, že uvěřil této podivnosti, ale že se mu zdála krásnou. Nicméně, když různá mínění na sebe příliš narážela, vměšoval se do hovoru poznámkami, jimiž udržel hněvy v mezích hbitého rozhovoru.

Věc se končila, když vešel sloupský kaplan. Jsem velice rád, že jste přišel, řekl Stefan, pan Tirwa nás právě přesvědčoval o lži a všichni jsme uvěřili.

Kněz Kúrka byl od několika měsíců účasten těchto společností, tohoto zahálčivého života, jež je tak snadno milovati. Přicházel vnášeje svoji dětskou rozpačitost, jež vztahuje ruku o chvíli dříve, než mu byla podána, usedal právě nevhlas, byl veliký a jeho údy vedly válku s jeho vůlí. Bál se pohleděti mimo okraj talířku, neboť dívky a Tirwa, o němž věděl, že je hrabětem a že dochází k arcibiskupovi, činili jej nesmělejším, než byl.

Opozdil jsem se? pravil vcházeje.

Nikoliv, jdete právě včas, odpověděl Stefan, pozdě si

vzpomínaje, že pozval kaplana na vyjížďku o druhé hodině a že jsou koně mimo stáj.

Tím lépe, vyjedeme si později, Emile, požádej, aby připravili vůz na pátou.

Nebylo třeba valného bystrozraku, aby kdekdo poznal, že toto opatření má zahladiti dojem nepozorného přehlédnutí, a kaplan znamená tuto snahu, již postě si položil otázku, proč přichází.

O důvod více, abych se zdržel těchto odpolední plných tlachů a zdvořilostí z donucení.

Avšak byl příliš mlád a příliš okouzlen tímto prostředím, aby se nezúčastňoval hovorů a opět čekal na chvíličku, třeba aby pronesl větu, k níž se odhodlal.

Líza usedla ke klavíru. Pánové hráli v šachy a Štefan přivedl ženu, prose ji, aby aspoň chvíličku se zdržela a vyslechla vypravování o zmařené násadě koroptvích vajec.

Ovšem, pravila paní, lhostejně se usmívajíc, tato příhoda na rozdíl od ostatních není smyšlená. Stalo se to před třemi lety šafářce právě na tomto dvoře.

Tak! vykřikl jeden z posluchačů, toť vskutku přispívá k nabytí trpělivosti. Ach, vypravování, jemuž jste se zdráhali uvěřit!

Sloupský statek ležel na mírném návrší, cesta směřující k brance a k vratům stoupala stromořadím a procházejíc ve směru úhlopříčky čtverečný dvůr, končila v rozsáhlých sadech. V okolí obytného domu nebylo nic, co by se dalo srovnat s nevkusem. Byla to stará stavba, pod jejímiž okny protékala řeka. Široké a často kosené trávníky byly bez stromoví, teprve v blízkosti domu rostla skupina topolů a buk.

Když společnost skončila rozmluvu, sešla k řece chytati pstruhy.

Lízo, Lízo! křičela Lucie ze břehu do otevřených oken, nedostává se nám dvou prutů, a Líza naklánějíc se kývala rukou na znamení, že slyší a že je ochotna sháněti rybářská náčiní. Malé děvče spočívajíc hrudí na pažení širokého okna nedotýkalo se podlahy střevisčkem; skočivši octla se tváří

v tvář Tirwovi, který doposud neopustil pokoj, a zarděla se, neznajíc příčiny svého ruměnce.

Emil vystudoval přírodní vědy na univerzitě a sloužil nyní dobrovolnický rok ve vojště. Druhý Stefanův syn byl o pět let mladší než Líza a nepodobal se bratrovi ani sestřičkám. Jestliže jejich půvabem byl růžový věk a snobismem nedotčená prostota pronikající všechno jejich chování, tento chlapec se odlišoval nepřívětivostí, strachem a škaredou obtížností pohybů. Zdálo se, že není dovoleno, aby se smál, a propukl-li někdy přece ve smích, jeho tvář se znetvořovala. Zavolání a jakákoliv novina zastihla jej vždy nepřipravena. Podobalo se, že něčemu naslouchá, když sedal se shrbenými zády a stísňeným hrudníčkem nad svými hračkami, jež byly zvrubovány zářezy zubů rozkoše a blahého utrpení. Zapomínal, co dělá. Byl ošklivý, a přece líbezný nepochopitelným půvabem nedostatečnosti. Stefanovi způsobovala tato skutečnost veliké hoře, ale nemohl nemilovati dítě s dvěma víry vlásků a se štětičkou v rýžce ubohého krčku. Láska, s níž se vracel k tomuto pacholetí, vedle Stefanových mravů stávala se vždy nepochopitelnější. Předstíraje, že spí, bez hlesu, jako by se bál, že rozbije dětské tajemství, mohl po dlouhé hodiny pozorovati chlapce, jenž v jakési agónii zíral na svoji loutku s výrazem všemohoucího vzrušení, aniž by pohnul rukou, aniž posunul větrníček. Čeho se domýšlel? Byl nehnutý. Byl z kamene. Snad v těchto chvílích loutky poletovaly, snad slyšel vyprávění, jež se stkví jako hrubý prsten divošského klenotníka.

Jeníkovo rané mládí vyznačovalo se naprostým nezdravím. Býval nemocen a jen zřídka navštěvoval školu. Stefan znamená, že dítě neprospívá, chtěl poprositi nejmladšího učitele ze sloupského sboru, aby k nim docházel a v odpoledních hodinách prázdně se zabýval tímto žákem. Ale volba dopadla přece jinak. Jakousi náhodou, jakousi krutou hrou o třech sochách, se stalo, že učitel nebyl nepodobný Janovi ani jeho otcí. Mdlý, sličný, s odstínem vášně na chvílku netečné, stával před lavicemi dotýkaje se jich pěstnou rukou, jež jediná si zachovala jemnost, zatímco jeho

zevnějšek chátral. Snad měly pravdu pověsti, které obcházely o tomto mistru matematiky, jenž z roztržitosti nedovedl opravit úkoly svých žáků a zapomínal, čemu učí. Vedl prý nevázaný život scházeje se s hýřily v městských hospodách a zavíral se ve své světnici, aby vyprazdňoval láhev za lahvi, zatímco jeho žena čekala přede dveřmi, až se pohne v zámku klíč. A přece si tento učitel zjednával vážnost mluvě vybraným jazykem o všedních věcech a zachováváve zdvořilost, jež se zdála nepříslušná hadrům, které nosil.

Vsedněte, pane učiteli, řekl Stefan zastavuje kteréhosi zimního dne před čtyřmi lety své saně, vyčítám si, že jsem nejel rychleji a že jsem vás nestihl dříve, než jste vyšel. Chci vás poprosit, abyste věnoval něco svého času Janovi, nemáte-li námitek, odvezu vás domů a můžete začít s vyučováním ještě dnes.

Stefan už tohoto dne nepomyslel na učitele Vilda a nejméně si přál, aby právě on zjednával pořádek v Janově vzdělávání se, avšak zhlédnuv jej na zasněžené cestě (věru nebyl čas, kdy se chodívá po silnicích), zhlédnuv jej, jak otálí a zanechává ve sněhu stopy střeviců znetvořených příštipkem, smyslel si útrpné vyzvání, jež pronesl s naléhavostí znepokojeného otce.

Odtud Vild docházel do sloupského dvora a odtud Jana učil. Sedávali v široké lavici mezi dvěma okny, oknem filodendronů a oknem ptačích klecí, neboť světnice vyhrazená dítěti byla zároveň jakousi zahradou. Učitel lhostejně opakoval své otázky a odpovědi se nehrnuly. Tu a tam se Jan ozval hláskem, v němž bylo slyšeti tíseň a odvrácenost od věcí školy. Stefan byl někdy přítomen tomuto trapnému vyučování a uhadoval, že vedle snivé tuposti, jež dítě vskutku unášela, chlapec předstírá či zvětšuje nesmělost. Bez potřeby zadrhoval v řeči, mluvil tichounce a lámal prsty v posunčině, jež se mohla zdátí rozechvělou. Tu Stefan odcházel skrýváje poznání hry, jež ho zraňovalo a o níž nemohl mluvit, znaje jakousi cizí paměť potřebu a nutkání k tomuto hlupáctví. Těch podivností, těch obmyslných her, jež podstupujeme pro menší hanbu!

Tohoto dne se Vild a Jan učili o malé poznání lépe, neboť Jan měl vstoupiti do gymnázia a zastrašovala jej přibližující se zkouška.

Skoro se mi zdá, že z tebe bude dobrý student, řekl učitel zavíraje knihu. A zatímco dítě opakovalo poučku, naslouchali oba zvukům příjíždějícího vozu. Lekce se ukončila.

Myslím, řekl Jeník, že přijel strýc František, čekáme na něho již druhý den.

Tak, pronesl učitel, to je týž, který se vrátil z Bulharska? Dříve než hoch mohl přisvědčiti, vešel do světnice Stefan přiváděje svého bratrance Františka Holka a jeho ženu. Paní mluvila hlubokým a krásným hlasem, připomínajícím zpěvačku. Bylo jí asi čtyřicet let a stopy krásy doposud pronikaly zpod šedi její tváře; stopy krásy a oči příznačně zářící jako oči nemocných a oči zvířat. Přilba bílých vlasů a popleněná tvář dodávaly jakési truchlivosti této hlavě, této podobě v kořeni nepřijemné a řežavé.

Veliký Holk si vedl podomácku a hlučně se se všemi zdravil. Jeníka políbil na tvář. Společnost mladých lidí se vracela a vítání nemělo konce.

Tvá prudkost nezestárla, poznamenal Stefan, zatímco František mu potřásal rukou, jsi stále týž.

Ach, odpověděl Holk neohlížeje se na učitele, který je slyšel, na tom nesejde, do jaké míry jsem zestárl teď, kdy se vracím doslova bez haléře! Třesky plesky, jsme si povinováni pravdou, jež bývá neomalená!

Byl jsi bohatý i chudý, řekl Stefan, podobné změny nejsou nedobrodružné a ty si jich přeješ více než důchodu. Velikým činům předchází často maličká nesnáz, jsem jist, že od tebe uslyším o prostředcích, jak lze získati veliké jmění, o prostředcích, které se osvědčí, neboť ty to, Františku, dovedeš.

Holk věděl, že bratrancova uštěpačnost pochodí ze snahy zlehčiti tíseň, očekával podobnou nevoli, neboť jednání o penězích Stefana rozzuřovalo. Tohoto věčného dlužníka zachvacoval bouřlivý stud, kdykoliv se mluvilo o peněž-

ních věcech, kdykoliv mohl býti otázan, jaký je počet ztrát a jaký peníz má v pokladně. Tyto otázky přivodily vždy den vzteku a bloudění po polích, tyto otázky čas od času opakované paní Stefanovou děsily lehkomyšlníka jako dražba a závazek daný pozdě k ránu lichváři, jenž tváře se, jako by spal, bdí v koutě herny.

Znáš mě od hlavy k patě a věru nemusím mluvit o sobě, řekl František.

Učitel Vild hledal záminku, aby mohl odejít. Zatím paní Holková přispívajíc k obnově svého snu rozdílila dárky; má tak malou ruku, její pas je neuvěřitelně tenký a vlastní kouzlo ji přemáhá.

Slečny přijímaly pozornosti s radostí, kterou poněkud rozptyloval podivuhodný způsob tetina darování.

Nezdá se, pravila Lucie k sestřám snižujíc hlas, nezdá se, že tetin zármutek mává křídly?

Maminko, proč se teta tak hořce usmívá? otázala se Líza našedši paní Stefanovou, jež se hroužila do kouřů kuchyně.

Bojím se, že zchudli, pravila paní, a odříkavý život je nutí strojit se jinak, než bylo doposud jejich obyčejem.

Líza byla hotova uznati jedině veselý důvod a odběhla nevyslechnuvši konec tohoto vysvětlování. Když hosté odešli, Stefan vzdálil za jakousi záminkou i dcery a usedaje v nejdlejší světnici ke stolku, požádal bratrance, aby mu řekl, oč jde.

Nemáš vskutku peníze, řekl vyslovuje obtížně tuto větu a krče pohrdlivě rameny.

Chceš vědět, oč jsem tě přišel požádat? odpověděl Holk, řeknu raději, jak se věci zběhly, snad mi nezazlíš malé zdržení, neboť právě o tyto rozpaky je částka větší než obvykle.

Poslouchám, děl Stefan nespouštěje očí z prosebníka, jenž se podobal spíše tomu, kdo vyhrožuje.

Těch okamžiků trýzně, za hněvu, kdy vás obletuje přízrak hrdoosti jako ptačí stín a kdy mluvíváte ostrým hlasem. Slova zraňují, dříve než je vyřknete, a čpějí jako dým a jako dým nutí k slzám.

Holk vyděšen svým posláním v záchvatu smíchu chodil po světnici vztekle se obraceje. Konečně ze sebe vypravil jakési sdělení a skoncoval řeč za těchto slov.

Je to naposled, co tě prosím. Chci si uchovati přátelství a klid, jsem v nesnázích, nutím tě k velkomyslnosti, ale nepakuji, že ti věc způsobuje větší nesnáze, než je pravděpodobno.

Co mám odpovědět? řekl Stefan.

Jeho zármutky nebyly zajisté náruživé, mohl přihlížeti tragickému dílu, aniž se rozechvěl do vzlykání, avšak teď více než o příhody bratrancovy, více než o jeho tíseň šlo o sloupské hospodaření, o pokladnu, jež zela prázdnotou. Nezdráhal by se vydati jakýkoliv peníz z mála, jež zbývalo, avšak to, co jej rozběšňovalo, to, co mu vhánělo krev do hlavy, bylo právě účtování a konečný počet, jímž byl povinován.

Peněžní věci Stefanovy byly v hlubokém nepořádku a dluhy daleko převyšovaly peníz vložený do statku. Stefan po léta zastíral tuto skutečnost a bál se otevřítí svazek pohledávek, avšak nyní bylo nutno mluvit o ztrátách a co více, nemohl než odepřítí peníz, o nějž byl žádán.

Co jsi si vzpomněl, řekl zadržuje bratrance ve větší chůzi, co jsi si vzpomněl žádati na mně dvacet tisíc korun, nemám je a nemohu je mít dříve, než minou tři měsíce. Snad se ti nezdá bohatstvím býti hospodářem na tomto úhoru, kde se nedaří nic než vichry. Měj strpení, posečkej nějaký čas.

Ano, odpověděl František, teď se roztrhne nebe tvých podobenství, teď započne slavnost přelstívání, k tomu konci jsi vynalezl způsob své řeči. Ocením vše po zásluze, ale to, proč jsem přišel, mi brání, abych se spokojil. Prosím tě znovu, abys mi půjčil tu částku.

Stefan beze slova otevřel zásuvku svého stolu. Kdybych zde přechovával peníze, řekl přiškrceným hlasem, nezamýkal bych. Nuže, doložil vyhrábnuv hrst listin, přehlédni a spočítej poklad mých dluhů, děsí mne od pěti let. Snad mě nebudeš nutiti, abych o tom všem mluvil před ženou a dětmi.

Stefan mohl se nyní obviňovati a cítil úlevu z výčitek obraceje se a čině posuňky jako ten, jehož se všichni zřekli.

Zatím na druhém konci domu rozmlouvaly obě ženy.

Co se mi ještě přihází? pravila paní Holková, každé počinání přivede nás jako začarovaná oslice k témuž konci.

Když můj muž prodal dvorek s pivovarem, přijal úřad, jakési správcovství, jež mu svěřili znajíce mého bratrance barona Raubitze. Ach, nic se nevyrovná nesnesitelnosti služby. Toho přehlížení a ústrku! těch tajemství svěřených trubce! Ale ještě nemožnější jsou lidé strhující svou zdvořilost jako pušku z ramene a ohrožující kdekoho touto zbraní, jejíž užívání jim zůstalo tajno. Velice jsem se rozhněvala, když mně líbali ruce jen proto, že slyšeli velkostatkáře, jak mi říká baronko. Jako bych jí doposud byla! Ach, toto jméno nebylo dosti staré, aby nemohlo býti zapomenuto po dvaceti letech.

Paní, věčně obrácená do minulosti k jakémusi šlechtictví, jež velmi pozdě počalo, zřejmě se zaradovala, že našla lodici, po níž je možný návrat, a pamětliva všech křivd jako andělé noční zádumčivosti jala se vypravovati vzdalující se víc a více.

Paní Stefanová nedovedla vcházeti ve snadná přátelství a zřídka poslouchala, co se mluvilo, neschopna býti těšitelkou, neschopna dvojnásob, když hoře bylo nepodobno škodám. Jediným svědkem zoufalství je krev, říkala, avšak tyto věci se skrývají a o nich se nemluvívá. Je mi proti myslí, jestliže si někdo v myšlenkách tvoří schodiště pláče. Toť hoře, při němž se dlouho spí. Tito nařikači nebývají nešťastní od neštěstí, přenášejíce je jako skleněnou nádobu plnou vody. Trest je nutný a spravedlnost je nutná, dokládala, opakující často: trest! a trest!

Čím by byla naše ušlechtilost, kdybyste mluvila jinak? pravila v odpověď paní Holková, zatímco na jejím čele přibývalo kolmých vrásek. To nepochopení věru otřásá srdcem, ale jenom mžiknutí oka a budete opět tím, čím jste ani nepřestala býti. Já však jsem selka, jež zůstala ušetřena

bezesných nocí. Hledím si jediné blátivých cest, kurců a křiku na dvoře.

318 Paní vstala shledávajíc svou příbuznou již nesnesitelnou. Jak rozdílné pořízení bylo se statkářčinou sestrou, jež mohla mluvit jen o událostech a jen pokud pracovala. Jaká štěstí a jaká neštěstí snášela tato paní přehlížející z navršených mračen.

Holková chtěla cosi odpovědět, když, zanechávaje dveře dokořán, vpadl do světnice její manžel. Vydechoval chraplavý hlas a vztek, jehož hluboký ruměncem mu pokrýval tvář.

Odjíždíme! pronesl nasazuje si klobouk, odjíždíme! odjíždíme!

Zvolil jsem správnou hodinu, děl skrze zuby odpovídaje na námitku, právě včas jsem slíbil nevraceti se. Sbohem, paní! Jste zbaveni obtížných příbuzných.

Dvůr byl prázdný, jenom maličký Jeník stál před vnějším schodištěm a zpod kolny vyhlížel od hlav spřežení zchystaného, neboť táhlo na pátou.

Holkovi přešli mimo chlapce bez povšimnutí, avšak sotva jej přešli, strýc se zastavil a vytrhnuv peněženku jal se v ní cosi hledatí rozechvělou rukou.

Vezmi, řekl Jeníkovi a políbil jej na obě tváře.

Odtud se již neohlédl a vůz, který byl za nimi poslán, se vrátil s prázdnou. Jeníkovi pak zůstaly tři dukáty navlečené na rudé niti.

Paní Holková byla kdysi z dívek, které krása zraňuje a probodává. Její duch byl proniknut vědomím slíčnosti a dychtil, aby všichni vyznávali její krásu. Byla krásná, jako zločinec bývá bledý. Provdala se ve dvaceti létech, směnivši baronské jméno za Holka, jenž věru neměl těsnou duši.

„Střez se, střez se mluvíti o šlechtictví, abys nevnukala směšné myšlénky. Čert by měl vzíti označení, na něž nevěřím a které jste získali tak klopotně!“

„Snad,“ odpovídala paní, pohlížejíc úkradkem na manžela, „snad byl náš přídomek pozdě obnoven, ale mám jiné výhody, jež mě odlišují.“

Holk se smál, jmenuje křivopřísežníky, kteří si stejně snadno dovedli opatřiti hrabství. „To jest již můj vkus!“ říkal, „pracovati a jísti. Ano, obého může býti dosyta. Kdo je mého ducha, nemusí se příliš mrzeti pro věc, která zaniká, neboť na konci pracovního dne chci na vše zapomenout a nazítří počítí z nového sudu. Vaše šlechtictví bylo všelijaké, avšak ty jsi hodné děvče a hezké! Naučil jsem tě vstávat a chodit a jísti. Kdoví co se ještě změní, kdoví jakou ryzostí nepokryjeme tuto liščí korunku.“

Paní Holková nemohla odpovídati jinak než plačky, ale protože její slzy byly krásné a palčivé, manžel nesetřval při svém mínění.

Když se jí narodil druhý syn, paní nabyla jakéhosi křivého poznání o bědném stavu rodiny. Zdálo se jí, že jsou všichni vydáni na posměch jakýmsi venkovanům, jakýmsi holomkům, kteří jsou skrčeni pod okny a jejichž postava se prodlužuje, když nahlízejí do světlice. Chtělo se jí prchnouti kamkoliv, třeba do žaláře. Spěchala s odchodem, naléhajíc jako posedlá. Její duch potemněl předobrazem šílenství, jehož kouře jsou viditelné, dříve než připlul koráb.

Holk znepokojen tímto záchvatem vůle, vůle, již před nemocí užívala tak zřídka, vyhledal lékaře.

„To jsou nepostižitelné a divné úchylinky mysli, jež se vrátí k svým pracem. Toť dotek křídel, která vysoko létají. Toť uchvácení těhotných a porodivších. Ale nebojte se, opět se promění a ztichne.“

Avšak zatímco mluvil, znělo stále stejné vykřikování: „Pryč! Pryč!“ Tento stav trval nesnesitelně dlouho a Holk již bez dechu a neschopen státi proti ženě, jejíž přání věru měla oslí kopyta, neschopen počítati prodal svůj pivovar a dvorek prvnímu chlapíku, který byl téměř chycen na silnici. Panino vzrušení pomínulo a opět konala maličké práce. Odtud bydleli v městečku, jež ze dvou třetin sestávalo z velkostatku arcibiskupova. Jejich důchod nebyl nejmenší. Dostalo se jim k obývání rozlehlých místností, avšak paní se zdálo, že jsou podobny komorám, kam vniká světlo klínkem.

„Domy jsou prázdné, ale nám je souzeno zemřítí v jamách.“ Řkouc to obrátila se k zámku, jenž se jí pravděpodobně zdál stokrát krásnějším, než byl, a sklonivši hlavu, opět plakala. Na arcibiskupském statku pobyla Holkova rodina dva roky. Bylo to období z nejdelších a nejkrásnějších. S léty, zatímco valně ubývalo peněz, stávaly se pak Holkovy cesty, toto vášnivé stěhování, vždy truchlivější. Jestliže se zprvu podobaly rozmaru, nyní již připomínaly pouť vystěhovalcovu s ubohým vozíčkem.

Pozbyvše nakonec v koupi překotně sjednané všeho nábytku, odešli Holkovi na Balkán. Snad bylo možno zvrátiti sudbu a osud, který je očekával, neboť za bulharského období opět zbohatli, avšak panino utrpení trvalo dále. Strádala, vidouc veselý způsob, s nímž si její František vedl jednaje s lidmi, chodil ze široka a nejlépe mu bylo v kazajce; mluvil ovšem mnoho, hlučně se smával a kouřil z krátké dýmky jako námořník.

V této době zůstávali Holkovi synové v Praze, bylo jim právě čtrnáct a šestnáct roků a prošli již několika gymnazijními třídami. Jejich studia nebyla však valná a tu strýc Ste-

fan, jehož požádali, aby na chlapce dohlédl, či lépe, aby rozhodl o jejich zaměstnání, neboť nebylo možno pomýšlet na univerzitní studium, tu Stefan vykonal mistrovskou věc. Chlapci byli z míry hodni, ale žádný z obou neprojevoval schopnosti k jakýmkoliv naukám. Starší z nich, Maximilian, byl neobyčejně ostýchavý, a jakkoliv často věděl, co má odpovídati, nemohl pronést slova. Byl vlasatý, zamračený a sličný, jedině, co jej hyzdilo, byly nepoměrně veliké uši, uši čišníkovy, jež věčně zrůžovuje nějaká nesnáž. Měl cosi ze zasmušilosti Beethovenovy a snad i částku jeho génia; byl hudebníkem, o jehož umění nemohlo být pochybováno. Stefan požádal několik přátel, kteří se vyznali v hudbě, aby chlapce přezkoušeli, a nikdo z nich nezůstal lhostejný. Bylo tedy rozhodnuto, Maximilian měl vstoupiti do konzervatoře hudby. Den před přijímací zkouškou Stefan, který věřil ve spravedlnost přímluv, poobědval s divadelním ředitelem, jenž měl vliv na školu, a zařídív vše, jak náleží, byl jist, že chlapec se stane proslulým hudebníkem. Ale věc se utvářela jinak. Na druhý den vsal Maximilian bledý a nesvůj. Stefan jej měl k tomu, aby posnídal, ale nešťastník sotva pohlédl na konvice, dávil a nemohl se utěšiti. Konečně najali drožku a octli se před profesorem. Nedošlo však na hru! Na tváři Maximilianově střídala se bledost s ruměncem, nemohl ze sebe vypravit slova a nemohl učiniti jediný pohyb. Vlídny učitel neznaje míry v povzbuzování prodlužoval jen nesnesitelné rozpaky. Maximilianův duch se nezjasnil.

„Ach, berane!“ řekl Stefan, když vyšli, „toť obzvláštní vloha, kterou jsi prokázal, toť vloha k vrtáctví. Jsi jankovitý, rytíři, a tam, kde se vyučuje této dovednosti, budeš prvy!“

Nicméně vida zhrouceného chlapečka, který se v koutku otrásal pláčem, zatímco prokleté housle skákaly na dně vozu, dojat nezkušeným srdcem, srdcem a límečkem venkovným, dojat srdcem, knoflíčkem a poutkem ubohé mašličky, která povylézá, zatímco skloněná hlava štká novým zoufalstvím, dojat a nepřestávaje věřiti v umělectví tohoto potrhlece, Stefan obrátil nájemný vůz.

„Vzhůru, vstávej Maxime!“ děl, když zastavili před budovou školy výtvarných umění, „vstávej, můj hochu. Tato příhoda nic není, chvála bohu, jsme opět mocni svých schopností. Dej se zapsat do malířské školy. Není lhostejno, jakou řečí budeš mluvit? Nejde o poselství? Což nechceš být umělcem? Pojďme na tuto věc zvolna. Snad si budou žádati, abys nakreslil lidskou hlavu podle modelu, ale tys to již tolikrát provedl! Stokrát a tisíckrát! Učitelé kreslení nemají smyslu, leč pro správný rozměr, nuže, uvažuj chvíličku nad tou snadností, měř, nikdo se na tebe nedívá, nikdo tě neslyší. Neběsni, hled' si své práce.“

Skryt za malířský stojan a pokukuje po svém modelu, jenž umíral nudou, Maximilian se uklidnil. Snad mělo na tohoto strašpytla vliv čekání, jež se smráká v dlouhých hodinách. Zhotovil svoji čmáranici dosti přesně a byl přijat do malířské školy.

Učitel Oršák prošel bez zájmu vesnicí. Minul skupiny hovořících sousedů, již zajisté očekávali, že se jich otáže po úrodě či po věcech školy. Ale ani zdaleka mu nepřišlo nic takového na mysl. Kráčel jako ti, které provázejí psice bludů. Naslouchal svistu jakýchsi představ, jež neměly pokdy promluvit, přehajíce v přeletu uchvácenou myslí. Jeho přivřené oči dokreslovaly věci zahlédnuté, znetvořující je po způsobu stavitelů, kteří proměnili podobu zvířete v chrlíče. Připodobňoval předměty krysám, které pobíhají podél zdí. Byl odvrácen od vesnických příhod a přirdoušen svou vášní, mdlý a bez dechu a bez důrazu klnul své malomoci. Ukazovali za ním prstem.

Přišed domů usedl v okně, jehož přetlustá zeď byla vyhloubena v jakési sedátko. Zamkl dveře na klíč. Byl konečně sám a mohl otevřítí skříň se sádkou lahví.

Po chvíli udeřila Oršákova žena pěstí do dveří, volajíc jej jménem opilců, jménem, jež vešlo v užívání od času nestvůrné svatby.

Snad nebyla paní lita již od počátku, snad zármutek a prokleté manželovo vysedávání u láhve jí rozeklalo hubu a vrazilo jí do hrdla klín křiku. Spávala u své valchy, neboť v noci ji budívaly steny a vratký krok opilcův, jenž se uzamkl a jenž blázní, přecházeje komorou. Byla tak starostlivá! Kteréhosi dne dala vezdítí mříž do strašného okna pijákova, ušetřivši potřebný peníz na žebráckých polévkách. Konejšila děťátko sotva narozené, chystala jídla, uhadujíc čas podle tvářnosti dvorku, a nepřestávala naslouchati. Tu ji zděsilo řinčení rozbitého skla, tu pád ptačích klecí, jež Oršák srazil z hřebů.

„Pojď ven! Vyjdi!“ pravila bušíc na dveře. „Oběd je hotov.“

Konečně usedli ke stolu, ale ani muž, ani žena se nedotkli jídla.

„Dnes je čtvrtek a celý den prázdno, měl by sis vyjít, měl bys vzít nejstarší dítě trochu ven. Obléknu je.“

324

Podobalo se, že panina starostlivá láska přidoutnává a že se ji naposledy podaří rozdmýchatí v oheň. Ale strašný piják odvrátil hlavu, nemoha snést již nic z života, po němž prahl a jehož se vzdaloval. Nevěděl, kdy se počala jeho vášně, a barva jeho vědomí byla temná, jako je barva citlivé desky, již pokazilo slunce. Teprve v sedle opilství, na hřbetě přihořívající klisny, jarý a rozveselen nemluvnou veselostí, teprve když mu padala hlava, mohl popatřiti na své skutky. Tu v pekelném oživení hryzl pěst a mluvil s nepřítomnou ženou, jako mluvívá hříšník se svým soudcem. Byl vesel a vzápětí se zděsil. Jsou dvě střídy tohoto bláznovství tak krkavčího: touha po opojení a děs z opojení. Za tohoto zuřivého stavu se mu zdál jasný den a sloupek slunečního světla nejkrásnější. Za tohoto jasnozření viděl přečistou krásu paní, jež chodí věčně s outěžkem, a líbeznot dětí tak málo líbezných.

Jaké vroucí oleje, jakou pálenku jsem pil! Hle supí zobák a rány v zápěstí na místech, kde si budete zapínati rukavice, až dorostete! Sdružil jsem kytici alkoholů hořké a dýmající vůně, jež mě unáší na pekelná nebesa. Jsem strůjce tvarů a mám předřikávati nauku zcela novou. Mé květy se obracejí v slizká zvířata a v pištělicí potkany. Hle, zaniknou v příšeří tohoto koutu. Toť roh hojnosti vně obrácený, toť odpad přírodopisu vznikajícího v mé hlavě. Dříve než jsem se nadál, zaclonila mě opilost blankytným slunečníkem. Vidím kostlivou dámu, jež si pohrává jeho holí a na jejím rameni visí rys a pije tepennou krev. Ach, těch zvířat, v jejichž barvách převládá šed', kterou jsem vyzvracel!

„Jdi spát,“ pravila paní a znamenajíc blízkost pláče dala se do křiku. Vyprosila si plášť tuposti, je nešťastná a spílá necítíc hněvu.

Vančurův román *Rodina Horvatova* vydal pro své členy Evropský literární klub v Praze, a to dne 1. listopadu 1938, jak se alespoň uvádí v tiráži. Kniha tam byla zároveň označena jako „první a samostatná část většího celku nazvaného Koně a vůz“.

Na prózu, pro kterou by čerpal látku z historie vlastního rodu, autor ovšem myslel už dříve. Ve vzpomínkách k tomu Ludmila Vančurová napsala: „Nevím už, kdy to bylo, jistě dávno předtím, než se dal do psaní Rodiny Horvatovy, že se Vladislav častěji zmiňoval o tom, že Vančurova rodina stojí za to, aby o ní napsal román.“ Soudíme, že se tato zmínka vztahuje ke konci dvacátých let. Z tohoto „rodinného“ okruhu, pokud ho bereme široce, se jako knížka nejprve objevila Markéta Lazarová (1931): tento román zasahoval hodně hluboko až do starých rodových dějin Vančurů z Řehnic (společných Vančurovi a Jiřímu Mahenovi) a autor v něm mj. zdůrazňoval odlišnost středověkých loupežnických a vášnivých postav od „plytkého, bezbarvého a rozbředlého průměru, který s Mahenem nenáviděli.“ Kromě historické metafory, představující hlavně „zarytce anebo lidi ztřeštěné“, chtěl později Vančura nabídnout ještě jinou rodovou stránku, aby se v ní zrcadlila pohoda rodinného kmene a jeho životní mnohotvárnost, a chtěl těžit z reality, která ležela blíže v dohledu a zasahovala do času jeho vlastní biografie. Tento druhý „rodinný“ román, *Rodinu Horvatovu*, tedy dokončil o sedm let později než Markétu a ještě sliboval pokračování. K dalším částem se však nedostal, protože převážily jiné plány: s nakladatelstvím Družstevní práce uzavřel smlouvu na román *Krčín* (1938) a potom vyhověl aktuální nabídce a výzvě a začal psát *Obrazy z dějin národa českého*. Čas, aby se mohl vrátit k rodinné tradici, už mu pak nebyl dopřán.

Začátek práce na Rodině Horvatově však sahá hlouběji — právě k tomu sklonku 20. let, a dokonce předcházela příběhu Markéty a rodiny Kozlíků. První zmínka, jež se vyskytla s titulem *Koně a vůz*, byla otištěna v září 1928 v *Rozpravách Aventina* a ještě další zmínky a fakta svědčí o načaté práci. Byly publikovány tři prózy nebo spíše úryvky, které přímo nebo volněji odkazovaly k chystanému románu. Údaje k tomu jsou zaznamenány v bibliografii i v monografiích; výslovně jako o prvotní podobě *Rodiny Horvatovy* o nich psal Josef Galík ve studii *Proměna Rodiny Horvatovy* (*Acta Universitatis Palackianae Olomucensis, facultas philosophica; Philologica 37. Acta bohemica I, Praha 1975*). Nejprve vyšel úryvek nazvaný *Z románu* v časopise *Tvar* 3, 1929, č. 9—10 (leden 1930), str. 317—330. Následovala próza *Přijímací zkouška* otištěná v *Kvartu* 1, 1930—1931, č. 1, str. 50—53. Konečně *Nešťastný opilec Oršák* se objevil v dalším ročníku *Tvaru* 4, 1931, č. 1, str. 22—24. Všechny tři citované prózy jsou otištěny v druhé části této knihy.

O Vančurově prvotní práci na románu se letmo zmiňují různá pamětnická svědectví (např. Josef Toman) a zejména je důležité *interview* otištěné pod titulem Ladislav (!) Vančura o svém novém románě; vyšlo v *Literárních novinách* 4, č. 2, 23. 1. 1930 a celé se týkalo připravované prózy. V redakčním úvodu byl Vančura osloven s konstatováním, že mu román *Poslední soud* „zajistil u veškeré kritiky vřelcovství v novém českém románě“, a na následující dotaz po své současné práci pak odpověděl: „Chtěl bych napsat román, jenž by dějstvoval v letech 1914—1930. Chtěl bych, aby se v něm odrážely všechny myšlenkové proudy české společnosti a aby v něm byly zachyceny také velké historické osobnosti epochy: Zimmerwaldští socialisté z roku 1916—1917 a Lenin. Chci vtělit do knihy také zrod a růst myšlenky komunistické a její štěpení na větve národů.“ Na druhou otázku, kdo bude středem románu, přišla další, poměrně obsažná odpověď: „Myslím na českou statkářskou rodinu. Sedmdesátiletý stařec státoprávník, loajál-

ní mladočeský otec a mladí lidé, zaujatí komunistickou myšlenkou. Bojují na východě, v Srbsku a ve Francii, vracejí se domů *poraženi* a zúčastní se života, aby ho přetvořili v určitý společenský tvar. Vidím kontinuitu mezi mladými a starými, kteří si více rozuměli, dědové a vnuci, než synové s nimi. Chci mluvit o generaci, která se ujala moci roku 1918, aby pokračovala v cizím díle. Vyplyvá z toho dramatická krize, v níž se vybíjejí všechny destruktivní sklony, vzrůst komunismu. Jde o navázání, o měřítko, která by byla odvozena z období životní plnosti, životního stylu, a ne z životní deprese let devadesátých. To chci ukázat na pracovních metodách zahraničního odboje a přehodnocení realismu, jenž se přiklonil za války k věcem krve a víry. Věřím, že tento nacionalismus měl ve své době nosnou sílu a že byl nutným předpokladem pro řešení otázek sociálních. Věřím, že toto údobí překlenulo prázdnotu v národě a přivedlo nás k evropské současnosti. Uvěřili jsme po něm v komunismus. Představuji si, že komunismus je stará snaha po životní plnosti a štěstí, jeho formy mají bezpočet obdob a odpovídají lidové básnivosti. Marxismus především počítá s hospodářskými podmínkami. Tyto hospodářské podmínky jsou pro mě dány situací národa. Myslím na komunismus takto vždycky, a platil jsem v komunistické straně vždycky právem za úchylku. — Snaha mých postav, jak ji vidím, byl zápas o tvar. Byl vždycky negativní mimo složku dělnictví — a protože tato ze stejných důvodů jako my pracovala na stejném programu, bylo samozřejmo, že jsme se doplňovali a šli spolu. V této spolupráci byl smysl naší *modernosti*. Modernost je kladná aktivistická odpověď na stávající poměry, myšleno v nejširším smyslu. Věřím, že odtud počíná styl, jenž bude pokračováním všech historických dob, zasluhujících tohoto jména. Odtud tedy počíná akce. Nejsme ve sporu s ní, ale s politickou kazuistikou a oním pokrokářstvím, jež nerozumějí duchu, opravuje po způsobu relativistů a sociální charity malá zla, aniž by vidělo příčiny katastrof.“ Z citovaného interview je snad patrné, v čem byl Vančurův plán odpovědí na aktuální společen-

skou i jeho osobní situaci a jak se týkal kontextu literárního.

O důvodech, proč v práci nepokračoval a proč místo ní napsal Markétu Lazarovou a pak se pustil do odlišných plánů, se můžeme pouze dohadovat, neboť spolehlivé informace chybějí. Možná bylo důvodem doznívající zklamání z vyloučení z komunistické strany, možná ztroskotal vypravěč na velké koncepci generačního románu a začal se blížit k cíli postupně. Tomu by nasvědčovala Vančurova další literární cesta a na ní zejména román *Tři řeky*. Víme jenom, že práce na *Rodině Horvatově* byla odložena a autor se k ní vrátil po sedmi letech, v čase osobního rozladění z nezdaru s filmovým podnikáním. Paní Vančurová k tomu poznamenala: „Když se měl soustředit na veliký román z ovzduší a historie své rodiny, častěji jsme mluvili o tom, že spisovatel vlastně by měl mít nějaké doupě, kam by se mohl, když to potřebuje, uchýlit, a kde by se cítil dostatečně sám.“ Dále manželka uvedla, jak Vančura tenkrát v nedobré náladě těžko hledal koncentraci, a dokonce se na kratší čas uzavřel v hotýlku na Skalce u Mníšku. Tam zřejmě domyslel plán románu a rukopis pak dopsal. V mnoha směrech je odlišný od záměru, jak o něm mluvil v dřívějším rozhovoru: se starým plánem se rozchází už časově a podstatněji zasahuje až k revolučnímu roku 1848. Rozdílů však byly i v celém vypravěčském stylu.

Tato druhá *Rodina Horvatova* pak vyšla na sklonku roku 1938 v ELKu. Bylo to jediné vydání za autorova života. Podruhé se na román dostalo teprve ve Spisech v nakladatelství Československý spisovatel, kde byl zařazen jako sedmý svazek a publikován roku 1954, edičně připravený Rudolfem Havlem. Potřetí vyšel opět v Československém spisovateli, v roce 1973 v edici *Slunovrat* a opět péčí Rudolfa Havla. Naše vydání je čtvrté. Jako základ sloužil jediný knižně vydaný text, protože se rukopis ani jiné materiály nezachovaly. Próza publikovaná pod titulem *Rakouský úředník v Právu lidu* 47, 1938, č. 132, 5/6 byla zřejmě otištěna z hotového rukopisu, a to ze začátku čtvrté kapitoly;

odchylky jsou minimální. Při *textologické* práci jsme postupovali stejně jako při jiných svazcích v těchto spisech, to znamená, že jsme se více drželi publikovaného textu a nešli jsme tak daleko při sjednocování jeho jednotlivých prvků. Přihlíželi jsme rovněž k ediční práci Rudolfa Havla. Naším cílem bylo co nejvíc respektovat autorovo znění. Proto ponecháváme kolísání v kvantitách hlásek a upravujeme kvantitu pouze v citoslovcích *haló* (m. halo), *hurá* (m. hura). Odlišnosti zůstávají i v kvalitách hlásek, upravujeme ale slova typu *paměť* m. pamět. Podle dnešní pravopisné normy upravujeme psaní zdvojených hlásek (*leccos* m. lecos, *denní* m. dení, *půllitr* m. pulitr), psaní předložek *s*, *se*, *z*, *ze* ve 2. p. sg., a psaní předpon *s—*, *z—*. Stejně tak upravujeme transkripci cizích slov, psaní velkých písmen a příslovečných spřežek. Číslice rozepisujeme v případech, kdy je možný pouze jeden způsob čtení. Z tvaroslovných zvláštností opravujeme případ *opatrnýma nohama* m. opatrnými nohami. Důsledně opravujeme rovněž shodu u substantiva *kůň*. Do interpunkce zasahujeme jenom v případech, kdy není dokončeno oddělení věty vedlejší. V textu byly provedeny tyto úpravy:

Str.

18 — *Paní Anežka sledovala hovor . . .* ponecháváme autorův omyl bez zásahu do textu, kde podle kontextu náleží *Slečna Alžběta sledovala hovor . . .*

34, 36, 178, 179 — *paní Anežka* m. *Alžběta*

37 — *dívaje se se vztekem* m. *dívaje se vztekem*

50 — *Roxu* m. *Robinu*

62 — *už na svý narozeniny* m. *až na svý narozeniny*

105 — *dreadnoughty* m. *dregnouty*

125 — *na ní vroubků* m. *nad ní vroubků*

161 — *Jan* m. *Jak*

178 — *ve vztážené levici* m. *ve vtažené levici*

216 — *vé, žet, ypsilon* m. *té, žed, ypsilon*

308, 310, 311, 312, 315 — *Líza* m. *Lísa*

324 — *Hle supí zobák a rány v zápěstí* m. . . . *v zápětí*.

Rodina Horvatova má ve Vančurově próze dost zvláštní a trochu rozpačité postavení. Ani cena tohoto románu není stálá, ani jeho smysl není prostý, ani jeho historie není zrovna jednoduchá.

Autor se k němu rozbíhal nadvakrát. Poprvé na sklonku dvacátých let — tři části publikoval časopisecky, už jednal o smlouvě a v rozhovoru zveřejnil poměrně podrobný záměr a plán chystaného díla, a potom práci najednou a bez vysvětlení opustil. Podruhé se k němu dostal asi o deset let později. Starší rukopisy využil, přepracoval je a román koncipoval jako první díl zamýšlené trilogie, to znamená velkého, rozsáhlejšího celku; rozhodnutí nepochybně hned určovalo i celý způsob vyprávění, protože osudy postav se měly dále rozvíjet, měly projít válkou a teprve potom se uzavírat. Vančura se však k dalším dílům už nedostal, a tak z celku zůstalo pouze torzo a otázka, jak by román pokračoval a jak by následující části zpětně osvětlovaly úvod. Ale nic bližšího o tom nevíme.

Jsou však rozpaky také v kritickém a čtenářském hodnocení románu. Psal ho spisovatel na vrcholu sil, a přece trvá přinejmenším zdrženlivý ohlas. Přitom je jisté, že Rodina Horvatova, a to víc než kterákoliv jiná Vančurova próza, vycházela bezprostředně z *rodinné tradice*, z přímých autorových zkušeností a z jeho soukromé paměti. Dá se tušit, že některými motivy byl román osobní, dokonce velmi osobní. A rodinné souvislosti Vančura napovídal i třeba zmínkou v interview, že „myslí na českou statkářskou rodinu“. Rovněž pozdější vzpomínky jeho manželky poukázovaly k rodinným předobrazům postav. Ludmila Vančurová napsala, že „osoby prvního dílu jsou téměř autentické; postavy generace prastrýců jsou ověřeny dokumenty a otc-

vým vypravováním rodinných historií; manželé Horvatovi jsou zdrženlivě, ale dosti věrně popsání rodiče Vančurovi.“ A ještě dále řekla, že „sebe samotného líčí Vladislav vlastně v obou Horvatových synech.“* Uvedené životopisné zdroje můžeme pokládat za nepochybné. Ovšem tyto odkazy budou působit falešně, jestliže snaha po čtení textu v duchu autobiografického a memoárového klíče zavede pozornost k nepodstatným věcem. Jestliže se zapomene, že je to přece jenom román svobodně utkávaný podle zákonů autorovy básnické obrazotvornosti, že stejně důležité by byly odlišnosti od výchozí reality a že věrnosti v líčení charakterů a skutků je třeba rozumět ve smyslu povahy umělecké tvorby.

Pokud se týká *dobových a literárních souvislostí* románu, ty vyplývají poměrně zřetelně a určitě. Rodina Horvatova zapadá logicky do tendence ke společenskému románu, u nás ve třicátých letech hodně silné; také jiní autoři tenkrát sledovali záměr zobrazit osud člověka na pozadí dějin a pochopit jedince jako reprezentanta určitého vymezeného společenství a určité myšlenky. Chtěli se pokusit o syntetický obraz společenské reality a jejího historického pohybu. Uvažovali nejenom o soukromém mikrokosmu románových postav, ale i o historicky a politicky daných okolnostech jejich existence a jejich individuální cesty. Dále román odpovídal už dříve se ohlašující autorově snaze těžít náměty a životní filozofii ze zdrojů vlastního rodu, sahajícího hluboko do zemanské minulosti Vančurů z Řehnic, odehrávající se kdesi na Mladoboleslavsku a Čáslavsku. Z tohoto záměru přece vyrostla Markéta Lazarová a volněji z něj vycházely i další prózy z třicátých let.

Rodinu Horvatovu lze konečně sledovat v souvislosti s Vančurovým *hledáním nového románového typu* a jeho nové čtenářské funkce. Spisovatel nejenže myslel na prózu více orientovanou k objektivnímu obrazu společnosti a lidských vztahů, ale zkoušel rovněž jiný způsob vyprávění,

* Ludmila Vančurová, *Dvacet šest krásných let*; Praha 1967, str. 125.

• který by mohl mít větší čtenářskou rezonanci. Nezdůrazňoval tolik roli vypravěče — teď ustupoval do pozadí a raději se skrýval za figurami, líčenými situacemi a příběhem. Měnil jazykový styl — blížil se realistickému způsobu charakteristiky postav a chtěl, aby mluvily sociálně příznačným tónem. Ostatně proměnu stylu je možno dobře pozorovat také srovnáním variant původních kapitol a definitivního textu. Když vedle sebe postavíme obojí znění, rozdíly vystanou zřetelně. Jako by se zmírnila vzrušená fantazie, tolik akcentovaná na přelomu dvacátých a třicátých let a projevující se hlavně v lyrické a patetické metaforice a v aktualizované větné stavbě. Teď Vančura viditelně volil neutrálnější jazykové prostředky, a to při každém pojmenování i když sledoval rozlet obrazotvornosti. Zkrátka šlo mu o prózu, která by byla bližší pravděpodobnému obrazu života než autorské vizi.

O společenský román v tomto duchu se Vančura pokoušel ve třicátých letech několikrát, naposledy ve Třech řečkách (1936). Když potom začínal psát Rodinu Horvatovu, určitě si vybavoval Šaldovu úvahu o předchozí próze, označené kritikem za „experiment ne zcela podařený“. Hlavní problematičnost pokusu spatřoval Šalda v nesouladu perspektivy blízké pohádkovosti, která se křížovala s tím, že bylo „všude příliš mnoho vázanosti na realism pozorovatelský, a později i ideově problematický“; důsledkem prý byla puklina mezi poetičností záměru a „románovým realismem běžné známky“. Nakonec Vančurův román dělal na Šaldu „dojem minutých šťastných setkání“. S důvěrou v autora ovšem kritik svůj soud uzavíral optimisticky: „Nu, co škodí! Co není dnes, může být zítra.“* A toto „zítra“ bylo na Vančurově cestě představováno právě Rodinou Horvatovou.

Nad Rodinou Horvatovou se však rozpaky opakovaly.

* F. X. Šalda, Dvanáct nových českých románů; Šaldův zápisník IX, 1936—1937, str. 24n.

Vyprávění, jistěže nasycené autorovou osobní pamětí, v detailech přesnou a citově poznamenanou, zálibně utkvíválo na jednotlivostech (na rozhovorech, situacích, faktech), znázorňujících jakoby „chuť“ selského života a neklidné doby mládí. V obzoru vzpomínání se tak rýsoval jankovský dvůr a hřebčinec v Bartince a Horvatova domácnost jako dějiště života početné rodiny a jejích různých generačních reprezentantů a jako vyhledávané místo setkání dalších postav. Nešetrná, přitažlivá, rozhazovačná, štědrá, slepá hospodářova pohostinnost a družnost dospívajících dětí k nim doslova vybízely. A tak můžeme číst o žertování studentů, o neblahém osudu rozmilé klisničky, o pohodě příjemného stolování, o probouzení a smutných úskalích mladých citů a povinností, o vždycky těžkém zápasu o vlastní samostatnost atd. A rýsuje se Praha, jak ji zastíhovali a poznávali zvědaví studenti. Vypravěčovi hodně záleželo na vyvolání *pocitu životní plnosti*, jaký vyplývá ze schopnosti prožívat právě darovaný čas a z aktivních životních postojů; netají se tím, že naopak nechová sympatie k životní vlažnosti, vypočítavosti a pasivitě.

Ovšem zároveň mohlo být vytýkáno, že expozice úvodní části trilogie je zbytečně pomalá a rozbíhavá. Jak dlouho to trvá, než začne určitěji prosvítat románová strategie, jakou měl asi Vančura na zřeteli, a než si uvědomíme, že jejím výrazem je patrně i poklidnější vypravěčské tempo. Teprve když na scénu vystoupí trochu zvláštní a v jádru velkolepý strýc Edvard, začne epický příběh. Proti malicherným předmětným starostem a podnikatelským zájmům a proti lidské ustrašenosti a sebeuspokojení se začne rýsovat rok 1848, výbuch pařížské Komuny a třebaš naivní horoucnost státoprávních bojů a iluzí, stejně jako se začnou prosazovat věci srdce, nadání, cti. „Nezajímalo jej, kolik právě uhodilo, nepočítal již čas,“ tvrdí se o něm. „Byly mu lhostejny malé sváry a malá nedorozumění, sledoval souvislosti, které se rozvíjely v daleký a širý proud, sledoval ustavičné vlnění této řeky unášející lidi a dvůr a města. Sledoval hucení spodních vod, které se draly k hladině, aby znovu

a lépe zrcadlily obraz jednou již zahlédnutý. Byl zaujat opakováním, jež v nových polohách uskutečňuje nedokončená dramata a jež propůjčuje hloubku plochým a marným setkáním.“ Edvard Horvat se takto objevuje jako postava s naléhavou epickou funkcí, aby zhloubi měnila celou situaci a atmosféru románu. Nejenže přináší ozvěny revoluční minulosti, ale je i poukazem k současnému životnímu smyslu, pokud bude shledáván v kráse života a ve štěstí, v odvaze a ve schopnosti a síle stát v postupujícím proudu lidí a času.

Teprve když se začnou fakta románu rozeznávat touto postupně se rozléhající ozvěnou, a nakonec ještě zásluhou nejmilejší Robiny, přes rodičovskou generaci se spolčující s moudrým a ironickým porozuměním stáří, vyvstává protiklad času osamoceně, marnivě nebo bezradně utráceného a času prudce prožívaného s vnímavostí k hodnotě lidských vztahů a s očekáváním doprovázeným potřebou podílet se na obecném dění. Až tam někde začíná vnitřní dramatičnost románu, třebaže je i nadále rozvíjen spíše rozvláčně než podle pravidel dramatické fabule. Román nadále kreslí široce rozprostřený obraz lidí a událostí, jak postupují v Praze a hlavně ve dvoře jménem Jankov, vzdáleném asi hodinu cesty od města Prácheň. Krajina je tam sličná: „Okolí Bartinky a Jankova, kraj zvlněný zářezy říčky a potoků, jež vyhloubily něžná údolí, kraj poznamenaný chocholy na temenech strání, kraj balvanů rozsetých pekelným rozsévačem, kraj mladosti věčně se obnovující . . .“ Jenže statek takto imaginárně umístěný do českého prostoru, upadá a hospodářství se šine k zániku. Běží rok 1913, čas se zachvívá příznaky krize, ale doposud je dovoleno se tvářit, jako by zlé signály nevěstily nic vážnějšího. Energie a morálka a životní styl mladých, kteří hledají různými směry svůj vlastní smysl, se v nepříznivé, politicky a sociálně vratké době teprve pozvolna začíná krystalizovat.

Místem děje je ponejvíce zadlužený dvůr Jankov, kde se přesto žije v milé pohodě a bezstarostnosti, až na konci rozřáté rodinnou pohromou a řítícím se hlomozem války.

Vládu nad rodinou drží hospodář Vojtěch Horvat, jenž raději užívá a nechce vidět problémy, než by si připouštěl starosti. Jeho dobromyslné a bohatýrské jednání tím získává pochybné sympatie. Dům se hemží slibnými dětmi, studenty, příbuznými, štědře vítanými hosty, nápadníky dcer. Sice pouze letnými doteky, ale přece jen příběh zabírá ještě další společenské kruhy: čeledí a služebnictvo, dělníky na nedaleké stavbě železnice, politiky kmitající mezi Prahou a Vídní, snaživé podnikatele, milenky, bankrotáře. A konečně, jak bylo řečeno, do něj vstupuje těžko zařaditelný strýc Edvard Horvat, doposud trávící čas osamoceně podle letitých zvyků v pražském hotýlku, nad rukopisem knihy o osmačtyřicátém roce, vzdělaný podivín znalý světa, pojednou zaskočený tesknou bezúčelné lidské samoty.

V Rodině Horvatově se nelíčí „geneze,“ to jest radikální počátek nového času, jako tomu bylo nejednou ve Vančurových prvních prózách, ale vyprávění se soustřeďuje na *evokaci* „*strašné nádhery všednosti*“ — podobná oxymóra autor odjakživa miloval. Dával si záležet na rozmanitosti a náladě líčených scén. A cožpak nemají svůj půvab ten rok na venkově, nebo příchod primána na malostranské gymnázium, nebo citové konflikty mládí? Autor se zřekl vypravěče, který v jeho prózách dosud zpravidla nezakrytě a aktivně rozvíjel a komentoval odehrávající se příběhy. Asi také proto, že všechno sjednocoval jedním úhlem pohledu. Tentokrát vedl děj v minulém čase nebo v historickém prezentu a v poklidném tempu, jaké se v jeho tvorbě zatím nevyskytovalo. Jenom občas se jeho hladina rozčeří malým dramatem, slzou nebo smíchem, jenom občas na sebe upozorní vypravěčův pohled, když třeba spočine jako filmová kamera na paprsku světla, který najednou zasvítí, nebo na výrazné fázi nějakého pohybu. Mezitím pozvolna plynou letní prázdniny a vánoce — poezie životní mnohotvárnosti, která je buď vnímána a přijímána, nebo zaslepeně míjena, jestliže je pozornost přehlušována jinými, lichými zájmy.

V líčení poezie každodennosti byl rozběh románu zajisté

půvabný, ale protože nebyl dramatizován dějem, mohly se ozývat výtky, dotýkající se jeho popisnosti. Některé rozhovory a scény mohly připadat nadměrné. Jenže nebyla tato široká expozice bez ústřední figury a bez jednotící fabule, která by pobízela k napjatému spěchu, vlastně záměrně něčím docela jiným než expozicí? Nebyla snad už určitým pojetím skutečnosti, životním názorem, v němž může mít zdánlivá maličkost svou váhu? Nepokračovala v ní tendence znatelná ve Vančurově próze jistě alespoň počínaje Lukem královny Dorotky (1932) a Koncem starých časů (1934), totiž zkoušení, jak skládat obraz z drobných výjevů, jak vytvářet smysluplný celek z jednotlivostí a jak je znázorňovat, aby upoutávaly pozornost, a jak je spojovat, aby ozřejmovaly hodnotu člověka a hodnotu lidských skutků?

Je známo, že se Vančurova próza zakládala na přesvědčení, že každý příběh, a vlastně každé slovo, je současně soudem nad lidmi, věcmi a událostmi. Kdybychom si připamatovali patetické znění začátků a konců jeho prvních románů, vyplynulo by to zřetelně. V pozdějších letech však autorovy hodnotící soudy nebyly zdaleka v takové míře jako na počátku záležitostí básnický zdůrazňovaného pojmenování, ani vypravěčova komentáře. Byly více ukryty a méně nápadné. Vyplyvaly teprve postupně z pozdějších ozvěn (jako by se před konečným soudem déle váhalo, než se projeví důsledek každého skutku), z dalšího osvětlení motivu, z následujících souvislostí. Teprve na konci románu tak dostaly některé motivy a události, předtím zdánlivě rozdrobené a nezřetelné, smysl, který mohl dokonce překvapit: Horvatovo bohatýrství se ukáže jako slabost; osmdesátiletý strýc se stane nejlepším spojencem mládí; divoká Robina rázem dospěje a vezme na sebe vážný politický úkol. Na scény, jež proběhly mimo pozornost a v chvatu každodenní samozřejmosti, padly závažné a někdy tragické akcenty. Vždyť těm mladým jde o celý jejich život, který se vlastně už „děje“, aniž si to uvědomují. Vždyť autor chtěl vyjádřit také druhou stranu sympaticky působícího jankovského

hospodaření, aby se vynořily příznaky bankrotu jako výsledek lhostejnosti a nekázně. Vždyť všem jde o věci bytostně důležité, neboť ve válce, jež jako by se jich zatím netýkala, se brzy a nadlouho rozhodne o dalekosáhlé budoucnosti. Věci zdánlivě ploché se prokreslují do hloubky.

Počíná se rýsovat představa života, v níž čas trpělivě a nemilosrdně posouvá fakta a lidské osudy na místo, jaké jim náleží. Ostatně jsme na to byli výslovně upozorněni přímo v románu, když bylo řečeno, že „čas poskytuje věcem významu, řadí drobnost k drobnosti a vytváří souvislost, v níž věc první vyvyšuje věc druhou.“ Čím dál víc záleží na souvislostech věcí a skutků. Do pohledu zblízka, upjatého na kaleidoskopické míhání, pronikalo předtím mnoho klamavých dojmů. Postupně však prosvítá podstatný smysl lidských osudů, jako postupně přijímá plnější smysl kniha, jež se dostane do čtenářových rukou a něčím, na co dokáže upozornit, se zachytí v jeho duši a paměti. V takovéto aktivitě shledával Vančura samotný úkol tvorby. V jedné poznámce k tomu napsal: „Je tedy dozajista pravda, že umění nemá smyslu samo o sobě, a že jeho poslání tkví jen v působení a v účinu. Vůz je vozem, pokud jezdí. Literatura zasluhuje svého jména a významu, který jí byl propůjčen, jen když plní mezi čtenáři svou funkci.“* Citát jenom opakuje a stvrzuje, co spisovatel pověděl i jindy několikrát. Nové však je to, že pohyb dotvářející smysl byl tentokrát spojen s metaforou vozu, podobně jako byla Rodina Horvatova svázána s titulním motivem celku, který přece byl nazván *Koně a vůz*.

Proč byl zvolen zrovna tento titul pro plánovaný celek? Nemohla by snad odpověď aspoň přispět k lepšímu pochopení posledních Vančurových pokusů? Vždyť se dá předpokládat, že titul nebude vyjadřovat náhodný nápad, jaký se mihne a odletí, nýbrž něco z klíčových myšlenkových záměrů, u nichž spisovatel setrval. Motivy „*koně*“ a „*vozu*“ v románu opravdu nejednou proskočily a je to pocho-

* Vladislav Vančura, *Jak číst*. In: *Řád nové tvorby*, Praha 1972, str. 199.

pitelné, neboť patří k představě statku, který je dějištěm. Ten kůň — to je energie a bujnost pádícího pohybu a života a prostupuje román od prvních stránek; nejvíc je s ním spojena nejmladší Robina. A vůz — to je osudový, nadosobní běh času. Zejména na dvou místech, a to v okamžicích osobně i historicky nanejvýš rozhodných, nabývají ty motivy stupňované důležitosti: válka je na spadnutí a tu se dvakrát ocitnou v sousedství smrti — když ve stáji umírá prací udřený hlídač Damian a když se zadívá do očí smrti strýc Edvard Horvat. Pokaždé je to chvíle, kdy si člověk musí s plnou vahou uvědomit „své místo v proudícím vesmíru času“. Individuální život se uzavírá a zároveň se definitivně vřazuje do pohybu, který bude pokračovat i po jedincově odchodu. Vůz, to jest nezastavitelně a nenávratně ubíhající život, se pozene dále.

To si uvědomoval autor, když tyto motivy umístil na epicky exponované místo před koncem románu; doprovodil je krátkou úvahou, ke které ovšem musel od svého hrdiny přece jenom na pár kroků poodstoupit. Kompozicí, to znamená prostřednictvím vypravěče, postavil těsně vedle sebe zrod nového života a stíny smrti, zkázu a naději. A uvědomoval si to Edvard, když se mu vybavila stará vzpomínka, v níž zahlédl koně a vůz a sebe mladého. Vtom pochopil své „historické“ poslání: „Vůz letící po spirálové cestě se blíží, řinčící vůz stoupá v rovině nového věku. Poznávám strašnou podobu koní a mezi množstvím, které je na voze, vidím starou tvář proměňující se ve tvář mladíka. Jsem blízek smrti a věčná jistota mě ovívá. Ne myšlenka. Ne cit. Mé tělo, mé kosti, má bytost, má duše je vklíněna v to vědomí, v tu společnou vůli, v tu vlast, v tu božskou člověčinu, v ten vývoj, v tu záměrnost plánu, v to místo, kde stojím.“ Až v krajní chvíli se může správně rozpoznat, jaké vlastně zboží se na uhánějícím voze vezlo a jakou cenu má neopakovatelný úhrn zážitků a skutků, jemuž se říká život. Jednotlivec se zapojuje do řádu věcí celým svým počínáním, které nelze vyjádřit myšlenkou, ani jediným slovem, protože se zakládá právě na té konkrétní obsažnosti a na schopnosti intenzivního prožívání života.

„Božská člověčina“, kterou Vančura tolik obdivoval, ať už ji spatřoval v práci pekaře Marhoula nebo v srdci Markéty Lazarové, anebo teď v jednání starého Edvarda či mladé Robiny Horvatové, se spojila se „záměrností plánu“. Tato objektivní historická rovina — další okolnost významně se podílející na procesu dotvářejícím smysl — rýsuje se však zatím z Rodiny Horvatovy dost nezřetelně. Jako by si Vančura pro zasazení příběhů do historického času teprve připravoval půdu: Robina odjede s politickým posláním do Francie, její milenec míří do Krakova, bratranec Maximilián se zřejmě ocitne na Balkáně — a schyluje se k válce.

Román o Horvatově rodině se však zatím celý odehrával v době těsně před katastrofou. Byl to podivný, provizorní čas; velkým humanistickým autorům nabízel velká témata pro vyjádření jejich úzkostí. Pozvolna plynul předvečer obrovského krachu, společnost stála nad propastí, a chovala se, jako by se jí hlubinné rozpory a rozvraty vůbec netýkaly a jako by se vůbec nekladla otázka viny. Například Thomas Mann se k takovému samým sebou uspokojenému provizoriu obrátil v Kouzelném vrchu, nebo Robert Musil začal Muže bez vlastností právě jeden krásný srpnový den roku 1913 . . . V tehdejší zlověstné tišině hledal také Vladislav Vančura v průsečíku času a lidských osudů svou odpověď na otázku po vztahu člověka a dějin. Opakoval, že jednoduchá, pragmatická pravda „ražená k potřebám dne“ může poskytovat pouze fiktivní, náhražková řešení. Vážně pozoroval, jak každodenně v kráse a krutosti ubíhá život, a poznával, že se jeho hlubší cena prokáže až v podobě prověřené časem, až bude zvážena „vědomím souvislostí“. Až tedy projede i tou souvislostí pro lidskou bytost poslední a až se zaklesne v proudu času, který bude pokračovat dlouho a dlouho po jeho odchodu jako objektivní pohyb k budoucímu řádu a životnímu slohu.

V nevypočitatelném proudu, „v tom okeánu těl, v tom uragánu ducha, v tom ručeji srdcí“ objevoval Vančura „strašnou nádheru všednosti“. Tato slova, pro něj tak charakteristická, rovněž padla ke konci vyprávění, před závě-

rem, kde se setkávalo a ostře sráželo mnoho protikladných faktů. Nádheru všednosti nalézal vypravěč v každodenním prožívání, pokud si člověk nenechá ujíždět vůz života a času v marném čekání na odklad a v bláhovém sebeuspokojení, že život začne někdy později. A proč musí být ta nádhera strašná? Z vědomí neblaze dopadajícího dějinného času a z vědomí ohraničených možností člověka.

Když vyšla na samém konci roku 1938 Rodina Horvatova jako „první samostatná část většího celku nazvaného Koně a vůz“ (jak se uvádělo v tiráži), byl román přijímán s uznáním i s rozpaky. O pochvalách lze dnes povědět, že byly dvojnásobné. Zaznamenávaly totiž, že spisovatel pokračoval „v tom tvůrčím předpodstatnění, které ho od nadskuštečnosti, vytvářené slovní obrazností až samoúčelně přebujelou přivádí k předmětnému pohledu na životní a společenskou realitu“ (A. M. Píša). Příznivě kvitovaly, že autor opouštěl svůj styl založený na básnickém jazyku a „pracující jen slovem a ztrácející stále více předmětný obsah“ a soustřeďoval se teď „ke skutečným lidem a jejich osudům“; oceňovaly, že „v této knize je tolik smyslově velmi svěže a názorně zachycených situací, nálad a osobností, že její četba působí zcela nově a intenzívně“ (B. Václavek). Jenže nerozplýval se zároveň osobitý patos předchozí Vančurovy prózy? Uvedené argumenty totiž nevy mazávají ten dojem z četby Rodiny Horvatovy, který lze shrnout jako rozpačitost nad příliš doširoka vedenými popisy a nad zájmem utkvívajícím na jednotlivostech. Snad by proto bylo na místě spíše opakovat Šaldův názor, vyjadřující nad předešlým autorovým románem pocit „minutých šťastných setkání“ a odkládající konečný soud o hodnotě Vančurova pokusu až napříště.

Miloš Pohorský

OBSAH

RODINA HORVATOVA

PRÓZY K ROMÁNU RODINA HORVATOVA

Z románu 305

Přijímací zkouška 319

Nešťastný opilec Oršák 323

Vydavatelské poznámky 325

„STRAŠNÁ NÁDHERA VŠEDNOSTI . . .“

(Miloš Pohorský) 330

SPISY VLADISLAVA VANČURY SVAZEK DEVÁTÝ

Řídí Ediční rada Ústavu pro českou a světovou literaturu ČSAV
a nakladatelství Československý spisovatel ve složení:
Milan Blahynka, Jiří Holý, Emanuel Macek, Miloš Pohorský,
Bohumil Svozil, Jarmila Višková, Milan Zeman

VLADISLAV VANČURA RODINA HORVATOVA

K vydání připravil, ediční poznámku a doslov napsal Miloš Pohorský

Typografie Milan Hegar

Vydal Československý spisovatel v Praze

roku 1989 jako svou 5 907. publikaci

Odpovědná redaktorka Hana Jánová

Výtvarný redaktor Pavel Hrach

Technická redaktorka Eva Skřivánková

Fotosazbu z písma Bodoni digiset

zhotovila Svoboda, n. p., závod 4, Praha

Vytiskla Stráž, tiskařské závody, n. p.,

Plzeň, závod ve Vimperku

Vydání 4. (v ČS 3.)

AA 18,56, VA 19,29. 601/22/856

Stran 344. Náklad 5 000 výtisků

13/23. 22-089-89. Kčs 20,—

VE SPISECH VLADISLAVA VANČURY
VYJDOU TYTO SVAZKY:

1. První prózy a první pokusy *
2. Pekař Jan Marhoul. Pole orná a válečná *
3. Poslední soud, Hrdelní pře
4. Povídky a menší prózy *
5. Markéta Lazarová *
6. Útěk do Budína
7. Konec starých časů *
8. Tři řeky *
9. Rodina Horvatova *
10. Obrazy z dějin národa českého I
11. Obrazy z dějin národa českého II—III
12. Dramata
13. Filmová tvorba
14. Publicistika

Svazky označené hvězdičkou již vyšly

22-089-89

13 / 23

Kčs 20,—

ISBN 80-202-0028-2